

„Știința este analiză spectrală.
Arta este sinteza luminii”

Karl Kraus

MERIDIANE CULTURALE

arte, științe, spiritualitate

Horea Remus Epure,
mănăstirea Arcadia, Creta

MERIDIANE CULTURALE

~ arte, științe, spiritualitate ~

Anul I Nr. 1 (1) 2024

~ publicație trimestrială ~

ISSN 3008 - 6051

ISSN-L 3008 - 6051

Director fondator și coordonator:

Constantin Nicușan

Colegiul de redacție:

Florina Moldovan

Călin Dumitru Covrig

Vlad Buțiu

Angela Fanea Macarie

Correspondenți-editori:

Andrei Breabăn (Suceava)

Daniel Dieaconu (Neamț)

Ioana Rieber (București)

George Vințan (Spania)

Grafică/ilustrația numărului:

Horea Remus Epure

DTP

- **coordonator:** Ioan Mărginean

- **operatori:**

Simion-Gabriel Blaga

Patrik Zăloagă

Date de contact:

MERIDIANE CULTURALE

Târgu-Mureș, România

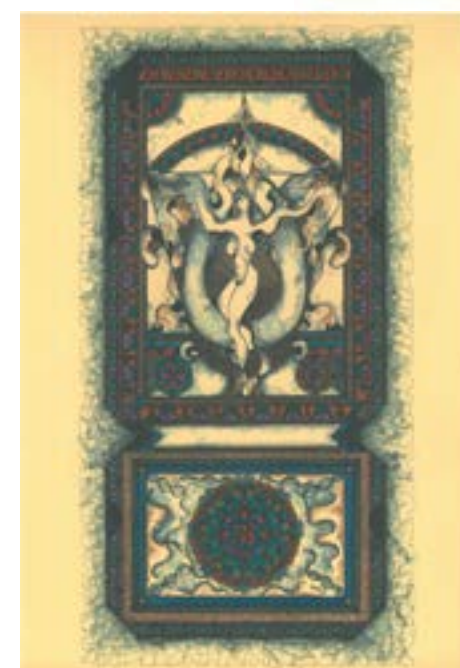
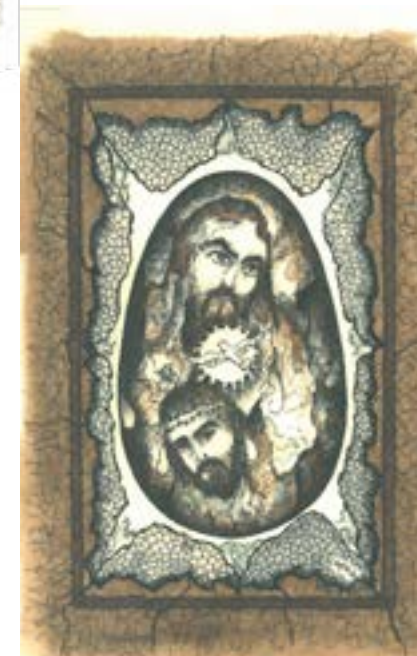
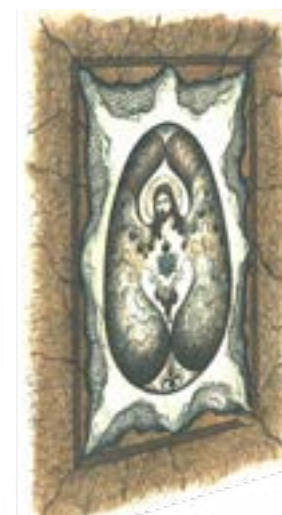
E-mail:

nicusan_constantin@yahoo.com

Tel. 0742006575

Horea Remus Epure, Lupta dragonilor

ȚASCINATȚIA

OU LUI

Horea Remus Epure

Sumar... sub spectrul muzelor

1. Calliope

Constantin Nicușan: Editorial / 3

Mariluz Bort Caballero: Zenobia Camprubi: o viață-ntreagă și doar pentru Juan Ramon Jimenez / 5

Florina Moldovan: Călători între două lumi / 30

Melania Bancea: Coaching (fragment de roman) / 46

Adrian Timofte: Răzbunarea Mariei / 93

2. Euterpe

Edwiga Viv: Poeme / 36

Denisa Crăciun: Poeme / 40

Theodora Oniceanu: Traduceri din lirica germană / 42

Doina Pologea Berceanu: Poeme / 44

3. Thalia

Virgil Pană: Ion Chereji - o personalitate culturală marcantă a orașului Târgu-Mureș (I) / 52

Constantin N. Demarissia: Horea Remus Epure, un artist al simbolisticii și „aforisticii” plastice /159

4. Urania

Cătălin Varga: „Tatăl nostru” și dilemele unei rugăciuni milenare / 18

5. Clio

Daniel Dieaconu: Ștefan cel Mare și Ținutul Neamțului și Romanului / 57

Ioana Rieber: NATO și prăbușirea regimurilor comuniste în Europa / 63

Călin Dumitru Covrig: Profilul generației de la 1848 / 70

Marin Alexandru Cristian: Mihai Viteazul, Cantacuzin pe linie paternă / 76

Andrei Breabăn: 10 ianuarie 1475. Bătălia de la Vaslui / 87

6. ARTEMISS ~ supliment cultural-artistic /103

Marc Sandu: Marea literatură română mai face un ultim „Zbor” prin romanul lui Mircea Goga / 104

Andrei Breabăn: Geniul eminescian în prag de aniversare / 109

Maria Ionescu: Simpozion PERT Pitești 2023 / 115

Angela Fanea Macarie: Memento Eminescu / 124

7. ARCADIA ~ atelier de creație / 129

Monica Adriana Florian / Carmen Crefelea / Ioan Lazăr / Angela Fanea-Macarie / Rodica Rita Ruță / Nelu Mărginean / Alex Halațiu / Monica Burian / Alexandra Ujică / Irina Suciu / Elise Rieber / Mihai Fărcaș / Cosmina Pâncă Moldovan

Notă: Responsabilitatea conținutului și originalității textelor și imaginilor revine, conform legii, semnatarilor acestora.

*Interpretare
grafică
a romanului
„Adam și Eva”
de
Liviu Rebreanu*

Horea
Remus
Epure

M
E
T
E
M
P
S
I
H
O
Z
Ă

constantin nicușan

Editorial

„La ce bun poeții în vremuri de restrîște spirituală?”... se întreba retoric Friedrich Holderlin. Și parafrazând, readucem și noi interogația, parcă mereu actuală... La ce bun, oare, încă o revistă în vremuri potrivnice?...

Când revistele dispar în convulsiile globalizării și a informației digitale „instant”, să aduci fizic în lume, o nouă revistă, mai are vreo rațiune?... Totuși, se spune că întrebările poartă, ele însele, răspunsurile potrivite, dacă nu cumva, chiar ele sunt răspunsurile așteptate... Doar navigăm pe o corabie a interogațiilor... modulate în varii intonații...

„Meridiane culturale”... spații... epoci... culturi... Întotdeauna cineva așteaptă... Și chiar dacă revista s-a născut pentru o singură persoană, apariția ei a ieșit deja din zona absurdului...

Ursitoarele... ce-i vor spune?... ce i-au spus? Dar dacă nașterea ei a adus clipa bucuriei în casa numită limba română, nu e clipa, ciob de eternitate?... Și când râul destinului său a început să curgă, călătoria ei în lume nu e drumul inițiat spre orizonturi de așteptare?

Întotdeauna visăm să evadăm din dimensiunea realului... Ficțiune... inefabil... fantastic... mister... Misterul ca filosofie... miracolul... cunoașterea mistică... „Omul nu poate trăi fără mit” - spunea Lucian Blaga... Mitul... legenda... metafizica... toate în buchetul hermeneuticii.

Cât suntem homo sapiens și cât homo ludens, pe scara sobrietății?... Dar dacă artele sunt regine în universul jocului, la fel sobrietatea poate fi o marcă... poate e o marcă... e „imperio ludum”.

Oricum, în ludica ordonare a universului revistei, a cuprinsului și „necuprinsului”, rubricile s-au așezat sub conveniența muzelor. Și corespondențele ne-au dat astfel o variantă de sumar, dar cu pulsația prezentului, cu stratificări axiologice, cu simboluri și cuvinte reconfigurate semantic... interesând deopotrivă, atât omul hiperspecializat, cât și cel doar „brumat” cu informații vagi, culese în trecere.

Nu renunțăm la o ștachetă înaltă a ofertei culturale, aducând, concomitent, și cheile pentru mindset... Pentru a învinge gravitația, industria spațială a conceput rachetele „în trepte”. Tot astfel, pentru a învinge „inerția”, revista noastră are la rându-i, compartimentul academic, constituind ponderea substanței revistei, urmat de Artemiss, suplimentul cultural-artistic și de atitudine, dar integrat în corpul revistei mari și, în final, atelierul de creație Arcadia, deschis la dialogul cu aspirantul spre

avizare, aflat în căutarea vocii personale, a propriului stil.

Politica editorială a revistei e sugerată atât de titlul ei, din start, programatic, într-o eră a globalizării, cât și de subtitlul - *arte, științe, spiritualitate* - marcând o arie tematică generoasă. Pentru o revistă situată sub spectrul libertății de gândire și de creație, criteriul de selecție a materialelor publicabile, îl reprezintă, dincolo de calitatea redactării manuscrisului, promovarea adevărului, a valorilor etice și estetice, în creațiile propuse de colaboratori.

Fără prejudecăți și fără complexe, fiecare colaborator al revistei e considerat un virtual contributor la plusvaloarea spiritualității spațiului cultural îmbrățișat de revista „Meridiane culturale”. Pe o logică simplă, într-o paradigmă dinamică definind o lume multipolară, nu excludem un univers cultural cu o infinitate de constelații.

În perioada 16 - 19 august 2023, în Sala Corner a Bibliotecii Județene Mureș, Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Târgu-Mureș, în parteneriat cu Academia Română - Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” București, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Târgu-Mureș, Societatea Scriitorilor Mureșeni - Editura Ardealul, a organizat cea de-a XXIII-a ediție a Festivalului Internațional „Lucian Blaga” de la Târgu-Mureș, cu tema „Confluente literare româno-spaniole: Juan Ramon Jimenez - Lucian Blaga”.

Între invitații de prestigiu care au susținut conferințe în plen, la acest eveniment, se remarcă și prof. dr. Mariluz Bort Caballero - cercetător la Universitatea din Huelva, Spania - care a propus audienței, un amplu și interesant studiu, intitulat: „Zenobia Camprubi: o viață-ntreagă și doar pentru Juan Ramon Jimenez”.

Redăm astfel, în urma convenienței, versiunea originală în limba spaniolă, a conferinței mai sus amintite, respectiv versiunea în limba română, grație colaboratorului nostru, traducătorul Gheorghe Vințan, Președintele Asociației Culturale „Juan Ramon Jimenez și Lucian Blaga», Comunitatea Madridului, Spania.

mariluz bort caballero

Doctor în limba și literatura spaniolă de la Universitatea din Maryland, SUA, 2019. În prezent face parte din corpul profesoral de la Universitatea din Huelva ca Doctor Investigator; poziție acordată de Consiliul Popular al Andaluziei și de Fondurile europene FEDER. Și-a desfășurat experiența academică și didactică la Universitatea Harvard, la Universitatea din Maryland (SUA), la Universitatea Isabel I din Burgos și, în prezent, la Universitatea din Huelva.

Principalele sale linii de cercetare se concentrează pe studiile literare și culturale hispanice din secolul al XX-lea, în special pe migrații și studii ale exilului feminin: intelectuale și scriitoare republicane spaniole. Coordonează catalogarea și crearea Arhivei Graciela Palau de Nemes la Centrul de Studii Juanramoniene. Este membră al Consiliului Director al Asociației pentru Studiul Exilaților și Migrațiilor Iberice Contemporane (AEMIC), membră colaboratoare al IEMYRhd al Universității din Salamanca și al Proiectului Virtfem Teaching Innovation al Universității din Valladolid. Din 2021, a fost coordonatoarea conferințelor „Zenobia și Co”. Prima a avut loc în decembrie 2021, iar a doua parte a avut loc în octombrie 2022.

În plus, Mre Luz Bort a participat la peste douăzeci de congrese, seminarii și alte activități de diseminare literară la nivel național, internațional și local, cum ar fi prezentările sale organizate de Comisionatul pentru Memoria democratică al Consiliului Provincial Huelva în 2022 și 2023. A publicat recenzii, articole și capitole de carte, a colaborat la ediții de cărți și face parte din comitetul editorial și de selecție de reviste și congrese, precum și evaluator al proiectelor europene Erasmus+.

„Zenobia Camprubí: ,o viață-ntreagă și doar’ pentru Juan Ramón Jiménez”

Este bine cunoscut faptul că nu există și nu a existat niciodată Juan Ramón Jiménez fără Zenobia Camprubí sau Zenobia Camprubí fără Juan Ramón Jiménez. Fuziunea acestor vieți a produs o stare decisivă în universul creator al poetului. Zenobia i-a fost alături, prietenă, soție, îngrijitoare și cârmă pentru scriitor; lumina sa, deoarece, fără ea, „nimic” nu a fost și ar fi fost în viața lui Juan Ramón Jiménez.

Era la sfârșitul lunii iunie 1913, în Rezidența Studenților, când s-au cunoscut. Zenobia a participat pe atunci la sefiul acesteia din Madrid de pe Calle de Fortuny pentru a asculta o conferință la cursurilor de vară pentru străini, care a avut loc acolo sub protecția Centrului pentru Studii Istorice. În public, se afla și Juan Ramón, care era deja legat de mediul Instituției Libere de Educație și de Rezidența Studențească. Prezentarea cu acea ocazie a fost susținută de Manuel B. Cossío asupra localității La Rábida. Poate că prezentarea referitoare la acest loc a fost un semn care s-a întâmplat în cele din urmă, o întâlnire care nu a avut loc între ei în acea exactă enclavă onubense anterior în 1909. Poate că nu ar fi banal să spunem atunci că „previziunile nu există, deoarece totul se întâmplă pentru ceva” și, așa cum ar spune Henri Bergson: „prezentul este format doar din trecut și ceea ce se găsește în efect a fost deja în cauză”. Și așa și este pentru că șansa întâlnirii dintre cei doi a fost într-adevăr cauzalitate.

Pentru Juan Ramón, întâlnirea cu Zenobia a fost ca o săgetare, deși nu a fost reciprocă la început. Poetul a curtat-o câțiva ani, până când Zenobia și-a orientat sentimentele de amor înspre el. De atunci, unirea celor doi stă în lucrările poetului, pentru că ea a devenit opera lui. Astfel, din septembrie 1915, Juan Ramón i-a scris Zenobiei: „Vreau ca, în viitor, cărțile noastre să fie legate de amândoi. Așa vom trăi „aici” mereu. Nu-ți dă asta bucurie, spune? Numele tău și al meu să se contopească în gura celui care le pronunță, când nu vom mai exista în această viață, adevărat?” A fost o iubire impregnată în paginile vieții și operei poetului, precum și în viața și scrierile Zenobiei, o iubire impermeabilă la trecerea timpului și, prin urmare, o iubire veșnică, o iubire constantă dincolo de moarte de forma „quevediană” care, pentru poet, va rămâne „în rădăcină” ca o voce care intră făcând „să tremure lumina soarelui”, așa cum a scris în ultimul poem al volumului: De râuri care trec.

1. Zenobia Camprubí: destinul și convertirea lui Juan Ramón Jiménez.

Schimbul de scrisori dintre Juan Ramón și Zenobia îl găsim în volumul Monumentul de amor, iar din această lucrare sunt fragmentele pe care le voi cita și comenta aici. Această lucrare a fost concepută ca un tribut adus Zenobiei, compusă de la începuturile iubirii lor de când s-au întâlnit până când Zenobia a murit în 1956, împreună cu Jurnalul unui poet recent căsătorit. Monumentul de amor, este împărțit în două părți: „epistolar” și „liră”. După cum subliniază Domínguez Sío, ar fi fost pentru poet o biografie sentimentală care să arate comunicarea și dragostea dintre ei până la reflectarea iubirii și dorinței într-un mod liric. A fost un proiect neterminat și

nepublicat până în 2017. Poemul XLV din acest volum începe cu următoarea strofă: „Îmi spusese atât de multe despre conștiința ei, încât eu, inocent, idealist, ajunseseam să cred și să sper ferm în lumina ei, așa cum copiii cred și speră în ceruri”. (1264)

Deci, cine a fost Zenobia, ce a avut conștiința ei și ce scrieri din ea l-au orbit pe poet până la legătura totală de figura ei? Zenobia Camprubí Aymar s-a născut în Malgrat de Mar în Barcelona în 1887, a fost singura fiică dintre cei patru frați. Ca și poetul, ea a venit dintr-o familie aristocratică care a reușit să-i ofere o copilărie fericită. Tatăl său, Raimundo Camprubí, a fost inginer constructor de drumuri și căi ferate, cu origini pamploniene și catalane, însă familia ei maternă era de origine portorică și nord-americană. Acesta este motivul pentru care Zenobia a fost întotdeauna crescută sub două culturi și în două limbi, sub instruirea atentă și decisivă a bunicii sale, Zenobia Lucca, și a mamei sale, Isabel Aymar, figuri cheie, mai presus de toate, în educația ei anglo-saxonă și catolică axată pe umanitarism, hărnicie, disciplină și cumpătate. În formarea sa, citirea și scrierea au fost accentuate cu învățarea literaturii europene, americane și lingvistice. Una dintre fațetele sale remarcabile a fost și cea creativă: încă din copilărie și din tinerețe, a scris mici povestiri pentru reviste americane.

Zenobia a plecat în SUA la o vârstă fragedă. La vârsta de 8 ani, a făcut prima călătorie cu mama și fratele său mai mare, José, pentru a rezolva problemele de familie după moartea bunicii sale și pentru a-și înscrie fratele la Universitatea Harvard. Pe de altă parte, în timpul copilăriei și tinereții lor în Spania și din motive de muncă ale tatălui s-au mutat în diferite locuri din Spania: la Sarriá și Tarragona ca primele lor destinații.

A doua oară când a plecat în străinătate, a fost în 1902, în Elveția, pentru a-l interna pe cel de-al doilea frate al său, Raimundo, într-o școală. Din 1902 până în 1904 au locuit în Valencia. Timp de cinci ani (din 1904 până în 1909) și din cauza unei crize conjugale între părinții ei, Zenobia a trăit într-un oraș de lângă New York împreună cu mama ei și o parte din familia maternă stabiliți acolo aparținând elitei aristocratice din New York. Acei ani, în S.U.A., au fost foarte productivi pentru Zenobia, încărcată cu învățarea algebrei și latinei, împreună cu cursuri de extensie universitară pentru a pregăti și a începe studiul la Universitatea Columbia. (New York). Statele Unite au permis, de asemenea, Zenobiei să intre în contact cu feminismul american, un fapt important care contrasta cu situația încă retrogradă în ceea ce privește drepturile femeilor în care Spania se găsea la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

La 23 martie 1909, împreună cu mama și verișoara sa Hannah K. Crooke, s-a întors în Spania, a vizitat Algeciras, Granada și Sevilla și a călătorit la Huelva, unde lucra tatăl său. S-au stabilit în La Rábida. Acolo, Zenobia și-a dat seama de neajunsurile pe care societatea spaniolă încă le prezenta, cum ar fi diferențele de clasă. Ea a fost preocupată de educația copiilor din casele vecine și a înființat o școală modestă pentru acei copii într-o odaie pregătită de ea pentru așa ceva. În același timp, ea a fost uimită de folclorul din ținuturile andaluze și a reluat scrierea de articole pentru revistele americane continuând să informeze cititorul american despre temperamentul cultural andaluz și spaniol.

Acolo, în La Rábida, Zenobia și Juan Ramón erau pe cale să se intersecteze. Într-o zi poetul i-a însoțit pe fratele său Eustaquio și pe pictorul Joaquín Sorolla pentru a vizita peisajele din La Rábida. Inginerul Camprubí i-a invitat la ceai, dar nu și-au permis să participe. Juan Ramón Jiménez recrează momentul în al doilea prolog din Monumentul de amor:

„În La Rábida îl întâlnim pe inginerul șef al provinciei, domnul Camprubí care, ne spune el, preferă singurătatea sănătoasă din La Rábida bălții mirositoare de bătași din Huelva și locuiește aici în casa inginerilor împreună cu familia sa. Și prezentându-le frumosul său binoclu Zeiss le-a spus: „Soția mea, fiica mea și verișoara ei, care sunt, ca niște buni americani, foarte pasionați de artă și cărți, vă așteaptă la ceai”. Cobor prin grădini până la debarcader. Se făcuse târziu. Se făcuse târziu. Nu ne-am dus la ceai.” (6) De aceea, fără să știe, Madridul, cinci ani mai târziu, va fi locul unde a avut loc întâlnirea întâmplătoare și cauzală cu La Rábida ca fundal. Cu toate acestea, alte detalii produse în capitală au dus la această coincidență întâmplătoare.

A fost a treia oară când Juan Ramón a ajuns la Madrid în ianuarie 1913. Ulterior, Juan Ramón a fost ales poet al Residenței de Studenți din octombrie 1913 până în ianuarie 1916 și așa a servit ca model de estetică poetică și în direcția publicațiilor rezidențiale. Cu toate acestea, la început, s-a stabilit în pensiunea Arizpe unde a coincis ca vecin al cuplului Byne, comercianți de artă spaniolă ai Societății Hispanice din America, în acest fel au primit multe vizite de la Zenobia. De asemenea, din 1903 exista Institutul Internațional cu sediul în Madrid pe care Zenobia îl frecventa ca centru educațional pentru instruirea femeilor. Zenobia era atașată de acest cerc intelectual străin al capitalei care, mai târziu, a adoptat metode similare cu cele ale Instituției Libere de Învățământ, Căminului Studențesc și Reședinței Tinerelor Doamnișoare. Atunci, în casa Byne, Juan Ramón, susceptibil la zgomot, a devenit interesat să știe al cui răs a auzit prin pereți. De asemenea, poetul a fost motivat de spiritul căsătoriei și de definiția lui Carmen López-Cortón (Carmen Cossío) despre Zenobia, așa cum este portretizată în cel de-al treilea prolog al Monumentului de amor: „căsătorește-te dumneata. Cunosco o americană care este foarte potrivită pentru tine. Simpatie pură. Grațioasă. Foarte fină, foarte inteligentă, de douăzeci și opt de ani. O blondă desinteresată.” (6)

La acea vreme, Zenobia tocmai rupsesse legăturile cu Henry Shattuck, un pretendent american, coleg al fratelui ei la Universitatea Harvard și a profitat de ocazie pentru a se înscrie la cea de-a doua ediție a Centrului pentru Studii Istorice organizat de Căminul Studențesc. Atât Juan Ramón, cât și Zenobia se roteau în jurul mediul social și cultural al capitalei. Poetul s-a concentrat asupra poeziei și a intelectualității din Madrid și, Zenobia, concentrată în a observa intențiile educației ca instrument de schimbare și progres, de la nivelul cosmopolit pe care îl dobândise încă din copilărie cu o mentalitate deschisă și în continuă mișcare și care, încetul cu încetul, coincidea cu scopurile și obiectivele instituțiilor care au fost fondate în Spania în prima treime a secolului al XX-lea.

Juan Ramón Jiménez a rămas legat de Zenobia și, pentru Zenobia, acea întâlnire nu a avut o semnificație minimă. A început o corespondență dificilă de

dragoste în care poetul a încercat să seducă și să convingă iubita, combinată cu vizite frecvente. Au fost doi ani de relație furtunoasă și o curte insistentă din partea poetului. Zenobia nu a visat să aibă un soț spaniol și s-a întors în Statele Unite în 1915. În scrisori, puteți vedea cum a ironizat lamentația lui și îi cere să lase inteligența și stilul poetic ornamentate și inefabile pentru comunicarea prin scrisoare. De asemenea, contrastează descrierea Zenobiei a realității cotidiene cu cele mai mici detalii ale sentimentelor lui Juan Ramón.

De la o dedicație a lui Ortega y Gasset la căsătorie, într-o relatare din mai 1917 care spunea: „Pentru Zenobia și Juan Ramón, sculptori ai neverosimilității, care trec prin viață ca Titania și Oberón”, Juan Ramón a decis să organizeze partea lirică a Monumentului de amor cu poezii dedicate de Oberón la Titania și succesiv la Marte, Amoriului Apus sau la Oberon însuși. Oberon și Titania sunt numele date de Shakespeare la două personaje din piesa: Visul unei nopți de vară. Două personaje opuse care determină iubirile care apar în dramă. Nu este o coincidență faptul că acestea au legătură cu fatalitatea amoroasă dintre cei doi care apare la început.

Nici familia Zenobiei nu a ajutat la comunicarea dintre cei doi, deoarece l-au etichetat pe Juan Ramón ca fiind insolubil și neurastenic. Nici nu au acceptat că Juan Ramón nu avea o profesie care să-i permită să trăiască cu ușurare, era un profil foarte departe de avocatul american al înaltei societăți din Boston, ca pretendentul anterior al Zenobiei. De asemenea, Juan Ramón a încercat să o cucerească pe mamă trimițându-i scrisori și cărți și chiar a fost de acord să o însoțească pe Zenobia de câte ori dorea să călătorească în S.U.A. Zenobia nu a fost complet încântată de tonul unora dintre scrisorile lui, unele sub mentalitatea timpului de „educare a iubitei” și de a o aduce „pe calea cea bună” sub magisteriul lui cultivat. În plus, ca femeie modernă, care conduce și care se vede și se arată ca independentă și autosuficientă, ea i-a scris prietenei sale María Martos în iunie 1914: „Sunt genul de femeie care nu se căsătorește. Ceea ce mă întristează este să mă gândesc că nu voi putea avea niciodată copii, dar adevărul este că mă pot descurca fără soț.”

Pe lângă faptul că avea averea moștenită de la familia ei, Zenobia era întreprinzătoare și decisivă, cu un talent special pentru afaceri și, înainte de a-l întâlni pe scriitor, a trimis deja obiecte de artizanat în SUA pe care le-a comercializat. Dorința ei de a fi utilă și productivă, împreună cu conștiința unei educații și a binelui social au caracterizat-o întotdeauna. De aceea, s-a implicat de la o vârstă fragedă în instituțiile sociale din Madrid de la începutul secolului, cum ar fi Comitetul Femeilor de Igienă Populară (responsabil pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale celor mai sărace gospodării și reducerea mortalității infantile), Infermiera la Domiciliu (asociație dedicată ajutorării copiilor nevoiași), ea a fost în serviciul Clubului Lyceum (primul club feminin din Spania) împreună cu María de Maeztu, Victoria Kent și mulți alții pentru a apăra drepturile femeilor și pentru a facilita întâlnirile culturale și întâlnirile dintre ele, a fost și secretară a Comitetului de selecție al Programului de schimb de burse cu America de Nord al Residenței de Domnișoare.

Trebuie să ținem cont de contextul și norma patriarhală tradițională care exista în Spania la începutul secolului, unde chiar și sferele intelectuale masculine se simțeau amenințate de prezența femeilor în viața publică, culturală și literară. Mulți

intelectuali și-au venerat superioritatea și valoarea creațiilor lor față de ale femeilor. Pentru ei, schimbările și accesul la sferele educaționale și intelectuale nu au fost ușoare, deși instituțiile în favoarea educației femeilor și a progresului celei de-a II-a Republici, a dus la aceste realizări feminine necesare. Juan Ramón, mai exact, nu era deosebit de tradițional sau nu se agăța de superioritatea masculină. Într-o scrisoare a lui Juan Ramón către Juan Guerrero în 1913, Juan Ramón apreciază femeile care sunt „educate în modul american”. Pentru Juan Ramón, femeia educată nu este „ceva alunecos”, așa cum este considerată în sfera intelectuală elitistă masculină sudică. Cititul și studiul le fac „tovarășe” și spune: „Numai așa pot sta alături cu tine”. Acesta este motivul pentru care a tânjit după compania Zenobiei și astfel i-a condus mai târziu viața, ca tovarășă a vitalului și creativului.

După respingerea repetată de către Zenobia a lui Juan Ramón folosind diferite argumente atât despre el, cât și despre scrierile sale, împreună cu comportamente evazive, Zenobia a ezitat și a fost indecisă între opoziția familiei sale și dorințele pentru Juan Ramón și astfel le-a explicat: „timp de doi ani a fost o luptă atât de mare în mine! Mult mai mult, chiar aparențele dintre tine și mama, în ciuda faptului că trăgeați fiecare de partea lui, fiecare în așa fel încât cel din mijloc credea că-i sfâșiat, în timp ce suporta greul pentru unul și celălalt. Întotdeauna mi-ai aruncat-o în față și eu pe dinăuntru mă consumam.” Până când, în vara anului 1915, Zenobia i-a mărturisit în cele din urmă printr-o scrisoare: «Te iubesc, Juan Ramón, cu cel mai bun fel de iubire, cu o iubire tandră, plină de credință că tu și cu mine, pentru dragostea celuiilalt, vom deveni mai buni în fiecare zi”. Este, de asemenea, curios să observăm în corespondența dintre cei doi, cum idealismul lui Juan Ramón plin de vise contrastează cu aspectul practic și realist al Zenobiei. Poate că, din acest motiv, au devenit mai buni în fiecare zi, completându-și modurile de a fi, până când au devenit tandemul perfect și combinat, de felul platonice, în lumea sensibilă și inteligibilă.

2. Vieți „alese” și cu dăruire.

Au fost favorizați foarte mult de propunerea privind munca în comun, de traducerea Lunii Noi, a poetului indian Rabindranath Tagore pentru a avansa lucrurile. Pentru poet, a lucra împreună însemna să se vadă mai des și să evite certurile și răceala în scrisori. Această propunere a captivat-o pe Zenobia, o cunoscătoare a mai multor limbi și cu o fațetă de scriitor, deoarece gustul pentru artă și literatură era împărtășit și acea pasiune aducea pe cale relația dintre ei. Astfel, în plus, poetul a realizat că, dacă dragostea dintre ei nu ar ajunge să dea roade, numele lor ar apărea împreună cel puțin în eternitatea cărților. Astfel, Zenobia, traducea din versiunea engleză și poetul dându-i în final forma lirică.

Odată ce dragostea Zenobiei a fost câștigată, poetul s-a simțit mai prolific ca niciodată în scris, a terminat Vara, cartea preferată de poezii a Zenobiei, împreună cu Sonete spirituale, Elegie la muerta unui om și noi capitole din Platero și eu, care au fost publicate în 1914 într-o versiune redusă. De asemenea, Juan Ramón avea încredere deplină în criteriul literar al Zenobiei și îi admira inteligența. Ea a fost lipsită de scrupule în ceea ce privește scrisul lui și uneori a împărtășit recenzii bune, alteori rele. Zenobia i-a arătat clar că acea carte de poezii Labirintul, era plină de verbiage și morbiditate. Ani mai târziu, Juan Ramon a verificat cartea la Universitatea

din Maryland și a notat pe pagina a doua că este din cea mai rea tinerețe a sa „este foarte rea și nu ar trebui citită”. De asemenea, Zenobia și-a dat părerea ei despre restul operelor și poeziilor sale, iar poetul a eliminat sau a modificat ceea ce nu i se părea bun. Tot Zenobia, cu cunoștințele sale despre literatura europeană anglo-saxonă și nord-americană, i-a oferit lui Juan Ramón lecturi și traduceri care au influențat estetica poetului și nuanțele îndepărtându-l de stilul primului Juan Ramón prins de literatura franceză amenințătoare care devenea deja depășită. Aproape cinci decenii mai târziu, Juan Ramón îi va spune într-o scrisoare:

„Cât valorezi tu, Zenobia mea, că nu merit mai mult pentru că știu ca nimeni altcineva cât valorezi în orice înțeles! Pentru mine ai fost revelația a ceea ce este mai bun și în cărțile mele există revelație peste tot. Trebuie doar să citești ce am scris mai târziu și înainte să te cunosc.”

Cum Zenobia avea o vârstă a primei tinereți, nu a interesat-o părerea părinților ei și, deși SUA a fost implicată în Primul Război Mondial, au plecat la New York pentru a se căsători. Iar pe 2 martie 1916, Juan Ramón și Zenobia s-au căsătorit în Biserica Sfântul Ștefan din New York. Au călătorit câteva luni în Noua Anglie și au vizitat rudele Zenobiei din zonă. La acea vreme, Juan Ramón lucra pentru editura Calleja, au citit și au întâlnit diferiți poeți americani și au participat la evenimente caritabile, cum ar fi donarea de cărți pentru a înființa biblioteca Uniunii Caritabile Spaniole. În plus, Juan Ramón a fost numit membru al Societății Hispanice din America.

La întoarcerea lor la Madrid și în următorii 20 de ani, până la izbucnirea războiului civil spaniol, amândoi s-au confruntat cu circumstanțele care au apărut. Și-au schimbat domiciliul de mai multe ori, Juan Ramón a încetat să mai lucreze pentru Calleja și s-a dedicat ediției de reviste și caiete pentru a ghida generațiile tinere, ceea ce însemna venituri mai mici. Familia poetului a trecut și ea prin dificultăți economice, iar cuplul a încercat să-i ajute vânzând antichități și vinuri. Mamele ambilor au murit și ele, iar Juan Ramón a început cu primele sale crize de zgomot. Zenobia a continuat cu traduceri ale lui Tagore, publicarea unor povestiri în Calleja, decorațiuni interioare și închirierea de apartamente pentru străinii sosiți în capitală.

Ajutorul reciproc a fost constant, Juan Ramón a ajutat la comisioanele materialelor și la schițarea desenelor pentru broderiile care le necesitau decorațiunile și artizanatele Zenobiei. Zenobia a avut întotdeauna grijă de cea mai mare parte a corespondenței epistolare a familiei și astfel a menținut o rețea largă de relații de familie și prieteni. De asemenea, l-a ajutat pe poet creându-i condițiile necesare dedicării scrisului și chiar, conștientă de genialitatea lui, și-a lăsat micile creații literare și s-a dedicat promovării potențialului și operei poetului ca obiectiv principal. Iată ce a spus Zenobia ani mai târziu: „Când m-am căsătorit cu cineva care, de la vârsta de paisprezece ani, a găsit filonul bogat al comorii sale individuale, mi-am dat seama, pe loc, că adevăratul motiv al vieții mele trebuia să fie să mă dedic facilitării a ceea ce era deja un fapt” (Juan Ramón și cu mine, 1953). Juan Ramón Jiménez în poemul XVIII din Monument, subintitulat sub subtitlu „Aripi” și cu epigraful „Oberón la Titania sau Titania la Oberón” care a indicat astfel, și relația comparabilă de paritate dintre personaje, scrie: „Ce dulce această discuție zilnică / dintre două

suflete ce se-nțeleg, / pentru două concepte diferite / grădină a vieții lor împreună! [...] / Vai, ce troc fin și tandru, / ce cale bine împletită, / pe unde merg, spre etern, / umanul și cu divinul!” (1268)

Cu toate acestea, acea acordare a umanității Zenobieei cu divinul lui Juan Ramón și că Zenobia era conștientă de valoarea scriitorului și a ajutat ca acest lucru să se întâmple, nu a făcut-o să se subordoneze lui, ea și-a continuat independența, a făcut călătorii fără el și s-a întâlnit cu alte femei. A fost una dintre acele femei conștiente de nevoia de schimbare și de prezența figurii feminine în sfera publică, așa că a colaborat cu cercul de însoțitoare al Clarei Campoamor, care a apărat dreptul de vot pentru femei, împreună cu sarcinile ei sociale, umanitare pentru cei mai dezavantajați.

Economia familiei a trecut, de asemenea, prin vremuri mai bune. În jurul anului 1928, Zenobia a deschis magazinul de Artă Populară Spaniolă, unde a vândut mobilier, obiecte decorative, șaluri și fețe de masă brodate împreună cu partenera ei Inés Muñoz. Această marfă era de mare interes pentru străini. În 1931, a fost însărcinată să decoreze Casa de las Españas de la Universitatea Columbia din New York, la recomandarea lui Federico de Onís. În același an, Spania a cunoscut schimbări progresive, a triumfat a Doua Republică și a fost foarte binevenită pentru familia lor. În 1932, a fost publicată prima ediție a volumului Poezie în proză și vers (1902-1932) de Juan Ramón Jiménez, aleasă pentru copii de Zenobia Camprubí Aymar. În anul următor, caietele juanramoniene Prezent și Cântec, publicate înainte de izbucnirea Războiului Civil. Copiii făceau parte din slăbiciunea căsătoriei și își dedicau multe dintre sarcinile sociale pentru a-i ajuta. În plus, în ei era viitorul țării și de aceea a fost nevoie să fie educați și să le oferim instrumentele pentru o bună dezvoltare personală.

Războiul Civil a schimbat totul, neputința și deznădejdea pentru ani de progres și progres: frică, instabilitate și incertitudine. Preocuparea pentru cei mai vulnerabili și nevinovați ai războiului: copiii. Prin urmare, au colaborat la îngrijirea și cazarea a 12 copii din Madrid. Zenobia însăși a spus-o ani mai târziu într-o discuție la Institutul Hispanic, Școala de Vară a Universității Duke, SUA, 1942: „am menținut relații bune cu Consiliul pentru Protecția Copiilor, o ramură a organizației sociale a Departamentului de Justiție. Până la izbucnirea războiului, Consiliul a fost preocupat în principal de o serie de experimente mărunte care implicau îngrijirea copiilor delincvenți și a copiilor normali ai părinților delincvenți. [...] În aceste circumstanțe, când soțul meu și cu mine am întrebat Consiliul dacă vor să avem grijă de o duzină de copii de patru până la șase ani, nu a trebuit să cerșim pentru asta. Am pus cincisprezece paturi în noua noastră casă și ne-am mutat. Copiii au ajuns înaintea meselor și scaunelor.”

Confruntându-se cu atât de multă nesiguranță și frică și mai ales din cauza declanșării fricii pentru mulți intelectuali, după uciderea lui Lorca, cuplul a fugit la Cherbourg la 26 august 1936 și apoi s-a imbarcat pentru New York pe pachebotul Aquitania. La Madrid, au rămas manuscrisele lui Juan Ramón și multe bunuri ale celor doi. În New York și Washington ca primele destinații temporare, au încercat să facă o parte din sfera politică și intelectuală americană conștientă de situația tragică

spaniolă, punând accentul pe strângerea de fonduri pentru copiii adoptivi. După o săptămână, au plecat în Puerto Rico și apoi în Cuba. Zenobia și harurile ei sociale au favorizat relațiile familiei cu poeții cubanezi, precum și participarea la conferințe care le-au adus și unele părți economice imediate, deși poetului îi plăcea mai mult cultivarea liricii.

În 1939, s-au stabilit în Coral Gables (Miami) și au rămas acolo până în 1942. Zenobia a fost mai adaptată Americii decât poetul. Așa că Zenobia i-a scris uneia dintre prietenele ei (Olga Bauer): „Aici stau într-un cuib și aș vrea ca J.R să-mi împărtășească sentimentele. Dar este un om care a pierdut o patrie fără să câștige alta, nu învață engleza și nu vrea să o învețe”. Din motive evidente, pentru poet, engleza ar putea contamina puritatea sa castiliană, în plus, limba a fost unul dintre factorii care au distanțat exilații de sentimentul de apartenență și au întărit sentimentul de dezrădăcinare, ceea ce le-a îngreunat adaptarea la țara gazdă. Nu ar fi o coincidență faptul că, un deceniu mai târziu, acesta a fost unul dintre motivele pentru care s-au întors în Puerto Rico.

În ciuda creșterii productive și calitative a operei poetului, depresiile și tulburările nervoase au crescut, la aceasta sa adăugat pierderea celor dragi în depărtare. Când a putut, a ținut prelegeri și a predat cursuri la universități, dar obiectivul său principal a fost munca sa. Zenobia a fost cea care i-a facilitat relațiile cu sfera intelectuală și academică. De asemenea, Zenobia a fost o îngrijitoare constantă a lui Juan Ramón, era îngrijorată că sănătatea lui nu îi va permite să-și dezvolte munca așa cum dorea el. În oficiul Zenobieei, în scrisorile și jurnalele sale, găsim referințele constante la starea de spirit a lui Juan Ramón, preocuparea sa pentru el și modul în care prezența sa este esențială pentru recuperarea scriitorului. De exemplu, în Jurnalul 1. Cuba: „J[uan] R[amón] este răcit și este foarte agitat. I-am adus toate săptămânalele [...] J.R. a petrecut cea mai mare parte a zilei în pat și a fost deprimat și agitat, dar a venit un moment în care s-a așezat și a scris o poezie, de care este foarte mulțumit.” (95-96) În Jurnalul 2. SUA: „O zi obositoare în Philadelphia, doar copacii de pe drum erau frumoși. Ori de câte ori merg oriunde cu J.R. sufăr, pentru că pentru el totul este foarte greu. În primul rând, mulțimea din tren [...] apoi cutia de haine [...] scările și distanțele [...] În cele din urmă, burgherul.”

În același timp, Zenobia a primit câteva cursuri pentru a termina specializarea în predarea limbilor străine, deși era îngrijorată că va lipsi din companie și că nu-i va putea oferi ajutor lui Juan Ramón. Astfel, comentează în Jurnalul ei american: „... de asemenea, am observat că, deși am lipsit mult de la școală, nici el nu a avut atenția cuvenită din partea mea, nici în ceea ce privește pregătirea mâncării, nici încurajarea lui. Când a văzut cât de mult îmi plac studiile, am observat o schimbare la el și a fost suficient de interesat să mă ajute să înțeleg metrul în poezie [...]” Într-o altă zi, ea comentează: „Acum suntem din nou acasă și J.R. își recapătă puterea încetul cu încetul, iar prezența mea constantă îl încurajează foarte mult. Timp de aproape o lună l-am lăsat doar pentru a merge la piață.»

În 1944, Zenobia a intrat în corpul profesorilor Departamentului de Spaniolă și Școlii de Limbi de la Universitatea din Maryland. În decembrie 1942, cuplul s-a stabilit în Washington DC și patru ani mai târziu s-a mutat la Riverdale, un

cartier de lângă Universitatea din Maryland. Acolo, poetul avea un spital în apropiere pentru căderile sale nervoase. Acei ani au fost fructuoși pentru poet. A scris cele mai complexe, bogate și culminante lucrări ale celei mai bune etape „adevărat” poetică a lui: *Animal de fond* (1949), *În cealaltă parte* (1936-42) și *Dumnezeu dorit și doritor* (1948-49), *O colină Meridiană* (1950) și le-a combinat cu cursuri de literatură la Universitatea din Maryland. Pentru a putea ajunge la transcendența maximă și pentru a se identifica cu Dumnezeu doritor și dorit găsit în el și în lucrarea sa, nu a lăsat deoparte amprenta Zenobiei. Pentru a călători și a urca pe acea cale lirică, avea nevoie de impulsul său constant: ea. Zenobia este cea care l-a condus să se regăsească și, prin urmare, să se regăsească și să se contopească cu opera sa, pentru că așa cum spune în ultima strofă a poemului LII subintitulat „Gloria” ca loc ideal, splendoare și onoare: „Pentru tine m-am dus la mine, de la tine la mine am venit, / ca un înviat, / ca un transfigurat. Glorie și viață.» (1275)

În acest timp, Zenobia a fost fericită să-și desfășoare în sfârșit munca de profesor, bucurându-se în același timp de apropierea cluburilor și ambasadelor din Washington DC. Această enclavă i-a permis lui Juan Ramón să fie destinatarul generațiilor de tineri poeți ai intelighenției hispano-americane. Cu toate acestea, din cauza înrăutățirii sănătății poetului și la recomandarea unui medic de la Spitalul John Hopkins, s-au mutat într-o țară vorbitoare de limbă spaniolă și, prin urmare, s-au întors în Puerto Rico. S-au stabilit definitiv acolo în 1951. Atât limba, cât și peisajul l-au determinat să-și amintească de Andaluzia. Zenobia a lucrat ca traducător și profesor asistent la Cursul de Științe Umaniste de Bază de la Universitatea din Puerto Rico. Cu toate acestea, recidiva sa la boala de cancer a dus la operarea ei în Spitalul General Massachusetts din Boston. Din nou, și-a făcut griji pentru Juan Ramón, după cum notează în *Diario 3: Puerto Rico*: „Mă întristează să-l părăsesc pe J.R., dar Nemesia și Dr. Battle promit să aibă grijă de tot, iar Graciela [Nemes] va sosi în curând. Dumnezeu să-mi dea energie pentru călătorie.” Zenobia nu a făcut nimic fără să se asigure că Juan Ramón era bine, însoțit și liniștit.

La Universitatea din Puerto Rico (Río Piedras), a fost creată Sala Zenobia și Juan Ramón, căreia ei i-au donat tot ce au considerat: obiecte decorative și lucrări. Și în 1956, cu Universitatea din Maryland ca instituție impulsive și sub coordonarea Gracielei Palau de Nemes, prietenă a familiei și a liniilor directe ale Zenobiei, nominalizarea lui Juan Ramón la academia suedeză pentru Premiul Nobel a fost gestionată. Pentru Zenobia, al cărei scop fusese promovarea operei poetului, a fost visul ei dintotdeauna la această recunoaștere internațională. În același mod, la acea vreme, Zenobia era preocupată de publicarea celei de-a treia antologii și dorea să gestioneze licitațiile finale pentru ca lucrarea să apară. Din păcate, sănătatea Zenobiei s-a înrăutățit și, cu trei zile înainte de moartea ei, i s-a spus că Juan Ramón era candidatul ales pentru a câștiga Nobelul în acel an. Juan Ramón, de îndată ce a auzit vestea, a recunoscut că soția sa a câștigat Premiul Nobel și a spus: „Ei bine, ea este cea care merită”. Astfel, mesajul pe care l-a trimis la Stockholm și citit de Jaime Benítez, rector și rector al Universității din Puerto Rico spune: „Soția mea Zenobia este adevărata câștigătoare a acestui premiu. Compania ei, ajutorul ei, inspirația ei de patruzeci de ani au făcut posibilă munca mea. Astăzi mă simt dezolat și neputincios

fără ea.”

Așa a fost, așa cum fără energie sau rezistență, poetul s-a stins puțin câte puțin, abia dacă mai putea scrie, bolnav și deprimat, pentru că îi lipsea lumina, ghidul și sensul vieții care pentru el era Zenobia. Astfel, spune poemul XXXV din Monumentul de amor:

Fără tine nimic nu este viața.

Privesc

soarele ce vibrează fără sens,

câmpul verde și auriu

este funebru și gol;

mă uit la cerul albastru

și mi se pare absurd și plictisitor

O, numai tu, divină, umană,

ai fost totul!

[...]

Astăzi că nu ești aici,

oftez fierbinte și trist, ca un câine

pierdut...

13

[...]

Nemișcat, mut, suferind,

în dificilu-mi labirint,,

nu știu cum să apuc

pe niciun drum.

Voi aștepta să fie visul,

cel care nu se mai trezește, cu mine...

La 29 mai 1958, Juan Ramón Jiménez a murit în San Juan din Puerto Rico.

3. Zenobia în vers: „integră” și „unică”.

Orice poem din Monumentul de amor ar putea fi ales, pentru a explica amprenta decisivă a Zenobiei asupra vieții și operei poetului și pentru a justifica dăruirea reciprocă, așa cum s-a subliniat în acest rezumat al destinului comun al vieții lor. Fără îndoială, poemul IV din această lucrare intitulat „Zenobia” adună semnificația, schimbarea și unicitatea Zenobiei pentru Juan Ramón. Deja din titlu, poezia poate fi echivalată ca o definiție totală și completă a acesteia.

Prima strofă a poemului spune: „M-am convertit la afecțiunea ta, pură/ precum un ateu în Dumnezeu./ Alceva, ce valoare mai are?/ Ca un trecut întunecat și zdrențuit/ poate fi totul șters”. Încă din primul vers, poetul recunoaște schimbarea pe care Zenobia i-a adus-o de când s-au cunoscut. Poezia continuă: „Să se șteargă, da! Rimele frumoase / care nu cântă iubirea ta; diminețile ei / bucuriile fără tine, serile ei de poezie / în a căror pace nu m-ai privit, / nopțile a căror lună plină / mi-a luminat candoarea ta de înger.” Adică, există un nou început odată cu Zenobia, poetul nu merită diminețile, după-amiezile sau nopțile care nu se refereau la ea în trecut, chiar dacă făceau parte din versurile lui. Pentru poet, ea marchează atât începutul

vieții sale, cât și opera nouă, îmbunătățită, și ar fi, de asemenea, sfârșitul ei: „Cerul harului tău / va fi începutul și sfârșitul”. Și continuă: „Degeaba / lupii vor să ia cu asalt împrejmuirea / unde pasc oile tale albe, / nu vreau decât un aur ce-i aurul / care-l emană simțurile tale feciorelnice”. Zenobia este pacea și liniștea de care poetul are nevoie, cea mai bună companie a sa. Valoarea Zenobieii este comparată cu aurul, cel mai prețios și mai valoros metal. Pentru poet, Zenobia este cea mai înaltă înălțime în comparație cu fecioara, fecioara care stă lângă el și care culminează în zeul dorit și doritor.

Poezia continuă: „Numai tu, numai tu! Da, numai tu! / Nu m-am născut și nici nu voi muri. Nici înainte / nici după nu am fost nimic, nici nu aș fi / eu nimic.” Unicitatea Zenobieii se contopește cu ființa lui, cu ceea ce este acum poetul, fără ea destinul lui ar fi fost sortit mizeriei. Această strofă, împreună cu cea anterioară, o prezintă pe iubită ca pe o ființă supremă. Ca și la Petrarca, dragostea și, iubită în acest caz, este omnipotentă, unire în acele mărimi și tot atâtea valori pentru el.

Zenobia este pacea și nevoia lui supremă de a putea trăi. Juan Ramón o transformă pe Zenobia într-o dogmă, în conștiință. Fuziunea și ajungerea până la ea pot fi comparate cu o ascensiune mistică de a o descrie pe Zenobia ca o zeiță care recrează binele similar cu transcendența poeziei lui San Juan de la Cruz. Așa continuă poemul: „Acum este viața întreagă și unică!”, Zenobia este plenitudinea, unicitatea existenței lui, numai asta și toate acestea, adică totul și tot ceea ce este: începutul și sfârșitul, viața însăși, pentru el.

Ea este transformarea care îl multiplică și îl purifică, care îl înalță la locașul veșnic al cerului și al luminii, la aspirația maximei frumuseți așa cum și-a dorit cu purificarea cuvântului său și așa cum încheie în ultima strofă a poeziei: «Și trandafirii tăi / pe care i-ai atârnat în sufletul meu, cu cât farmec / acestui soare, vechi și nou, îmi deschid / florile lor în care cerul se repetă / nemărginit și pur în potirele lui cerești.”

4. Concluzie.

Pentru a încheia și fără mai multă reținere, nu există îndoieli că Juan Ramón Jiménez a fost un poet inepuizabil și imens care a emanat din sursa vie, pură și lucidă a Zenobieii Camprubí, care a dat sens vieții sale și l-a condus la propria sa întâlnire adevărată cu poezia și viața. Fuziunea dintre viațile lui și creațiile sale l-au dus la împlinire, deoarece opera sa era viața sa și viața sa era opera sa, iar poezia sa era Zenobia. Poetul a simțit-o deja și a lăsat-o scrisă atunci când Zenobia i-a împărtășit în cele din urmă dragostea: „Ești totul, Zenobia. Avându-te pe tine, am viața, sufletul și trupul. Voi fi demn de tine și sunt sigur că va veni o zi când tu și cu mine vom fi una. După aceea și după ce am făcut în lume tot ce putem face, ce mai contează moartea, care nu va fi decât visul vieții noastre?” (Scrisoare, 1 septembrie 1915, Monumentul de amor 2017).

Bibliografie consultată:

Camprubí Aymar Zenobia și Palau de Nemes, G. (2006). Jurnalul 3: Puerto Rico (1951-1956) (Ser. Jurnal, / Zenobia Camprubí. trad., introd. și note de Graciela Palau de Nemes; 3). Alianța Ed.

Camprubí de Jiménez Zenobia. (1995). Jurnalul 2: Statele Unite [1939-1950] (Ser. Alianța

trei-edupr. Jurnal / Zenobia Camprubí, 2). Alianța.

---, & Cortés Ibáñez Emilia. (2012). Jurnalul a doi tineri căsătoriți: Zenobia Camprubí de Jiménez și Juan Ramón Jiménez (Ser. Aldina, 41 de ani). Universitatea din Huelva

---. (1991). Jurnalul 1: Cuba. (G. Palau de Nemes, ed.) (Fii. Alianța trei, 257). Alianța editorială.

---. (2015). Jurnal din tinerețe: scrieri; Traduceri. (Cortés Ibáñez Emilia, ed.) (Prima ediție). Fundația José Manuel Lara.

Jiménez Juan Ramón și Camprubí Zenobia. (2017). Monumentul de amor: epistolar și liră: corespondență, 1913-1956. (Domínguez Sío María Jesús, ed.) (Fii. Epistola, 13). Publicațiile Căminului Studențesc.

---. Juan Ramon. (2017). Jurnalul unui poet recent căsătorit (1916): ediție nouă cu o anexă care include peste 60 de texte nepublicate. (M. P. Predmore, ed.) (ediția a 7-a extinsă, Ser. Scrisori hispanice, 439). Catedra.

---. Juan Ramon. Tercera Antología Poética (1898-1953), Madrid, Editorial Biblioteca Nueva, 1957.

Versiunea în limba română,
gheorghe vințan

cătălin varga

Pr. Dr. Drd. Cătălin Varga (Parohia Turda Op1) este poet, eseist, scriitor, Doctor, specialist în Teologie Biblică prin absolvirea Școlii Doctorale din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, în prezent Doctorand, studiind la Școala Doctorală Modulul Lingvistic, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. A publicat creație literară și studii de specialitate.

“Tatăl nostru” și dilemele unei rugăciuni milenare: [τὸν ἄρτον] ἐπιούσιον – “pâinea noastră cea spre ființă” sau “pâinea noastră cea de toate zilele”

Rugăciunea Domnească (“Tatăl nostru”) este una dintre cele mai cunoscute și influente rugăciuni creștine, descoperite nouă direct de Dumnezeu, prin Iisus Hristos. Însă este și cea mai problematică din perspectivă filologică, variațiunile lexicale și semantice s-au succedat în istorie cu o viteză fulminantă, nici măcar astăzi nu avem o formă finală unitară a rugăciunii. Din pricina complexității topicului, îl vom analiza, diacronic și sincronic, pe parcursul mai multor subcapitole.

Etimologia probabilă a adjectivului grecesc *epiousion*

Identificarea etimologiei corecte, dată fiind unicitatea expresiei, este în sine o sarcină gordiană. Dincolo de ineputabilele dezbateri filologice și teologice pe marginea expresiei *epiousios*, există, totuși, un consens al specialiștilor cu privire la posibilitatea existenței mai multor etimologii formatoare. Cele mai importante sunt acestea:

a) din prepoziția ἐπὶ (*epi*) + substantivul οὐσία (*ousia*), însemnând pâinea necesară existenței, ființării (Caragounis; Cremer; Hagner; Davies-Allison; majoritatea părinților și scriitorilor bisericești etc.) și care pare a fi cea mai probabilă etimologie;

b) din expresia ἐπὶ τὴν οὐσαν ἡμέραν (*epi tēn ousan hēmeran*), în traducere liberă: “pentru ziua care este [acum]”. Acest loghion grecesc este un efect stilistic ce desemnează ziua în curs, care începe, potrivit zilelor biblice, din seara precedentă (Prov. 27:1; Fapte 7:26), în opoziție cu ziua următoare (TOB propune o variantă literară: *Notre pain jusqu'à demain* – “pâinea noastră până mâine” – făcând referire la consumul manei (Ieș. 16:4) din pustie). Biblistul german H.D. Betz vede în această etimologie o dovadă de stângăcie filologică, prin comparație cu textul lucanic. Dacă

evangelistul, care nu a fost martor ocular al predării rugăciunii, ar fi înțeles *epiousion* în cheia cererii unei hrane zilnice, cum propun unii specialiști (CSB 2018; France 2007, 247-248; Hendriksen 2006, 301-302 etc.), cu siguranță nu ar fi introdus adaosul τὸ καθ' ἡμέραν “în fiecare zi” (Luc. 11:3b), pentru că ar fi lipsit de sens logic și filologic (Betz 1995, 399). Textul biblic din Iac. 2:15 întărește și mai mult această ipoteză, căci aici nu se folosește *epiousion* pentru descrierea hranei zilnice, ci un alt etimon: ἐὰν ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχουσιν καὶ λειπόμενοι τῆς ἐφημέρου τροφῆς “Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrana cea de toate zilele”;

c) din expresia ἡ ἐπιούσα ἡμέρα (*he epiousa hemera*), care provine din verbul ἐπιέναι (*epienai*) “a urma, a veni după”, și care s-ar traduce literar prin “pâinea zilei care vine” (NTB 2009 propune următoarea traducere ilară: “Pâinea noastră de mâine dă-ne-o nouă astăzi”). Cercetătorul T. Shearman înaintează etimologia lui ἐπιών (“următorul, cel care urmează”), pornind de la ipoteza că nimeni nu poate identifica, cu exactitate, cuvântul original, în aramaică, rostit de Domnul Iisus, iar echivalarea etimonului cu adjectivul “zilnic” pare a fi forțată (Shearman 1934, 110). Același autor afirmă că în versiunea siriacă “Peșita” echivalentul lui *epiousion* este redat prin adjectivul “necesar”, adică cererea rugăciunii vizează strict doar pâinea cotidiană de care avem nevoie. În versiunile siriace sinaitice întâlnim varianta “pâine continuă”. În vechea latină descoperim sintagma: *panem nostrum quotidianum* – “pâinea noastră zilnică”. În schimb, Fer. Ieronim înaintează, în Vulgata (Mat. 6:11), varianta: *panem nostrum supersubstantialem* – “pâinea noastră suprafirească”. Opțiunea aceasta, din urmă, este catalogată, de către bibliștii moderni, ca fiind una barbară, care schimbă cu totul sensul cuvântului original (Shearman 1934, 111). În versiunile aramaice ale Noului Testament, cererea este redată prin termenul semitic *mahar*. Acesta se traduce literal prin “mâine / pâinea cea de mâine²”. Astfel, cererea aramaică, care nu este cea originală, rostită de Iisus, ci este o traducere din textul grecesc existent la câteva secole după epoca Mântuitorului, ar putea fi redată prin varianta: “Dă-ne nouă astăzi pâinea de mâine”, schimbând și topica originalului grecesc. Acest “mâine” înseamnă, în gândirea iudaică, fie pâinea cea de toate zilele, fie pâinea banchetului eshatologic. Talmudul are această viziune a unui ospăț al tuturor evreilor, la inaugurarea mileniului terestru mesianic, cu *Meșiah*, cel mult dorit

1. Versiunea liturgică, din Biserica Catolică, are varianta “cotidian”, în loc de “suprafiresc”. Adjectivul latinesc *supersubstantialis* redă, prin calc semantic, grecescul *epiousios* care este o inovație lexicală a textului biblic noutestamentar. Fiind un termen atât de complex, *epiousios* poate fi interpretat în mai multe moduri: *temporal* (“pâinea noastră din ziua aceasta și din fiecare zi”); *calitativ* (“pâinea noastră necesară pentru viață”) sau, pur și simplu, *literal* (“pâinea noastră suprafirească” – referirea se face la pâinea euharistică zilnică – bisericile și mănăstirile creștine tradiționale săvârșesc Sfânta Liturghie zilnic). Textul latin al lui Erasmus redă tot prin *quotidianum* – “cea de toate zilele”, care ar putea fi influențat de locul geamăn al lui *epiousios* din Luc. 11:3 – tradus prin același adjectiv (MLD XXIIIa; VULGATA Evan.). Interesant este faptul că traducerea Challoner a Vulgatei (London, 1914), anterioară Conciliului II Vatican, anulează înțelesul de cotidian, oferind opțiunea: *supersubstantial* – o traducere rară în spațiul anglofon.

2. Unii bibliști observă o nepotrivire contextuală a acestei variante etimologice. Preocuparea pentru hrana zilei de mâine contrazice îndemnul hristic de a lepăda îngrijorările de ordin material: μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον “Nu vă îngrijorați pentru ziua de mâine” (Mat. 6:34 – Lagrange 1927, 129-130).

și așteptat, dansând în mijlocul lor (JNT 2011; TALMUD 2004). Opțiunea pentru banchetul eshatologic, deși este promovată drept soluție de către J. Jeremias, totuși este considerată inoportună de către un alt biblist german (H.D. Betz), care vede doar o simplă speculație ce necesită un apel serios la multe alte etimologii pentru a putea rămâne o teorie validă (Betz 1995, 398);

d) de la verbul *eimi* “care vine, [pâine] viitoare / eshatologică” (ediția catolică BC 2020 oferă următoarea explicație: “*Totuși, “mâine” ar putea să fie înțeles ca un viitor mai larg și să capete aspectul eschatologic al cererilor precedente. În acest caz, ar fi vorba de pâinea viitorului, de ospățul lumii care trebuie să vină*”). Tot ca o variantă ce derivă din verbul ἐπιέναι “care vine/ care va veni după” este și formula lingvistică “pâinea care va veni peste noi”, propusă de cercetătorul A. Hultgren. De asemenea, o altă posibilă etimologie derivată propune, în cheie eschatologică, cererea pentru pâinea Împărăției ce va veni. Primind-o zilnic, cotidian, anticipăm, prin consumul ei constant, hrana spirituală pe care o vom primi la inaugurarea ospățului veșniciei (DANKER 2000; Hagner 1993, 149-150).

Conform metodologiei comparate, una dintre variantele de mai sus, care va prezenta cele mai puține vulnerabilități lingvistice și teologice, are toate șansele să fie etimologia corectă a enigmaticei expresii *ton arton... epiousion*. Dincolo de cele câteva invocate deja mai sus, vom mai sublinia altele cu adevărat grăitoare.

Cea mai atractivă etimologie, acceptată de majoritatea specialiștilor, este cea privitoare la pâinea zilnică, dimensiunea strict telurică a hranei³, invocându-se, ca fundal ideatic, textul din Prov. 30:8b: “*Nu-mi da nici sărăcie, nici bogăție, dă-mi pâinea care-mi trebuie* (ebr. *hatriypeny lehem huqiy*)!”. Termenul ebraic *choq* (חֶק) are un înțeles juridic, cererea sapiențială vizează ideea de a primi, de la Dumnezeu, pâinea orânduită, bucățica necesară de hrană prevăzută legislativ (HAD 1998). Redarea literală a TM ar fi astfel: “*dă-mi pâinea rânduită mie / dă-mi porția mea de pâine*”. Traducerea Targumului, în limba aramaică, oferă următoarea variantă: “*dă-mi pâinea necesară mie*”. Secvența lingvistică din LXX este mai complexă: τὰ δεόντα καὶ τὰ αὐτάρκη – „*cele necesare și suficiente*” (Gundry 1967, 74-75). Biblistul german J. Jeremias se îndoiește de acest fundal iudaic, al pâinii cotidiene, ce ar putea alimenta semantic noțiunea de *epiousion*. Dezvoltarea cultului creștin arată, prin catehezele Sf. Chiril al Ierusalimului⁴, că rugăciunea “Tatăl nostru” se rostea în context liturgic euharistic, pâinea invocată (*ton arton... epiousion*) desemnând, în acest context, Trupul și Sângele Domnului (Jeremias 1960, 141). Prin urmare, rugăciunea domnească era rezervată doar membrilor botezați ai Bisericii, concluzionează profesorul T. Manson,

3. Biblistul german A. Deissmann susține că etimonul *epiousion*, din pricina faptului că nu se mai regăsește în literatură biblică, aparține limbajului comun (*greaca koine*). Fără a oferi dovezi clare în acest sens, cu excepția unui papirus precar aparținând codurilor casnice antice, afirmă că adjectivul *epiousion* originează dintr-o rădăcină *koine* folosită în schimburile de mărfuri cotidiene. Noțiunile de zilnic, cotidian, chiar profan, se degajă din semantica termenului (Deissmann 1922, 78). Aceasta este o ipoteză subțire, ea poate fi acceptată doar dacă se vor descoperi noi dovezi arheologice în acest sens.

4. “În Vechiul Testament erau pâinile punerii înainte, dar acelea, pentru că aparțineau Vechiului Testament, au luat sfârșit. În Noul Testament avem pâine cerească și pahar al mântuirii, care sfințesc sufletul și trupul. Căci după cum pâinea este pentru trup, tot așa și Cuvântul este potrivit sufletului” (CHIRIL 2003).

celor care o rosteau, mai ales, în context liturgic, euharistic (Manson 1955, 102-103). Pentru aceștia, participanți ai Liturghiei primare, evident că pâinea invocată reprezenta mai mult decât o simplă hrană cotidiană, ea era o exprimare metonimică pentru euharistie (*Didahia celor 12 Apostoli*, cap. VII-X). Mai mult decât atât, din moment ce *epiousion* apare la ambii evangheliști, este clar că au folosit o sursă comună (*Documentul Q*⁵), cel mai probabil termenul era deja folosit în context liturgic (l-au folosit ca împrumut lingvistic), desemnând pâinea euharistică a cultului primar (Ridleyhoover 2018, 228). Prin urmare, dacă, pentru creștinii postmoderni occidentali, cererea a 4-a, solicită doar primirea hranei cotidiene, pentru creștinii de la începuturi ea rezumă nevoia dobândirii unei hrane suprafirești, euharistice.

Identificăm la această etimologie cotidiană (ἐπὶ τὴν οὔσαν ἡμέραν) și o problemă de ordin lingvistic. Noțiunea de “zilnic”, cu funcție adverbială sau adjectivală, apare de mai multe ori în textul biblic noutestamentar, însă niciodată cu forma de *epiousion*. Cu sensul cultic de “slujbă zilnică” apare în Fapte 6:1c: ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν – “*pentru că văduvele lor erau trecute cu vederea la slujirea cea de fiecare zi*”. Cu sensul de hrană zilnică apare în Iac. 2:15, text pe care l-am mai invocat deja, expresia ἐφημέρου τροφῆς traducându-se prin “*hrana cea de toate zilele*”. Prin urmare, pentru ideea de acțiune zilnică se folosește forma adjectivală καθημερινῇ (care provine din combinația prepoziție-adverb καθ’ ἡμέραν) sau adjectivul ἐφήμερος (**care se formează din compunerea prepoziției ἐπὶ cu substantivul ἡμέρα**), adjectivul ἐπιούσιον fiind stăin de această natură morfologică (Shearman 1934, 111-112). Biblistul G. Maier susține și el că etimologia cotidianului este una înacurată. Contextul rugăciunii domnești îl învață pe ucenic să ceară divinității doar ceea ce-i este necesar existenței sale, preluând un tipar de gândire iudaic sapiențial (Prov. 30:8). Teologia paulină continuă și ea această pedagogie divină a invocării celor necesare subzistenței (1 Tim. 6:6b: εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας – “*evlavia... când se îndestulează cu ce are*”; Filip. 4:12a: οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν – “*Știu să fiu și smerit, știu să am și de prisos*”). În cadrul Predicii de pe Munte, contextul general al rugăciunii “Tatăl nostru”, Hristos Domnul dezvoltă teologia celor necesare existenței în pericopa din Mat. 6:25-34 (aici se are în vedere interdicția generală a îngrijorării de orice fel: Iisus țintește în tendința omului de a-și concentra viața în jurul alimentelor și hainelor, pierzând astfel sensul adevărat al vieții). Punctul de boltă fiind interdicția din v. 34a: μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον – “*Nu vă îngrijați pentru ziua de mâine*” (Maier 2000, 204-205). Ar fi o fractură de ordin logic ca, în cadrul aceleiași cuvântări publice, Iisus Hristos să-i îndemne pe ucenici să se îngrijească de dobândirea pâinii zilnice (v. 11), iar mai apoi să le interzică aceasta (v. 34). Evident că etimologia trebuie să fie alta.

Biblistul J. Jeremias, după cum spuneam, respinge etimologia pâinii “pentru ziua care vine / pentru ziua de mâine”. Înțelegând rugăciunea domnească în cheie

5. O excelentă teză de doctorat (Richard Wendel, *The Interpretation of the Lord's Prayer in the Formative Stratum of Q...*, Chicago, 2010) dovedește că există o sursă comună, identificată ca *Documentul Q*, care a stat drept inspirație, pentru evangheliștii Matei și Luca, în redactarea evangheliilor. Rugăciunea domnească se înscrie și ea în acest areal al izvoarelor primare, ceea ce ne permite o serioasă investigație lingvistică diacronică.

eshatologică, teologul german susține că termenul aramaic *mahar* nu înseamnă doar “pentru ziua de mâine”, ci are și sensul de consumație finală “pentru ziua din viitor / pentru ziua care va veni”. Filologia iudaismului târziu pare să susțină această semantică, susține Jeremias, fără să ne ofere vreo etimologie probabilă, ci se sprijină doar pe alegoria teologică a manei și a pâinii euharistice (Jeremias 1960, 145). Tot pe aceeași notă interpretativă se înscrie și contribuția cercetătorului N. Turner, care elimină cu totul orice urmă de etimologie elenă a adjectivului, considerând *epiousion* strict un cuvânt creștin inovator, fără corespondent în lexicul limbii grecești. Acesta nu poate fi explicat filologic, termenul desemnând hrana spirituală eshatologică, ospățul credinței veșnice, nu mâncarea cotidiană (Turner 1980, 98-100).

O mai bună investigație a fundalului aramaic sau ebraic din spatele adjectivului *epiousion* a efectuat celebrul filolog E. Nestle. Acesta prezintă ipoteza derivării gr. ἡ ἐπιούσα (“care vine / care urmează”) din aram. *mahar* (“mâine”) ca fiind una posibilă filologic, dat fiind faptul că rugăciunea domnească s-a rostit pentru prima dată în limba aramaică – Ev. Matei fiind martor ocular. Prin urmare, *epiousion* este traducerea lui *mahar*, inoculând perspectiva hranei pentru ziua de mâine. Versiunile biblice orientale, însă, dar și apocrifa *Faptele lui Toma*, folosesc exprimarea: “pâinea cea continuă / fără întrerupere” – preluată de Vulgata (*cotidianum*). Peșita, în schimb, traduce prin expresia: “pâinea pentru nevoile noastre” (așadar, necesară existenței). Varianta ilară: “pâinea pentru bogăția noastră”, aparținătoare versiunii siro-palestiniene este îndepărtată de sensul lui *epiousion*. Vechea ediție critică a *Bibliei Variate* (London, 1881) propune mai multe variante traductologice: “pâinea noastră cea necesară / cea pentru existență / cea pentru ziua care vine / cea pentru viața care vine” (DCG II). Într-un scurt articol filologic, E. Nestle propune, fără să argumenteze deloc, varianta ebraică מִן יוֹמָהּ (‘‘pentru o zi’’) din textul Ieș. 5:13 ca fiind o posibilă explicație pentru adjectivul ἐπιούσιον (Nestle 1909, 43) – însă cadrele biblice diferă cu totul și pare a fi doar o simplă ipoteză.

Filologul grec C. Caragounis, în schimb, pare să ofere cea mai convingătoare etimologie a termenului. Pornind de la explicația filologică propusă de Origen (ἐπι + οὐσία – adică hrana necesară trupului, dar și sufletului), Caragounis susține că ἐπιούσιον, în limba greacă tradițională, se referă la cele necesare existenței, ființării, suspendând etimologia improprie a zilei de mâine (dacă enigmaticul adjectiv ar deriva din ἐπιούσα – “ziua de mâine” – atunci prezența lui σήμερον – “ziua de astăzi”, în imediata vecinătate, ar deveni nu doar tautologică, ci și inexactă teologic, prin comparație cu afirmația din Ieș. 16:16). Premisa falsă de la care pornesc majoritatea bibliștilor este faptul că **ἐπιούσιος derivă din** ἐπιούσα (forma feminină a participiului prezent, la diateza activă, ἐπιών – “următorul”). Însă din moment ce ἐπιούσα implică sintactic prezența lui σήμερον, reieșind ceva de genul: “cel ce urmează / pentru ziua ce vine”, în acest scenariu, expresia ὁ ἐπιούσιος ἄρτος **ar exprima o viziune eliptică de genul: “pâinea pentru ziua care vine” – o viziune improprie a termenului.**

Singura obiecție filologică notabilă împotriva etimologiei clasice ἐπι + οὐσία (hrană spirituală) este cea dată de teoria eliziunii (anularea primei vocale). Este adevărat că prezența lui *iota* (ι) înaintea unei vocale (*omicron*, în cazul nostru), impune eliziunea (ca și în cazul multor limbi romanice), conform foneticii sintactice

grecești (GEORGESCU 2021), astfel ar fi trebuit să avem forma gramaticală *epousios*, și nu consacratul *epiousios*. De aici și până la a înfiera etimologia *epi* + *ousia* nu mai este decât un pas. Însă avem și unele excepții de la regulă. De exemplu, lexicul limbii grecești clasice cunoștea câteva cuvinte care se formau din *epi* + vocala *omicron* **fără nicio problemă**: *epion* (forma de participiu neutru a verbului *epeimi* – “a merge spre”); *epiorkia* (formă substantivală – “jurământ fals, sperjur” – cu derivatele *epiorkeō*, la imperfect și *epiorkos* ca adjectiv); *epi-ossomai* (verb care înseamnă “a avea înaintea ochilor”); *epi-ouros* (“paznic, gardian”); *epiopsomai* (“a cerceta, a alege”) și nu în ultimul rând *epiousios*. De asemenea, pentru noțiunea de “veghere” avem ambele forme valide (*epoptos* și *epioptos*), care suspendă teoria eliziunii (GTCRT I). Prin urmare, a respinge etimologia ἐπι + οὐσία, care are toate șansele să fie cea originală, pe motivul teoriei eliziunii, când există atâtea excepții de la regulă în limba greacă clasică, este o decizie hazardată și probabil motivată confesional.

Puținele ocurențe ale lui ἐπιούσιος, **în unii papirusi extrabiblici (dacă într-adevăr suportă restaurarea locurilor ilizibile prin *epiousios*** – ceea ce nu este clar nici la ora actuală), dovedesc sensul exact al termenului în limbajul *koine*: “avere, proprietate” – în limbaj filozofic, substanța sau ființa banului (MOULTON/MILLIGAN). Mai mult decât atât, lexicografia neoelenă redă ἐπιούσιος prin “necesar pentru existență” (potrivit lexiconului “Papyrou Lexico”, vol. 3, p. 517). Concluzia lui Caragounis este rezolută: traducerea prin “pâine zilnică” este tendențioasă, fiind influențată de precara înțelegere etimologică a adjectivului ἐπιούσιον. Prin urmare, cea mai potrivită traducere ar fi următoarea: “pâinea noastră cea necesară [ființei / existenței]”. Recenta modernizare neoelenă a limbii grecești, dialectul *Demotic*, afirmă filologul de mai sus, a reținut bine fundalul semantic al expresiei biblice, oferind următoarea traducere: “*pâinea noastră cea indispensabilă pentru viață*” (Caragounis 2014, 61-69). Lexiconul filologului francez C. Spicq afirmă că **ἐπιούσιος este format din prefixul *epi*** care exprimă ideea unui contact, a unei atingeri, a unei preocupări față de ceva, iar adjectivul *ousios* face trimitere către noțiunea de existență, de esențial. Înțelesul cuvântului prefixat este următorul: “*dă-ne nouă astăzi pâinea cea esențială / necesară*” (TLNT II).

Mai apare cuvântul ἐπιούσιον și în alte locuri?

Pentru o mai bună înțelegere a dimensiunii filologice a termenului, se cuvine să căutăm ocurența lui și în alte documente antice, altele decât cele biblice. Fiind un termen rar, specialiștii au identificat doar câteva cazuri.

Codicele Sergii, un document armean problematic, oferă textului din 2Mac. 1:8 un scurt adaos, preluat, prin retroversiune, într-o notă de subsol a ediției critice a Septuagintei (*Holmes-Parson*), și amintit în cartea de isagogie biblică a germanului Grimm (*Handbuch zu den Apokryphen des Alten Testaments*), în care este cuprins și adjectivul ἐπιούσιον. Textul grecesc este următorul: καὶ προεθήκαμεν τοὺς ἄρτους (**ἐπιούσιος** τῷ κυρίῳ – retroversiune din limba armeană) – „și a prezentat pâinile punerii înainte (cele spre ființă / cele de toate zilele, ale Domnului)”. Pâinea punerii

înainte făcea parte din cultul liturgic iudaic (Ieș. 25:30), însă adaosul *epiousios*, deși poate prezenta dimensiunea liturgico-euharistică, însă nu în acest context macabean, este evident o interpolare forțată, introdusă de către un scrib armean mult ulterior epocii macabeilor. Tocmai de aceea nu poate fi luat în considerare, prezența sa în această ediție critică a LXX nu poate fi una firească, deoarece cuvântul *epiousios* pare a fi o retroversiune grecească neinspirată dintr-un etimon armean ce puncta ideea de cotidian (Hadidlan 1958, 79-81).

Specialist în critică textuală, B. Metzger analizează un vechi papirus care conține termenul ἐπιούσιον. El pornește de la descoperirea arheologică a renumitului filolog german interbelic A. Debrunner, acesta susținând că a identificat termenul cu ocazia investigării unui papirus antic care reglementa mărfurile necesare în interiorul codului caznic – ἐπιούσιον însemnând porția de hrană oferită sclavilor (Metzger 1958, 52-54). Autenticitatea descoperirii este intens discutată tocmai datorită ilizibilității materialului antic, biblistul citat având serioase suspiciuni datorită pierderii literelor imediat următoare ale cuvântului ἐπιούσι-, acesta putând însemna fie “zilnic”, fie “pentru ziua următoare” (Metzger 1993, 277-278).

Filologii olandezi M. Nijman și K. Worp ne anunță că papirusul cu pricina a dispărut, iar ediția princeps a lui Sayce a înregistrat termenul prefixat: ιε - ἐπιούσι(ον), care a fost tradus: “15 zile de cheltuială”. Umplerea spațiului lipsă al papirusului prin adaosul (ον), de către editorul Sayce, ridică mari semne de întrebare, bineștiind că acesta nu era un expert în descifrarea materialului lexicografic antic. O inventariere recentă, însă, în arhiva Universității Yale, de către clasicistul W. Cockle, a redescoperit enigmaticul papirus, iar la o examinare critică mai atentă a reieșit faptul că editorul Sayce a greșit. Ilizibila coloană secundă a papirusului, aliniatul 20-21, conține secvența ιε - ἐλαιου(-οβολ), însemnând: “în ziua a 15-a, pentru ulei”. Concluzia cercetătorilor este clară: acest papirus (P. Yale inv. 19) nu trebuie luat în considerare pentru refacerea etimologiei lui ἐπιούσιον. În cele din urmă, spun aceștia, reîmprospătând o afirmație mai veche a renumitului filolog E. Nestle, se pare că Origen (*Orationes* XXVII) avea dreptate (ἐπι + οὐσία), în ciuda tuturor noilor descoperiri arheologice care prezintă inscripții ilizibile (Nijman/Worp 1999, 231-234). Pe același fir argumentativ, cu privire la restaurarea filologică a inscripției din Lindos (Rhodos⁶) se pot trage concluzii asemănătoare: restaurarea lingvistică al lui ἐν[ι]α]ύσιω prin ἐπ[ι]ο]ύσιω este o forțare textuală, cu scopul de-a identifica, arbitrar și de dragul originalității cu orice preț, ocurența lui ἐπιούσιον.

Se pare, în lipsa unor probe extrabiblice autentice, că filologul grec Caragounis avea dreptate când restaura ipoteza filologică tradițională a lui ἐπιούσιον format din etimologia ἐπι + οὐσία – însemnând “(pâinea) necesară existenței / ființării”.

6. Această descoperire arheologică avea următoarea inscripție: τῷ ιερεί τῆς Αθανᾶς ἐν(ια)υσιῶ – lecțiune schimbată de cercetătorul Klaffenbach în τῷ ιερεί τῆς Αθανᾶς ἐπ(ιο)υσιῶ – “pentru venirea noului preot”. Conform acestei restaurări filologice, *epiousion* – cel care vine – însemnând “pâinea care vine / pâinea de mâine”. Biblistul B. Metzger nu îmbrățișează această secvență filologică și opinează că ar trebui identificată inscripția τῷ ιερεί τῆς Αθανᾶς ἐν(ια)υσιῶ – “pentru preotul din cursul aceluia an”. Așadar, decizia de a identifica adjectivul *epiousion*, în inscripția de la Rhodos, este una subiectivă, neavând acoperire filologică precisă.

Traducerea lui ἐπιούσιον în edițiile biblice românești și nota discordantă făcută de ediția Anania

Înainte de-a sintetiza traducerea lui *epiousion*, în tradiția biblică românească, vom aminti, pe scurt, modul în care a fost tradus în principalele limbi europene. Versiunea biblică neogrecescă modernă este identică cu cea antică: τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, însă adjectivul *epiousion* poate însemna, pentru grecul modern, fie “zilnic”, fie “referitor la ființă (esență)”. Spațiul biblic anglofon încapsulează două mari opțiuni traductologice: „de fiecare zi” (*our daily bread*) și “necesar” (*our needed bread*). Mai există și unele opțiuni solitare de genul: “pentru ziua de mâine / pentru ziua următoare” (*for the morrow / for the coming day*), în edițiile HS Darby și MOFFATT NT. Tradiția textuală germană, prin autoritatea lui Luther, a impus definitiv soluția de echivalare prin adjectivul *täglich* “cotidian” atât în Mat. 6:11, cât și în Luc. 11:3. În principalele limbi romanice europene (franceză, italiană și spaniolă) există doar o unică traducere prin același adjectiv “cotidian / zilnic”: *notre pain quotidien / il nostro pane cotidiano / el pan nuestro de cada dia*.

Tradiția biblică românească traduce ἐπιούσιον, pentru prima dată, prin adjectivul “sățios”. În *Catehismul* lui Coresi (1560) întâlnim următoarea cerere: “*Pita noastră sățioasă dă-ne noao astăzi*”. În *Tetraevangheliarul* coresian se schimbă adverbul “astăzi” prin varianta “dă-o noao în toate zilele”. Adjectivul “sățios”, un derivat de la substantivul “saț” + sufixul -os, pare a fi o creație lingvistică, inspirată din limba slavonă (*naso*”ștină – “care satură” – un etimon foarte transparent semantic⁷), destinată numai pentru uzul acestei rugăciuni capitale. În *Liturghierul* publicat de Dosoftei (1679) vom găsi aceeași expresie originală, care se va statornici în tot cuprinsul secolelor XVI-XVII: “*pîinea noastră cea de sațu dă-ne astădz*”.

La sfârșitul secolului al XVII-lea, renumitul ierarh cărturar Antim Ivireanul se consacră prin prestigioasa sa contribuție tipografică. Pasajul obscur al rugăciunii domnești cunoaște, în acest context editorial, o nouă încercare de echivalare semantică prin varianta: “*pâinea noastră cea de pururea*”. Variantele “sățios” și “înființare” ridicau întrebări diortositorului armean, iar opțiunea pentru “pâinea cea de toate zilele” nu avea o sursă ce corespundea originalelor grecești și slavonești. În aceste condiții, Antim Ivireanul introduce echivalarea lui *epiousion* prin “pâinea cea de pururea”, preferând etimologia de la verbul *eimi* “care vine, [pâine] viitoare / eshatologică”, interpretare teologică pe care o va promova, mult mai târziu, și biblistul german modern J. Jeremias, după cum am demonstrat mai sus. Raportat la epocă, ierarhul ortodox se inspiră din lexiconul slavo-rutean al lui P. Berynda (1627), care propunea următoarele sensuri ale lui ἐπιούσιον: “cel de pururea, de toate zilele, cela ce iaste adevărat”. Ultimul sens, unul de-a dreptul inovativ, inspirat din lat. *supersubstantialis*, a fost trecut cu vederea de toate edițiile biblice românești

7. Filologul Iosif Camară, specialist în limbajul biblic slavonesc, afirmă că slavonescul *naso*”ștină este echivalentul semantic al lui *epiousion*, opțiunea slavonească însemnând atât “necesar pentru ființă”, cât și “sățios” – ambele variante fiind rodul unor semnificații de tip originar (*ființă*) respectiv de tip interpretativ (*sățios*). Alunecarea semantică a calcului slavonesc *naso*”ștină, dinspre “ființă” înspre speculativul “sățios”, nu poate fi explicată, filologul slav Miklosich înregistrând în dicționare o stare de fapt (Camară 2020, 140-143).

(Camară 2020, 146-147).

Însă același secol XVII, dominat de slavonescul “sățios”, este concurat de opțiunea, de tip occidental, “pâinea noastră zilnică”. Momentul acesta este legat de intensificarea relațiilor ecumenice dintre oficialitatea transilvăneană și cultele protestante. Principii calvini ai Ardealului își lăsau amprenta asupra tipăriturilor ortodoxe, în plan cultural având serioase izbânzi, spre consternarea ierarhilor din București și Iași (MUNTEANU 1995). Influența acestei marote protestante a lui *quotidianus* (“Pâinea noastră cea de toate zilele”), preluată, fără să ne mire, și de *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), a fost atât de mare încât *Biblia de la București* (1688) o preia nemijlocit, dată fiind probabil și educația occidentală a lui Miclescu și a revizorilor săi. Edițiile cultelor evanghelice din România (Cornilescu, Nitzulescu și traduceri academice mai noi), dar și cele romano-catolice, influențate de Vulgata, acceptă definitiv varianta consacrată a locuțiunii adjectivale: “cea de toate zilele”.

Nu așa stau lucrurile, însă, în spațiul confesional ortodox, care cunoaște anumite fluctuații semantice. În timpurile mitropolitului Theodosie și ale lui Antim Ivireanul, la București, se tipărește *Evangheliarul Grec-Român* (1693) care redă textul din Luc. 11:3 în felul următor: “Pâinea noastră de înființare dă-ni-o noao în toate zilele”. Locuțiunea adjectivală (*de înființare*) trimite semantic către noțiunile de “ființă, esență” ale gr. *epiousion*, dar sugerează și valențele teologice ale pâinii euharistice. Prinzând aderență, în mediile oficiale ortodoxe românești, această lexicalizare metafizică a lui ἐπιούσιον s-a impus tacit. Atunci când se reproduce rugăciunea domnească, formula patristică “pâinea noastră cea spre ființă” devine una autoritară (MUNTEANU 1995), o putem întâlni în *Molitvelnicul* tipărit la Iași (1834); în *Evhologhiul* lui Veniamin Costachi (1834); în *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă (versiunea lui Scriban din 1844).

Sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea a însemnat apogeul școlii de traducere de la Neamț, care fusese organizată de starețul Paisie Velickovski. În acest creuzet cultural se statornicește echivalarea lui *epiousion* prin formula “pâinea cea spre ființă”. Traducătorii filocalici nemțeni înțelegeau, prin această opțiune teologică, pâinea euharistică (Trupul viu și real al Mântuitorului) necesară întreținerii ființei noastre. Prin urmare, sintagma “pâinea cea spre ființă” apare, pentru prima dată, în *Ceaslovul* din 1816 și apoi în toate celelalte tipărituri nemțene care cuprindeau și rugăciunea domnească: *Liturghierul* din 1818; *Noul Testament* din 1818 și în lucrarea, semnată de V. Costachi, *Istoria Scripturii* din 1824. Ediția nouotestamentară publicată la Smirna (1838), cea patronată de Societatea Biblică Britanică, care mai târziu va gira traduceri evanghelice din România, surprinzător sau nu, reia întru totul ediția nemțeană din 1818, realitate ce confirmă autoritatea de care se bucura, în epocă, școala de traducători de la Neamț (Camară 2020, 149-151).

Edițiile sinodale moderne (1914; 1968; 1988; 2005), cât și excentrica traducere a lui Galaction (1938), traduc la unison prin sintagma “pâinea noastră cea spre ființă” – o expresie deja consacrată pentru mediile ortodoxe contemporane. Noua traducere ortodoxă a Noului Testament, girată de Muntele Athos (NTV), reactualizează această tradițională opțiune. Deși pare surprinzător, traducerea

ecumenică românească (SBIR) propune varianta “cea spre ființă” pentru ambele texte biblice, renunțând la impunătorul “de toate zilele” specific mediilor protestante și catolice.

Fără îndoială că odată cu sfârșitul secolului al XVIII-lea s-a impus, în tradiția biblică ortodoxă, echivalarea lui *epiousion* prin formula “pâinea noastră cea spre ființă”. Inexplicabil, această unanimitate lexicologică este spartă de diortosirea ierarhului B. Anania, care introduce în tradiția biblică ortodoxă opțiunea non-metafizică, de tip occidental, a lui *epiousion*: “cea de toate zilele”, pătrunsă în Transilvania secolului al XVII-lea prin influența decisivă a principilor calvini. Motivația sa este argumentată printr-o notă de subsol: “*Hrana noastră zilnică I-o datorăm în primul rând lui Dumnezeu, și de la El se cade s-o cerem. “Cea spre ființă”, expresie folosită în unele versiuni, nu traduce exact cuvântul original, dar nici nu constituie o erezie; Sfinții Părinți i-au imprimat și o dimensiune duhovnicească, euharistică*” (ANANIA 2009). Influențat de traduceri și comentarii confesionale occidentale, Anania ajunge la concluzia greșită că ἐπιούσιον “*nu traduce exact cuvântul original*”. Competențele sale reduse în domeniul filologiei clasice, după cum însuși mărturisea în memoriile sale, l-au făcut să creadă că până și Origen (cărui filologi și exegeți moderni cu renume îi dau dreptate, după cum am demonstrat mai sus) se înșela atunci când identifica etimologia ființării, existenței, și nu cotidianului latinesc. De asemenea, Origen nu este singurul care înțelege dimensiunea metafizică a lui ἐπιούσιον, lexiconul patristic grecesc al lui G. Lampe (PGL) rezumă toate intervențiile patristice, cu substrat euharistic și ființial, ale enigmaticului adjectiv original (Isidor Pelusiotul, Chiril al Ierusalimului, Ioan Gură de Aur, Ambrozie al Milanului etc). Fostul profesor și decan de la Canterbury, cel care a editat celebra ediție critică a textului biblic grecesc, de la Londra (1863), care stă la baza edițiilor critice moderne și postmoderne ale Noului Testament, oferă și el o suită de părinți ai Bisericii care au alăturat, în interpretarea lor, adjectivul *epiousion* sferei metafizice a hranei: Eftimie Zigabenu; Grigorie de Nyssa; Vasile cel Mare; Teofilact al Bulgariei etc. (GTCRT I). Prin urmare, părinții bisericești nu au speculat alăturarea lui ἐπιούσιον sferei euharistice, cum greșit susține B. Anania, și toată tradiția creștină occidentală modernă, ci chiar au înțeles, mult mai bine decât modernii, că însuși constructul original de *epiousion* are o puternică încărcătură filologică metafizică. De asemenea, nu este singura creație de acest tip. Traducătorii Septuagintei au oferit un termen compus asemănător pentru textul din Ieș. 19:5b: “*voi Îmi veți fi Mie popor ales dintre toate neamurile, că al Meu este tot pământul*” (ANANIA 2009). Expresia, în ebraică, מִיִּצְעָהּ-לָכֶם הַלֵּל – *segulah michal-ha“mim* care se traduce literal prin „posesie prețioasă dintre toate neamurile”, este redată prin varianta grecească λαὸς περιούσιος ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν care înseamnă “*popor ales (special) dintre toate neamurile*”. Adjectivul compus *periousios* se aseamănă fonologic destul de bine cu *epiousios* – rădăcina *ousia* (care poate însemna și proprietate, avere, substanța banilor, dar și ființă sau esență), cu sufixul -os, fiind trimiterea către dimensiunea metafizică a expresiilor: popor spiritual și pâine spirituală. În același registru metafizic se înscrie și creația părinților sinoadelor ecumenice, *homooousios* – care definește consubstanțialitatea Sfintei Treimi – deci, o proiecție metafizică a limbajului.

Prin urmare, în urma argumentelor istorice, filologice și teologice pe care le-am sintetizat mai sus, propun pentru textul grecesc din Mat. 6:11 (τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον) următoarea traducere, fidelă originalului, „*Pâinea noastră cea spre [pentru] ființă dă-ne-o nouă astăzi*”, cu mențiunea că “spre ființă” înseamnă atât hrana cotidiană necesară ființării trupului, cât și hrana euharistică necesară ființării spirituale. Așadar, un *epiousion* dinspre teluric, necesar și el, înspre metafizic, spiritual, duhovnicesc; dinspre omul cel vechi înspre omul cel nou, de tip paulin (2Cor. 4:16; Gal. 6:15).

Bibliografie

- A Patristic Greek Lexicon*, by G.W.H. Lampe, Oxford, Clarendon Press, 1961.
- Betz, H. Dieter, *The Sermon on the Mount: A Commentary on the Sermon on the Mount including the Sermon on the Plain (Matthew 5:3 – 7:27 and Luke 6:20-49)*, Minneapolis, Fortress Press, 1995.
- Biblia*, traducere de Gala Galaction și Vasile Radu, București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1939.
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sf. Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005.
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009.
- Caragounis, C.Chrys, *New Testament Language and Exegesis*, WUNT 323, Tübingen, Mohr Siebeck, 2014.
- Camară, Iosif, *Rugăciunea Tatăl Nostru în limba română. Studiu istorico-filologic*, Iași, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, 2020.
- CSB 2018 = Wax, K. Trevin, *CSB Study Bible*, Nashville, Holman Bible Publishers, 2018.
- Cohen, A., *Talmudul*, traducere de C. Litman, București, Editura Hasefer, 2004.
- Danker, W. Frederick, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 2000.
- France, R.T., *The Gospel of Matthew*, NICNT, Grand Rapids, William B.Eerdmans Publishing, 2007.
- Gundry, R.Horton, *The Use of the Old Testament in St. Matthew's Gospel with Special Reference to the Messianic Hope*, SNT 18, Leiden, E.J. Brill, 1967.
- Hadidlan, D.Y., *The Meaning of ἐπιούσιος and the Codices Sergii*, „New Testament Studies”, 5, 1958, 75-81.
- Hagner, A. Donald, *Matthew 1-13*, WBC 33A, Dallas, Word Books Publisher, 1993.
- Hendriksen, William, *Evanghelia după Matei*, traducere de Sofia Gheorghe, Oradea, Editura Reformatio, 2006.
- Jeremias, Joachim, *The Lord's Prayer in Modern Research*, „The Expository Times”, 71, 1960, 5, 141-146.
- JNT 2011 = Levine, Amy-Jill/Brettler, Z. Marc, *The Jewish Annotated New Testament*, New York, Oxford University Press, 2011.
- Lagrange, P.M.J., *Évangile selon Saint Matthieu*, Paris, J. Gabalda et Fils, ³1927.
- Maier, Gerhard, *Evanghelia după Matei*, Sibiu, Editura Lumina Lumii, 2000.
- Manson, T.W., *The Lord's Prayer (I)*, “Bulletin of the John Rylands Library”, 38, 1955, 1, 99-113.
- Metzger, Bruce M., *Persistent Problems Confronting Bible Translators*, „Bibliotheca Sacra”, 150, 1993, 273-284.
- The Greek Testament: With a Critically Revised Text*, vol. 1, by Henry Alford, London,

Rivingtons and Deighton, 1863.

Munteanu, Eugen, *Introducere în Lingvistică*, Iași, Polirom, 2005.

Noul Testament. Evanghelia după Matei, ediție bilingvă, Introduceri, traducere comentariu și note patristice de Cristian Bădiliță, București, Editura Curtea Veche, 2009.

Riddlehoover, N. Charles, *The Sermon's Prayer: An Examination of the Intended Purpose of the Matthean Model Prayer*, A Dissertation Submitted to the University of Bristol and Trinity College Bristol, 2018.

Shearman, G. Thomas, *Our Daily Bread*, “Journal of Biblical Literature”, 53, 1934, 2, 110-117.

florina moldovan

Cu doctorat în filologie, susținut la Universitatea „Petru Maior” Târgu-Mureș, prof. Dr.Florina Moldovan a fost redactor-șef adjunct la revista de cultură târgumureșeană „Yeseuri”.

Călători între două lumi

Cinci nori colorați pe cerul de răsărit, Florina Ilis / Călătorie într-un picior, Herta Müller

Drumul vieții este trasat în romanul *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* de forța destinului implacabil, deși oamenii se iluzionează că pot gestiona direcția în care viața lor va merge, intervenția întâlnirilor care schimbă cursul existenței anulează definitiv naivele certitudini. Ilustrativă este în acest sens întâlnirea dintre Kiyomi și Darie, pusă de aceasta pe seama *fortunei labilis*: „Este evident faptul că atunci când ceva se întâmplă nu suntem conștienți că am apucat-o pe un alt drum, asemenea unei corăbii aflate brusc în mijlocul unei furtuni căreia, deregându-i-se aparatele de bord, i se schimbă direcția și, atunci când marea se liniștește, corabia se află deja departe de traseul inițial”¹.

Frumoasa Kiyomi descoperă la vârsta tinereții cultura bunicilor ei japonezi și simte o chemare ancestrală de a învăța obiceiurile acesteia pentru a se putea integra într-o lume cu o mentalitate fermă și cu valențe estetice deosebite. Pentru a obține acest rezultat se căsătorește cu un japonez și încearcă să se adapteze la cerințele sociale și culturale ale culturii admirate. Kiyomi se confruntă pe durata romanului cu o problemă acută de identitate; crescută de către părinții ei muzicieni la Londra, într-o mentalitate modernă, tatăl ei negându-și rădăcinile japoneze și întrerupând legăturile cu familia sa. În momentul întâlnirii cu bunicii, la vârsta de 18 ani, vârsta marilor decizii și o dată cu pătrunderea pe teritoriul Japoniei are revelația ajungerii *acasă*. Percepția asupra propriei persoane se modifică radical în sensul acceptării înfățișării diferite (în context londonez) ca frumusețe autohtonă: „La optsprezece ani, debarcând în țara visată, mi-am dat seama pentru prima oară în viață că eram frumoasă. Numele Kiyomi, îmi determina imperceptibil destinul. Să-ți descoperi inteligența sau chiar anumite calități sufletești este ceva ce ține de un pas important pe care l-ai făcut în cunoașterea de sine, putând să însemne o evoluție importantă în conturarea caracterului cuiva”².

O dată cu plecarea în Japonia la invitația bunicilor, ea descoperă o dorință

1.Florina Ilis, *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*, Editura Cartea Românească, București, p. 119.

2.*Ibidem*, pp. 113-114.

puternică de a reface legăturile de sânge și de tradiție cu această cultură fascinantă. Astfel începe să se îmbrace în chimonouri, să sărbătorească tradițiile japoneze, învață să cânte la *koto*, să joace *uta karuta* (dorința de câștigare a jocului din finalul romanului devine pentru exoticul personaj miza acceptării ei definitive în cultura japoneză).

Tot acest plan minuțios de *recuperare a identității pierdute* se complică în momentul întâlnirii cu Darie, prin iubirea pe care o simte față de acesta se îndepărtează de idealul său și se confruntă cu alte îndoeli legate de viitor: „când i-am întins cheile mașinii mele, ca și cum i-aș fi predat cărma vieții, lăsându-l pe el să decidă direcția în care aveam s-o iau, ceva mai presus de mine, de noi, ne purta spre o existență căreia, la vremea aceea, abia îi întrezăream marginile”³. Fragmentul subliniază ideea că traiectoria vieții cuiva se poate modifica radical în urma întâlnirilor cu persoane predestinate. Aflată între două iubiri, Kiyomi se simte prinsă între două lumi care au aceeași forță de atracție, revenirea în vechea lume modernă în care a copilărit i-ar permite dezvoltarea unei relații fericite cu Darie, pe de altă parte relația cu Ken i-ar putea asigura aderarea la spațiul japonez. Indecizia personajului este evidențiată metaforic prin *călătorii între cele două spații*. În momente de tensiune emoțională personajele fac *scurte călătorii* pentru a-și putea recăștiga echilibrul interior. După pierderea sarcinii Kiyomi se refugiază în Londra pentru a se gândi la viitorul ei, dar aici constată că nu mai aparține acestui spațiu, s-a produs o ruptură iremediabilă, iar ea a rămas suspendată între cele două spații, niciunul nereușind să mai constituie acel *acasă* necesar consolidării unei identități solide.

Călătorie într-un picior, cartea Hertei Müller pune în discuție aceeași oscilație între două spații în care acel *acasă* necesar configurării identitare nu poate fi localizat. Supus unui permanent scenariu de urmărire personajul feminin nu-și poate găsi liniștea și siguranța în spațiul românesc, dar nici în cel german în care a imigrat, fiind încă urmărită de vechile obsesii declanșate în *cealaltă țară*. Nenumirea țării și a conducătorului suprem sugerează dimensiunea monstruoasă a fricii instaurate și permanentizate în corpul și mintea protagonistei. „Eu nu sunt fără de țară. Atât doar că mă aflu în străinătate. O străină în străinătate”⁴. Se observă în această secvență intervenția reflecției autobiografiste referitoare la statutul șvabilor în comunitatea românească, care erau percepuți de multe ori, datorită limbajului specific, asemeni unor străini.

În timpul comunismului *călătoria-exil* își schimbă semnificația, atât Irene, cât și Kiyomi într-o oarecare măsură, devin străine de noile spații în care își duc existența; *ruptura spațială* produsă, în cazul Irenei din cauza alungării din țara natală, în cazul lui Kiyomi datorată dorinței de aderare la cultura bunicilor, generează o imagine personală incertă, neliniștită, în continuă căutare: „*Guliver-ul* de după al Doilea Război Mondial, însă, este un altfel de călător; nu mai este un cuceritor, ci un strămutat; nu un subtil consumator și cultivator de *diferență*, ci un naufragiat simbolic, o victimă a unui accident în istorie, fie acesta deportare, exod, exil”⁵.

3.Florina Ilis, *op. cit.*, p. 120.

4.Herta Müller, *Călătorie într-un picior*, Traducere din germană de Corina Bernic, Editura Humanitas Fiction, București, 2010, p. 69.

5 .Andreea Deciu, *Guliver în postmodernitate în Secolul XX*, nr. 10-12/1997, nr.1-3/1998,

În cazul Irenei am putea vorbi despre un *exil impus*, deoarece aceasta este obligată să plece din țară din motive politice, iar în cazul lui Kiyomi s-ar potrivi sintagma de *exil autoimpus* deoarece aceasta părăsește din proprie voință spațiul copilăriei pentru a accesa un spațiu total necunoscut, dar față de care simte puternice afinități: „Exilul impus sau autoimpus implică o ruptură la nivel ontologic, o ruptură de spațiu –matrice, de acel complex ce ne determină existența ca ființe umane: complexul loc-timp”⁶. Oricum ar fi privite aceste plecări ale personajelor, ele vor modifica fundamental imaginea de sine a personajelor, personalitatea lor va fi una fluctuantă și indecisă în lipsa unor rădăcini solide pe care să-și așeze existența.

O călătorie făcută prea târziu se transformă dintr-o posibilitate de salvare într-o nouă condamnare; deși personajul feminin Irene reușește în cele din urmă să părăsească spațiul opresiv în care și-a dus existența până la 34 de ani, din punct de vedere mental nu se poate desprinde de traumele trăite aici și rămâne astfel legată pentru totdeauna de matricea natală. „Călători, se gândi Irene, călători cu privirea surescitată asupra orașelor adormite. Dorințe exprimate. Cu privirea rămasă în urma locuitorilor. Cu un picior călători, iar cu celălalt, deja pierduți. Călătorii ajung prea târziu”⁷. Corelat cu mottoul de la începutul cărții: „Însă nu mai eram tânăr” de Cesare Pavese se configurează o triadă semnificativă pentru descifrarea mesajului operei, triada *identitate – călătorie - moarte spirituală / eșec*. În încercarea de a se salva de o viață trăită în impostură, protagonista încearcă soluția evadării din spațiul opresiv sub controlul comunist, însă salvarea pare a veni prea târziu, corpul și mintea rămân controlate de frica sufocantă și în spațiul adoptiv. *Umbrele, plimbările fără sens, rătăcirile, lipsa unei comunicări încheiate, privirile suspecte, străzile pustii sau prea aglomerate, obsesia urmăririlor* conduc la o dedublare identitară vecină cu alienarea. „Exilații sunt ființe duale, personalități bifurcate, sfâșiate între amintirea și atașamentul față de trecut – un trecut reconstruit adesea paradoxal în memorie ca un paradis pierdut și realitatea uneori ciudată a prezentului. Exilații trăiesc în *prezentul* țării adoptive, dar în trecutul țării unde s-au născut, ei neavând acces la prezentul acesteia. Exilul înseamnă a trăi într-un loc și a visa în altul”⁸.

Părăsind *cealaltă țară*, protagonista își va părăsi și *cealată identitate*, confuzia Irene/cealaltă Irene conduce la confuzia dintre bărbații cu care relaționează Thomas/Franz. „Irene îl privi pe Thomas. Apoi pe Franz. Unul preluase chipul celuilalt”⁹. Conștientizarea înstrăinării de sine se produce în momentul privirii unei fotografii care întruchipa: „O persoană străină, dar nu ca ea însăși(...). O persoană străină care se strecurase în figura ei”¹⁰. Puterea fotografiei este fascinantă în acest text, deoarece are capacitatea de a prelua locul persoanei reprezentate, fotografia dictatorului îi trezește protagonistei aceeași angoasă ca și personalitatea propriu-zisă. Simulacru individual pare a prelua locul de drept al acestuia în universul prozei

p. 56.

6.Bogdan Rațiu(coord.), *Studii și modele de lectură plurală*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2015, p. 75.

7.Herta Müller, *op.cit.*, p. 106.

8.Bogdan Rațiu(coord.), *op.cit.*, p. 81.

9.Herta Müller, *op.cit.*, p. 180.

10.*Ibidem*, p. 20.

postmoderne, iar înlocuirea se poate face cu ușurință deoarece masca socială pe care sunt nevoite personajele să o poarte în contextul universului opresiv este golită de identitatea autentică.

Sentimentul de apartenență la un spațiu este indisolubil legat de constituirea unei imagini de sine puternice și echilibrate, contactul cu pământul japonez îi oferă personajului feminin Kiyomi posibilitatea de revenire la vatra spiritualității strămoșilor: „Pentru prima oară în viața mea aveam sentimentul că fac parte din ceva, că aparțin unei lumi care mă așteaptă să mă includă în măreția ei”¹¹.

Nevoia de a aparține unui spațiu este fundamental umană, deoarece identitatea nu se poate construi în afara unor rădăcini, în afara unui acasă al ființei. Dorința personajului Kiyomi de a învăța tradițiile japoneze, de a simți că aparține acestei profunde culturi constituie nucleul epic al romanului și obstacolul în calea iubirii față de Darie. „Ca și cum aș fi avut capacitatea de a-mi viziona viața de pe o treaptă mai înaltă a existenței, vedeam limpede cum suspendarea mea între două lumi, cea engleză și cea japoneză, producea în sufletul meu sfâșieri al căror rezultat previzibil, dacă nu m-aș fi decis repede în care direcție să apuc, nu ar putea fi decât schizofrenia”¹². Personajul simte că este în pragul alienării datorită rătăcirilor între cele două spații reprezentate de lumea japoneză și de cea engleză. „Exilul presupune absența unui loc pe care să-l numescă acasă, în ciuda faptului că, în condițiile unei ideologii totalitare, acest acasă, i.e. locul nașterii, țara de origine, desemnează un spațiu închis, în care individul se simte clausturat”¹³.

Această trăire la limita alienării o întâlnim și în cartea Hertei Müller, *Călătorie într-un picior*, unde protagonista nu se poate hotărî asupra unei personalități care să o reprezinte, precum nu se poate hotărî asupra unui bărbat pe care să-l iubească, oscilează permanent, plimbându-se fără scop pe străzile stăpânite de umbrele trecutului. Deși pleacă din *cealată țară* pentru a scăpa de obsesiva urmărire a securiștilor, nu-și poate găsi pacea, se simte la fel de supravegheată, nu poate scăpa de *corpul de victimă* pe care îl poartă.

Alungarea din *cealaltă țară* de către *dictator* este percepută cu toate simțurile, trecerea prin vamă devine o aventură a nervilor ascuțiți la maximum, toată această perpetuă fugă de trecut este trădată la nivelul scriiturii de: „o sintaxă nervoasă, decupată scurt, ritmată alert, neliniștitoare”¹⁴. Senzația unei permanente urmăriri transpare în textul prozatoarei prin jocul de umbre, de ascunderi, de străduțe lăturalnice, de trecători care par a fi permanent în urmărirea Irenei, de grabă a parcurgerii drumurilor, de grabă a conversației care rămâne adeseori lapidară, sacadată, incertă, trădând o figură vulnerabilă, în permanentă criză. „Postmodernitatea a adus o schimbare de paradigmă în raportarea la fenomenul exilului prin faptul că toate elementele considerate negative, respectiv dislocarea, ruptura, fragmentarea sinelui, identitățile multiple ale exilatului, devin caracteristice specifice unei lumi întregi. Din această perspectivă, putem spune că fiecare individ este, în egală măsură, un exilat care își

11.Florina Ilis, *op.cit.*, p. 113.

12.*Ibidem.*, p.125.

13.Bogdan Rațiu(coord.), *op.cit.*, p. 76.

14.Ion Bogdan Lefter, *7 Postmoderni: Nedelciu, Crăciun, Müller, Petculescu, Gogea, Danilov, Ghiu*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010, p. 71.

caută centrul, așa cum remarcă, printre alții, Mircea Eliade, Matei Călinescu, George Uscătescu, Virgil Ierunca sau Eva Hoffman ori John Simson”¹⁵.

Prin frecvența utilizării termenului *stradă* mai mult de 50 ori, cu variante ca *trotuarul, țărnuțul mării, calea ferată, metroul, autobusul, plimbări pe jos, călătorii în orașele vecine, scurte vizite cu reîntâlniri incerte, căutări, rătăcirii, ascunderi, fugi*, putem numi textul autoarei, un text cu acțiunea desfășurată aproape exclusiv în stradă, ca simbol al unei rătăcirii continue. „Călătoria ei nu e niciodată completă. Rămâne cu un picior în *cealaltă țară*, după cum sugerează și titlul care se vrea ludic și amuzant, dar care ascunde o durere împietrită. Nu s-ar întoarce pentru nimic în lume în *cealaltă țară*, însă pentru nimic în lume n-ar putea-o uita”¹⁶.

Toate acestea reprezintă simbolic *căutări ale umanului* pierdut în lupta de subzistență, adevăratele căutări fiind cele interioare, protagonista pare a recrea spațiul de tortură în care s-a obișnuit să viețuiască, din imposibilitatea de a se desprinde de un tipar mental bine înșurubat în memoria pielii, răceala din interior, resimțită permanent avându-și sursele aici. Spațiul înghețat exterior, al toposului opresiv, comunist este interiorizat și asimilat corporal, în interiorul ei, Irene poartă povara unei lumi întregi, de aici și permanenta oboșală, târârea, comunicarea lapidară și sfârșeala psihică: „Uneori, spuse Irene, văd că oamenilor care trec pe lângă mine le merge bine. Nu au nici un țel, doar pașii îi poartă mecanic pe străzi. Se iau unii după alții”¹⁷. Protagonista încearcă să imite acest marș al recăștigării fericirii, însă nu face decât să se înstrăineze parcă și mai mult de sine. E un marș al durerilor purtate pe chip, îmbătrânirea exterioară este un semn al invaziei cotidianului în intimitatea ființei: „Irene se simțea pe dinafară bătrână și pe dinăuntru neajunsă la maturitate”¹⁸.

Protagonista, un alter-ego al autoarei, își asumă condiția de călătoare în căutarea identității și a vieții („- Cunosc doar biografii greșite”¹⁹) care nu mai pot fi recuperate. „Pentru mine, a călători încă mai înseamnă să-mi fie frig, spuse ea. Ah, gerul acesta vărat. De îndată ce am ieșit din gară, îmi și dau seama cum asfaltul îmi curge printre degetele de la picioare”²⁰. Privirea mereu ațintită în stradă caută parcă un răspuns din partea mișcării, o nevoie de schimbare dramatică, de modificare a datelor existențiale, care însă nu vine niciodată, deoarece privirea este goală, iar străzile sunt pustii sau populate cu răceală și priviri rătăcite, suspicioase, strada devine un spațiu al rătăcirii permanente, în loc să fie un spațiu al salvării așteptate. Există în această lume a griului străzilor vagabonde, aproape un pericol de a fi absorbit de forța acestei căi malefice, care parcă mistuie încercările timide de revigorare a gesturilor omenești: „Trecătorii părăsira strada atât de grăbit, de parcă cel care ar fi depășit acel moment ar fi fost înghițit de stradă”²¹.

Jocul de-a traversa strada pe culoarea roșie a semaforului practicat din ce în ce mai des de Irene, dintr-o nevoie de a se situa la granița dintre viață și moarte

15. Bogdan Rațiu(coord.), *op.cit.*, p. 77.

16. <https://bulletindada.wordpress.com>, consultat în data de 19. 03 2019.

17. Herta Müller, *op.cit.*, p.154.

18. *Ibidem*, p.163.

19. *Ibidem*, p. 59.

20. *Ibidem*, p. 179.

21. *Ibidem*, p. 186.

devine un gest simbolic cu statut de manifest, este un mesaj al imigrantei prin care își asumă să trăiască periculos într-o lume manipulată politic, chiar de la distanță. Incipitul textului descrie granița păzită dintre *cealaltă țară* și țara în care speră că va evada. Deși reușește să imigreze, Irene va rămâne o înstrăinată sfâșiată între două lumi, călătorind într-un singur picior, după cum sugerează și titlul, aceasta nu are cum să-și mai întregască ființa, o parte din ea fiind ciuntită pentru totdeauna de dramele pe care le-a trăit. Plecând în *căutarea identității pierdute*, Irene va găsi la capătul călătoriei doar dorința de a pleca, ea va rămâne o perpetuă rătăcitoare, asemeni jidovului rătăcitor, Din *Istoria din cutia de pantofi*. „Dorința de a dormi era ca un drog. Și dorința de a pleca departe. Să privească din fereastra unui compartiment de tren cum se scurge peisajul în dăre verzi, dispărând. Și oamenii care urcă și se așază în compartiment. Care mănâncă și dorm. Care nu trădează nimic despre ei înșiși”²².

Așadar, cele două romane analizate în paralel, pun în discuție o *călătorie între două lumi* care acționează cu o forță magnetică la fel de mare. Supuse unei presiuni atât de puternice unica soluție a protagonistelor rămâne *scindarea interioară* care dă naștere unei ființe deviate, vulnerabile, lipsite de consistență.

Bibliografie:

- Ilis, Florina, *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*, Editura Cartea Românească, București, 2006.
- Müller, Herta, *Călătorie într-un picior*, roman, Trad. din germană de Corina Bernic, Editura Humanitas Fiction, București, 2010.
- Hutcheon, Linda, *Poetica Postmodernismului*, traducere de Dan Popescu, Editura Univers, București, 2002.
- Lefter, Ion, Bogdan, *7 Postmoderni: Nedelciu, Crăciun, Müller, Petculescu, Gogea, Danilov, Ghiu*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010.
- Rațiu, Bogdan, (coord.), *Studii și modele de lectură plurală*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2015.
- Deciu, Andreea, *Guliver în postmodernitate în Secolul XX*, nr. 10-12/1997, nr.1-3/1998, p.56.

22. *Ibidem*, p. 186.

edwiga viv

Absolventă a Facultății de Litere din Craiova, cu masterat în științe sociale, Edwiga Viv este doctorand în filologie, în cadrul Școlii Doctorale „Alexandru Piru” a Universității din Craiova, unde este și asistent universitar. A publicat poezie în „Banchetul”, „România literară”, „Mozaicul” și alte reviste de cultură. A participat la sesiuni de comunicări științifice, cu materiale, ulterior publicate.

Vae Victis

E nunta mea ș-ar trebui să-mi placă,
Dar eu spun muzicii să tacă.
Se miră lăutarii și nu vor,
Zic că e datoria lor,
Că, ce, vreau legile să schimb?
Atunci, scârbit, ies să mă plimb.
Rămâneți și cântați cât vreți,
Iar voi, ceilalți, mâncați și beți!
Afară e-ntuneric și e frig,
Durerea-mi sparge pieptul, strig:
Hei, oameni, viața m-a învins
Și steaua mea pe cer s-a stins.
...ce tare cântă muzicanții
Și nu mai pleacă invitații...
E nunta mea, iar eu nu sunt
Decât o umbră pe pământ,
O lacrimă, cea mai amară,
Sunt coarda ruptă de vioară,
Eu sunt durerea care cântă
O fericire neștiută,
Căci Nenorocu-mi țină calea
Și azi mă cunună cu Jalea.

Nemuritor

Ți-au spus c-ai să devii nemuritor
Dacă te va iubi un scriitor,
Al cărui simț să recunoască-n tine
Tot ce nu poate lua de la oricine.
Și ți-a surâs încă de-atunci ideea:
Iubita să îți scrie epopeea,
Căci dacă ea o să te pună-n carte,
De slăvi nemuritoare-o să ai parte.
Așa c-ai priceput foarte curând
Că nu iubesc ca oamenii de rând,
Că n-am de gând să te mai las să mori,
Când am superputeri de creatori.
Iar viața ta trăită fără mine,
O pot rescrie așa cum îți convine,
Prin mine te-ar cunoaște-ntreaga lume
Așa, destăinuit, sub supranume.
Cu toții, ei te-ar recompune-n gând
Și s-ar visa în locul tău, rugând
Și zei păgâni, și dumnezei cumiți,
Strigând pe toate numele de sfinți,
Să lege slava la degetul lor mic,
Așa cum eu pe tine te ridic
Să nu mai simți pământul sub picioare,

Să fii atemporal când lumea moare.
Cei încă nenăscuți te vor citi și ei,
Imaginându-te Vezuviu în Pompei
Și-ai să le fii măsură pentru toate
Căci eu te scriu, îngenunchind păcate.
Ca Alexandru Macedon în stat,
Prea mare pentru propriul său regat,
Cuceritor de științe și imperii,
Nebiruit de tainele durerii,
Ai să trăiești numai pe pedestale
Și-n rugăciuni aprinse de vestale.
Alfa și-omega mă iubesc pe mine
Și-or să te lase-n locul lor pe tine,
Prin tine, căci așa îți scriu menitul,
Vor curge începutul și sfârșitul,
Cu mine, era ta abia se naște
Iar moartea, cât ar vrea, n-o va cunoaște,
Privește cum îți fac din viață, artă
Și cum îți cos fir de titan în soartă.
Și-acum... când îmi citești în gânduri,
Simt cum te cauți printre rânduri,
Și cum tresari cu zâmbet mulțumit
Când știm și tu, și eu că te-ai găsit.

Oglindire turcoaz

Un ochi turcoaz se naște când se topesc ghețarii,
Smarald fluid se scurge cum se-mpletesc lăstarii,
În tine gloria lumii se varsă și se-ncheagă,
Atingeri interioare ce leagă și dezleagă
Fiorduri de conștiință și foame de adâncuri,
Un sine reflectat în mii de mozaicuri
Transpare întregit în ochiul boreal,
Captând, în unduiri, răceala de metal
A dezrobirii proprii din temnițe de ceață,
Sculptându-i vieții sale, în gheață-o nouă față.

O poveste de demult

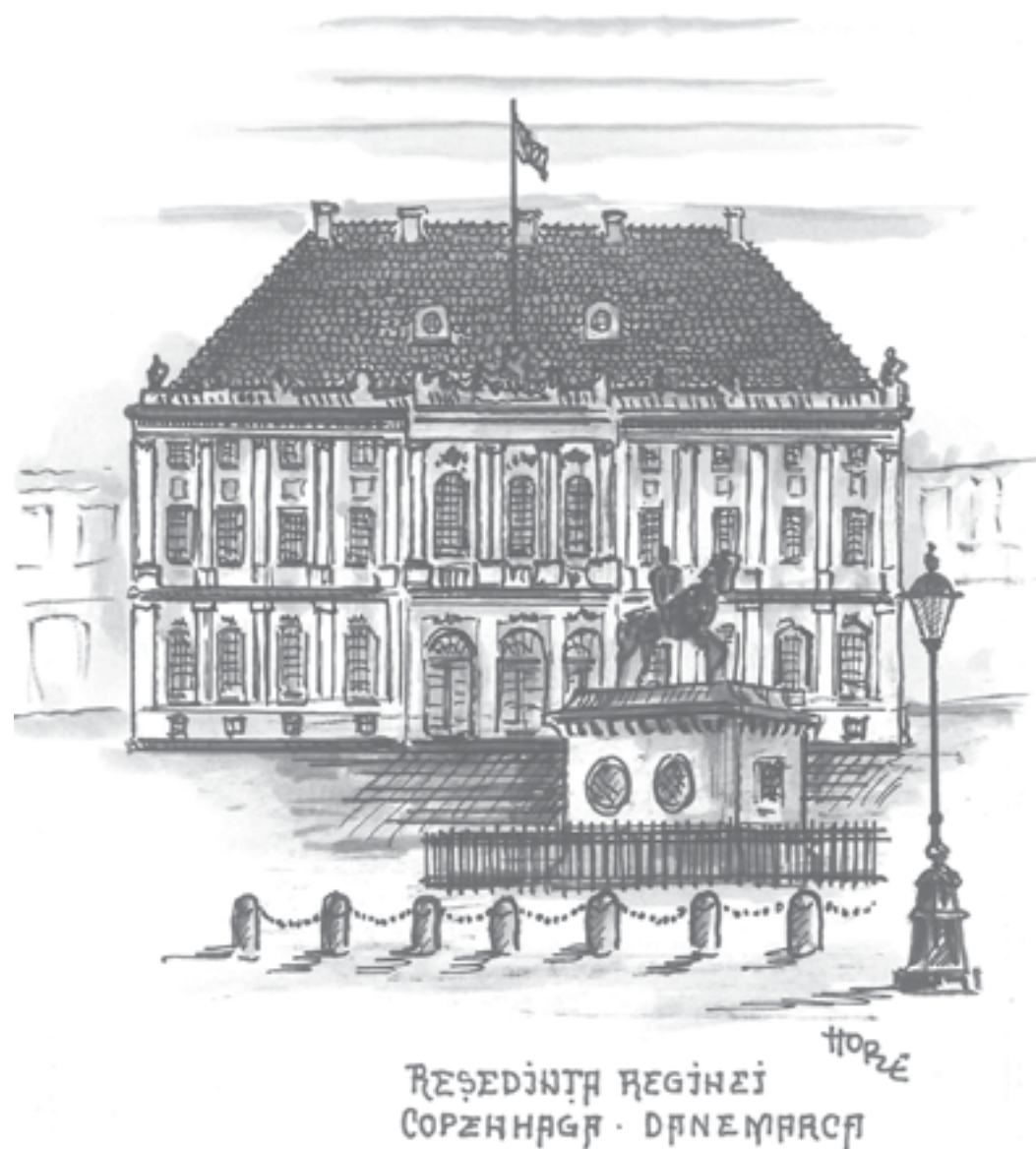
Îi fătase iapa doi mânji.
Ce mai bucurie fu pe capul lui!
Scoase o găleată cu vin din butoiul ăl mai vechi
Și dădu de băut oricui trecu pe uliță.

Numai a bătrână de tot, mă-sa mare, cum ar veni, nu se bucură deloc.
 „Nu-i semn bun, maică”, îi zise ea.
 „De la moșu’ meu știu, tata lu’ tata, că, dacă fată iapa doi mânji,
 să-l omori pe al de l-a fătat ultimul,
 că altfel moare, din neamul tău, al mai tânăr.”
 „Prostii, maică-mare! Nu-l omor, că ăsta e noroc.
 Când crește, îl vând la târg și cumpăr un grăsun,
 să avem și noi ce tăia la iarnă.”
 Numai că, la trei luni de când îi fătase iapa,
 oamenii îi aduseră, într-o zi, la poartă,
 pe-un pat de crengi,
 pe cel mai mic copil al lui, mort.
 Se înecase în gârlă.
 „De, maică, se tângui a bătrână, eu ți-am spus că nu e semn bun.
 Trebuia să îl omori.”
 Vându mânzul și își îngropa copilul.
 Mai avea doi,
 dar ăia erau mari, plecați de acasă, ucenici la oraș.
 De-acum nu mai era niciun mânz prin bătătură,
 nici de om, nici de animal.
 Păi, da, că mânzul al mare nu mai era nici el.
 Îl mușcase ce-l mușcase de după cap,
 noaptea i s-a umflat gâtul cât banița
 și dimineață îl găsiră cu limba pe-o parte.
 Și iar a scos o găleată cu vin,
 pe care a băut-o de supărare, cu oricare trecea pe drum.
 Și vinul se săra de la lacrimile lui.
 Pe urmă, la o vreme, vându și iapa.
 Îi fu frică să nu fete iar doi mânji.
 „Lasă, zise, să mai dea norocul rău și peste altul,
 departe, în alt sat, pe la alte case!
 Da’ cine știe,
 poate că, pe la ei, pe acolo,
 nici nu-i semn rău dacă îți fată iapa doi mânji.”

Cum tu

Ai ochi de deochi
 și gust de dezgust.
 Al viselor șir
 e un cimitir.
 ți-e ființa beteagă
 și umbra ne-ntreagă

și viața deșartă,
 lipsită de soartă.
 C-ai steaua plecată
 pe lumea cealaltă.

denisa crăciun

Membru al Uniunii Scriitorilor din România (Filiala Braşov), Denisa Crăciun este cercetător asociat la Universitatea Clermont-Auvergne (Franţa). Absolventă a masteratului „Litteratures modernes et contemporaines” la Universitatea Clermont-Auvergne, devine Doctor în literatură comparată, la aceeaşi universitate, cu teza de cercetare care tratează tehnica punerii în abis în opera romanească a lui Umberto Eco.

Denisa Crăciun publică mai multe volume de poezie în limba franceză şi limba română, inclusiv traduceri, la edituri din Franţa şi România.

Poeme

La plecare primisei - ca şi Iacob-
o binecuvântare şi o rană

de atunci a trecut o veşnicie
de zile şi nopţi departe
o atât de departe
se întinde împăraţia
ce desparte
norii zorilor de norii înserării

prin ferestrele întredeschise
subţindu-se intră voci:

*-răbdare încă o zi şi încă o noapte
mai ai să-i restitui nevăzutei feţe*

-ehei ce misterios sună cuvântul libelulă

*-amurgul se apropie îngeri
sar la gâtul căprioarelor*

*-fumul focului aproape stins la cer se duce
cântecul în pământ*

*

Mereu te cheamă

ochiul neprins sub pleoapa căzută
se limpezesc în el păduri plăieşi
zimbrii zguduind muntele mohorât
şi fără sorţi de întrupare îl vezi
deşi cel ce nu există eşti tu
*

Vrei să pleci şi pleci grăbit
numărându-ţi paşii un cuvânt uitat
în afara anotimpurilor
bate din aripi când te apropii
îl prinzi şi îl aşezi sub cap închizi ochii
într-un lan înalt de porumb flăcările îţi oblojesc
rana
*

Închiderea ochilor
în golul nopţii
onomatopeic omăt
vânt vuiet vise viscolite
vârtej de volburi volubile clinchet de litere
stârnesc avalanşe versuri unul mai alb decât altul
năvălesc năruind în cale brazii şi potecile mâinii

Din lirica germană

hilde domin

Priveliște mișcată

Trebuie să fii capabil
Să te îndepărtezi și totuși să fii precum un copac:
ca și cum ti-au rămas rădăcinile în pământ,
de parcă priveliștea ar trece iar noi am rămâne nemișcați.
Trebuie să-ți ții respirația
până când vântul moare-n jos
și aer straniu începe a ne înconjura,
până când jocul luminilor și al umbrelor
de verde și albastru
înfățișează șabloane vechi
iar noi ajungem acasă,
oriunde acasă ar fi,
și putem să ne așezăm și să ne sprijinim
de parcă acesta ar fi mormântul mamei.

mina herz

Companioni șoptind

ah, picioarele mele
praful lumii
cât de mult în mine!

ai compus și cu toate acestea ai pretins
că nu ai cunoscut subconștientul

am fost cea mai tăcută companie șoptită
tu m-ai numit o minte frumoasă

belladonna, intoxicată m-ai urmat
în vânătoria de iepuri cu coarne

ți-am curățat de praf capul: o minge de sticlă
locuită de o molie: murit-a în lumină

așadar lăncezesc în întuneric

somnul umbrelor
ascuns de ariadne și de erinys

doar teoria haosului îmi mai dă speranță:
genele-mi freamătă.

mina herz

Ești ploaia

Ești ploaia ce cade în mine
și mă leagă de pământ
ca să pot să dansez în apele tale.

Ești ploaia ce cade în mine
și spală orice căldură,
ca o salvă îmi zdrobești fiecărele.

Ești ploaia ce cade în mine.
Ești iubire - Ești ură
Ești viață - Ești moarte.

Versiunea în limba română,
theodora oniceanu

doina pologea berceanu

Doina Pologea Berceanu este Doctor în filologie al Universității „Petru Maior” din Târgu-Mureș și membru al Uniunii Scriitorilor din România. A publicat volume de proză, poezie și eseu.

Pasărea fără de Cer

o pasăre din cuibul ei strigă
cu glasul stins, ca puiul în ou
cântecul ei nu suie spre stele
decât, uneori, în ecou

ea-și cântă dorul de Cer, dorul de aripă
o temniță suie jur-împrejurul dorului
și-un temnicer în fiecare clipă
în Crucea sângerață a Golgotei mai bate-un cui

cum eu sunt temnița
tot eu sunt și strașnicul temnicer
crunt se zbate și strigă înăuntrul meu
o pasăre fără de Cer

stins e cântecul, peretele crunt. însă veșnic, fără apus
răsare-al Tău nume, Iubire, din cântec, cântând
de mii și mii de păsări ridicat în albastrul de sus
unde stele de aur se-aprind, rând pe rând

Zbor razant prin icoană

rămăsesem cu brațele ridicate în îmbrățișare
omul pe care l-am îmbrățișat a plecat
ce să fac cu brațele mele întinse
m-am întrebat
și atunci am zburat

Întâlnire

și va veni, purtat parcă de-o ață
la ușa ta, odată cu umbrele prelungi
sfios, temându-se să nu-l alungi
eul tău, privindu-te în față

„cum, nu mă recunoști? grăi-va tremurând
la ușa ta bat în neștire
am cheile, nu vezi? le-ai aruncat în vânt:
credința, nădejdea și, mai presus, iubire”

și-ntre voi doi va mai fi poate loc
cât să încapă-o tresărire a inimii măcar
o lacrimă, o pâlpare, înmugurirea unui foc

ceva acolo, să ai ca să presari
în vatră, peste grămăjoarele scrumite
și pe cenușa vieții tale irosite

melania bancea

Medic de profesie, dar și prozatoare talentată, Melania Bancea este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Ea este autoarea unor romane de succes, în aprecierea criticii de specialitate.

Coaching (fragment de roman)

Terminaseră ședințele de *coaching* de câteva luni când l-a sunat din nou. Se întâmpla destul de frecvent să țină legătura cu fostele cliențe, fiindcă, odată rezolvate problemele pentru care îl abordaseră inițial, apăreau între timp altele, deoarece viața merge mai departe, nu ca în basmele cu „au trăit fericiți, împreună, până la adânci bătrâneți”.

Era curios să audă ce avea să-i spună acum, căci, ultima oară când vorbiseră, îl surprinsese cu întorsătura pe care o luaseră lucrurile în ce o privea. Nu era o noutate; mereu îl lua pe nepregătite cu câte ceva sau îl prindea pe picior greșit, astfel încât, în unele situații, fusese nevoit să improvizeze.

- Am o rugăminte la tine, a spus ea părând că nu se hotărăște dacă să continue sau nu.

- Spune. Nu cred să fie ceva care să nu poată fi rezolvat, a încurajat-o el, gândindu-se că probabil femeia dăduse din nou de greu și intenționa să-l angajeze pentru încă o serie de ședințe.

- Mi-e greu la telefon... E ceva mai delicat de data aceasta. Cred că ar fi mai bine să ne vedem cumva.

- Ok, poți veni la București? Îmi voi face timp oricând pentru tine, se arătase el mai mult decât disponibil.

- Păi, tocmai asta este, că nu pot veni acolo și altă soluție nu prea văd... Doar dacă...

- Doar dacă ce? preluase el din velleu ezitarea femeii.

- Dacă ai putea tu să vii, a spus ea cu voce rugătoare.

- Unde să vin?

- Ți-am zis că e mai complicat de data aceasta. Uite cum stau lucrurile: printr-o suită de împrejurări pe care voi încerca să le explic mai încolo, am promis unor prieteni că voi rămâne aici unde sunt pentru încă câteva zile. Mă aflu în cabana

lor de la munte; zona e absolut superbă, e liniște, aer curat, răcoare... Mă simt bine aici, dar a intervenit ceva pentru care simt nevoia să vorbesc cu tine față în față. O poți considera o consultație la domiciliu. Voi plăti cât spui tu, atât ședința cât și transportul și cazarea, cum obișnuiesc, fără să mă tocmesc.

Chestiunea aceasta legată de plată fusese unul dintre lucrurile care îl intrigaseră și data trecută. La sugestia lui că ar putea să facă facturile pe firma ei, pentru a-și putea deduce cheltuiala din impozit, ea îl refuzase spunând că nu vrea să amestece lucrurile, deoarece problemele ei nu ținneau de specificul muncii pe care o făcea, ci erau personale. „Și-apoi, cred că merit să mă răsfăț și eu puțin. Adică să fac o nebunie pe spezele mele cum ar veni”, încheiase ea râzând. „Ok, cucoană, clientul nostru, stăpânul nostru!” își spusese atunci, așa că i-a trimis prin *email* contractul, a programat ședințele telefonice (două pe lună, timp de jumătate de an, fiecare cu durată de 50 de minute, apelul urmând să-l facă ea, nu pentru că el nu ar fi avut „minute”, ci pentru a o responsabiliza; în plus, în cazul în care clienta nu ar respecta acest program, ar pierde ședința respectivă din vina ei, deci ar plăti-o, lucru care s-a întâmplat nu o dată) și a demarat o adevărată aventură intelectuală cu ea.

- După cum descrii situația, poate că ar fi cazul să-ți plătesc eu ție și nu invers. Un sejur la munte în perioada asta caniculară...

- *All inclusive*, completase ea vesel.

- În cazul acesta, nu l-aș numi chiar consultație, ci mai degrabă o întâlnire prietenească.

- De acord. Așa văd și eu situația, dar n-am îndrăznit să sper că și tu ai considera-o așa.

Regretă imediat că vorbise fără să gândească mai mult, mai ales că trecea printr-o perioadă mai aridă din carieră, cu contracte puține și inconsistente. Scăpase însă porumbelul din gură și nu mai avea cum să-l întoarcă din zbor fără a părea un individ lipsit de scrupule, ahtiat după bani. Pe de altă parte, însă, după ce terminaseră cele unsprezece ședințele telefonice din urmă cu aproape un an, era curios să afle cum arată femeia care îl fascina, o ființă cu trăiri intense și schimbări de dispoziție surprinzătoare, care, chiar și când plângea, găsea resurse să se ia în râs iar când glumea reușea să-i transmită dramatismul sau chiar tragismul ei. Încercând să se lămurească, îi urmărise pagina de pe *site*-ul de socializare pe care era înscris și el. Studiind-o, constatare că, deși femeia povestea acolo verzi și uscate, folosind un limbaj spumos, vesel, și o abordare aparent superficială, evita să dezvăluie amănunte intime, iar fotografiile nu puneau deloc, așa că habar nu avea cum arată. Îi plăcea să și-o închipuie, dacă nu chiar frumoasă, măcar atrăgătoare. Eventual mignonă, cățărată pe tocuri înalte, suplă și sprintară. Nu se hotărâse dacă o vrea blondă, șatenă, brunetă sau roșcată, dar ar fi preferat să aibă o culoare naturală, nu rodul fanteziei vreunui *hairdresser* plictisit și fără imaginație.

- Ok, o să-mi consult agenda și te voi suna dacă pot veni sau nu, spuse el cu un ton voit preocupat, profesional.

- În regulă. Sper să poți, fiindcă după acest *weekend* voi pleca în vacanță, iar după aceea am un program supraîncărcat, deci nu va mai fi posibil...

Îl irita faptul că femeia fixase aceste repere de timp care nu-i lăsau prea

mult spațiu de manevră, dar știa că hotărâse deja că va merge să o întâlnească. Nu putea însă ceda atât de ușor, așa că încheiase:

- Deseară sau cel târziu mâine dimineață te voi anunța cum stau lucrurile.
- Aștept. Orice decizie vei lua, va fi în regulă.

Îi cunoștea, din convorbirile anterioare, cvasifatalismul de tip *Que sera, sera*, adică: de va fi să se întâmple ceva, se va întâmpla oricât te-ai opune, iar de nu, nu. Sesizase că îl folosea pentru a-și justifica eșecurile, dar și ca mijloc de persuasiune, îndemnându-te ca tu, persoană rațională prin definiție, s-o contrazici prin atitudinea și acțiunile tale, ori acest lucru îl irita și incita în egală măsură.

O sunase abia a doua zi la prânz – măcar atât putea face și el ca să nu pară că a cedat ușor – și o anunțase că va merge. Îi spusese deja Crinei, logodnica lui, în urmă cu o seară, că va pleca în provincie la o sesiune de *coaching* pentru o firmă de telefonie mobilă care începea să-și piardă clienții; aceasta, însă, traversa o perioadă aglomerată, având de predat în scurt timp ilustrația copertei unei cărți de *SF*, așa că nu l-a prea băgat în seamă.

Și-a aruncat, într-un sac de voiaj, cele necesare, și-a luat geanta de umăr în care își ținea laptopul și caietul cu notițe, și a pornit la drum încă de când se îngâna noaptea cu ziua. În ciuda orei matinale, a prins un ambuteiaj pe centura capitalei, provocat (avea să afle asta mai târziu, la știrile unui post de radio) de un puștan care se întorcea de la mare împreună cu prietena lui și care adormise la volan, intrând într-un camion. O dată descălcită circulația de către câțiva polițiști somnoroși și indispuși de la Rutieră, a fost nevoit să se strecoare prin traficul smucit de la ieșirea din București, apoi a rulat rapid prin Bărăganul agorafobiant, grăbit să iasă din peisajul acela monoton, întrebându-se cum putea locui cineva în așezările arse de soare vara și zburătăcite de vânturi teribile în anotimpul rece.

Fixase radioul pe un post cu muzică ușoară românească deoarece constatasese că îl relaxa să asculte melodii vechi, ale căror versuri le știa încă din copilărie. Alt motiv era acela că-i amintea de una dintre cele mai fericite și lipsite de griji perioade din viața lui, când, puștan fiind, își petrecera vacanțele în Mărginimea Sibiului, la buncii din partea mamei, printre mocani. Pe vremea aceea, mai toți sătenii aveau câte un difuzor conectat la o stație de emisie locală care transmitea doar muzică românească și buletine de știri preluate de la radioul național. Aparatul acela mic, de culoare gălbuie, mergea tot timpul, fie că era cineva să-l asculte, fie că nu. Singurele momente când nu se auzea era când aveau pană de curent, lucru care se întâmpla destul de rar. El le dădea trezirea, în fiecare dimineață la ora 6.00, și tot el îi atenționa că a sosit ora culcării, la 22.00.

Fredona cântecele cu voce dogită, nimerind doar rar linia melodică originală. Cândva avusese o frumoasă voce de tenor, dar lipsa exercițiului, fumatul și băuturile acidulate reci îi alterase corzile vocale și îi scăzuse ambitul, astfel încât nu mai putea aborda decât maximum două octave; și acelea, forțându-se și iritându-și pentru o vreme gâtul. În urmă cu câțiva ani încercase să-și recapete vocea făcând, în timp ce rula prin țară, arpegii, dar se lăsase în cele din urmă păgubaș gândindu-se că, nefiind cântăreț de profesie, nu i-ar folosi mai la nimic.

După două ore și câteva minute a început să zărească, la început, dealuri

domoale, iar apoi, crestele din ce în ce mai îndrăznețe ale munților și parcă i-a mai venit inima la loc fiindcă îi amintea de locurile unde copilărise. La plecarea de acasă își propusese să facă un mic ocol și s-o viziteze pe mama lui, stabilită în fosta capitală europeană a culturii, dar pierduse mult timp pe centură și voia să ajungă cât mai repede la locul de întâlnire cu Diva. „O să trec pe la ea când mă voi întoarce”, și-a spus nefiind însă sigur că se va întâmpla asta. În drumurile lui, avusese de multe ori ocazia să se oprească la casa părintească, dar, de când îi murise tatăl, simpla vedere a mamei lui neîmpăcate cu gândul pierderii soțului îl deprima, astfel încât tot amâna momentul acela. Se rezuma s-o sune săptămânal și s-o întrebe de sănătate, dar îi venea din ce în ce mai greu să-i audă glasul searbăd și din ce în ce mai tremurat pe măsură ce trecea timpul.

Și-a continuat călătoria pe ruta cea mai scurtă, prin fostele sate săsești din jurul Sighișoarei, cu casele lor ca niște mici cetăți, care acum erau invadate de oameni tucurii, uscați și îmbătrâniți înainte de vreme, dar foarte fertili dacă este să ne luăm după liotele de copii subnutriți, zdrențăroși sau chiar goi care se vedeau pe marginea drumului. Femeile erau însă în majoritatea lor bine clădite, chiar grase, lucru care îl nedumerea de fiecare dată când le vedea, făcându-l să se gândească la faptul că mâncau pe ascuns, în timp ce găteau sau că lichidau tot ce rămânea în urma copiilor sau soțului. Oricum ar fi, nici trușele nu păreau mai sănătoase decât ceilalți, fiind cel mai adesea puhave și greoaie.

Mai târziu, când rememora această călătorie, își imputa faptul că nu a dat atenție unor amănunte și întâmplări de pe parcursul ei, dar, prins cu gândurile, le considerase atunci nesemnificative. Accidentul care blocase centura capitalei era un fapt banal prin frecvența cu care se întâmplau asemenea lucruri în acea zonă, dar celelalte ar fi trebuit să-l pună măcar pe gânduri dacă nu să-l întoarcă din drum.

Primul indiciu-avertisment a fost când a zărit panoul acela din dreapta șoselei, imediat după ce trecuse de ultimul oraș de pe traseu: „Atenție, cad pietre!” În loc să-l îngrijoreze, așa cum ar fi fost normal, îl luase în glumă: „Și, dacă se întâmplă asta, ce pot face?!” Semnul acesta de circulație i se părea unul dintre cele mai inutile și stupide care puteau exista. Ceva de genul: „Zonă seismică”. Adică, cum ar trebui să procedezi când o iau stâncile brusc la vale sau începe să te scuture pământul?! Bagi capul la cutie și aștepti să treacă? Sau altă întrebare care îi venea în minte: „Cum poți preveni așa ceva? Rulezi pe vârful pneurilor? Pășești cumva tiptil, pe poante, să nu zdruncini echilibrul plăcilor tectonice?”

După monotonia drumului de până atunci, în mod paradoxal, panoul acela a avut darul de a-l binedispune în loc să-l neliniștească.

- Cad pietre! Și? a spus cu glas ruginit de ne folosire îndelungată dar și de pachetul de țigări pe care îl fumase deja în acea zi. Voi anunța omenirea când se va întâmpla minunea asta. Sau va afla singură, din buletinele de știri de la televizor: „Coach Ian, strivit de pietroaie în timp ce mergea la întâlnirea cu o femeie pe care nu a văzut-o vreodată, dar care i-a suscitât interesul mai mult decât trebuia să-i permită s-o facă.” Poate că măcar așa voi reuși să captez și interesul Crinei-cea-ruptă-de-realitate.

Îi veni în minte că era momentul să-și sune logodnica, fiindcă nu era sigur că la cabana aceea va avea semnal la telefonul mobil. Acesta fusese al doilea indiciu-

avertisment: aparatul era în buzunarul hanoracului pe care îl aruncase pe bancheta din spate, așa că ar fi trebuit să oprească pentru a-l lua de acolo. Șoseaua însă se întindea ademenitor în fața lui, mărginită la stânga de coasta abruptă, de un verde viu, a muntelui, și la dreapta, de un râu tulbure, semn că în amonte fie plouase, fie aveau loc lucrări ale forestierilor. Suprafața drumului era neașteptat de bine întreținută iar rarii șoferi cu care se întâlnea păreau a avea tot timpul din lume; erau calmi, prevenitori chiar, lăsându-l să-i depășească dacă avea chef, chiar încetinind și semnalizând dreapta, semn că drumul era liber. „Ce diferență între ei și apucații din București!” și-a spus și a profitat la maximum de condițiile acestea, amânând pentru mai târziu momentul opririi și recuperării telefonului.

Nu a sunat-o însă nici când s-a oprit la o benzinărie de pe marginea drumului ca să bea o cafea. Intenționase s-o facă, dar îi atrăsese atenția un bărbat care stătea la o masă alăturată. Era îmbrăcat într-o cămașă care fusese cândva albă, cu motive populare cusute la guler și mâneci. Avea pantaloni negri, nu prea curați, dar corect călcați iar în picioare purta pantofi de sport grenă, nou-nouți. În ciuda pălăriei de paie banale, de genul celor pe care le găsești în orice târg sătesc, și în pofida cămășii țărănești, bărbatul nu părea a fi sătean. Îl trădau mâinile deosebit de fine, deși nu chiar curate, și gesturile ceremonioase, cumpănite, de majordom care verifică cu rigla dispunerea tacâmurilor pe masă. Omul tocmai extrăgea dintr-o tabacheră argintie, cu capacul gravat, o țigară făcută manual. O bătu de câteva ori, de masă, la ambele capete, pentru a-i scutura tutunul excedentar, apoi o frecă ușor între degetele subțiri, ca pentru a o frăgezi, după care o aprinse cu o brichetă antică, cu benzină, și o așeză grijuliu pe marginea scrumierei de tablă; o ridica apoi, trăgea din ea cu sete, scruma cu grijă și o așeza la loc într-un echilibru din ce în ce mai precar pe măsură ce aceasta se consuma. Din când în când își făcea de lucru aranjând în linie dreaptă paharul de carton cu inscripție indescifrabilă în carea avea cafea, țoiul de sticlă, cu un lichid gălbui, din care turna câteva picături în pahar și scrumiera grosolană. Toate acestea, cu gesturi line și elegante, de parcă avea tot timpul din lume la dispoziție. Îi văzu fața doar când ridică capul ca să răspundă la salutul grăbit aruncat de un cunoscut de-al lui care trecea pe acolo. Avea niște sprâncene impresionant de dese, cu fire groase și încârligate, unele cărunte, ochi mici, înfundați în orbite, nas ascuțit, fața adânc ridată la colțurile ochilor și pe frunte, iar pe pomelul drept trona un chist de mărimea unei cireșe, acoperit cu o piele subțire prin care se vedea un amestec de carne, grăsime și ceva ce semăna a puroi. Nu părea conducător auto, așa că prezența lui acolo i se păru lui Ian inexplicabilă. Probabil că omul nu făcea altceva decât să-și omoare câteva ore, ca mai apoi să continue acest lucru în alte locuri, până când cafeaua „îmbunătățită” avea să-și facă efectul și să-l adâncească într-un somn greu, din care să se trezească a doua zi doar ca s-o ia de la capăt.

Nu i-a telefonat Crinei nici când a ajuns la intersecția după care trebuia să cotească pe un drum de țară strecurat printre casele pipernicite, de lemn, acoperite cu șindrilă veche, înverzită pe alocuri de mușchi, străjuite, din loc în loc, de moșnegi și băbuțe sudați de băncile din fața curților, atenți la tot ce mișcă pe ulița lor. A continuat să ruleze ca în transă, amintindu-și perfect indicațiile pe care i le trimisese femeia, prin *email*. În tot acest timp, prin minte îi treceau problemele care necesitau

rezolvare urgentă, schița unor sesiuni de *coaching* și planuri de viitor. „Atenție distributivă”, o numise el când venise vorba despre așa ceva, într-o discuție cu ea. „Mda. Specific feminină”, remarcase femeia râzând, apoi completase: „Moștenire atavică, din vremea când Evele speciei locuiau în peșteri și trebuiau să amestece cu o mână în fiertura de pe foc și, cu alta, să legene copilul din copaie, fiind mereu cu ochii în patru, să detecteze pericolele care le-ar putea pândi pe ele și pe odraslele lor.” „Feminină să fie!” acceptase el. „Nu mi-am negat niciodată latura aceasta a personalității. Doar bărbații nesiguri pe masculinitatea lor o fac.”

Ieșind din sat, drumul comunal s-a terminat brusc, fiind continuat de ceva ce semăna a potecă largă pe un teren stâncos. Îi ieșise compet din minte ideea de a o suna pe logodnica lui, atent fiind să ocolească gropile și să nu intre în șanțurile de pe marginea lui.

Rula pe acel drum de o jumătate de oră și începea să i se pară nesfârșit, așa că opri mașina și verifică din nou schița trimisă de femeie. Conform ei, nu mai era mult până la cabana unde urma să se întâlnească. Abia atunci luă telefonul din hanorac și o sună pe Crina. După câteva apeluri, însă, intră robotul: „Persoana apelată nu poate răspunde sau nu se află în aria de acoperire a rețelei”.

Porni mașina, ușurat că nu trebuia să vorbească cu ea, fiindcă încă nu-și formulase exact în minte ce urma să-i spună. După câteva zeci de metri ajunse la un fel de prag mărginit de ambele părți de câte o stâncă imensă, cu vegetație pipernicită. Dacă nu ar fi fost cu gândurile împrăștiat, ar fi sesizat că tocmai dăduse peste al treilea indiciu, cel mai important, care ar fi trebuit să-l întoarcă din drum. Îl ignoră însă și îl depăși, angajându-se pe aleea largă care ducea la o alcătuire căreia cu greu i-ar fi putut spune cabană: o clădire albă, joasă, având câteva ferestre cu ochiuri mărunte și cercevele verzi și un acoperiș abrupt, învelit cu un strat de paie înnegrite de intemperii îndelungate; totul, așezat într-o poieniță nu mai mare decât un teren de sport, ținând parcă în spinare muntele din apropiere.

virgil pană

Cercetător științific, Dr. Virgil Pană este membru al Uniunii Scriitorilor din România. A publicat mai multe volume cu tematică din domeniul istoric și cultural.

Ion Chereji – o personalitate culturală marcantă a orașului Târgu-Mureș (I)

Profesorul Ion Chereji, cunoscut sub pseudonimul literar de Ion Cherejan, s-a născut la 26 septembrie 1918, în comuna Sanislău, județul Satu-Mare, într-o familie de țărani,

Studiile primare le-a făcut la școala din comună, iar cele medii la Oradea. În 1938, după bacalaureat, ca urmare a situației materiale precare, s-a înscris la Seminarul Teologic Greco-Catolic al Eparhiei de Oradea, pe care l-a absolvit în 1942. După examenul de absolvire, s-a înscris la Facultatea de Filologie a Universității „Ferenc József” din Cluj. Pe perioada studiilor universitare a fost, timp de trei ani, președinte al Societății studenților români din Cluj, avându-i printre colaboratorii apropiați pe Francisc Păcurariu, Valentin Raus, Gavril Scridon, Tudor Bugnariu și Raul Șorban.

Ca președinte al studenților, a obținut, prin intermediul Legației române de la Budapesta, burse în bani pentru studenții români din Cluj și a contribuit la înființarea E.R.A.N.-ului (Editura Românească din Ardealul de Nord), care a publicat plachete și volume de poezii ale unora dintre tinerii scriitori români din provincia cedată.

În 1942, a fost numit profesor de limba română la Școala normală de băieți din Oradea, instituție care, la vremea respectivă, se afla într-o situație critică. Pentru a putea face față obligațiilor profesionale, a fost nevoit să reînființeze și să organizeze biblioteca, pe care a dotat-o cu peste 6000 de volume, cu precădere de literatură română. Pe lângă activitatea didactică și de colaborator de presă la publicațiile românești, a înființat *Societatea de lectură G. Coșbuc* a elevilor, în cadrul căreia a organizat șezători literare precum și o serie de conferințe publice la care au fost invitați Cezar Petrescu, Vasile Netea, Olga Caba ș.a. Totodată, a diversificat activitatea acestei societăți prin punerea în scenă a unor piese de teatru de Alecsandri și Caragiale, regia artistică fiind asigurată de către actorul Szabó Ernő, pe atunci director al teatrului din Oradea.

Ion Chereji (1918-1986)

Ca urmare a unor greutăți familiale, și-a cerut transferul la Carei, pentru a fi mai aproape de părinți, unde a funcționat ca profesor de limba și literatura română la liceul „Vasile Lucaciu”. Paralel cu activitatea didactică, a luat parte activă la acțiunea de alfabetizare, a fost directorul ansamblului artistic de amatori din localitate și redactorul-șef, timp de trei ani, al săptămânalului „*Democratul*”, înființând și editura acestei publicații în care a tipărit două volume antologice de poezie cu titlul *Prietenii artei*, cu producții lirice ale tinerilor scriitori. A organizat șezători literare la Carei și Satu-Mare la care a invitat personalități precum: Ovidiu Drimba, Gheorghe Bulgăr, Ion Caraion, George Dan, Ion Apostol Popescu ș.a.

În noiembrie 1948 a fost transferat la Surduc, plasa Jibou, la o școală minieră, unde a profesat până în ianuarie 1949, când a fost chemat la Institutul de Artă Român din Cluj, la catedra de Istorie a teatrului, unde, deși asistent, i s-a încredințat susținerea cursului de Istoria teatrului universal, la anii I și II, precum și seminariile, la anii III și IV. În paralel cu activitatea didactică, a susținut examenele de diferență, finalizând, astfel, cursurile universitare prin examenul de licență din 1950.

După reorganizarea învățământului teatral, a fost transferat, tot ca asistent, la secția română a Institutului „Szentgyörgyi István”, din Cluj, unde i-a fost repartizată aceeași disciplină, în paralel cu profesorul Szabó Lajos, care ținea cursuri de Istoria teatrului universal, la secția maghiară. Tot la Cluj, a fost avansat la gradul de lector universitar. În 1954, Institutul a fost mutat la Târgu-Mureș, an în care s-a căsătorit cu Péris Terez, pe atunci studentă la actorie. Aici, în condiții cu totul noi, i-au fost repartizate cursurile de Istoria teatrului românesc și de Limba și literatura română. La 1 octombrie 1961, a fost avansat la gradul de conferențiar universitar. Prin decretul Consiliului de Stat nr. 494/26. VI. 1969 i se conferă „Ordinul Muncii clasa a III-a” cu prilejul celei de a XXV-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, „în semn de prețuire pentru activitatea meritorie în domeniul instruirii și educării studenților și a contribuției aduse la dezvoltarea învățământului și culturii în patria noastră” („*Scânteia*”, 22 august 1969)

Timp de trei ani, 1972-1975, a fost șef al catedrei de Istoria teatrului, an în care, prin aplicarea unor noi reglementări organizatorice, catedra s-a unit cu cea de artă dramatică, șef devenind un profesor titular la o disciplină de specialitate din domeniul actoriei. În 8 iulie 1972, printr-un decret al Consiliului de Stat, i se conferă Ordinul „*Meritul cultural*” clasa a III-a („*Steaua Roșie*”, Târgu-Mureș, 9 iulie 1972)

Începând cu anul universitar 1978-1979, după susținerea tezei de doctorat,

în 16 decembrie 1976, cu titlul „*Dinamica regiei teatrale actuale*”, a promovat, prin concurs, în gradul didactic de profesor universitar. Între anii 1954-1980 a deținut și funcția de prorector

A încetat din viață, pe neașteptate, în duminica de 15 iunie 1986 după ce, cu o zi înainte, asistasese la examenele de sfârșit de an. A trecut în veșnicie când, în mod sigur, ar mai fi avut multe de spus și de scris, fără a se bucura nici un moment de o binemeritată pensie. Dispariția sa i-a îndurerat, deopotrivă pe colegii săi și pe toți cei care l-au cunoscut, îndeosebi pe soția sa, Teréz Peris Chereji, de origine maghiară, care, înainte de a începe scrierea primei mele cărți despre această familie de oameni de cultură, cu titlul *Ion Chereji. Crâmpoie de cultură transilvană*, a ținut, cu tot dinadinsul, să nu uit a menționa că, pentru ea, cel dispărut a însemnat totul, că i-a fost, în același timp, soț, prieten și părinte. Vorbe frumoase au fost așternute pe hârtie de către colegul său Oláh Tibor, pe care avea să le immortalizeze, în scurt timp, într-un sintetic și în același timp cuprinzător articol publicat în Revista „*Teatrul*”.

„*Aria de cuprindere și răsunetul muncii sale neobosite – scria cel amintit – întrec însă limitele strâmte ale unui curriculum vitae. Bun vorbitor la catedră, nespun de înțelegător cu studenții, Ion Chereji îi învăța să prețuiască la diapazon creator patrimoniul național și universal al literaturii dramatice, sondând în profunzime tâlcul pieselor, pentru a-l putea reda-obiectivă cu o cât mai pronunțată eficiență. În cronicile publicate, urmând cu punctuală regularitate traiectoria premierelor de la Târgu-Mureș – indiferent dacă spectacolul glăsuia în limba lui Caragiale sau în aceea a lui Madách – pune în lumină de fiecare dată intenții regizorale și împliniri actricești, dezghiocând frumuseți ideatice formativ-educative din operele abordate. Cât despre omul Ioan Chereji – sincer și blând, afabil, modest și neșovăitor totuși, el transmitea cu fiecare zâmbet, gest sau vorbă, o convingere intimă și un mare adevăr: că omul este om în funcție de omenia de care dă dovadă în orișice împrejurare; că a-ți sluji poporul și cultura, țara înseamnă a te dăruia total, fără urmă de reținere, semenilor din care te-ai născut; că a aprecia limba și cultura, tradițiile neamurilor conlocuitoare, înseamnă a-ți sluji neamul, țara, patria, aceasta fiind una și sfântă în unicitatea ei...*” („*Teatrul*”, nr. X, octombrie 1986, p. 94).

Documentarea pentru scrierea cărții amintite m-a determinat să citesc mai toate referințele despre personalitatea sa, să vorbesc cu unii dintre foștii săi studenți, cu colegii săi întru profesie, cu personalități marcante ale vieții noastre teatrale, care, într-un fel sau altul, l-au cunoscut ca om sau ca specialist. Marea majoritate a celor intervievați mi-au prezentat o personalitate complexă; un om bun și atent cu cei din jur, un profesor plin de vervă la catedră, care capta atenția prin ceea ce spunea și cum spunea, foarte apropiat de studenți, punând mai presus autoexigența decât exigența, dând dovadă de „o bunătate funciară, lipsită de orice zgură a pornirilor pătimășe”.

Deși a fost martor al evenimentelor din perioada anilor 1940-1944, a reușit să se distanțeze de orice patimă de natură politică sau ideologică fiind conștient că, în noile condiții de după războiul devastator pentru toată lumea, doar pacea socială și armonia interetnică puteau constitui cheazășia reconstrucției țării, din toate punctele de vedere. Despre spiritul pașnic care l-a caracterizat pe Ion Chereji în relația cu cei de altă etnie vorbește și scrisoarea lui Marin Ciortea, care, în urma unei discuții cu

Mihail Sadoveanu, a reușit să-l facă interesat pe maestru de viața și activitatea sa.

„*În această ordine de idei – scria acest adevărat mecena pentru artiștii români ai timpului – am ajuns să vorbesc și despre tine, despre vederile largi pe care le aveai în ceea ce privește conviețuirea celor trei națiuni din Ardeal, despre lucrările tale literare, despre antologia ardeleană pe care o pregăteai și altele. Maestrul Sadoveanu a fost bucuros că aude toate cele câte i-am putut spune despre tine și a arătat viu interes pentru cunoașterea activității tale literare, artistice și culturale*” (Scrisoarea invocată este un document din arhiva familială Chereji).

Alții, puțini la număr, din malițiozitate, au încercat să-l prezinte ca pe un om puternic atașat de regimul politic anterior anului 1989, să-i umbrească pe nedrept amintirea, în situația în care, potrivit uzanțelor timpului, unii dintre colegii săi care îl critică azi ticluiau telegrame adresate lui Nicolae Ceaușescu, cu ocazia zilei de naștere.

„*Cronicarul nostru de specialitate*,” cum îl definea cotidianul „*Steaua Roșie*” din 9 mai 1969, cu ocazia avancronicii la spectacolul *Macbeth* de Shakespeare, prezentat de Secția maghiară a Teatrului de stat, a scris peste 250 de cronici teatrale în limba română și maghiară, cea mai mare parte dintre acestea fiind publicate în presa de limbă română și maghiară locală și națională. Citite și apreciate de publicul iubitor de teatru, de specialiștii de artă și cultură, scrierile sale consemnau atât valoarea artistică a spectacolelor prezentate de cele două secții ale Naționalului târgumureșan, cât și evoluția actorilor, fiecare fiind, de fapt, eseuri care apelau la conștiință, imaginație și înțelepciune (Gh. Bărbulescu, *Cronicar de aleasă omenie*, în „*Steaua Roșie*”, 5 iulie 1986).

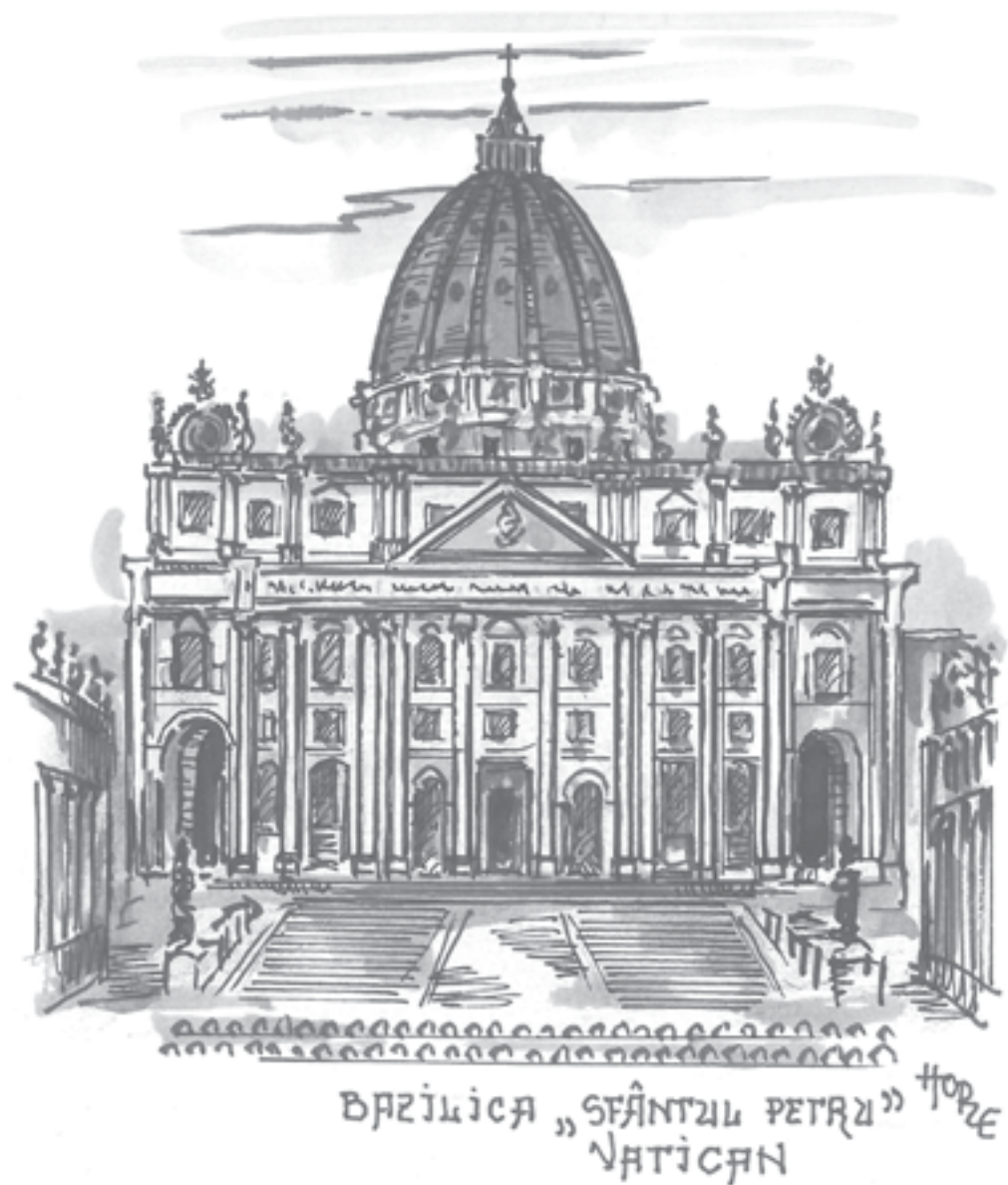
A fost un adevărat mecena pentru tinerii actori cărora le-a insuflat curaj, subliniindu-le sincer atât realizările cât și minusurile constatate în prezența scenică ori în strădania de conturare a personajelor. Comparându-l cu teatrologii consacrați de la singura publicație națională de specialitate, de la vremea respectivă, Revista „*Teatrul*”, ori cu confrății săi care își încercau condeiul prin alte reviste culturale din țară, cu pretenții mai mari decât ale publicațiilor târgumureșene, se poate afirma că profesorul Ion Chereji s-a aflat tot timpul la înălțimea acestora sau poate și mai sus.

În completarea scrierilor sale cu caracter dramatic, care profilează evoluția artistică a celor două secții teatrale, română și maghiară, a elaborat o mulțime de articole cu subiecte diverse, dintre care am reținut doar pe cele care au o evidentă tangență cu evoluția culturală și administrativă a Naționalului din Târgu-Mureș, ignorându-le pe cele cu un pronunțat caracter ideologic impus de vremurile în care a trăit. Toate acestea și fiecare în parte, pot constitui importante surse pentru completarea și actualizarea istoriei complete a instituției teatrale din orașul nostru și totodată puncte de reper pentru întocmirea cursurilor universitare de istorie a teatrului

Ca profesor universitar, este autor al mai multor cursuri de istorie a teatrului național și local, majoritatea nepublicate, care, prin amintirea lor în cartea amintită, alături de notițele sale din bibliografia de specialitate, maghiară îndeosebi, sper a fi de folos celor care îmbrățișează cariera de teatrolog. Excelent cunoscător al limbii maghiare, profesorul Ion Chereji a tradus în limba română, printre altele, piese și nuvele semnate de Szabó Lajos și Asztalos István, jucate cu mare succes pe scena

mureșană.

La finalul acestui scurt *curriculum vitae*, putem conchide că profesorul universitar Ion Chereji este o personalitate științifică și culturală marcantă, nu numai pentru bihoreni și târgumureșeni, ci pentru întreg arealul transilvan și chiar național.

daniel dieaconu

Profesor Doctor în Științe umaniste-istorie și cercetător științific la Centrul de Cercetare pentru Dezvoltarea Regională și Integrare Europeană al Universității din București, Daniel Dieaconu este autorul mai multor cărți și studii de impact privind istoria națională și regională.

Ștefan cel Mare și ținutul Neamțului și Romanului

Perioada domniei lui Ștefan cel Mare a fost cea mai importantă din istoria Moldovei și, de bună seamă, și din istoria ținuturilor Neamț și Roman, care s-au aflat în atenția marelui domnitor, el zidind aici mănăstiri, ridicând cetăți și curți domnești sau purtând bătălii pe aceste meleaguri. Viața economică cunoaște și ea o dezvoltare deosebită în epoca marelui domnitor.

După un exil de mai mulți ani, tânărul Ștefan, consideră că a venit vremea să se urce pe tronul tatălui său. La data de 12 aprilie 1457, Marțea Mare, în fruntea unei oștiri de 6.000 de oameni îl învinge pe Petru Aron la Doljești în ținutul Neamțului. A doua bătălie dintre cei doi se dă la Orbic, tot în ținutul Neamțului, la 14 aprilie 1457, în Joia Mare, iar Petru Aron, învins, este silit să ia calea pribegiei în Polonia. În amintirea acestei victorii, pe „Dealul Ungurilor”, în anul 1957, este ridicat un monument comemorativ, prin contribuția cetățenilor comunei și a primăriei. Această bătălie este consemnată în lucrările cronicarului Grigore Ureche, care descrie pregătirile de luptă, precum și ale istoricului Nicolae Iorga, ce descrie locul unde s-a dat bătălia¹.

Din primii săi ani de domnie aflăm despre prima menționare scrisă a numelui Pângărați (din anul 1458), și considerăm că începuturile vetrei sihăstrești de la Mănăstirea Pângărați trebuie plasate între sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea, când au apărut primele sihăstirii și mănăstiri ctitorite de marii domnitori, în perioada numită și „secolul de aur al monahismului moldovenesc în general și al vieții pusnicești în special”². Denumirea de Pângărați provine, după istoricul Nicolae Iorga, de la un posibil călugăr Pangratie, care „se pare că a fost un pustnic de demult, dând numele pârâului din apropiere”³. Marele istoric spune că

1.Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, Ed. Minerva, București, 1978, p. 37; C. Giurescu, *Letopisețul Țării Moldovei* întocmit după Grigore Ureche vornicul, Istrate logofătul și alții, de Simion Dascălul, București, 1916, p. 42.

2.Arhim. I. Bălan, *Vetre de sihăstrie românească*, Ed. Institutului Biblic, București, 1982, p. 83.

3.Ierom. V. Bârzu, *Mănăstirea Pângărați - monografie, studiu istoriografic și aghiolgic*, Ed. Gedo, Cluj, 2004, p. 13.

numele de Pângărați nu are „nici un amestec unei idei de pângărire”⁴.

Tot din acest an avem cea mai veche mențiune documentară cu referire directă la o așezare din regiunea de la poale de Ceahlău, un act de cancelarie din 13 februarie 1458, când se întăresc de către domnie Mănăstirii Neamț: „...satul anume Băloșești de la Neamț și Mănăstirea de la Hangu pe vechiul hotar și doi tătari... Iar hotarul acestui sat și al mănăstirii să fie pe vechiul hotar, pe unde au folosit din veac”⁵.

Ștefan cel Mare a început reconstruirea cetăților Sucevei și Neamțului, de asemenea, întărirea cetății Roman, importante pentru salba de fortificații, dar, pe malul Siretului, în apropiere de Gâdinți, ridică Cetatea Nouă, numită de Grigore Ureche și Dimitrie Cantemir în operele lor Smedorova, al cărei prim pârcălab Oancea sau Oanță este menționat în documentul din 15 septembrie 1466⁶.

Din documentele perioadei sale se constată diferitele forme de proprietate și activitățile economice ale zonei. Apar hotărnicii, întăriri de hotare, privilegii, interziceri. Interesant de remarcat că practicarea plutăritului în județul Neamț este atestată într-un document din anul 1466, în care se subliniază că locuitorii din Negoiești nu vor plăti vamă pentru plute. Documentul, *in extenso*, din 13 martie 1466, scris la Suceava, spune că cei ce urmau a se așeza în satul Negoiești, proprietate a mitropoliei Romanului, pentru cinci ani vor fi scutiți de ”iliș, de podvoad, de posadă, de jold, de lucru la cetate și la mori, de căratul buților cu vin și de cositul fânului [...] scoși de sub jurisdicția pârcălabilor și a staroștilor, de sub puterea globnicilor, pripășarilor, osluharilor și a gonitorilor de urmă, [...] nu vor plăti vamă, pentru pește proaspăt sau sărat, pentru sare, postav, pânză, fier, plute, oale, vase de lemn, varză, mere, ceară sau miere curată, nici când vor vinde, nici când vor cumpăra...”⁷. Astfel, prin acest document putem vorbi de o atestare și nicidecum de începuturile plutăritului care se pierd în vremuri, înainte de întemeierea Moldovei. S-a emis chiar ipoteza de către Ioan Bogdan că Bistrița era navigabilă cu plute până la Piatra lui Crăciun, adică până la Piatra-Neamț, încă din acea vreme. S-a considerat că pe Bistrița s-a făcut plutărit din vechime, chiar și sașii în secolul al XIII-lea, coborând plute pe râu spre zona de șes⁸. Plutăritul a fost una dintre ocupațiile importante ale ținutului Neamțului, alături de tăierea lemnului, cărăușia sau creșterea animalelor. În zona montană, la hotarele apusene ale țării, erau trimiși și iscoadele și străjerii granițelor.

Domnitorul acorda o mare atenție hotarului vestic, căci acolo își aflase adăpost, în Ungaria, unchiul său Petru Aron. Iscoadele de la granița cu Ardealul îi anunțau domnului un mare pericol. În toamna anului 1467, regele Ungariei, Matei Corvinul, a decis efectuarea unei expediții „de pedepsire” a voievodului Moldovei, ca urmare a incursiunilor repetate ale acestuia în Secuime și în alte zone din Transilvania pentru capturarea ucigașului tatălui său, Petru Aron, adăpostit de Ungaria după ce

4.N. Iorga, Încă o ruină de istorie și artă sub ochii noștri nesimțitori, în „Avântul”, Piatra-Neamț, 1939.

5.Documente privind Istoria României, A, Moldova, veacul XIV, XV, 1, pp. 292-293 (în continuare se va cita DIR, A, Moldova, veacul...).

6.I. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare, vol. I, 1457-1492, Atelierele grafice Socec & Co, București, 1913, pp. 111-112.

7.I. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare, vol. I, pp. 85-86.

8.Etnografia Văii Bistriței, Piatra-Neamț, 1973, p. 247.

fuse izgonit de regele Poloniei. Campania viza, deopotrivă, și răzbunarea pentru faptul că Ștefan cel Mare reinstaurase stăpânirea Moldovei asupra cetății Chilia, care fusese cedată ungarilor de Petru al II-lea în 1448. Oastea ungurească a pătruns în Moldova pe drumul mai lesnicios, prin pasul Trotuș. După ce a încercat să-i oprească în trecătoare, Ștefan a dispus retragerea oștenilor moldoveni, hărțuindu-l tot timpul pe regele Matias. A fost ars târgul Bacău și până la 29 noiembrie oastea ungară a ajuns la Roman. Orașul a fost ales de domnul Moldovei pentru o rezistență cât mai îndelungată, pentru a îngădui pregătirea bătăliei decisive de la Baia. Cronicarul Antonio Bonfinius scria: „După ce a ieșit la loc mai deschis și-a așezat tabăra lângă târgul Romanului... Aceasta are ziduri de lemn, întărite cu val și cu șanț, iar râul Siret⁹ îl scaldă; lângă mal se află o cetățuie întărită mai mult prin straja ei, decât prin meșteșug războinic”¹⁰.

Regele ocupă târgul Romanului, scria cronicarul, și după „ce au văzut dușmanii a doua zi s-au început vorbe de pace printre solii ei. S-au adunat multe încolo și încoace asupra înțelegerii, până la urmă nu s-au putut săvârși nimica. Apoi, îndată ce Matia simțise că dușmanul îl purta cu vorba, pacea nefiind încheiată, își mișcă tabăra de ici colo, iar, înainte de a pleca, dă poruncă să fie pârlolit și prădat târgul. După arderea târgului Romanului, peste tot pe unde își poartă calea pustiește totul; pretutindeni, cu foc și fier, satele și târgușoarele, iar oastea mână oameni și turme cu o pradă uriașă”¹¹. Aceste grozăvii nu l-au determinat pe Ștefan voievod să iasă din ascunzătorile codrilor și să primească lupta în câmp deschis. Plecând din Roman, oștirea lui Matei Corvin a părăsit drumul Siretului, luând-o spre Suceava pe drumul Băii, cu nădejdea că în vechea capitală vor afla destulă avere de jefuit din bogatele gospodării ale negustorilor și meșteșugarilor sași. Populația fusese evacuată de călăreții domnești, dar pivnițele cu vin au rămas la îndemâna hulpavei oștiri, flămândă și obosită de calvarul drumului¹².

Ștefan cel Mare, în preajma Crăciunului, la Baia, repurtează o strălucitoare victorie, învingând oastea trufașului rege maghiar Matei Corvin, care petrecea în târgul ce luase foc din patru părți. Regele, înfrânt și rănit de un vârf de arbaletă, își află scăparea în defecțiunea călărimii moldovene și alege calea mai scurtă spre Transilvania, peste „Calea Mare”, spre Hangu, pe drum anevoios. Mai mult, pe drumul de retragere, spune cronică, localnicii au ripostat din palânci și au blocat drumul cu arbori, silind pe rege să renunțe la care, bagajele grele și la 500 de tunuri, îngropate pentru a nu intra în posesia moldovenilor. Regele, transportat pe o targă, scapă pe drumul Tulgheșului în Giurgeu¹³. O altă opinie, a lui Alexandru Gonța, merită menționată. Bătut crunt de către Ștefan cel Mare, retragerea ungarilor, a oștilor

9.Este vorba de râul Moldova.

10.În timpul războiului, Ștefan retrage populația și se întărește în Cetatea Smederovei, iar Matei Corvin ocupă târgul Romanului incendiindu-l, bineînțeles împreună cu cetatea. Distrugerile sunt refăcute destul de repede și la 2 octombrie anul următor, cu ocazia unei noi danii către mănăstirea Putna „pan Oanță (Oană)” era iarăși trecut ca fiind pârcălab la Cetatea Nouă.

11.storia orașului Roman, Roman, 1995, pp. 144-145

12.C. Cihodaru, Observații pe marginea izvoarelor privind unele evenimente din istoria Moldovei între anii 1467-1474, în SCS, Iași (Istorie), VIII (1957), 1, pp. 13-14

13.Gr. Ureche, Letopiseșul Țării Moldovei, ed. P.P. Panaitescu, București, 1958, p. 106

conduse de însăși regele Matei Corvin, nu s-a făcut pe drumul mare, pe care venise și înaintase, „ci pe poteci strâmte, prin satele Bogata, Bogdănești, Târgu-Neamț, de unde prin Pipirig-Poiana-Teiului-Gura Bistricioarei -, pe o distanță de numai 52 km de la Baia și prin pasul Prisăcani-Tulgheș, s-a intrat în Transilvania, fără cai, care și fără nici un tun, ci pedestru (...). Aceasta se întâmpla la 14 decembrie 1467”¹⁴.

Acțiunea lui Matei Corvin, cerută și sprijinită de Petru Aron, se sfârșește cu un eșec, dar fostul domn perseverează în încercările sale și, peste trei ani, la 1470, stângând trupe de mercenari, urmează același drum, al Tulgheșului, mizând pe surpriză. Dar, prudentul voievod Ștefan cel Mare, înțelegând importanța supravegherii și apărării trecătorii, realizează un eficient sistem de iscoade și plăieși, astfel că atu-ul numit surpriză este pierdut și Petru Aron este înfrânt la Orbic, lângă Buhuși. Ba mai mult, el este prins și încapă pe mâna călăului, fiind decapitat¹⁵.

Hotarul vestic devenise sigur, Ștefan împăcându-se prin tratate cu regele maghiar, dar nu urmează politica de închinare către turci a predecesorului său, Petru Aron, care, cu boierii acceptaseră răscumpărarea păcii-tributul. Neplata tributului duce la o campanie mai neobișnuită a turcilor și anume o campanie pe timp de iarnă, sub conducerea lui Soliman Hadâmbul. Acesta este înfrânt la Vaslui în ianuarie 1475. Astfel, Mehmet Fatih, cuceritorul Bizanțului, purcede la o nouă expediție de luptă, îndelung pregătită, sprijinită de flotă și în plus ordonând și un atac al hoardelor tătare. Rămas fără grosul țăranimii, plecată să-și apere gospodăriile de urdiile tătare, cu trupele de „viteji”, domnul Moldovei încearcă să facă față turcilor întărind o tabără la Valea-Albă, tot în ținutul Neamțului, vizând o retragere spre hotarul Transilvaniei în caz că cetățile nu ar fi rezistat. El avea în vedere posibilitățile de retragere pe „Calea Mare”, spre Hangu. Datorită unei astfel de prevederi, el și-a putut salva cea mai mare parte din oștire pe care, apoi – probabil – a reorganizat-o în regiunea Hangu. Tot aici au putut să-i vină în ajutor „păstorii și argații din munți”¹⁶.

Urmând drumul Siretului, Mehmed al II-lea avea ca țintă capitala țării, Suceava. Ștefan cel Mare a dat ordin să se rețină pe cât posibil înaintarea oastei turcești, fiindcă în acest timp deplasa spre regiunile de munte populația, cu tot ce putea lua cu ea, în special vitele. Se semnaleză că în apropierea regiunii Neamțului, la o mică distanță de oastea lui Ștefan cel Mare, care număra vreo 6 000 de ostași, se mișca o masă de circa 60 000 de persoane, pentru care se căuta adăpost în munți¹⁷.

La Roman a ajuns în ziua de 24 iulie, Mehmed al II-lea oprind înaintarea spre Suceava. „Tabăra turcească ajunsese la Roman, un oraș mort și o cetate pustie” (orașul fusese probabil evacuat). Invadatorii au distrus Cetatea Nouă. Și-a îndreptat oastea spre regiunea Neamțului, unde fusese informat că există o cetate în care ar mai fi fost încă un număr din prizonierii care au fost capturați de moldoveni în lupta

14.A.I. Gonța, *Strategia lui Ștefan cel Mare în bătălia de la Baia (1467)*, „Studii – Revista de istorie”. Tom 32, Nr. 6, Ed. Academiei RSR, București, 1967, p. 1133, 1137

15.C. Cihodaru, *Observații pe marginea izvoarelor privind unele evenimente din istoria Moldovei între anii 1467-1474*, în SCS, Iași (Istorie), VIII (1957), 1, pp. 14-15.

16.Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P.P. Panaitescu, București, 1958, p. 1a06.

17.Neamțul, ținutul tezaur. Monografie, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2019, p. 272

de la Vaslui. Ștefan cel Mare dorea amânarea luptei, fiindcă disproporția numerică dintre forțele sale și cele otomane era mare¹⁸.

La Valea-Albă, care acum se numește Războieni, toată floarea vitejimei moldave cade în luptă, cum glăsuiește, cu vorbe simple și pline de durere, pisania bisericii ridicate pe mormântul comun. După Războieni, Mehmed al II-lea a suferit un eșec în fața Cetății Neamțului, unde credea greșit că s-a adăpostit Ștefan cel Mare și s-ar fi aflat prizonieri turci. Asediul a ținut 8 zile, timp în care apărătorii au provocat pierderi turcilor, distrugându-le câteva piese de asediu și omorându-le comandantul artileriei. Ștefan voievod a trimis o parte din oștire care îi mai rămăsese în ajutorul portarului Șandru, cu poruncă să moară pe zidurile cetății, dar să nu deschidă porțile, iar el cu restul oștenilor de nădejde a rămas prin pădurile din preajma Neamțului, apărute de pârcălabul Arbure, așteptând să se întoarcă cei lăsați să-și apere vetrele de tătari, gătindu-și totodată o oștire nouă, adunând păstorii și chiar vecinii acestor ținuturi, cât și a Obcinelor învecinate. Ștefan a reușit să-și adune 16 000 de oameni¹⁹. Tradiția spune că voievodul, hăituit de spahii, s-ar fi adăpostit în zona Hangului, în poiana Colibița, până când „i-a sărit țara în ajutor” și a scos dușmanul din țară²⁰.

Romanul a fost unul din locurile obișnuite de adunare ale oștirii, fie în vederea verificării și instruirii periodice, care era una din atribuțiile domniei, fie în caz de primejdie externă. Astfel, la 4 februarie 1481, aflat la Roman, Ștefan cel Mare mulțumea brașovenilor pentru informațiilor pe care aceștia le trimiseseră privirilor la intențiile lui Basarab Țepeluș de a ataca, cu ajutor otoman, Moldova. Cunoscând această intenție, domnul Moldovei a dispus concentrarea oștii țării în jurul Romanului. La 15 martie, același an, tot din Roman, el dădea un act – o proclamație, i-am spune – către cnezii, judecii și boierii din Țara Românească, anunțându-i asupra hotărârii de a-l schimba din domnie pe Basarab cel Tânăr (Țepeluș) și a-l înlocui cu Mircea, fiu al lui Vlad Țepeș, adăpostit la curtea Moldovei. Oastea a pornit din Roman, ajungând la Râmnicul Sărat, unde Țepeluș a fost înfrânt (iulie 1481). De la Râmnic, Ștefan a revenit la Roman (17 iulie 1482) supraveghind mișcările trupelor otomane și ale lui Vlad Călugăru, devotat acestora²¹.

În anul 1497, când Ștefan cel Mare a fost atacat de Ion Albert, el și-a așezat tabăra la Roman și în satele din apropiere, unde s-au concentrat armatele care au zdrobit pe poloni în Codrii Cosminului. După cronică, Ștefan Vodă a „poruncit să se adune toată oastea sa la târgul Romanului”, loc către care a pornit și el la 27 august. Grigore Ureche este și mai explicit: „Înțelegându... Ștefan Vodă den iscodelile ce pururea trimite, să știe încotro merge craiul cu oastea leșască, cum craiul l-au viclenitu și vine asupra lui... de sârgu au trimis în toate părțile în țară, să se strângă la târgul Romanului... Iară Ștefan Vodă în 27 de zile a lui august, duminică, au ieșitu din Suceava spre târgul Romanului și cu toată oastea sa... Decii craiul leșescu au venitu cu toată puterea sa la cetatea Sucevii, duminică, septemvrie 24 de zile. Iară în 26,

18.Istoria orașului Roman, p. 74

19.Războieni-Valea Albă și împrejurimile, 1977, p. 82

20.S.T. Kirileanu, *Amintiri ale poporului despre Ștefan cel Mare*, București, 1904, pp. 65-67. Vezi și legenda „Ștefan cel mare în ținutul Neamțului” din antologia Mituri, legende și povești la muntele Ceahlău, Ed. Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2013, p. 23

21.Istoria orașului Roman, p. 75

marți, de către sară, au început a bate cetatea și au bătut pregiur dânsa trei săptămâni și zioa și noaptea și nimica n-au folosit, nădăduindu că se va închina țara, pentru ce li se supăraseră cu Ștefan Vodă pentru atâtea războaie fără odihnă și fără măsură ce făcea, de să bătea cu toți. Ci socotiia țara că de nu li-i îndemnă cu al său, mai multă îngăduință le va fi cu streinii și încă văzându atâta pradă și risipă ci făcîia oastea leșească, de umbla prin păduri, de afla prăzi și jafuri, siliia cu toții di să strângăia la târgu Roman, unde era beleagul”²².

A fost la Codrii Cosminului una dintre ultimele mari bătălii a voievodului. Dar Ștefan cel Mare și Sfânt își lua rămas bun de la Țara Moldovei, pe care-o cărmuise cu iscusință mai jumătate de veac, în iulie al lui 1504, lăsând Moldova îndurerată, dar liberă între hotarele ei. Domniile urmașilor lui Ștefan cel Mare – Bogdan al III-lea (1504-1517), Ștefăniță (1517-1427) și Petru Rareș (1527-1538; 1541-1546) – nu fac decât să continue, deși cu mai puțină energie și fermitate, linia politică deschisă de marele lor înaintaș.

22.N.Gr. Stețcu, Gh. A.M. Ciobanu, *Pagini din istoria liceului Roman Vodă*, Roman, 1972, pp. 12-13.

Ioana Rieber

Prof.Dr.Ioana Rieber este autor de sinteze pentru bacalaureat și admitere în facultate, prezintă cu studii în volume colective de filosofie și istorie, inclusiv în spațiul digital, precum și colaborator al revistei GeoPolitica.

NATO și prăbușirea regimurilor comuniste în Europa

În 1989 blocul comunist din Europa începe să se prăbușească. Națiunile și-au câștigat libertatea, inițial în țările satelit ale URSS și apoi în interiorul Uniunii Sovietice însăși. Structurile blocului estic s-au dezintegrat odată cu dizolvarea Pactului de la Varșovia și a CAER. Uniunea Sovietică s-a destrămat în republici independente.

Mișcările îndreptate împotriva regimului comunist s-au desfășurat pe o perioadă mai mare de timp și au fost diferite ca intensitate. În Polonia, reformele economice au dus la greve în primăvara și vara anului 1988. liderii comuniști polonezi au recunoscut mișcarea socială în aprilie 1989. Prin urmare, *Solidarność* a putut lua parte la alegeri, în iunie 1989.

Tadeusz Mazowiecki a devenit primul șef de guvern necomunist din Europa de Est, la 8 septembrie 1989. În decembrie 1989, Lech Wałęsa, liderul simbolic al *Solidarność*, a devenit președinte al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, iar în decembrie 1990, a devenit președinte al Republicii Polone.

În Ungaria, reformatorii au intrat în guvern în iunie 1988, iar în octombrie 1989, Constituția comunistă a fost abandonată, iar Ungaria a revenit la pluralismul politic. Alegerile parlamentare din aprilie 1990 au avut ca rezultat formarea guvernului Forumului Democrat.

În Cehoslovacia, un program de reforme inspirat de cele ale URSS a fost adoptat în decembrie 1987, dar nu a fost implementat pe scară largă. Regimul a devenit mai opresiv și a suprimat demonstrațiile în 1988, ele au continuat în 1989. Liderul opoziției, Václav Havel, a fost ales în unanimitate președinte interimar al Republicii de către parlamentul Republicii Socialiste în decembrie 1989. În Bulgaria s-a format un guvern de coaliție în decembrie 1990, iar o nouă Constituție a fost adoptată în iulie 1991.

În Republica Democrată Germană, au avut loc demonstrații uriașe, iar un număr tot mai mare de est-germani au fugit din țară. Guvernul miza pe intervenția

trupelor sovietice staționate în RDG. Gorbaciov, totuși, a refuzat să ajute guvernele comuniste, renunțând la doctrina lui Brejnev de intervenție legitimă în țările confrate. Din acel moment, regimul comunist s-a prăbușit. Zidul care divizase Berlinul din 1961, a căzut la 9 noiembrie 1989.

În România, în urma unor demonstrații violente, dictatorul comunist Nicolae Ceaușescu a fost executat la 25 decembrie 1989, s-a revenit la democrație, iar în 1991 a fost adoptată o nouă Constituție.

Trecerea de la comunism la democrație, în cea mai mare parte, s-a desfășurat într-o manieră pașnică. În România, revoluția împotriva dictatorului Ceaușescu a avut ca rezultat mii de victime, iar fragmentarea Iugoslaviei a dus la război civil. Schimbările dramatice au ridicat problema reorganizării Europei Centrale și de Est.¹

Evoluția evenimentelor a fost urmărită cu atenție și interes de către popoarele lumii și organizațiile internaționale. La 1 februarie 1989, secretarul general NATO, Manfred Wörner afirma că Alianța contestă status quo-ul din perioada respectivă, deoarece neagă libertatea și dreptatea popoarelor din Europa de Est și nu le garantează vest-europenilor securitatea pe propriul lor teritoriu. Obiectivele politice ale Alianței nu puteau fi realizate până când instabilitatea militară care amenință pacea în Europa nu va fi înlăturată.

Existau multe incertitudini: procesul de reformă sovietică nu era considerat ireversibil, se știa dacă Gorbaciov va câștiga, nu se știa impactul reformelor asupra diferitelor grupuri etnice și a țărilor satelit. Existau și certitudini, dar nu erau în favoarea NATO: Uniunea Sovietică continua să-și modernizeze armele; Pactul de la Varșovia avea superioritate militară în Europa; chiar și după reducerile din bugetul apărării care au fost anunțate, Uniunea Sovietică va cheltui în continuare mai mult de 13% din produsul său național brut pe armament. Căderea blocului comunist ar fi fost benefică. Wörner cere ca statele membre să aibă „curajul de a face față schimbării.”²

La 4 aprilie 1989, Wörner observă că dezvoltarea pașnică a statelor europene depinde de capacitatea NATO de a acționa ca factor de stabilitate de care să se ancoreze noi forțe de schimbare. El vorbește despre NATO ca despre un instigator al schimbării prin încurajarea și „sprijinirea activă a forțelor care, în Est, lucrează pentru a transforma societatea în direcția obiectivelor noastre”³.

Potrivit declarațiilor sale, NATO va fi tot mai mult un instrument de schimbare, având ca scop să fie instituită o ordine politică justă în statele europene, pentru a fi construită o nouă Europă, înrădăcinată în comunitatea democrațiilor libere. În aprilie 1989, el constata golul lăsat în Est de eșecul istoric al comunismului și dorea să insereze un program de viitor. Considera că Alianța poate influența pașnic

1. *Geopolitical upheavals in Europe after 1989, The collapse of the Communist regimes in Eastern Europe*, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1f5d29d1-bc79-44af-ae41-6fdb3f41608e/de5ef049-acec-4e19-983c-27104320cd2b>.

2. Manfred Wörner, *Stability in Europe - NATO's Way Forward*, Speech to the Annual Meeting of the World Economics Forum, Davos, Switzerland, 1 February 1989, https://www.nato.int/docu/speech/1989/s890201a_e.htm.

3. Idem, *40th Anniversary of NATO* - Speech to the North Atlantic Council, Brussels, 4 aprilie 1989

<https://www.nato.int/docu/speech/1989/index.html>.

schimbarea în Europa de Est și în Uniunea Sovietică prin cooperare activă.⁴

La 29 mai 1989, secretarul general spunea că NATO a deschis perspective pentru schimbare. „Estul se întoarce spre Vest... Evenimentele urmează direcția pe care am proiectat-o și vor continua să o facă dacă ne menținem inițiativa... sarcina noastră este să influențăm activ cursul evenimentelor... salutăm schimbarea care are loc în Uniunea Sovietică și Europa de Est.. o vom încuraja și vom profita din plin de ea. Vom oferi Estului cooperarea noastră și un impuls și încurajarea continuă pentru reformă.”⁵

Analizând, la rândul său, evenimentele din estul Europei, Roland Dumas, ministrul de externe al Franței, observa în octombrie 1989, că situațiile din țările estice sunt specifice, atrăgând atenția că ar fi o eroare de a crede că blocul comunist era omogen și că s-a disociat în același mod în fiecare țară.

El arată distorsiunile care există în mișcare: România stă deoparte, Bulgaria se alătură într-o mică măsură, în Cehoslovacia și Polonia revoluționarii au ajuns parțial la conducere, iar RDG reprezintă o situație specială, deoarece este o piesă avansată a strategiei est-europene. Specifică motivele pentru care intervenția străină nu este recomandată: datorită sensibilităților sovietice cât și a legilor și tratatelor internaționale. O confruntare în condițiile existenței celor două blocuri militare, Pactul de la Varșovia și NATO, ar zdruncina stabilitatea păcii la nivel mondial.⁶

François Mitterrand, în octombrie 1989, atrăgea atenția, la rândul său, asupra reacției sovieticilor, în cazul în care statele occidentale pot ajuta statele estice în funcție de posibilitățile oferite de conjunctură. El considera că fiecare guvern postrevoluționar avea sarcina de a se organiza în funcție de necesitățile populației și avea încredere că statele foste comuniste vor reveni la democrație, deoarece nu sărăcia a determinat revoltele, ci dorința de liberate. Mai afirma că: „Nimic nu este stabilit în avans pentru următoarele câteva luni sau ani. Cu toate acestea, rezultatul pe termen lung a fost deja determinat.”⁷

El propune acordarea de asistență statelor estice prin susținerea financiară a guvernului polonez, eventual sub forma unui împrumut de solidaritate, și prin furnizarea de către statele occidentale a persoanelor calificate în vederea reorganizării

4. *Ibidem*.

5. Manfred Wörner, *Discours d'ouverture la Reunion du Conseil de l'Atlantique Nord au Niveau des Chefs d'Etat et de Gouvernement, 29 mai 1989*, Bruxelles. <https://www.nato.int/docu/speech/1989/index.html>.

6. M. Roland Dumas, *La politique étrangère de la France*, în *Textes et documents*. publ. ROHOU, Camille. Septembre-Octobre 1989. Paris: „M. Roland Dumas, ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères au „Grand Jury RTL-Le Monde” (8 octobre 1989)”, p. 96-101, http://www.cvce.eu/obj/interview_de_roland_dumas_au_grand_jury_rtl_le_monde_8_octobre_1989-fr-ecfb5508-7be8-45d5-8b0b-e22f4bfda39a.html Date de dernière mise à jour: 08/11/2016.

7. François Mitterrand, *Address given by François Mitterrand on the upheavals in Eastern Europe* (Strasbourg, 25 October 1989). În *Official Journal of the European Communities (OJEC)*. Debates of the European Parliament. 25.10.1989, n° 3-382. [s.l.]. „Speech by François Mitterrand to the European Parliament”, p. 149-150. https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1f5d29d1-bc79-44af-ae41-6fdb3f41608e/de5ef049-acec-4e19-983c-27104320cd2b/Resources#e8763523-d492-4c2c-b0f4-d3c2449204ab_en&overlay.

economice și politice.⁸

Într-un alt discurs, din octombrie 1989, secretarul general al NATO, M. Worner, afirmă că Alianța are inițiativa politică și trebuie să asigure schimbarea astfel încât să se creeze o nouă structură politică stabilă și durabilă în Europa, menționând: „Toată lumea știe acum care este planul nostru pentru anul 2000: o Europă nedivizată, bazată pe autodeterminare, democrație și forțe de piață... avem o strategie politică care stimulează și răsplătește reforma.”⁹

Situația din cadrul NATO ar necesita îmbunătățiri deoarece programele de modernizare care au fost convenite în cadrul Alianței la începutul anilor 1980 sunt acum reduse. Doar trei națiuni ale Alianței cresc modest cheltuielile pentru apărare, de la alte trei nu se așteaptă la o creștere pentru 1990, iar restul statelor își reduc cheltuielile, în unele cazuri dramatic.

În timp de pace veniturile Alianței sunt mai reduse, în timp ce sovieticii continuau să se modernizeze, situație în care Gorbaciov va ști că nu trebuie să ajungă la un acord convențional de control al armelor cu Alianții și nici nu va renunța la capacitățile sale militare.

Worner considera că dacă va fi rezolvată problema diviziunii Europei, va fi creată o structură de securitate mai stabilă și situația se va reglementa. În acel moment rezultatele revoluțiilor anticomuniste erau incerte, dar „cel puțin ne putem imagina în sfârșit realizarea viziunii noastre... Succesul strategiei noastre politice este cheia strategiei noastre militare.”¹⁰

În pofida a ceea ce ne demonstrează istoria, el consideră că este necesar ca SUA să își păstreze rolul de „protector” al statelor europene, deoarece el consideră că europenii nu se pot proteja singuri în fața URSS-ului: „Mai important decât orice altceva, o trecere a NATO către o contribuție mai mică americană și o contribuție mai mare europeană, va trebui gestionată cu pricepere, pentru a nu slăbi rolul SUA în Europa, nici angajamentul său politic și pentru a nu alimenta falsa impresia că europenii își pot păstra securitatea sau pot trata singuri cu Uniunea Sovietică.”¹¹ Afirmațiile sunt discutabile. De-a lungul istoriei, europenii uniți i-au învins pe ruși, iar referitor la securitatea statelor vest-europene, observăm că are temeri legate de puterea militară a URSS-ului și de capacitățile militare ale Tratatului de la Varșovia. Desigur, prăbușirea comunismului în estul Europei și a URSS-ului, păreau că rezolvă problemele de securitate în Europa, în plus, aderarea statelor estice la NATO, a dus la o creștere a veniturilor și a capabilităților militare ale NATO.

În perioada 1989-1990 regimurile comuniste în Europa s-au prăbușit, s-a adoptat un regim politic democrat, s-a format UE. Popoarele estice și-au redobândit libertatea.

După 1991 raportul de forțe la nivel internațional s-a schimbat: SUA a devenit o superputere, Rusia a rămas o mare putere, China a devenit, la rândul ei, o

8. *Ibidem*.

9. 12 octombrie 1989, „Reshaping East-West Relations” - Speech by NATO Secretary General, Manfred Wörner, Rome, <https://www.nato.int/docu/speech/1989/index.html>.

10. *Ibidem*.

11. *Ibidem*.

mare putere mondială. Problemele securității europene nu au fost rezolvate, după cum o demonstrează actualul război din Ucraina. Este adevărat că Ucraina nu este stat membru NATO, dar tot atât de adevărat este că a primit garanții de securitate din partea SUA și a Rusiei, în 1994, când a renunțat la armamentul nuclear.

Indiferent de mijloacele și metodele utilizate de UE și SUA, Rusia nu renunțat la obiectivele sale de politică externă, chiar dacă a recurs, în vederea atingerii lor, la acțiuni militare. NATO este o organizație politico-militară foarte puternică, dar istoria militară ne învață că, în timpul unui conflict, alianțele militare sunt greu de prevăzut (a se vedea alianța statelor democrate cu un stat comunist, URSS, în Al Doilea Război Mondial).

Bibliografie

1. *Geopolitical upheavals in Europe after 1989, The collapse of the Communist regimes in Eastern Europe*, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1f5d29d1-bc79-44af-ae41-6fdb3f41608e/de5ef049-acec-4e19-983c-27104320cd2b>.

2. Dumas, M., Roland, *La politique étrangère de la France*, în *Textes et documents*. publ. Rohou, Camille, Septembre-Octobre 1989. Paris: „M. Roland Dumas, ministre d'Etat, ministre des Affaires étrangères au „Grand Jury RTL-Le Monde” (8 octobre 1989)”, http://www.cvce.eu/obj/interview_de_roland_dumas_au_grand_jury_rtl_le_monde_8_octobre_1989-fr-ecfb5508-7be8-45d5-8b0b-e22f4bfda39a.html Date de dernière mise à jour: 08/11/2016.

3. Mitterrand, François, *Address given by François Mitterrand on the upheavals in Eastern Europe* (Strasbourg, 25 October 1989).

În *Official Journal of the European Communities (OJEC)*. Debates of the European Parliament. 25.10.1989, n° 3-382. [s.l.]. „Speech by François Mitterrand to the European Parliament”, https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1f5d29d1-bc79-44af-ae41-6fdb3f41608e/de5ef049-acec-4e19-983c-27104320cd2b/Resources#e8763523-d492-4c2c-b0f4-d3c2449204ab_en&overlay.

4. Wörner, Manfred, *Stability in Europe - NATO's Way Forward*, Speech to the Annual Meeting of the World Economics Forum, Davos, Switzerland, 1 February 1989, https://www.nato.int/docu/speech/1989/s890201a_e.htm.

5. Idem, *40th Anniversary of NATO* - Speech to the North Atlantic Council, Brussels, 4 aprilie 1989, <https://www.nato.int/docu/speech/1989/index.html>.

6. Idem, *Reshaping East-West Relations*, Speech by NATO Secretary General, Rome, 12 octombrie 1989, <https://www.nato.int/docu/speech/1989/index.html>.

călin dimitru covrig

Profesor de istorie, Călin Dumitru Covrig este pasionat de cercetarea istorică. A fost redactor-șef adjunct al revistei de cultură „Yeseuri” din Târgu-Mureș.

Profilul generației de la 1848

Mai întâi o sumară listă a componenței acesteia. Iată-i în ordine alfabetică, cu indicația datei nașterii și a morții lor: V. Babeș (1821 - 1907), S. Bărnuț (1808 - 1864), G. Bariț (1812 - 1893), D. Bojinca (1803 - 1869), T. Cipariu (1805 - 1887), I. Codru-Drăgușanu (1823 - 1884), A. Florian (1805 - 1887), A. T. Laurian (1810 - 1881), I. Maiorescu (1811 - 1864), G. Munteanu (1812 - 1869), E. Murgu (1805 - 1870), A. Mureșan (1816 - 1863), A. Papiu-Ilarian (1827 - 1879), dr. V. Pop (1789 - 1842), A. Pumnul (1818 - 1866), I. Rusu (1811 - 1843), N. Tincu-Velea (1814 - 1867), dr. V. Pasici (1806 - 1881). La aceștia se mai adaugă câteva personalități ceva mai tinere, de asemenea intelectuali, care, dacă nu s-au distins ca publiciști, s-au afirmat remarcabili oameni de acțiune - I. Axente - Sever (1821 - 1906), I. Buteanu (1821 - 1849), Avram Iancu (1824 - 1827) și C. Vivu - Roman (1821 - 1849). Cu o singură excepție, a lui V. Pop, sunt mai toți născuți la începutul secolului trecut. Limita de jos o marchează D. Bojinca (născut în 1801 sau în 1803), apoi T. Cipariu, A. Florian și Murgu (1805), iar cea de sus la o mare distanță de ei A. Papiu-Ilarian (1828), care foarte precoce, la 20 ani, e deja pe baricade, fiind unul dintre organizatorii acțiunii revoluționare de pe Câmpie, iar peste trei ani se impune și pe plan cultural cu *Istoria românilor din Dacia Superioară*, (două volume, 1851, 1852). Dar acesta e un caz exceptional. O figură aparte e și dr. Vasile Pop. Deși mult mai în vârstă decât ceilalți și cu toate că n-a apucat revoluția, el trebuie încadrat între ei, date fiind legăturile pe care le-a avut cu unii și influența rodnică pe care a exercitat-o, cel puțin asupra lor, atât prin sfatul, cât și prin inițiativele lui cărturărești.

1. Marea masă a celor pomeniți sunt relativ apropiați ca etate diferențele dintre ei în această privință n-au fost de așa natură ca să împiedice strânsa lor colaborare, ceea ce înseamnă că au crescut într-o atmosferă similară. Grupul celor tineri, activiști din timpul revoluției, care au mobilizat și organizat mulțimile, au imprimat acțiunii comune un ritm mai viu, elan, îndrăzneală în revendicări, fără a se îndepărta, în esență, de platforma comună. Situația e cu atât mai demnă de a fi menționată, cu cât numărul figurilor conducătoare de la 1848 a fost destul de mare, peste 20, pe când înaintașii lor mai afirmați sunt în număr mai mic, cam 7. Or, omogenitatea se realizează, în general, mai greu într-un colectiv mai mare decât

într-unul mai mic. În orice caz, existența ei și numărul sporit de intelectuali sunt acum semne ale progresului cultural și ale maturizării conștiinței politice românești din Transilvania la mijlocul veacului trecut. Un interes mult mai mare prezintă originea socială a acestora. În comparație cu generația anterioară, adică cu corifeii Școlii ardelenne și cu cei apropiați lor, care se trag îndeosebi din mica nobilime și din familii înstărite, figurile remarcabile de la 1848 provin din straturi mai populare, de care rămân în cea mai mare măsură legați. Mulți dintre ei sunt la fel, fii de preoți, însă găsim și descendenți direcți din țărani - nu numai liberi, dar și iobagi, cum e cazul lui Cipariu, A. Mureșan, I. Rusu, Aron Pumnul, Ion Axente, Avram Iancu. Împrejurarea este ușor de explicat. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, în regimul încă puternic al stărilor și ordinilor, era mai greu cuiva să se ridice dintr-un mediu modest. Pentru ca să aibă acces la școli și la funcții, părinții lor trebuiau să dovedească ceva blazoane sau să facă, cel puțin, parte dintre notabilitățile locale. Pe măsură însă ce ne apropiem de mijlocul secolului al XIX-lea, ascensiunea socială e relativ mai ușor posibilă. De aceea numărul conducătorilor ieșiți din sânul nobilimii e, comparativ, mai mic (Buteanu, Aloisiu Vlad). Faptul acesta nu va fi nici el fără consecință pentru atitudinea politică a generației ardelenne de la 1848, pentru vederile ei înaintate. El va avea incomparabil mai multă greutate în ce privește marea ei unitate decât apropierea de vârstă a membrilor săi. Ridicați din categorii sociale mai de jos, în genere mai apropiate între ele, era firesc concepția lor să fie mai democratică și solidarizarea lor mai ușor de împlinit decât în cazul păturilor conducătoare maghiară și moldo-munteană de la 1848. Structura acestora era mai eterogenă, componentele lor având adesea interese foarte diferite, astfel că unitatea era mai greu de realizat, cum s-a văzut atât în revoluția din Ungaria, cât și în cea din Muntenia. Nu pregetau să înțeleagă decât atunci când era vorba de a împiedica ascensiunea maselor și satisfacerea revendicărilor fundamentale.

Fruntașii români din Transilvania de la mijlocul veacului trecut se deosebesc de înaintașii lor și în materie de instrucțiune. Micu, Șincai, Maior, Budai - Deleanu, Molnar - Piuariu, P. Iorgovici, C. Diaconovici - Loga și-au făcut toți studiile superioare sau le-au completat timp de mai mulți ani în centre de mare cultură, ca Viena și Roma, ori cel puțin la Budapesta. Dintre corifeii generației de la 1848 au frecventat școli înalte în primul - rând medicii V. Pop și P. Vasici, apoi I. Rusu, I. Maiorescu, Laurian, Bojinca, Murgu, Papiu Ilarian. Bărnuț ajunge la Pavia, unde-și trece doctoratul numai după 40 de ani, adică în plină maturitate, după ce terminase de mult școala la Blaj, funcționând ani de-a rândul acolo ca profesor. Instrucțiunea celor mai mulți dintre aceștia, chiar a celor principali, se reduce la frecventarea unui gimnaziu, întregiți cu cursul de teologie, filosofie sau drept în cadrul unor școli superioare (la Blaj, Cluj, Aiud, Tg. Mures).

Trăind destul de dispersați și timp îndelungat între străini, nu e de mirare că între părtașii Școlii ardelenne și ai generației lui „Supplex” n-au existat legături așa de puternice.

2. N-au lipsit relații personale între unii dintre ei, de exemplu între Micu și Șincai, între Maior și Budai - Deleanu, dar în fond au fost niște izolați. Urmașii lor se prezintă ca un front mai încheiat, generația de la 1848 caracterizându-se, pe

lângă comunitatea de aspirații, printr-un puternic spirit de echipă. Ne arată nu numai importanta corespondență între ei, dar mai ales ajutorul pe care și l-au dat, chiar la mari depărțări. Mai mult, o problemă asupra căreia voi mai insista de asemenea, ei caută să sprijine și pe conaționalii frunțași de peste Carpați, se simt solidari cu aceștia, unitate care se afirmă cu deosebire, chiar în mod spectaculos, în timpul revoluției.

Așa se explică și deplina convergență a acțiunii lor, care înmănușează toate aspectele, aspirațiile epocii - naționale, culturale și sociale. Acești oameni activează pretutindeni, mai în toate domeniile, în strânsă legătură unii cu alții, pe când inițiativele înaintașilor se desfășoară în sectoare diferite, aproape independente, sau cel mult pe linii paralele. Răscoala maselor din 1784 nu are legături intime cu năzuințele păturii conducătoare românești ardelene - aceasta își are chiar sarcina s-o liniștească... Nici revendicările pe plan politic, cristalizate în „Supplex” nu sunt prea strâns împletite cu mișcarea culturală a Școlii ardelene. Însă intelectualii proeminenți ai generației române din Transilvania de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și-au spus cuvântul în memoriul de la 1791, după cum ne arată fundamentarea sa științifică istorică.

În sfârșit, conducătorii români ardeleni dela 1848 sunt în primul rând oameni de acțiune. Aportul lor a fost însemnat și pe plan spiritual. În toate domeniile duc mai departe patrimoniul moștenit, îmbogățindu-l, iar în unele, ca folclorul, economia politică, sunt de-a dreptul înnoitori. Meritul lor cel mai mare e pe plan social-politic. Aici aduc ei un plus substanțial. E semnificativ pentru orientarea acestora faptul că realizarea lor culturală cea mai importantă a fost presa. Nu sunt învățați care să-și petreacă viața în biblioteci și arhive, conspectând și adunând materiale, traducând și alcătuind opere originale, sau specialiști cu o oarecare faimă, cum a fost I. Molnar Piuaru. În comparație cu promotorii Școlii ardelene, lista scriitorilor e mai mică, exceptând pe Bariț, care, datorită profesiei lui de ziarist, a avut o bogată activitate publicistică. Un singur savant se desprinde dintre ei, T. Cipariu. Nici el nu s-a cantonat numai în munca de investigație științifică, ci a pus umărul la opera de transformare imediată a realităților românești prin presa și cuvântul său. E revelatoare în această privință și atitudinea în 1848 a multora dintre românii originari din Transilvania stabiliți în principate.

3. Deși unii dintre ei își făcuseră rosturi frumoase acolo, la izbucnirea revoluției nu pregetă să se reîntoarcă acasă pentru a lua parte la lupta revendicativă a poporului lor. Cei rămași vor juca un rol de seamă în mișcarea din Muntenia, participare simptomatică și pentru mentalitatea lor democratică, ceea ce nu le vor ierta reacționarii de acolo, alungându-i imediat după înăbușirea revoluției. Revin pe rând, de bună voie sau expulzați, A. T. Laurian, David Almășanu, C. Roman Vivu, Ion Axente, Aron Florian, Ion Maiorescu, Vasile Maiorescu, I. Codru - Drăgușanu, Petre Suci, Eliseu I. Armatu etc., riscând să fie arestați, parte din aceștia luându-și chiar sarcina de a susține cauza românească până departe la Viena, la Frankfurt.

Sunt cu toții conștienți că viitorul poporului lor depinde în primul rând de propriul efort, nu de ajutorul altora numai el poate asigura realizări durabile, îndemnându-și conaționalii să caute să se afirme cât mai mult, cerându-le hotărâre și curaj. Un ton optimist, robust și încrezător străbate atât riscul, cât și vorba lor,

gândul năzuind mereu să treacă în faptă.

E adevărat că operele filosofice, istorice și filologice ale lui Micu, Șincai, Maior, Budai - Deleanu, Molnar - Piuaru au un puternic caracter militant. Nu se rezumă în scrierile lor numai să lumineze poporul român, năzuiesc să-i apere cauza, polemizând cu adversarii lui. Însă izolați cum erau, ruși uneori de pământul național, influența lor - cu excepția lui P. Maior - nu putea fi pentru moment decât redusă. Nu numai unitatea, ci și continuitatea eforturilor a lăsat de dorit. De aceea o mare parte din scrierile lor a rămas sub formă de manuscrise. La vremea lor n-a existat un public mai afirmat care să le recepționeze. N-au avut suficientă rezonanță, fiindcă a lipsit suportul social. Va trebui să treacă o bună bucată de timp pentru ca gândurile lor să rodească. Că împrejurările nu erau coapte pentru acțiuni mai mari ne arată și soarta lui „Supplex”. S-a subliniat că el apare într-un timp foarte nepotrivit (1791), tocmai după izbucnirea revoluției franceze. Căzul și al celorlalte memorii revendicative similare, înainte în acești ani (1790-1792). E drept, momentul istoric nu era favorabil, dar nu aceasta e cauza principală, ci carența spiritului public românesc din Transilvania la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor. Să nu pierdem din vedere un lucru - toate acele manifestări au fost opera câtorva intelectuali fără aderențe largi. Țărănimea, care ar fi putut să le sprijine, nu era direct interesată, în sensul că nu era încă conștientă de avantajele pe care le-ar fi putut avea din susținerea acestei acțiuni, iar burghezia românească era încă prea slabă. De aceea eșecurile dezarmează atât de ușor pe inițiatorii lor, renunțând la tentative similare în anii următori.

4. Dacă ar fi avut o acoperire a maselor, factorul indispensabil al oricărei mișcări de mare amploare, ei sau alții n-ar fi pregetat să ridice din nou steagul revendicărilor. A fost nevoie de aproape o jumătate de secol de pregătire pentru ca să se ivească forțe sociale mai puternice și o atmosferă mai dinamică, să apară o generație de conducători însuflețiți de ideile înaintașilor, însă cu un mai puternic simț al realităților și ancorați adânc social.

O altă componentă a ideologiei secolului al XIX-lea, prezentă și ea masiv în gândirea generației ardeleni de la 1848, e liberalismul. E o prelungire în condiții schimbate și cu pierderi importante de substanță valoroasă a concepției luminilor. Spre deosebire de aceasta, care constituie o filozofie, un sistem de viață cu rezonanțe în toate domeniile, deci o mișcare cuprinzătoare și adâncă ce a contribuit masiv la răsturnarea unei lumi vechi, liberalismul nu mai e, în fond, decât o ideologie politică și economică. Din bogata zestre a Iluminismului nu mai păstrează decât o parte, cea corespunzătoare momentului istoric. Ar fi fost pentru el o haină prea largă. Căci liberalismul nu mai reprezintă punctul de vedere al unei clase în ascensiune, ci al burgheziei în epoca restaurației, împotriva ei atârându-se reacțiunile aristocrației, cât și primelor afirmări ale proletariatului. Pe plan politic, liberalismul e adeptul monarhiei constituționale și al sistemului parlamentar pe bază cenzitară, adică al statului dominat de burghezia avută. Pe plan economic, el se pronunță împotriva protecționismului și pentru concurența neîngrădită de nici un fel de restricții până și în raporturile de afaceri interstatale, adică pentru cel mai neînfrânat individualism economic. E expresia unei categorii sociale care nu mai împărtășește optimismul său nemărginit de dinainte, cum se vede în special în doctrina sa economică la Malthus,

chiar și la Ricardo și nici încrederea naivă, de bună credință în justetea cauzei sale, socotită a fi a întregii umanități. Burghezia este dispusă încă din această perioadă după 1848 va fi principiul ei suprem de conduită - să facă compromisuri cu foștii stăpâni în fața asaltului tot mai insistent al celor dezmoșteniți, profesând o concepție naturalistă a dreptului celui mai tare, care e acum cel al bogătaşului

Cu toată această conjunctură defavorabilă, liberalismul nu e lipsit nici în Europa apuseană, până în a doua jumătate a secolului trecut, de orice semnificație pozitivă. În funcție de condițiile concrete, el exercită o influență înnoitoare, mai mică sau mai mare, asupra vieții politice și mai ales asupra celei economice. Cu atât mai mult a fost acesta cazul în mediile neevoluate, cum erau și împrejurările noastre, unde revoluția burgheză democratică nu fusese îndeplinită. Ideile sale, care se conjugă ușor cu cele iluministe, au jucat un rol important, ajutând simțitor la critica orânduirii feudale din aceste țări.

5. Izvorul teoretic principal de inspirație a liberalismului românesc ardelean e Karl Rotekk (1775 - 1840), fost profesor la Freiburg I. Br. (Germania) și deputat în dieta statului Baden. Acesta e autorul unui tratat de istorie universală - Allgemeine Geschichte, în mai multe volume, reeditat până târziu (ediția a 8-a din 1871 - 1872), a cărei circulație în Transilvania se vede din marele număr de exemplare pe care le posedă bibliotecile din Cluj, și al unui compendiu de filosofie a dreptului, de asemenea foarte citit la vremea sa, Lerbuch des Vermunftsrechts und der Staatswissenschaften, 1829 - 1835. Împreună cu un publicist german, Welcker, el a editat un lexicon politic, Staatslexikon (1834 - 1843), inițial în 16 volume, care cuprinde întregul capital de idei al liberalismului german pre-revoluționar, având încă puternice motive progresiste.

După Rotteck, istoria modernă ar fi o luptă a dreptului național, ajuns la conștiința de sine împotriva celui istoric, irațional. Victoria primului e inevitabilă, dar nu cu prețul revoluției, ci pe cale legală, în special cu ajutorul presiunii opiniei publice.

În spiritul acestor principii, el militează pentru desființarea iobăgiei și a decimeii, pentru înlăturarea monarhiei absolute, având ca ideal suprem, republica. Cu toate elogiile pe care le face democrației americane, el n-a nesocotit tarele ei, condamnând tratamentul vitreg aplicat negrilor. Rotteck a avut o mare influență nu numai asupra liberalismului din Germania, dar și asupra celui din Europa centrală. „Gazeta Transilvaniei” și „Foaia pentru minte” îl citează de mai multe ori. E menționat nu numai de Bariț, ci și de Bărnuț. Cursul lui de filosofie a dreptului (în manuscris) este de fapt, cum a arătat G. Bogdan Duică, o prelucrare după Rotteck.

BIBLIOGRAFIE

- BĂRNUȚIU SIMION - Românii și ungurii. Discurs rostit în Catedrala Blajului la 2/18 mai 1848, Imprimeria Bornemissza, Cluj 1924, ediția îngrijită de Gheorghe Bogdan Duică.
 CEAUȘAN ALEXANDRU - Vremuri de osândă, Revoluția de la 1848 - 1849 din perspectiva unui orașel ardelean, Tipografia Unirea” Brașov f.a.
 DRAGOMIR SILVIU - Revoluția românilor din Transilvania in 1848 - 1849, vol. V, editura Cartea Română Cluj 1946
 GĂVĂNESCU ION - Din durerile și luptele românilor din Transilvania - Mișcarea de la

1848 - 1849, Iași, Tipografia Națională 1914

LIVIU MAIOR - Românii și ungurii 1848 - 1849, Editura enciclopedică, București 1998
 NETEA VASILE - Conștiința originii comune și a unității naționale în istoria poporului român în colecția Memoria pământului românesc, Editura Albatros 1980, București
 MAIOR LUPAȘ MARIA - Aspecte din istoria Transilvaniei, Institutul de arte grafice, Dacia Traiană”, Sibiu 1945

PASCU ȘTEFAN - Transilvania, Sibiu 1944

RUSU OROS IOAN - Memorii (manuscris)

MOLDOVAN VASILE - Memorii din 1848 - 1849, Brașov 1895

IZVOARE..

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș, fond oficialitate nr. 1674/1848

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Primăria Tg. Mureș, acte politice 1848, nr. 184

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș, fond oficialitate nr. 1799/1848

ARH. ATAT. TG. MUREȘ. - Fond oficialitate nr. 1278/1848

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș fond jude suprem regal N.D. 543/1848

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș fond jude suprem regal N.D. 739/1848

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș fond jude suprem regal N.D. 818/1848

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș fond jude suprem regal N.D. 549/1848

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș fond jude suprem regal N.D. 731/1848

ARH. STAT. TG. MUREȘ - Scaunul Mureș fond jude suprem regal N.D. 782/1848

HAGIA SOPHIA
 ISTAMBUL - TURCIA

marin alexandru cristian

Prof. Dr. în istorie Marin Alexandru Cristian- Călugăreni Giurgiu, este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România !

Cap. 1 Mihai Viteazul, Cantacuzin pe linie paternă

”Mihai e în primul rând fiul faptelor sale”
C.C. Giurescu

Personalitatea puternică a lui Mihai Viteazul, faptele lui mari, au generat o atenție deosebită din partea istoricilor români și străini. Din păcate, nu există nici până astăzi un punct de vedere unanim referitor la paternitatea marelui Voievod. În funcție de stadiul cercetărilor documentare au fost exprimate mai multe opinii în legătură cu problema care stă în centrul atenției noastre.

Un prim mod de a trata originea Voievodului a fost acela că Mihai Viteazul era fiul legitim al domnitorului Pătrașcu cel Bun care a cârmuit Valahia în perioada martie 1554-decembrie 1557¹.

Mai târziu, după ce istoricii au constatat, pe baza lărgirii ariei de cercetare, că Pătrașcu cel Bun a lăsat după moartea lui pe doamna Voica, care-i fusese soție legitimă, au stabilit și au consimțit că domnul care a realizat prima unire a țărilor dacice s-a născut dintr-o “legătură neoficială” a lui Pătrașcu Vodă cu Teodora din Târgul de Floci de la vărsarea Ialomiței în Dunăre².

1. Gheorghe Șincai, *Hronica Românilor*, tom II, Editura pentru literatură, București 1969; Dionisie Fotino, *Istoria Daciei*, Ed. Valahia, Buc., 2008; Aaron Florian, *Ideie repede de istoria prințipatului Țării Românești*, tom II, Buc., 1837; Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai Voievod Viteazul*, Ed. “Casa Școalelor”, Buc., 1908; Ion Sirbu, *Istoria lui Mihai Viteazul domnul Țării Românești*, Ed. Facla, Timișoara, 1976; A. D. Xenopol, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul* (extras din vol. V, ediția a II-a din *Istoria Românilor în Dacia Traiană*), Ed. “Librăriei Școalelor” C. Sfetea, Buc., 1915; Dimitrie Onciul, *Din Istoria României*, Ed. Librăriei Socec, Buc., 1909.

2. Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, vol. I, Buc., 1935; Grigore Tocilescu, *Familia lui Michaiu Vodă Viteazul*, Buc., 1880; Ioachim Crăciun, *Originea lui Mihai Viteazul*, în “Anuarul Institutului de istorie națională”, vol. VI, Cluj, 1936; Ioan C. Filitti, *Recensii și note critice la lucrările altora*, Buc., 1937; *Idem*, *Mama și soția lui Mihai Viteazul*, ediție revizuită, Buc., 1934; Dumitru Almaș, *Mihai Vodă Viteazul*, Ed. Științifică, Buc., 1966; Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, ediția Dinu C. Giurescu, Ed. Bic ALL, Buc., 2007; George D. Florescu, Dan Pleșia, *Mihai Viteazul urmaș al împăraților bizantini*, în “Scripta Valahica”, Tîrgoviște, 1972, p. 131-161; Ștefan Andreescu, *Mihai Viteazul, Cantacuzinii și marea bănie a Craiovei*, în “Anuarul Institutului de arheologie <<A. D. Xenopol>>”, XXV, vol. II, Iași, 1988, p. 187-188; *Idem*, *Familia lui Mihai Viteazul*, în “Mihai Viteazul”, culegere de studii, ediția Paul Cernovodeanu, Constantin Rezachevici, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1975, p. 225-241; Carmen Laura Dumitrescu, *Mănăstirea*

În sfârșit, al treilea punct de vedere, care se detașează de cele amintite, consideră că descendența lui Mihai din Pătrașcu cel Bun “este o imposibilitate morală, fiind inventată atunci cu bună știință pentru a reuși să preia domnia Țării Românești”³.

În anul 1999 turcologul Mihai Maxim a publicat un studiu bazat pe documente otomane inedite referitoare la Mihai Viteazul. Prezentând capitolul de “venituri” dintr-un registru al vistieriei turcești autorul reliefează faptul că la 7 noiembrie 1589 s-a încasat “din obligația lui Mihnea” Vodă (an financiar 1 aprilie 1588 - 1 aprilie 1589) suma de 975.000 aspri. Condica vistieriei otomane “Ruznâmce”, unde apare mențiunea, inserează că banii au fost primiți “*direct de la Banu fiul non-musulmanului Iani*” Cantacuzino. Autorul citat este convins că “Banu” nu poate fi altcineva decât Mihai Viteazul care în timpul respectiv deținea dregătoria de bănișor de Mehedinți⁴.

Într-un studiu bine documentat autorii George D. Florescu și Dan Pleșia au ajuns la concluzia pertinentă că Iane Epirotul și Andronic au fost, fără îndoială, Cantacuzini. Dând crezare cronicii lui Baltasar Walther, care îl prezenta pe Iane Cantacuzino fratele Teodorei, deci unchiul lui Mihai, îl considerau pe acesta din urmă “urmaș al împăraților bizantini, pe linie maternă”⁵.

În expunerea de față susținem cel de-al treilea punct de vedere pe care dorim să-l întărim pe baza unei mai atente interpretări a documentelor și a unor, relativ noi, apariții editoriale⁶.

După cum este îndeobște cunoscut, Mihai a reușit să preia domnia Valahiei la 1 septembrie 1593⁷. Într-un hrisov emis de cancelaria domnească din București la 2 octombrie 1593 Mihai Vodă a folosit următoarea titulatură: “Io Mihail voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul preabunului Io Pătrașcu voievod”⁸. Voievodul va fi consecvent, pe tot parcursul domniei lui, susținând că este “fecioru<I> marelui și bunului Pătrașcu voievod”. În zăpădă din 27 mai 1596 prin care întărește fraților Buzești satul Plenița, Mihai Vodă amintește că “...cinstiții dregători ai domniei mele... au adus cărți de moștenire... <între care> și cartea Radului Vodă <Paisie> moșul domniei mele și cartea părintelui domniei mele Pătrașcu Vodă...”⁹. Având de judecat, la alt soroc, același litigiu dintre locuitorii plenicieni și Radu, Preda și Stroe Buzescu, pentru moșia Plenița, Mihai Vodă dă dreptate, din nou, dregătorilor lui care

Căluu și câteva precizări despre ctitorii ei și despre Mihai Viteazul, ibidem, p. 243-261; Manole Neagoe, *Mihai Viteazul*, Craiova, 1976; Constantin Rezachevici, Viorel Gh. Speteanu, *Moartea unui erou*, Fundația Culturală Gheorghe Marin Speteanu, București, 2003; Mircea Dogaru, *Singur împotriva Europei – Mihai Viteazul (1593-1601)*, Ed. Phobos, Buc., 2005; Iancu Moțu, *Mihai Viteazul, un principe renascentist*, Ed. Dacia, Cluj, 2008; Ion C. Petrescu, *Mihai Viteazul și arta diplomației*, ediția a IX-a, Ed. Premier, Ploiești 2009; Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, Ed. Humanitas, Buc., 2006, p. 124; Anton Moisin, *Mihai Viteazul. O expunere sistematică și completă a luptelor sale*, Ed. Didactică și Pedagogică, R. A., Buc., 2011; Cristian Moșneanu, *Mihai Viteazul*, Ed. Librex, București, 2017.

3. P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, Fundația Regelui Carol I, Buc., 1936, p. 16.

4. Mihai Maxim, *L'empire ottoman au nord du Danube et l'autonomie des Principautés Roumaines au XVIe siècle, Etudes et documents*. Les éditions ISIS Istanbul, 1999, p. 134, 137, 138, s.n.

5. George D. Florescu, Dan Pleșia, *op. cit., loc. cit.* Vezi demonstrația celor doi autori.

6. Ion Mihai Cantacuzino, *Mille ans dans les Balcanes, l'Arbre Genealogique de la Famille Cantacuzino*, Ed. Christian, Paris, 1992; *Idem*, *O mie de ani în Balcani*, Ed. Albatros, Buc., 1996.

7. Mihai Maxim, *Noi documente turcești privind țările române și Înalta Poartă (1526-1602)*, Muzeul Brăilei, Ed. Istros, Brăila, 2008, p. 232, 235; vezi și *Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică Română, Buc., 1971, p. 127.

8. *Documenta Romaniae Historica*, B, Țara Românească, vol. XI, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1975, p. 4.

9. *Idem*, p. 217.

au prezentat și "...cartea răposatului Petru Vodă <Cercel> fratele domniei mele"¹⁰.

Silezianul Baltasar Walther, aflat în vizită în Valahia, în călătoria lui spre Constatinopol, în anul 1597, a primit, cu știința Voievodului, de la marele logofăt Teodosie din Ruda, o cronică a "isprăvilor" lui Mihai scrisă în slavonă după un "izvod" tradus din românește¹¹. În urma completării cu alte informații, culese cu acest prilej, a reușit să o publice, în limba latină, în anul 1599 la Görlitz în Silezia¹². Baltasar Walther scrie că în Craiova se afla "nobilul ban Mihai, fiul domnitorului Petru <Pătrașcu cel Bun>... vestit tuturor atât prin rangul părintelui și privilegiul nașterii, cât și prin frumusețea armonioasă a trupului și prin statura lui mândră"¹³. Mai departe amintește de "...unchiul său după mamă <Iane Cantacuzino>, adică fratele mamei... care ținuse și el mai înainte dregătoria de ban"¹⁴.

Letopisețul Cantacuzinesc, referindu-se la marele Voievod, folosește următorul titlu: "De aicea începe istoria lui Mihai vodă sin Pătrașcu vodă, carele au făcut multe războaie cu turcii pentru creștinătate..."¹⁵.

Cronicarul maghiar István Szamosközy, contemporan cu Mihai Viteazul, cu studii făcute la Roma și Padova, care a preluat unele din mărturiile lui Petru Grigorovici Armeanul din Liov¹⁶, zugrav de biserici, folosit de marele Voievod ca diplomat și "tălmaci"¹⁷, scria: "Mihai vodă își trăgea originea din neamul lui Pătrașcu Vodă...". În continuare, cronicarul citat consemna că "...de aceea și-a botezat Mihai Vodă și pe fiul lui tot Pătrașcu"¹⁸.

Acceasi opinie, că Mihai era fiul lui Pătrașcu cel Bun, apare în Cronica Buzeștilor¹⁹, precum și în operele unor istorici cum sunt: N. de Montreulx, Vasile Cămărașul Buhăescu²⁰, Richard Knolles, Jacques de Thou, Mathias Miles, Gabriel du Verdier, Ludwig Albrecht Gebhardi²¹, Jean Vaillant, Jean Henri Ubicini, Ivan Ignatiev Malîșevski, Willibald Ștefan Teutschlaender, James Samuelson, Bruto Amante²².

Vornicul Radu Popescu, căruia i s-a atribuit paternitatea cronicii *Istoriile domnilor Țării Românești*²³, scrisă în prima jumătate al secolului al XVIII-

10. *Ibidem*, p. 229.

11. N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Ed. Eminescu, Buc., MCMLXXX, p. 192; Ion Sîrbu, *op. cit.*, p. 27, nota 2.

12. *Cronica lui Baltasar Walther* a fost tradusă în românește și publicată de Alexandru Papiu Ilarian în *Tezaur de monumente pentru Dacia*, vol. I, Buc., 1845; vezi și Dan Simonescu, *Cronica lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane*, în "Studii și materiale de istorie medie", vol. III, 1959, p. 58-96.

13. *Ibidem*, p. 61.

14. *Ibidem*, p. 62.

15. *Istoria Țării Românești 1290-1690, Letopisețul Cantacuzinesc*, ediția C. Grecescu, Dan Simonescu, Ed. Acad., Buc., 1960, p. 54.

16. Ion Sîrbu, *op. cit.*, p. 30, nota 71.

17. Petru Armeanul cunoștea limbile slave, latina, italiana, armeană (*Călători străini despre țările române*, vol. IV, Ed. Științifică, Buc., 1972, p. 290).

18. Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamosközy și însemnările cu privire la români 1566-1608*, Cluj, 1928, p. 20-35. István Szamosközy și-a scris opera între anii 1598-1607 în timp ce se afla în Italia la studii.

19. N. Iorga, *Cronici muntene*, Acad. Română, memorii istorice, seria II, 1899, p. 10; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 13.

20. George D. Florescu, Dan Pleșia, *op. cit.*, loc. cit., p. 139.

21. *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. II, *Cronicari și istorici străini, secolele XVI-XVIII, Texte alese*, Ed. Acad., Buc., 1983, p. 88, 128, 335, 430, 492.

22. *Ibidem*, vol. III, *Istoriografia străină din secolul al XIX-lea, Texte alese*, Ed. Acad., Buc., 1984, p. 168, 209, 231, 334, 434, 467.

23. Radu Popescu a fost mare vornic al lui Nicoale Mavrocordat – 25 decembrie 1715-14 noiembrie 1716; martie 1719-3 septembrie 1730 – apoi s-a călugărit sub numele de Rafail la Mănăstirea Radu Vodă din București. În timp ce avea funcția de mare vornic a descris evenimentele,

lea²⁴, considerat ca foarte bine documentat pentru perioada lui Mihai Viteazul, notează: "*Acest Mihaiu vodă, după ce au luat domniea, s-au numit că iaste fecior lui Pătrașcu vodă, iar cu adevărat nu se știe, că nici un istoric de ai noștri (sau striin) nu adeverează den cine iaste și cum au luat domniea fără cât din auz unul de la altul așa dovedim...*"²⁵. Iată deci că Radu Popescu nu este sigur de originea lui Mihai, lăsând să planeze incertitudinea.

Un alt semn de întrebare privind obârșia lui Mihai Viteazul îl constituie portretul pictorului imperial Aegidius Sadeler. La sfârșitul lunii noiembrie 1600 Mihai Vodă trecea prin pasul Vâlcanului în Ardeal. Se îndrepta spre Viena pentru a fi primit în audiență de împăratul Rudolf al II-lea pentru că, după cum îi spusese căpitanului Cetății Oradea Paul Nyary la 6 decembrie 1600, "eu doresc binele țării". Domnitorul a ajuns împreună cu suita sa la Viena, la 12 ianuarie 1601, fiind cazați la hanul "Cerbul de Aur". Dar pentru că împăratul Rudolf al II-lea se afla la Praga, cealaltă capitală a imperiului, Mihai sosește aici la 23 februarie 1601. La 1 martie 1601 a fost primit în prima audiență de către împărat. Au mai urmat și alte audiențe. În ziua de 4 aprilie 1601 Mihai Viteazul părăsește "Orașul de aur" îndreptându-se spre Transilvania. În perioada cât a stat la Praga, mai precis în luna martie 1601²⁶, Aegidius Sadeler i-a făcut cunoscutul portret²⁷. De jur împrejurul chipului marelui Voievod scrie: "MICHAEL WAIVODA WALACHIAE TRANSALPINAE VTRAQVE FORTVNA INSIGNIS: ET IN VTRAQ EADEM VIRTUTE AET<ATIS> XLIII"²⁸. În urma unui simplu calcul matematic rezultă că Mihai s-a născut în anul 1558, nefiind un porfirogenet, odată ce domnitorul Pătrașcu cel Bun a murit a doua zi de Crăciun în anul 1557. Este cunoscut că Pătrașcu cel Bun a suferit, fiind bolnav la pat, încă din luna mai 1557, când a mers "la aer" la Râmnicu Vâlcea. În urma solicitării, de la Sibiu, i s-a trimis un sas "doctor în medicină" care, neputând să-i învingă boala,

care apar în cronică, până la anul 1720. La finele anului 1725 a terminat "Istorisirea domniei lui Nicolae Mavrocordat" apoi și-a făcut însemnări până la anul 1728. A murit în anul 1729 sau 1731 (Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ediția C. Grecescu, Ed. Acad., Buc., 1963, p. LXXV).

24. În studiul introductiv la cronică lui Radu Popescu, istoricul Eugen Stănescu constată: "... în prima parte a cronicii – până la 1690 – se găsește necesitatea întemeierii afirmațiilor pe izvoare și mai ales pe izvoare scrise" (*Ibidem*, p. XLIV). Editorul cronicii, C. Grecescu, nota: "Ca operă istorică, lucrarea lui Radu Popescu iese din cadrul strâmt al întâmplărilor locale sau conduse de hotărârea divinității. El caută explicații logice evenimentelor și faptelor, vede o înlănțuire a lor" (*Ibidem*, p. LXXXIII; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 16).

25. Radu Popescu, *op. cit.*, p. 69.

26. Valentin Dărăban, *Bătălia de la Guraslău, 3 august 1601*, Ed. Vasile Goldiș, University Press, Arad, 2001, p. 18-26.

27. Portretul lui Mihai Vodă a fost făcut de Aegidius Sadeler și a fost descoperit de Nicolae Bălcescu și A.G. Goleșcu la cabinetul de stampe al bibliotecii regale din Paris în anul 1847.

28. "Mihai voievodul Valahiei strălucit în norocire și nenorocire și virtuos în amândouă în etate de 43 de ani". N. Iorga susține că această chestiune cu etatea redată de Sadeler a fost sesizată pentru prima dată de Ilie Minea "în ale sale cercetări istorice". Marele istoric scrie în continuare: "Dar vârsta atribuită de pictor poate să fie greșită" (N. Iorga, *Istoria...*, vol. I, p. 11 și 15; vezi și P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 12; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 180-181; Ștefan Andreescu, *Familia...*, loc. cit., p. 225-226). O știre apărută la 2 septembrie 1601 la Viena insera că "nefericitul Mihai voievodul Valahiei, numit îndeobște Valahul, care, de luăm aminte de cursul vieții lui, care fu de ani 43..." (*M.V.C.E.*, vol. IV, *Relatări și presă*, Ed. Acad., Buc., 1986, p. 363). Referindu-se la tragicul sfârșit al lui Mihai Viteazul, de pe Câmpia Turzii, ambasadorul Spaniei la Veneția, Francesco de Vera y Aragon, îl informa, într-o relatare, pe regele Spaniei Filip al III-lea, că Voievodul valah "nu trecuse de 43 de ani" (*M.V.C.E.*, vol. V, *Mărturii*, Ed. Acad., Buc., 1990, p. 449). La rândul lor istoricii Jacques Augustin de Thou și Jean Vaillant sunt convinși că la data uciderii mișelești Mihai avea 43 de ani (*M.V.C.E.*, vol. II, p. 25; *Ibidem*, vol. III, p. 191).

îi constată decesul²⁹. Pictorul Sadeler nu avea nici un motiv să greșească etatea domnitorului, cum s-a mai spus, pe care a aflat-o chiar de la el. În acest caz este limpede că Mihai nu s-a născut în timpul vieții domnitorului Pătrașcu cel Bun așa cum s-a crezut. În acest context ne explicăm cu claritate de ce Mihai Viteazul nu a primit nici o moștenire de la cel pe care îl considera “tatăl” lui.

Un argument “puternic” folosit de către unii dintre istoricii români în explicarea descendenței lui Mihai din Pătrașcu cel Bun îl constituie zugrăvirea chipurilor celor doi voievozi, Mihai Viteazul și Petru Cercel, în interiorul Mănăstirii Căluu, ctitorie a boierilor Buzești³⁰. Portretele acestora au următoarele inscripții: “Io Mihai voievod fiul marelui și răposatului Io Pătrașcu voievod” și respectiv “Io Petru voievod fiul marelui și răposatului Io Pătrașcu voievod”³¹. Aceste două portrete zugrăvite în interiorul Mănăstirii Căluu sunt considerate “cele mai indiscutabile dovezi despre filiația lui Mihai din Pătrașcu vodă”³².

Biserica Mănăstirii Căluu – din comuna cu același nume din județul Olt – a început să fie construită de frații Vlad banul, Dumitru pârcălabul și Balica spătarul în timpul lui Neagoe Basarab (23 ianuarie 1512-15 septembrie 1521)³³. Lăcașul a rămas în părăsire până în anul 1588 când frații Buzești – descendenți ai lui Vlad banul (nepoții acestuia) – au tencuit-o și au reparat “învelitoarea”³⁴. Interiorul bisericii a fost pictat în perioada 8 iunie 1588-31 august 1594. Pe partea de vest a pereților de nord și sud ai naosului, în registrul inferior de pictură, consacrat sfinților militari și compoziției Deisis-Iisus, între arhangheli, Fecioară și Ioan Botezătorul se află zugrăvite – așa cum am mai amintit – chipurile lui Petru Cercel domn al Țării Românești (1583-1585) și Mihai Viteazul (1593-1601). Autoarea Carmen Laura Dumitrescu, care a studiat cu meticulozitate biserica de la Căluu, notează: “Dacă prezența lui Mihai Viteazul s-ar putea eventual explica prin faptul că atunci când i s-a pictat efigia devenise voievod, portretul lui Petru Cercel voievod, scos din domnie cu trei ani înainte de zidirea bisericii (1588) și mort la data zugrăvirii portretului său (1593-1594)³⁵, nu-și găsește nici o rațiune nici măcar într-un argument de genul celui amintit pentru Mihai”³⁶. Pe peretele din sud al pronaosului sunt portretele Doamnei

29.P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 12; N. Iorga, *Istoria...*, p. 14, 15. S-a speculat și varianta că Pătrașcu cel Bun a fost “înveninat” – otrăvit – de marele vornic Socol, dar nu avem dovezi certe. Vezi I. Ionașcu, *Biserici, chipuri și documente din Olt*, vol. I, Ed. Ramuri, Craiova, 1934, p. 9, 162, nota 4.

30.Carmen Laura Dumitrescu, *op. cit. loc. cit.*, p. 243-258.

31.Textul care însoțește portretul lui Petru Cercel este mai lung și continuă: “Nu vărsați pe pământ sânge nevinovat și judecați după dreptate și fiți milostivi așa cum a fost Domnul Dumnezeu milostiv asupra noastră, iar acum asupra voastră”. Deasupra ambelor portrete apare câte un inger care încoronează pe cei doi voievozi și mâna lui Dumnezeu care îi binecuvantează, având în vedere că în conformitate cu dreptul divin, domnul era “unsul lui Dumnezeu” (*Ibidem*, p. 254).

32.George D. Florescu, Dan Pleșia, *op. cit., loc. cit.*, p. 140. Cei doi cunoscuți genealogiști mai susțin, pe baza prezenței celor două portrete în interiorul Mănăstirii Căluu, că “ar fi constituit un adevărat sacrilegiu dacă Mihai nu ar fi fost fiul lui Pătrașcu” (*Ibidem*). La rândul său Ștefan Andreescu admite că: “...atât Petru Cercel cât și Mihai Viteazul au fost fiii lui Pătrașcu cel Bun” (Ștefan Andreescu, *Familia...*, *loc. cit.*, p. 225-226).

33.Carmen Laura Dumitrescu, *op. cit., loc. cit.*, p. 244.

34.Biserica a fost renovată în perioada 20 aprilie-8 iunie 1588 (*Ibidem*, p. 245).

35.Petru Cercel a fost înecat în apele Bosforului în martie 1590.

36.*Ibidem*. Aceeași autoare, cu alt prilej, arată că: “...în bisericile zugrăvite în secolul al XVI-lea în Țara Românească portretele voievozilor nu se întâlnesc decât în acele biserici care sunt ctitorite total sau parțial de către aceștia, cu alte cuvinte constatăm că prezența voievozilor într-o ctitorie boierească nu este impusă de o obligație de a omagia în mod expres pe voievodul domnitor așa cum s-a crezut îndeobște” (C. L. Dumitrescu, *Deaux eglises valaques décorées au XVIe siècle: Snagov et Tismana*, în “Revue Roumaine d'Histoire de l'Art”, série art plastique, X, 1973, nr. 2, p.

Stanca și al fiului său “Io Nicolae voievod” precum și al cuplului de tineri căsătoriți Preda postelnicul din Greci și Florica, fiica lui Mihai, deși nici unul dintre ei nu a fost ctitor al bisericii. Autoarea citată relevă faptul că sunt pictate în biserică două grupuri de oameni: membrii familiei ctitorilor – frații Radu, Preda, Stroe și soțiile lor Stanca, Cătălina și respectiv Sima – la vest și nord, ale căror priviri converg spre macheta lăcașului sfânt și membrii familiei lui Mihai Viteazul care privesc spre altar³⁷. Apoi se mai remarcă și faptul că portretele lui Mihai Viteazul și Petru Cercel “nu se încadrează în limita superioară a registrului de pictură din care fac parte, ci impietează asupra registrului de deasupra”³⁸. Aceasta înseamnă că este o intervenție survenită după ce registrul “Patimilor fusese programat și pictat”³⁹. “În realitate – continuă autoarea citată – cu toată silința pe care și-a dat-o zugravul, încercând să nu taie prea mult din scenele de deasupra, sau tocmai de aceea coroanele voievozilor aproape ies din cadru”⁴⁰. Având în vedere că prima soție a clucerului Radu Buzescu – Stanca ot Boldești – a murit în 1590, fiind înmormântată alături de socrul ei Radu Buzea, și că aceeași doamnă figurează în partea de vest a pronaosului – alături de soțul ei –, este cât se poate de clar că pictura bisericii a fost efectuată până în anul 1590⁴¹. În acest context Carmen Laura Dumitrescu consideră că picturile celor doi voievozi nu au fost făcute când s-a început pictura bisericii, ci mult mai târziu. Și încă un amănunt. Cei doi voievozi și celelalte grupuri de personaje – Stanca și Nicolae, Preda și Florica – au fost pictate în același timp, adică “în anul 7102”. Și “a scris Mina zug<rav>”⁴². Dar este cunoscut că Florica s-a căsătorit cu Preda postelnicul în anul 1600⁴³. Înseamnă că aceste picturi – cei doi voievozi, doamna Stanca, Nicolae, Preda și Florica – nu datează din anii 1593-1594, cum scrie zugravul Mina, ci mai degrabă după 1600 sau mai precis după 1601, după moartea lui Mihai. Se pune întrebarea firească de ce au fost pictați cei doi voievozi unul lângă celălalt? Cel mai plauzibil este faptul că Mihai a dorit să-și întărească autoritatea politică – cum scrie autoarea citată – prin “certitudinea unei filiații de spiță domnească, cu alte cuvinte o genealogie autenticată. *Pater semper incertus* era cu atât mai adevărat pentru fiul unei femei nemăritate ca Teodora... Buzeștii însă s-au oferit chezașii faptului că Mihai era «os domnesc» în măsura în care cunoșteau bine realitatea”⁴⁴.

154, 156).

37.*Idem*, *Mănăstirea Căluu ..., loc. cit.*, p. 247, 250.

38.*Ibidem*, p. 250.

39.*Ibidem*.

40.*Ibidem*, p. 251.

41.Pisania din naos confirmă ipoteza că biserica a fost pictată până în 1589 (*Ibidem*).

42.*Ibidem*, p. 254.a

43.Istoricul C. C. Giurescu scria că: “Florica s-a măritat în 1603 cu Preda postelnicul...”. Documentele confirmă faptul că Florica s-a căsătorit cu Preda, postelnicul din Greci, în anul 1600. La 20 mai 1620, Gavriil Moghilă vodă întărea lui Preda, fost mare sluger, și jupânesei lui, Florica, satul Devesel din județul Romanați. Pentru că acest sat a fost cumpărat de Mihai Vodă pe vremea când era mare stolnic (1588-1591) și l-a dat “de zestre ficei sale jitelnița Florica și ginerelui său Preda ca să le fie moșie. Și au făcut hrisov domnia lui... și am văzut domnia mea hrisovul răposatului Mihai Voievod...”. Luând în calcul faptul că Walentin Walawski, polcovnicul de cazaci, scria unchiului său Andrei Taranowski la 24 decembrie 1599, că Voievodul avea de gând “să-și mărite fata cu un bărbat de seamă din Polonia”, înseamnă că la acea dată Florica nu era căsătorită. Apoi având în vedere că la sfârșitul lunii noiembrie 1600, Mihai Vodă a plecat în pribegie la împăratul Rudolf al II-lea și că nu a mai avut posibilitatea să semneze hrisovul de zestre este cert că Florica s-a măritat cu Preda în anul 1600 (C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 207; *Documente privind Istoria României*, veacul al XVII-lea, B, Țara Românească, vol. III, 1616-1620, Ed. Acad., Buc., 1951, p. 526, 527; *M.V.C.E.*, vol. I, *Documente externe*, Ed. Acad., Buc., 1982, p. 331).

44.Carmen Laura Dumitrescu, *Mănăstirea Căluu ..., loc. cit.*, p. 253.

Totodată își certificau și ei situația privilegiată pe care au avut-o în timpul domniei marelui Voievod. Este mai mult ca sigur că era nevoie de aceasta deoarece “în epocă incertitudinea și suspiciunea planau asupra acestui important amănunt”⁴⁵. Erau oare capabili frații Buzești să-și altereze integritatea pe care cu siguranță o aveau? Noi credem că da. Și vom aduce și argumentele necesare.

La începutul lunii decembrie 1600, după înfrângerea armatei conduse de banul Udrea, la Curtea de Argeș, de către oastea polonă, Buzeștii “să ficlenise de către Mihai Vodă și se închinase” lui Simion Movilă, noul domn al Valahiei. În urma unei analize mai atente s-a ajuns la concluzia că frații Buzești au procedat în acest fel din “...dorința de a-și proteja averile”⁴⁶.

Prezentându-se în Divan pentru dobândirea satului Crăișani, pe care Florica îl primise de zestre de la tatăl ei Mihai Vodă, aceasta a fost îndreptățită printr-un hrisov din 13 iulie 1619 care poartă pecetea lui Gavriil Moghilă voievod. Documentul inserează că “în acea vreme <1601, după săvârșirea lui Mihai Viteazul> însă înaintea lui Radu voievod Șerban, iar boierii Buzești au cotropit multe sate ale răposatului Mihail Voievod de le-au împărțit și le-au dat ei unde le-a fost voia lor”⁴⁷.

Prin documentul de la 25 iulie 1603, scris la Târgoviște, Radu Șerban voievod întărește lui David, Barbu și Matei – viitorul domn Matei Basarab (septembrie 1632-aprilie 1654) – fiii lui “Danciul dvornecul”, satul Băilești cu tot hotarul⁴⁸. Se consemnează că în urmă cu 12 ani “...Danciul dvornecul din Brâncoveni, el au dat acest sat care au zis mai sus lui Jupân Iane mare ban din Craiova, ca să aibă cinste și socotință și să-i scoată dregătorie de la Ștefan Vodă” Surdul. Între timp, Iane Cantacuzino a murit în 1592, Danciul s-a prăpădit în 1595, iar satul a fost luat de Mihai Viteazul și l-a “...închinat sfintei episcopii din Râmnic”. Urmașii lui Danciul au cerut să li se restituie ocina moștenită pentru că “părintele episcop de la Râmnic nu are nici o treabă și nici un amestec, nici mult nici puțin cu satul Băilești”. Domnitorul Radu Șerban a dat tânguitorilor satul Băilești să le fie moșie ohabnică lor și feciorilor și nepoților lor. Printre martorii care au confirmat cele arătate de părți sunt menționați: “Jupân Radu Buzescul și Preda mare ban” al Craiovei⁴⁹. Ulterior s-a adevărit faptul că Danciul a fost mare vornic al lui Ștefan Surdul și a condus Divanul Valahiei pe toată perioada domniei acestuia⁵⁰. Să nu fi știut adevărul cei doi frați Buzești? E greu de crezut contrariul.

După cum s-a relevat mai sus, cei mai mulți dintre istorici susțin că Mihai este copilul nelegitim al lui Pătrașcu cel Bun și al Teodorei, deținătoarea unui han

45. *Ibidem*.

46. Istoricul N. Iorga scria “...a răsărit ca din pământ uriașa stăpânire a Buzeștilor, sutele de moșii care alcătuiau pentru dâșii ca un principat deosebit, întins în tot largul țării” (N. Iorga, *Istoria...*, p. 38; vezi C. Rezachevici, *Poziția mării boierimi din Țara Românească față de Mihai Viteazul și Simion Movilă (noiembrie 1600-august 1601)*, în *Studii*, XXVI (1973), nr. 1, p. 48-63).

47. D.I.R., veacul XVII, vol. III, p. 393.

48. D.I.R., veacul XVII, vol. I, p. 93-95.

49. Stolnicul Stroe Buzescu a murit la 20 octombrie 1602. În ziua de 13 septembrie 1602, la Ogretin, l-a provocat la luptă dreaptă, corp la corp, pe Mirza, cumnatul hanului tătar, în fața celor două oști. Lupta a fost deosebit de crâncenă. Stroe Buzescu l-a omorât în luptă pe Mirza, dar datorită rănilor suferite va muri după 5 săptămâni (N. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, Ed. Universitas, Chișinău, 1991, vol. I, p. 121).

50. S-a adevărit documentar că din Divanul lui Ștefan Surdul voievod făcea parte, între alții, “Danciul Marele Vornic, boierul de căpetenie” (N. Iorga, *Istoria...*, p. 68; vezi D.I.R., XVI, vol. VI, p. 10, 13, 16, 26, 27, 29, 30).

în Târgul de Floci. Se cuvine, deci, o analiză mai atentă asupra relațiilor pe care Mihai le-a avut sau nu cu unii dintre membrii familiei presupusului tată. Pătrașcu cel Bun era fiul lui Petru, fost “egumen de Argeș”⁵¹ care a domnit – iunie 1535-martie 1545 – sub numele de Radu Paisie. Acesta la rândul lui a fost fiul domnitorului Radu cel Mare – septembrie 1495-aprilie 1508. Pătrașcu cel Bun “a domnit bine țara și boierii, fără vrăjbi, fără morți, fără prăzi precum tuturor le place; pentru aceea și Bun l-au numit...”⁵². După ce a trecut în lumea cealaltă la 26 decembrie 1557, a urmat dușmanul său de moarte Mircea Ciobanul. “Iar pentru a caruea venire auzind boierii, cei mai mulți au fugit în Țara Ungurească <în Ardeal>, anume: cel mai mare Stănilă vornicul și alți boieri și cu toată curtea”. Având asigurări că nu li se va întâmpla nici o nenorocire, fugarii au revenit în țară și cu toții s-au închinat noului domn. Numai că la 3 martie 1558 Mircea Ciobanul “au chemat boierii, vlădicii, episcopii, egumenii cu cuvânt ca acela că are să se sfătuiască de nește trebi ale țării și ale domniei. Care strângându-se toți, Mircea Vodă... au dat poruncă beșliilor și turcilor și au intrat într-înșii cu săbiile, ca nește lupi în nește oi, de i-au omorât pe toți câți s-au întâmplat acii”⁵³. Este cunoscut faptul că între partizanii Mirceștilor și adepții lui Pătrașcu cel Bun a existat o adversitate de o duritate ce depășea orice imaginație. De altfel, mai aproape toți domnitorii – în acest caz Pătrașcu cel Bun a făcut excepție – îi ucideau pe boierii care i-au slujit pe predecesorii lor⁵⁴.

Pătrașcu cel Bun a avut în urma căsătoriei cu Doamna Voica din Slătioara, mai mulți copii: Pătrașco, Vintilă, Petru Cercel și Maria. În urma unei presupuse legături extraconjugale cu o anume Maria, care provenea dintr-o mare familie de boieri din Florești, județul Dîmbovița, s-a născut Radu Florescu.

Dintre copiii lui Pătrașcu cel Bun cel mai apropiat de Mihai a fost comisul Radu Florescu, dar în nici un caz datorită vreunui grad de rudenie ci pur și simplu că interesele lor se îngemănau de multe ori. Așa se explică faptul că Radu Florescu l-a însoțit pe Mihai, alături de Stroe Buzescu și Stoica din Strâmba, la Constantinopol pentru a obține domnia Valahiei. Radu Florescu, devenind mare comis, a fost în permanență lângă Mihai Voievod pe care l-a slujit cu devotament. A fost omorât de tâlhari la 8 iulie 1604 pe moșia sa din Nămăiești.

Despre Pătrașco știm că a trăit în exil în Cipru și Rhodos unde a scris o gramatică a limbii elene⁵⁵. A încercat să urce pe tronul domniei Valahiei, în anul 1576, dar nu a reușit. Ca pretendent la tron se intitula Io “Pătrașcu voievod, cu mila lui Dumnezeu principe al Valahiei Mari, duce de București și Târgoviște, conte de Balta și Nereju, palatin al Moldovei”⁵⁶. Va fi ucis de Mihnea, fiul lui Alexandru al II-lea Mircea în anul 1583.

Maria, singura fată a lui Pătrașcu cel Bun, căsătorită cu Tudor, fiul logofătului Radu din Drăgoiești, a fost ucisă împreună cu soțul și socrul său în septembrie 1568 de Alexandru al II-lea Mircea când acesta a reușit să devină domn al Țării Românești⁵⁷.

51. Radu Popescu, *op. cit.*, p. 46.

52. *Ibidem*, p. 53.

53. *Ibidem*, p. 55.

54. Domnitorul putea să ucidă pe oricine pentru că nu dădea socoteală nimănui.

55. N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, *op. cit.*, p. 166.

56. *Apud* Mircea Dogaru, *op. cit.*, p. 48.

57. Ștefan Andreescu, *Familia...*, p. 241. Cronicarul Radu Popescu notează: “Deci trecând două luni, Alexandru Vodă a început să taie mulți boieri anume: Radu logofătul din Drăgoești,

Doar doi dintre fiii lui Pătrașcu cel Bun au reușit să se instaleze în scaunul domniei Valahiei, Vintilă și Petru Cercel. Vintilă a fost înscăunat cu sprijinul armat al lui Ioan Vodă cel Cumplit, la 26 aprilie 1574, în locul lui Alexandru Mircea care a fost alungat din domnie. Numai că Alexandru Mircea a trimis o oaste condusă de Dragomir vornicul și Mitrea comisul “și au p<i>erit Vintilă vodă... fiind în scaun 4 zile”⁵⁸.

Petru Cercel a fost trimis de tatăl său ostatec la Constantinopol încă de la vârsta de 10 ani. După moartea tatălui său a răătăcit prin Cipru, Damasc – unde și-a petrecut cea mai mare parte a copilăriei⁵⁹ –, Transilvania, Polonia, Germania, ajungând în Franța la curtea regelui Henric al III-lea⁶⁰. Manifesta o ură diabolică împotriva Mirceștilor, “dușmanii neamului său”, care îi luaseră dreptul la domnie “prin mijloace foarte nedrepte și drăcești”⁶¹. Abatele Germigny, ambasadorul Franței la Constantinopol și Caterina de Medici – mama regelui Henric al III-lea –, au solicitat sultanului, încă din anul 1579, tronul Valahiei pentru Petru Cercel. În cele din urmă acesta a fost investit domn al Țării Românești la 29 iulie 1583. În timpul domniei lui, care durează până la 4 aprilie 1585, Petru Cercel îi pedepsește pe partizanii rivalilor săi Mihnea și Alexandru al II-lea Mircea. Astfel, după ce i-a izgonit din dregătorii pe toți boierii predecesorilor săi, a făcut “...rău mai mult, că au omorât pe Dobromir banul, pre Mihăilă vornicul și pre Gonțea paharnicul...”⁶². Curios este faptul că Mihai – care în timpul lui Mihnea deținuse funcția de bănișor de Mehedinți – în timpul domniei lui Petru Cercel nu ocupă nici o dregătorie “...deși ne-am fi așteptat la aceasta”⁶³. Cu o lună înainte de înscăunarea lui Petru Cercel, Mihai era, departe de țară, la Dubrovnic în Dalmația. La 30 iunie 1583 îi scria mătușei lui Mihnea, sora mamei sale, Ecaterina Salvaressi, – Marioara Adorno Valarga, aflată la Murano – din Raguza (Dubrovnic) începând cu expresia “Mihai banul, boierul domnului Mihnea voievod”. Aceasta dovedește loialitatea lui Mihai față de cel care îi oferise dregătoria de bănișor de Mehedinți. După mazilirea lui Petru Cercel și revenirea pe tronul domnesc a lui Mihnea – în aprilie 1585 – Mihai își reia scaunul de bănișor de la Mehadia pe care îl deține până la 29 noiembrie 1588, când a fost promovat de același domn în dregătoria de mare stolnic (12 decembrie 1588)⁶⁴.

În anul 1586 Iane Cantacuzino este numit de Mihnea Vodă mare ban al Craiovei, iar din 1587 și capuchehaie, reprezentant al Valahiei la Poartă. Totodată Iane Cantacuzino, care deținea și dregătoria de mare vistier în Moldova, va reprezenta și interesele acestei țări în capitala Imperiului Otoman. Rigorile funcției de capuchehaie îi cereau lui Iane Cantacuzino să uzeze de tot ce era posibil ca să-i apere pe cei doi

Mihnea din Bădeni, feciorul lui Udriște și Teodor de la Bucov și Vladul Caplii și Pătrașco și Calotă și Stan feciorul Drăgulețului și Radul stolnicul din Boldești și Radul lui Socol vornicul și pre alții” (Radu Popescu, *op. cit.*, p. 59).

58.*Ibidem*, p. 61, 62.

59.N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, p. 166.

60.Petru Cercel știa mai multe limbi străine – turcă, italiană, franceză, latină –, scria versuri și purta un cercel în ureche, după moda franceză, de unde i s-a tras numele (George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *Țările române și Italia până la 1600*, Ed. Științifică, Buc., 1972, p. 119).

61.N. Iorga, *Istoria...*, p. 19.

62.Radu Popescu, *op. cit.*, p. 66. Dobromir Bibescu a fost un exponent de frunte al boierilor olteni. A fost frate cu Neașa, mama doamnei Stanca din Izvorani.

63.N. Iorga, *Istoria...*, p. 33; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 14.

64.George D. Florescu, Dan Pleșia, *op. cit.*, loc. cit., p. 158, 159.

domnitori Petru Șchiopul și Mihnea Vodă⁶⁵. În această calitate a intrat în conflict cu Petru Cercel, care dorea, la rândul lui, să recapete domnia Țării Românești. Este cunoscută adversitatea pe care o nutrea Iane Cantacuzino față de Petru Cercel despre care spunea: “n-ar fi nici un păcat să fie ucis cu moarte rușinoasă ce s-ar cuveni unui asemenea om”, pentru care și-a dat toată silința⁶⁶. Sumele fabuloase de bani trimise de către Mihnea lui Iane Cantacuzino nu au fost risipite în zadar⁶⁷. În anul 1589, Mihnea Vodă a fost chemat la Constantinopol pentru a fi mazilit. Sultanul l-a numit, în luna august 1589, ca domn al Valahiei pe Vlad⁶⁸, fiul lui Miloș și nepotul lui Petru Șchiopul care îl sprijinise cu bani. În timp ce se îndrepta spre București să-și ia domnia Vlad a murit în condiții neelucidate⁶⁹ care lăsa să se înțeleagă intervenția meschină a lui Iane Cantacuzino. Mihnea Vodă a revenit la tron numai după cinci zile⁷⁰. De asemenea este cunoscut faptul că Iane Cantacuzino, lipsit de scrupule, a oferit, în martie 1590, suma de 50.000 de galbeni, pentru ca Petru Cercel, care venise la Constantinopol să ceară, din nou, domnia, să fie înecat în apele Bosforului⁷¹.

Ambasadorul Habsburgilor în capitala Imperiului Otoman, Bartolomeo Pezzen, care l-a cunoscut pe Iane Cantacuzino, îl prezeta astfel într-o scrisoare adresată la 14 ianuarie 1590 arhiducelui Ernest: “banul Iani este cel mai mare trădător care s-a născut vreodată pe pământ: la mulți pretendenți la domnie le-a răpus viața cu violență; că ține și acum posturile de ban întâi în Țara Românească și mare vistier în Moldova, din porunca marelui vizir <Sinan pașa> totuși stă aici, ca un fel de chezaș pentru împlinirea făgăduințelor lui Mihnea și ale lui Petru Șchiopul. El trebuie să plătească toate datoriile lor, care pe amândouă părțile se ridică la 500 de mii de taleri, apoi tributul amândoror țărilor pe anul acesta, care cu ordinarul și extraordinarul face iarăși 200 de mii”⁷².

În această luptă, acerbă, dintre grupările de partizani ai unui domnitor sau altul unde se cheltuiau sume mari de bani și intrigile se țeseau de boieri și diplomați, au căzut multe capete de pretendenți la domnie. Este cunoscut că Mirceștii au omorât toți copiii legitimi ai lui Pătrașcu cel Bun: Vintilă, Pătrașco, Petru Cercel, Maria cu

65.La 31 august 1587 Pascal de Marini Poli, fratele mai mic al lui Giovanni de Marini Poli, îi scria Marioarei Adorno Vallarga, sora doamnei Ecaterina, mama lui Mihnea Turcitul, aflată la Murano: “Și acum la Constantinopol stă pentru domn <Mihnea> marele ban <Iane capuchehaia>, om cuminte și prietenul domnului, care în timpul maziliei l-a ajutat mult ca să se întoarcă în domnie, așa cât timp va fi el la Constantinopol, doamna <Ecaterina Salvaressi> nu se va duce acolo...” (*Călători străini despre țările române*, vol. III, Ed. Științifică, Buc., 1971, p. 226).

66.P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 16.

67.Voievodul Valahiei Mihnea a cheltuit “sute și sute de galbeni” pentru menținerea în scaunul domnesc (George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 110).

68.Vlad a fost căsătorit din anul 1587 cu Velica, fiica marelui vornic Ivan Noroce și a Stanei la rândul ei fiica lui Mircea Ciobanul și a Doamnei Chiajna.

69.Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. IV, *Acte și scrisori*, Ed. Cartea Românească, Buc., 1932, p. 346, 347.

70.Mihnea a ajuns la Constantinopol la 20 august 1589 ca mazil și pe 25 august s-a întors în scaunul domnesc al Valahiei. În acest interval de timp Vlad care primise domnia de la sultan a fost ucis (N. Iorga, *Istoria...*, p. 39).

71.La 25 iulie 1589 Petru Cercel a poposit la Constantinopol, după un periplu prin Europa, sperând să-și recapete domnia. Peste o lună, la 25 august 1589, Mihnea a fost reconfirmat ca domn al Valahiei iar Petru Cercel a fost trimis la închisoarea “Cele șapte turnuri” de pe țărmul Mării Marmara. În martie 1590 a fost omorât în urma “uneltirilor” lui Iane Cantacuzino. La uciderea lui Petru Cercel a contribuit și faptul că rămăsese fără sprijinul regelui Franței, Henric al III-lea, care tocmai fusese asasinat (George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 124, 125, nota 205). La 28 aprilie 1590 bailul Veneției la Istanbul amintește că Petru Cercel “e stato fatto soffocare é poi gettare in mare” (Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. IV, 2, Buc., 1884, p. 150).

72.*Ibidem*, vol. III, 1, Buc., 1880, p. 130-132.

soțul ei Tudor și cu socrul Radu logofătul din Drăgoești. Observăm că Mihai nu l-a slujit pe Petru Cercel ci pe dușmanul de moarte al acestuia, Mihnea. Am văzut, mai sus, că Mihai nu apare printre dregătorii “fratelui” său ci, din contră, este răsplătit cu dregătorii de dușmanii lui Pătrașcu cel Bun. Ne punem întrebarea, firească, de ce Mihai nu a avut relații mai strânse cu boierii, sau urmașii acestora, care l-au spijinit pe Pătrașcu cel Bun și a deservit cu loialitate și interes tocmai pe adversari? Apoi, dacă Mihnea Vodă știa sau îl bănuia că este fecior “de os domnesc” – și încă al unui domn care a fost adversar înaintașilor lui –, accepta să-l pripășească pe Mihai la curtea lui și, mai mult, să-l “procopsească” cu dregătorii? Cu siguranță că era imposibil.

În recenzie pe care o făcea în 1936, acestei “minunate sinteze” – *Mihai Viteazul* semnată de P. P. Panaitescu – istoricul Ioan C. Filitti nota între altele: “Singurul argument care m-a zdruncinat într-o câtva, este acela că Mihnea Turcitul n-ar fi ținut lângă sine pe Mihai dacă acesta ar fi fost socotit fiul – fie și natural – al unui Domn”⁷³.

⁷³. Ioan C. Filitti, *op. cit.*, p. 56.

andrei breabăn

Prozatorul Andrei Breabăn, de formație jurist, dar pasionat de istorie, caută „ceea ce e dincolo de istorie”, atât în povestirile și romanele sale inițiatice, cât mai ales, în ciclul românesc dedicat domnitorului Moldovei Medievale, Ștefan cel Mare și Sfânt. Andrei Breabăn este membru în Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, membru în Societatea Scriitorilor din Bucovina și colaborator activ la numeroase reviste de cultură.

10 ianuarie 1475, Bătălia de la Vaslui

De-a lungul istoriei poporul român a avut nenumărați eroi, dar de bună seamă cel mai mare dintre ei a fost Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei. Nu era un bărbat uriaș și impunător prin statură, cum au fost bunăoară Hercule sau Ahile, ba din contra, a fost mic la stat și frumos la înfățișare, dar viteaz și priceput în lupte. Cu pletele lungi și blonde care se răsfireau pe umerii săi lați și bine făcuți, chipul rotund, cu ochii de culoarea cerului senin, fruntea boltită ce se termina cu niște sprâncene groase și arcuite, avea mai degrabă o alură de înger decât de om pământean. Înfațișarea cerească era completată cu ținuta elegantă pe care o purta Voievodul, formată de obicei din pantaloni strâmți și bine prinși în cizme lungi din piele, frumos colorate, având pe deasupra o mantie scurtă din catifea brodată cu fir de aur și pietre scumpe sau chiar din mătase adusă din îndepărtata Țară a Kitailor, îmbrăcămintea fiind confecționată după cele mai moderne modele ale Apusului. Se vorbea despre Voievod că era unul dintre cei mai chipeși și mai eleganți principii ai Europei, iar prezența sa îi intimida pe solii trimiși să trateze cu el. Deși obișnuia să-i privească pe cei din jur cu blândețe, toți erau tulburați când se aflau în prezența privirilor sale ca niște săbii de foc, care îi învăluia cu dragoste părintească pe prieteni și cu mânie pe trădători și răufăcători.

Măreția acestui mare și neasemuit erou al neamului nostru venea mai ales din înțelepciunea cu care l-a hărăzit Dumnezeu, credința în care a fost crescut și educat, dar și smerenia cu care a trăit toată viața, punând mai presus de sine binele și libertatea poporului său. De aceea, marile lui biruințe și fapte de luptă se datorează mai ales iscusinței cu care și-a condus poporul și strategiei pe care a folosit-o, inspirată după cele mai moderne tehnici de luptă din acea vreme.

Voievodul nu a avut o oaste mare, ci una bine pregătită și mai ales credincioasă, dispusă să-și dea viața pentru el și pentru idealurile pentru care luptau. Alături de trupele de curteni și de răzeși avea o oaste de elită formată și instruită după regulile conchistadorilor apuseni. Îi spunea Vitejii Măriei Sale, și oamenii ei și erau la mare cinste în fața Voievodului, fiind puși la evenimentele mai importante chiar înaintea boierilor.

Deși a intrat în istorie ca un mare erou al creștinătății, Ștefan nu a venit pe scaunul Moldovei cu gânduri de război, ci din contra, la fel ca alți înaintași, l-a avut ca mentor și idol pe bunicul său Alexandru cel Bun. Drept dovadă, după urcarea sa pe tron Marele Voievod va urmări mai degrabă refacerea Moldovei slăbită și sfârtecătă de cei 25 de ani de lupte fratricide, la capătul cărora bunul Dumnezeu nu a mai putut îndura și și-a trimis îngerul său pe pământ să apere și să vegheze asupra poporului Său, urmași ai vestiților daci din vechime care trăiau în aceste locuri încă înainte de Potop, fiind cel mai vechi neam din lume. Poate că a venit vremea să-l trimită din nou, acum când țara plânge sub papucul hoților și trădătorilor de neam...

Dacă urmărim cursul istoriei vedem că prima mare bătălie pe care a dat-o a fost cu oștile Regatului maghiar care au intrat în Moldova s-o cotopească cum au mai încercat și în vremurile mai vechi, iar nicidecum nu a avut loc o confruntare provocată sau dorită de Voievod. Lecția oferită regelui maghiar a cutremurat toată Europa, care nu se aștepta ca o țară atât de mică să stea în fața unei mari puteri europene a vremii, cum era socotit Regatul Maghiar pe atunci, care avea anexate mai multe țări și provincii din jur.

După acea mare bătălie, cu excepția alungării unei invazii tătarăști ce a avut lor în august 1469, Voievodul a continuat politica de pace cu care a purces la drum, dar totodată de consolidare a țării și de pregătire a acesteia pentru marea confruntare cu păgânii. Moldova plătea tribut turcilor din vremea lui Petru Aron, iar după ce s-a întors pe scaunul tatălui său Ștefan a înțeles că nu-i poate înfrunța. Țara nu era pregătită pentru a înfrunța un dușman atât de puternic, și a continuat să le plătească haraciul. Dar, în toți acei ani, Marele Voievod s-a pregătit intens pentru a recăștiga libertatea țării și a poporului său atât prin pregătirea unei armate de elită, cât și prin crearea unui sistem de alianțe care să-i permită să facă față unei confruntări cu cel care a cucerit Bizanțul. În acest scop, el a întărit cetățile pe care le avea și a ridicat altele noi, a refăcut drumul moldovenesc, a înlesnit negoțul și legăturile comerciale pe mare care se făceau prin Chilia și Cetatea Albă, a creat o oaste bine instruită prin atragerea răzeșimii, căreia i-a acordat numeroase înlesniri și drepturi, cât și alte măsuri de consolidare a țării.

În urma negocierilor cu leșii Ștefan încheie un tratat de alianță cu Craiul Cazimir al Poloniei, iar pe 7 august 1471 începe negocierile de pace cu regele Matia Corvin, cu care va semna un tratat de pace în iulie 1475, și vor deveni buni prieteni. Își trimite solii la papa de la Roma, la dogele Veneției și în îndepărtata Anatolie, la UzunHasan, conducătorul turkmenilor, în vederea organizării unei cruciade antiotomane în vederea eliberării Constantinopolului. Prin căsătoria cu Maria de Mangop devine unicul moștenitor al coroanei Cezarilor Răsăritului, asumându-și titlu de țar, pe care i-l recunoșteau și mulți dintre principii Europei. Tot pentru a-și consolida poziția, aplică strategia lui Iancu de Hunedoara și intervine de mai multe ori în Țara Românească pentru a pune un voievod care să-i fie aliat și prieten.

Abia când se simte stăpân pe situație Ștefan va trece la ofensivă. Va începe prin a refuza să mai plătească tributul, ceea ce atrage o scrisoare de amenințare din partea sultanului pe care voievodul nu o ia în seamă:

„Padișahul cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, după ce a supus vilaieturile tuturor beilor necredincioși și pe ei înșiși, l-a chemat la Poartă pe domnul Moldovei,

zicându-i: De astă dată să aduci tu însuși haraciul, după cum îl aduce cel din vilaietul Țării Românești, și să fii cu noi ca și bveiul Țării Românești, ca să știm în ce chip trăiești cu noi. Cu aceste cuvinte i-au dat de știre necredinciosului, care însă n-a venit și nu le-a luat deloc în seamă.” (după cronicarul turc Așîk - pașa-zade).

Mânios, Mohamed îi trimite poruncă unui mare general al său, Suleiman Hadâmbul (Eunucul), beylerbey-ulRumeliei, care era prins cu asediul cetății Skkoder (Scutari) din Albania fiind trimis acolo de sultan pentru a-și face drum spre Ungaria și Viena, să întrerupă asediul și să-l aducă la ascultare pe voievodul Moldovei. Sultanul credea că oștile lui de ieniceri și de spahii îl vor speria pe Ștefan și în câteva zile vor supune din nou Moldova. Suleiman intră în Țara Românească la sfârșit de toamnă în anul 1475, având cu el mai bine de 120.000 de oșteni, cărora li se alătură Radu cel Frumos cu 10.000 de călăreți și alte trupe turcești din ținuturile de peste Dunăre stăpânite de turci.

Aflând de marea invazie otomană, Ștefan trimite soli la principii Europei, dar în afara unor detașamente de secui nimeni nu-i va sări în ajutor. Reacția celor pe care îi socotea aliați rezultă și din scrierile cronicarului polon Jan Dlugosz, care a trăit în acea vreme:

„Dar Șefan moldoveanul, cu toate că era părăsit de toți principii, își înarmă totuși oaste potrivită, compousă din țărani și din ostașii săi cu plată, al cărei număr nu trecea de 40.000 de oameni.”

Cu toate că se vede singur în fața puhoiului turcesc, Voievodul nu se sperie și se va pregăti temeinic pentru a-i alunga pe turci din Moldova. Văzând numărul dușmanilor, înțeleptul voievod va evita o confruntare directă și va alege o strategie folosită deseori de strămoșii lui. El va adopta de la început o tactică de atragere a turcilor într-un loc care să nu le permită să se miște în voie și să se folosească de superioritatea numerică. De aceea, va ieși în întâmpinarea lui Suleiman Pașa încă din momentul în care acesta trece hotarele Moldovei. Prin atacuri repetate, Ștefan îi obligă pe păgâni să se abată de pe valea Siretului, care îi îndrepta spre Suceava, deviind drumul lor pe valea Bârladului, spre Vaslui. Sperând să termine mai repede cu *Moldoveanul*, în loc să se îndrepte spre capitala Moldovei, Suleyman se aruncă în urmărirea acestuia și astfel cade în capcana întinsă de voievod.

Urmează câteva săptămâni de hărțuire continuă în care moldovenii pun foc satelor aflate în fața turcilor, pârljolesc pământul, otrăvesc fântânile, distrug podurile și podețele de peste ape, le atacă carele cu provizii. Foametea și setea încep să pună stăpânire peste puhoaiile turcești, lor alăturându-li-se frigul și zăpezile din decembrie, drumurile mlăștinoase care vor aduce în fiecare zi pierderi păgânilor, hărțuiți în continuare de moldoveni. Descrierea înțeleptei strategii a voievodului Moldovei a fost făcută de cronicarii poloni Jan Dlugosz și Magiej Strykowski, cronicarul maghiar Antonio Bonfini, austriacul Unrest, cronicarul turc Kemal-pașa-zale, cronică lituaniană, cât și în alte scrieri a vremii. Redau succint o frântură expresivă din cele scrise de Magiej Strykowski:

„Ștefan se apucă a fulgera mereu colosala armată turcă, mai mult prin stratagemă decât prin forță. Toată țara de jos, prin care trebuiau să treacă turcii,

o arse de mai înainte, dând foc vegetației și producând foamete generală, pentru ca păgânii și frumoșii lor cai să moară de foame.”

De partea Voievodului Moldovei a venit și Dumnezeu, care a dat în acel an o iarnă mai blândă față de alți ani, un început de ianuarie asemănător cu cel de acum. Vremea s-a încălzit brusc, astfel că zăpada se topește și mocirlește drumurile iar ninsoarea se prefăce în lapoviță și îi udă pe păgâni până la piele. Să ne închipuim acum acea oaste imensă care mai ieri a cucerit Constantinopolul cum înota prin nămeți și mocirlă, cu oamenii uzi de lapovița rece care intra până la piele, fără să aibă unde se usca pentru că în fața lor era numai pământ sterp, fără case sau alte adăposturi unde să se poată încălzi. În aceleași haine ude dormeau în corturi, tremurând de frig și de frica atacurilor prin surprindere date de moldoveni când nu se așteptau. Nu găseau nici apă de băut să-și potolească setea, fântânile fiind otrăvite. Caii uzi și înghețați de frig, înfometate și însetați la fel ca stăpânii lor, începeau să se poticnească și să cadă nemaiputând duce povara pe care o aveau pe ei. Mânioși, turcii încercau să dea de Voievod și de oastea lui care mereu le apărea în față, dar când să se apropiau de el, dispărea ca o nălucă în ceață. Furios, Suleyman își continuă drumul convins că îl va prinde pe Ștefan. El mai spera să poată intra în Vaslui, unde să găsească apă și provizii și unde oamenii lui să-și mai revină. Pe atunci Vasluiul era unul din cele mai mari târguri ale Moldovei, unde se află și o Curte Domnească, iar pe vremea înaintașilor lui Ștefan a fost chiar reședința Ținutului de Jos.

Când a văzut că turcii au intrat în capcana pe care le-a întins-o, Voievodul lasă un comandant în locul lui care să continue hărțuirea dușmanilor, iar el merge la Vaslui să se pregătească pentru bătălia finală. Trecând pe la Crasna își aduce aminte de bătălia cu leșii la care a luat parte alături de tatăl său Bogdan al II-lea din 6 septembrie 1450. Zăbind trist, voievodul merge mai departe și alege cu grijă locul confruntării cu turcii. O lacrimă i s-a prelins din ochi, dar Ștefan nu o bagă în seamă, continuându-și drumul spre marea biruință pe care avea să i-o dea Dumnezeu.

Boierii și comandanții lăsați să-i hărțuiască pe turci îi atrag pe aceștia pe valea Bârladului, o regiune cu numeroase râpe, acoperite cu păduri și tufișuri, unde îi puteau lovi în voie și să se retragă fără a putea fi urmăriți. În fața Vasluiului aștepta Ștefan, care era pregătit de atac.

Locul ales de voievod era situat pe valea Bârladului, la sud de Vaslui, între Dealul Paiului și Dealul Muntenilor, o zonă strîmtă și mocirloasă, cu versanți abrupti și împăduriți, în care dușmanii să nu se poată mișca în voie. Iar pe deasupra, între cele două dealuri curgeau leneș la vale apele reci ale Bârladului, care îngreunau și mai mult libertatea de mișcare a dușmanilor.

Între valea râului și Dealul Muntenilor era un coridor îngust care le îngreuna turcilor libertatea de acțiune, iar în cealaltă parte a apei Bârladului, până la Dealul Paiului, se aflau numai bălți și smârcuri mlăștinoase. Distanța dintre cele două dealuri este de cel mult 3 km, mult prea mică pentru a permite să se desfășoare o oaste de peste 100.000 de oameni.

Este demnă de remarcat tactica adoptată de marele voievod în acea mare bătălie care, la fel ca la Baia, va folosi strategia careului prin care să-i prindă pe dușmani ca într-o menghine și să nu le dea libertate de mișcare. Era strategia

conchistadorilor și a mercenarilor de elită a Apusului. El îi așteaptă pe turci cu trupele dispuse în poziții strategice, pregătite de luptă. Astfel, oastea de elită formată din *Vitejii Măriei Saleși* o parte din *hânsarii* secui care i-au venit în ajutor, au fost postați între apele Bârladului și Dealul Muntenilor, într-o zonă unde erau mai multe poduri. Este motivul pentru care bătălia de la Vaslui mai este cunoscută sub numele de Bătălia de la Podul Înalt.

Pe Dealul Muntenilor, ascunse după dâmburi și vegetația abundentă Ștefan și-a camuflat grosul oștirii pentru atacul principal. Pe dealul Paiului a trimis câteva detașamente de oșteni care să acționeze numai în funcție de evoluția bătăliei, iar alte câteva detașamente le-a dispus în apropierea unui pod aflat la confluența Racovei cu Bârladul. Voievodul și-a stabilit punctul de comandă într-un loc mai înalt la confluența Vasluietului, Vasluiului și Racovei cu Bârladul, poziție care îi permitea să urmărească toate mișcările păgânilor și totodată să conducă trupele prin semnale date cu buciune și trâmbițe.

Capcana astfel pregătită aștepta dușmanul să intre în ea. Acest lucru s-a petrecut în dimineața zilei de **10 ianuarie 1475**, o zi memorabilă în istoria neamului nostru, scrisă cu sângele vărsat de moldoveni pentru apărarea libertății și a identității de neam, pe care ar trebui s-o comemorăm cu smerenie, aducându-ne aminte în fiecare an de faptele de glorie înscrise de Marele Voievod.

Înfuriat de situația în care se afla, Suleiman pașa încearcă să intre în târgul Vasluiului unde spera să găsească hrană, apă și adăpost și să pună mâna pe Ștefan. Simțindu-se stăpân pe situație, în fruntea oștii imense pe care o avea, beylerbey-ul Rumeliei nu mai ține cont de nimic și asemenea unei turme de boi oastea lui se avântă direct spre intrarea în târg. Cronicarii scriu că în acea zi, pe lângă vremea ploiasă care era, de dimineață s-a lăsat o ceață atât de groasă că nu se mai vedea om cu om. După ce i-au primit în capcana pregătită cu grijă, moldovenii trec la acțiune. Primii care atacă sunt forțele de elită și secuii care lovesc puternic în dușman dându-i o lovitură năucitoare. Prinși în ploaia de săgeți și obuze avangarda otomană bate în retragere. Vine din urmă grosul oștirii condus de însuși Suliman pașa. Fără să bănuiască ceva, acesta trimite în luptă trupele sale de elită aflate sub comanda lui Mihaloglu Ali-bei. Pe moment, moldovenii bat în retragere împinși de mulțimea păgânilor.

Din porunca lui Ștefan, detașamentele aflate pe celălalt mal al apei Bârladului dau semnal de luptă sunând din buciune și trâmbețe. Crezând că acolo se află Voievodul cu grosul trupelor, fiindu-le teamă să nu fie atacați din acea direcție, în rândul păgânilor se creează brusc un moment de derută care provoacă panică și învălmășeală, accentuate de ceața groasă care s-a lăsat. Buciumele sună și mai tare, prefăcându-se că se apropie de dușmanii. Fiindu-le teamă de un atac asupra flancului stâng, Suleiman trimite o parte din trupe spre podul de peste apele Bârladului.

În acel moment intră în luptă însuși voievodul cu cetele lui de viteji. Voievodul voia să-și încurajeze oamenii care pe moment au fost speriați de mulțimea dușmanilor. Deși mic de statură, călare pe calul său alb și îmbrăcat într-o ținută de culoare roșie care lumina în ceața care acoperea locul bătăliei, Ștefan părea ca un zeu coborât din cer pentru a ajuta Țara Moldovei. Aflat în mijlocul vitejilor săi, cu spada sa grea pe care o mânua cu amândouă mâinile, secera ca un bun gospodar ogorul de

lifte turcești aflat în fața lui.

Lovite în flancul drept, oștile lui Mihaloglu Ali-bei se retrag spre apa Bârladului și spre mlaștina aflată la sud de râul Racova. Loviți și aici, turcii se afundă în mlaștini, unde mulți își găsesc sfârșitul. Păgânii aflați sub comanda lui Suleiman pașa încearcă să scape cu fugă îndreptându-se spre Dealul Paiului, dar nimeresc și ei în acea vale plină de mlaștini. Acum singura lor șansă era fuga, și singura deviză „scapă cine poate”.

Până și Suleyman cade de pe cal în mlaștină fiind tras de barbă de un ienicer ca să nu se înece. Acesta îi dă calul lui și înconjurat de mai mulți călăreți, este în cele din urmă scos din acea vale a morții. Se spune că două zile a durat urmărirea turcilor care fugeau înspăimântați de ghiaurii de moldoveni. Mulți dintre ei și-au pierdut viața în timp ce încercau să scape cu fuga. Doar Radu cel Frumos și-a salvat pielea fără să aibă pierderi, fiind mai viclean și cunoscând mai bine locurile voievodul Valahiei nu a intrat în luptă.

În felul acesta Ștefan cel Mare obține una dintre cele mai mari victorii ale sale. Câștigă o bătălie dată în numele neamului său și pentru apărarea gliei străbune.

Ce cuvinte de încheiere pot fi mai frumoase decât cele scrise de cronicarul polon Jan Dlugosz, un străin care l-a admirat pe Ștefan și l-a descris mai frumos decât am făcut-o noi vreodată:

„O, bărbat minunat, cu nimic mai pe jos decât comandanții eroici de care atâta ne mirăm. În zilele noastre câștigă el, cel dintâi între principii lumii, o strălucită biruință asupra turcilor. După a mea părere, el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpânirea lumii și mai ales cinstea de comandant împotriva turcilor, cu sfatul, înțelegerea și hotărârea tuturor creștinilor, de vreme ce ceilalți regi și principii catolici își petrec timpul numai în trândăvii sau războaie civile.”

(Dlugosz, în „Historia Polonica”)

Celor care au citit aceste rânduri pe propun un moment de reculegere în fața memoriei marelui erou a cărui înțelepciune și vitejie a contribuit ca noi să mai fim astăzi aici, să ne păstrăm credința și să vorbim limba strămoșilor noștri.

Să ne rugăm bunului Dumnezeu să-l țină în veci la sânul Său cel sfânt, ca de acolo să vegheze asupra urmașilor săi, și poate că într-o bună zi îi va fi milă de noi și va veni să ne sară din nou în ajutor. Iar, când avem timp, să mergem la Putna și să ne închinăm cu evlavie celui care a fost și va rămâne pentru noi Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei.

adrian timofte

Răzbunarea Mariei

Maria suflă în lampă și se întinse lângă cele două fete ce dormeau pe cuptor. Era târziu. Mitru, soțul ei, plecase de cum se înserase. Așa făcea în fiecare seară în ultimul timp.

Nu putea dormi. Gândurile o țineau trează. De ceva timp, Mitruță al ei, se schimbaseră. Nu mai era ca înainte. De fiecare dată când venea acasă, îi făcea o mică surpriză. Și ce surpriză!? O nimic toată. Dar pentru ea conta totul. Când venea vara de la câmp, îi aducea câte o floare culeasă din iarba câmpului: o sânziană, un iris de pe balta lui Bulhac, oricare altă buruiană ce înflorise. Uneori îi aducea flori ce răspândeau un miros urât, dar numai floare să fie. Pentru el nu era parfumul. Parcă nu ar avea miros. Oricum, pentru ea era o bucurie. Când intra în curte și îi întindea mâna să-i dea floarea, cu cealaltă mână, o prindea de mijloc și o săruta. Indiferent unde era: în casă, în curte, ba chiar și la poartă. Nu se ferea de nimeni. Ea, în acea zi era în al nouălea cer. Parcă și mâncarea îi ieșea mai bună. Apoi, când venea seara târziu de la cooperativă unde mergea să mai stea de vorbă cu bărbății la un pahar cu secărică, îi aducea bomboane, biscuiți, uneori îi cumpăra anumite lucruri. Bani avea. Îi câștiga la treburile făcute prin sat cu căruța cu cei doi cai frumoși. Este un om harnic și priceput.

Dar de la o vreme, totul s-a schimbat. Schimbarea aceasta o făcea să gândească altfel la viața ei. Parcă prea multe s-au abătut asupra ei. Își amintește de când era mică.

Tatăl ei, Dumnezeu să-l odihnească în pace, nu de mult a murit, era un om căruia îi plăcea munca. Avea teren – 25 de fălci, pe care îl cultiva cu cereale și furaje pentru animale. În gospodărie avea zece vaci cu lapte de la care în fiecare an creștea vițeei fătăți. Vițelele le păstra pentru înlocuirea vacilor bătrâne, iar tăurașii îi creștea până la două sute chiar trei sute de kilograme, apoi îi vindea. Avea 25 de oi și în fiecare an creștea câte 10 – 15 porci, din care doi erau tăiați pentru familie – unul la Ignat și altul în mai. Pe ceilalți îi îngrășa și îi vindea. Bătrânul tată era cu munca câmpului și cu diriguirea generală a treburilor. Animalele erau în grija mamei și a celor două fete, cea mare de 13 ani, iar cealaltă de șase. Pentru treburile la animale avea o familie ce locuia în curte, într-o cameră de la grajd. Pentru treburile câmpului bătrânul lua sătenii cu ziua. Avea angajat un mecanic care mănua micul

utilaj agricol - un fel de tractor mic adus din Germania – cu care punea în funcțiune batoza, cumpărată și ea de la nemți, pentru treieratul păioaselor.

Ea, fiind mai mică, stătea toată ziua cu femeia din curte și avea grijă de găini, rațe și găște care totalizau peste o sută de capete. Le dădea drumul din poiată dimineța, curăța cotețul, le dădea de mâncare, apă. Strângea ouăle din cuibare.

Sora, mai mare fiind, o ajuta pe mama la bucătărie și la treburile casei: torsul lânii și a fuioarelor de cânepă, țesut, cusutul lenjeriei pentru familie, împletitul cu iglița și andrelele a mănușilor și ciorapilor din lână, cusutul lucrurilor de mână și câte altele.

Își amintește din timpul războiului, când au venit rușii. Beți cum erau, au dat buzna în casă. Erau amândouă cu mama ascunse după sobă. Femeia care le ajuta, fugise. Când a fugit, își amintește că i-a zis ceva mamei dând din mână în felul cum ar amenința-o. Mama începuse să plângă, dar cum zărise pe cele două fete că o privesc, își șterse repede lacrimile și le luă în casă.

În fața casei, la poartă, se opri o căruță din convoiul ce ridica în slăvi colbul drumului de nu se vedea om cu om. Din căruță au sărit câțiva soldați beți. Abia se mai țineau pe picioare. Au trântit poarta și au intrat în curte. Unul s-a dus la cotețul porcilor și a înjunghiat câțiva. Din convoi a mai oprit o căruță din care au coborât soldații și au cărat porcii înjunghiați. Doi soldați au intrat în casă izbind cu putere ușa de perete. Cu puștile îndreptate spre ele le-a zis ceva. Nu își amintește cuvintele că erau în altă limbă. Dar după reacția mamei, care începuse să plângă cu hohote mari și să se arunce în genunchi în fața soldaților și să se roage, își dăduse seama că era ceva de rău. O prinse de mână pe sora ei și o trăgea afară din casă. Ea țipă și în disperarea care era, îl mușcă de mână atât de tare, încât apăruse sângele ce se prelingea pe jos. Îi dădu drumul, dar cu cealaltă mână o lovi atât de puternic peste cap în dreptul urechii încât căzu cu capul de plita încinsă, căzând apoi pe pardoseala din scândură. Mama, se repezi deasupra ei pentru a o apăra. Soldatul lovi cu patul armei. O lovise pe mama. I-a rupt o coastă. Nervos, bolborosind niște cuvinte neînțelese, ieși în fugă și plecă. Sări în căruță și dădu bici cailor. Ceilalți soldați au fugit după căruță și din fuga cailor s-au urcat și ei.

De la acea întâmplare Filica, sora ei, zăcu mai multe săptămâni. Noaptea venea un felcer. O consulta și îi făcea câte o injecție. După ce și-a revenit, a rămas surdă. Mult timp i-a trebuit să învețe să înțeleagă după gesturile celor din jur.

Apoi, după război, sătenii care înainte lucrau la tata cu ziua, au început să-l amenințe. Spuneau că i-au exploatat – cuvânt nou pentru ea. Nu mai auzise de așa ceva. Îi cereau tatei să le dea drept plată animalele din curte. Acum tata redusese numărul animalelor. Nu mai putea să le întrețină. Lucra singur pământul. Mama împreună cu ea și Filica îngrijeau de tot ce era în curte.

Cu trecerea zilelor, din ce în ce mai multe se abăteau spre casa lor. Venea preceptorul și lua din curte animalele pentru plata cu întârziere a impozitelor. Dacă înainte tata vindea animalele și cerealele din curte, acum nu le mai cumpăra nimeni. Nu avea bani. Preceptorul nu accepta întârzieri la plata impozitelor. Ba mai mult, la un moment dat au venit milițienii și l-au luat pe tata la închisoare. Spuneau că este chiabur – un alt cuvânt nou pentru ea. Ne-au luat casa. Ne-au scos din casă. Ne-am

mutat în grajdul din spatele casei.

Mama se simțea din ce în ce mai rău. Nu-și tratase coasta ruptă de soldatul rus când a aparat-o pe Filica. Au rămas singure la treburile gospodăriei. Zilnic venea preceptorul și lua câte un animal până au rămas în curte doar câteva păsări. Cerealele din coșări și din pod au fost luate primele. Acum nu cultivau decât pământul din spatele casei, din Țarină, cum îi ziceau. Durerile mamei creșteau de la o zi la alta. Începuse să stea la pat. Le învăța, spunându-le de toate. Ele făceau cum le spunea ea.

În fânarul din spatele casei rămăsese numai batoza care ruginise și câteva pluguri și cotiugi – atelaje pentru arat. Restul, bătea vântul. Scândurile începeau să putrezească în jurul cuielor care rugineau, iar când vântul sufla, se mișcau scoțând un zgomot uneori înfiorător.

Dar timpul trecu. Veni tata din pușcărie. Era un om puternic. Pușcăria îl făcuse parcă mai puternic. În prima săptămână s-a dus la Târg și se adresă unui avocat evreu. Contestă în instanță luarea casei de către Stat. Cu greu, peste ani i-a fost restituită.

Ele erau mari. Își amintește că atunci când a venit tata cu hotărârea judecătorească privind restituirea casei și a dus-o la Cooperativa Comunală de Consum, care avea deschis un magazin sătesc în casă, nu le veneau să creadă. Dar într-o lună au eliberat-o. Era dărâmată. Nu a fost întreținută: ușile nu se închideau perfect, prin acoperiș bătea vântul și pătrundea ploaia, geamurile murdare cu zăbrele din fier, de pe pereți varul căzuse, la fel și tencuiala. Se vedeau zăbrelele din lemn de stejar. Dar cum a spus tata, omul sfințește locul.

Atunci parcă simțise și ea că intrase soarele și în casa lor. Au făcut curat. Tata a reparat ușile și ferestrele. Ele le-au vopsit, au șters sticla de la ferestre, au cărat din vechiul grajd mobilierul ce mai rămăsese. Vechiul grajd arăta acum ca o casă în toată regula. S-au mutat în vechea casă. Nu peste mult timp mama a murit.

Timpul trecuse și Dumnezeu a dat să vină rândul să se mărite. Își amintește că într-o seară de iarnă se prezentă, bătând de trei ori cu talpa piciorului în pragul din lemn de la intrare – așa cum se obișnuiește să-și anunțe tinerii sosirea la domnișoare – un tânăr. Făt-Frumos, nu alta. Tata ieși să-l întâmpine.

- Bună sara, moș Malancu. Sânt din satul Crasnaleuca și am venit să cer mâna fetei dumitale.

- Bună sara și bine ai venit. Intră în casă să te vedem și noi – răspunse tata deschizând mare ușa de la intrare.

Când intră în casă, am rămas mirate. Un tânăr înalt, cu o căciulă neagră pe care o luase în mâna stângă, cu un păr negru, ochi negri străjuți de sprâncene stufoase. Ce mai! Era exact ca Făt-Frumos din basmele ce i le spunea mama în nopțile de iarnă. Îi lipsea calul alb; venise cu căruța trasă de doi cai mari, negri, cu hamurile și hăturile noi din piele maro. În căruță, un scaun dublu, îmbrăcat în așternuturi țesute din lână, noi, peste care era o scoarță din lână, înflorată cu trandafiri și bujori. Predominau: negrul ce era câmpul, roșul pentru trandafiri și bujori și verde- frunzele. El era îmbrăcat cu un suman din lână neagră.

Cum intră în casă, se uită de jur împrejur, se îndreptă spre mine, îmi întinse mâna și-mi zise:

- Sara bună, domnișoară! Sunt Mitru a lui Patache din Crasnaleuca și am venit să te cer de nevastă.

Tata era în pragul ușii. Își luă ochelarii de pe aparatul de radio – o cutie mare din care se auzeau vorbind și cântând oamenii, legată la o mulțime de baterii unite între ele cu smoolă. Îl privi insistent și curios, parcă vrând să-i descifreze anumite taine. Mă privi și pe mine. Eu mă pierdusem. Eram roșie ca racul, îmi ardea fața, dar cum mi-ai spus mai târziu tata, se citea pe fața mea bucurie.

- Apoi, tinere bine ai venit – zise tata dând mâna cu el și continuă: Noi nu te cunoaștem. După cum pari, ai fi un om de treabă. Dar te-ai întreba ceva: cum ai ajuns tu tocmai aici că... dă, de la Crasnaleuca până aici este atâta drum și sunt atâtea sate?

- Ei, nu știi matale? - începu el să se justifice. Partea care îți este hărăzită să fie a ta jumătate, o găsești peste șapte dealuri, șapte văi și șapte sate, chiar din drum de te-ai abate. Drept să vă spun, matale și cu domnișoara asta frumoasă ați fost la târgul Rădăuților de pe malul Prutului. Acolo am văzut-o. Și cum am zărit-o, mi-am zis: asta e partea mea. M-am interesat. Un bețivan de prin partea locului mi-a spus povestea matale. Ce-i drept, el vorbea cum cred că nu meriți matale acele vorbe. Dar eu le-am înțeles altfel. Și după cum văd, am înțeles bine. Sunteți om de treabă, care a trecut prin multe greutăți. Matale cunoști multe. Cred că cunoști și la oameni. Sânt dintr-o familie harnică, singur la părinți. Și cum e la noi, toată averea îmi rămâne. Dar nu e multă avere. O casă veche în care stau părinții. Eu am fost la muncă în construcții și agricultură. Mi-am adunat ceva bani și mi-am cumpărat doi cai și o căruță. Cu ei îmi câștig cele necesare traiului. Nu mi-i frică de muncă. Am ceva agoniseală pentru a cumpăra o falce-două de pământ pentru noi. Apoi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne vom face de toate.

- Dar, armată ai făcut? –întrebă tata.

- Da, am făcut la grăniceri la Satu Mare – răspunse el.

La auzul acestora, tata se așeză pe scaunul mic de lângă gura sobei și zise privindu-mă:

- Apoi Marie, tu zi ce hotărăști. Mai întâi du-te în Cas'cea Mare și adu ceva de băut: un rachiu, un vin și dacă ai și ceva de ale guri, să putem sta de vorbă.

Eu, cum am auzit, n-am mai așteptat altceva. Sării de pe laița ce una cuptorul cu peretele din fața sobei și m-am îndreptat către ușă sub privirea atentă a tânărului, care mă sorbea din ochi. Am adus o sticlă cu rachiu din acela bun, din prune și o tavă cu patru pahare. Le-am așezat pe masă. Am mai adus și o farfurie cu biscuiți cumpărați de la cooperativă, nelipsiți în casa noastră după ce a murit mama.

Tata a umplut paharele și începând cu Mitruță, a servit pe toți din casă. A luat și el un pahar în mână și zise:

- Văd că nu zici nimic, Marie. Dar eu aș zice să fie într-un ceas bun. Dar, dă! e dreptul tău să hotărăști. Cum îți așterni așa ai să dormi.

- Dă, tătucă – am zis eu cu lacrimi în ochi. Odată și odată trebuie să o facem și pe asta. Ce-i drept, mie îmi place de el – am continuat privindu-l pe sub sprâncene.

El mi-a răspuns printr-un zâmbet și făcându-mi din ochi.

Auzind acestea, Mitru m-a prins de mână și m-a tras pe genunchiul lui. Mie îmi era rușine și mă retrăsesem, dar în această mișcare am avut grijă să-i ating cu

mâna piciorul pe care l-am strâns, ca semn al acceptului.

- Apoi eu, vă binecuvântează – zise tata. Să aveți grijă de voi. Acum, în privința zestrei, vom discuta mai târziu.

Zicând asta, se uită la Mitru să vadă ce zice.

El se ridică de pe scaun și veni lângă mine pe marginea laiței, zicând:

- Lăsați zestrea. Zestrea este Maria. Avere ne vom face noi. Suntem sănătoși, voinici și binevoitori în a munci. Nu-i așa, Maricica?

- Mitruță, așa este, dar eu am zestrea mea lăsată de mama. Mi-a țesut așternuturi și covorul meu, mi-a cusut oghealul și câte altele – răspunsei eu privindu-l țintă în ochi.

Tata, privea dușumeaua de parcă ar fi găsit ceva căutat de mult și deodată ridică privirea spre noi, adresându-ne:

- Măi copii, unde o să stați voi? La asta nu v-ați gândit. Nu ați avut timp. Le faceți toate în pripă. În viață trebuie să te gândești la toate.

- Știi matale? Acolo unde mănâncă trei persoane, mai poate mânca una. Vom sta la ai mei. Ei sunt singuri și s-ar bucura să fim acolo – răspunse Mitru grăbit.

- Tu ce zici, Marie – întrebă tata privindu-mă.

- Dă tătucă, eu cred că ne vom face o casă a noastră, că dă, omul pe pământ e dator să planteze un pom, să facă o casă, o fântână și un copil. Și noi trebuie să respectăm.

- Apreciez cum spui tu, Marie – zise tata. Ei, pentru asta eu spun că ar fi bine să locuiți aici. Spațiu aveți. Eu sunt bătrân și, dă, ca tot omul... Peste drum avem grădina destul de mare. Facem casă și vă voi ajuta și eu cât mă mai lasă Dumnezeu. Aici o să rămână sora ta. Ea cu greutățile ei de sănătate nu știm ce-i va fi hărăzit de Dumnezeu. Noi suntem obligați să îi asigurăm traiul. Ea este muncitoare. Se descurcă singură, nu-i bai.

Privindu-l pe Mitruță continuă:

- Tu ce zici, ești de acord.

Ce pot să spun? Sunt unul singur. Văd că Maria vrea să stea aici. N-am ce face. Așa să fie!

Ne-am căsătorit. Am făcut casă. Tata se recăsătorise într-un sat vecin. După numai șapte ani a murit. Noi avem două fete frumoase și cuminți. Ne înțelegeam bine în familie. Dar de la o vreme Mitruță se duce seară de seară la cooperativă, se întâlnește cu alți oameni din sat, beau secărică, se îmbată. În ultimul timp, cam o dată pe săptămână vine acasă târziu. În toiu noptii. Nu l-am întrebat niciodată unde a fost. Nu îndrăznesc. Văd că de la o vreme cam uită de mine.

Înainte, când venea acasă avea altă purtare. Acum vine, se culcă și adoarme buștean. Eu trebuie să am grijă să-l învelesc dimineața când se răcește în casă. E ceva ce nu merge bine. Am să mă sfătuiesc cu tanti Adina. Ea cunoaște mai multe.

Adina, era o vecină mai în vârstă, nu cu mult, însă era pentru ea ca o mamă. Cu ea discuta toate problemele. Se înțelegeau de minune.

Așa gândea seară de seară Maria când rămânea singură cu copiii în casă, după ce sufla în lampă și se întindea alături de cele două fete.

Timpul trecea. Căzuse zăpada. Mitruță tot mai întârzia, ce-i drept mai rar.

Într-o noapte a venit la miezul nopții. Ninsese toată ziua și noaptea continuă să ningă. Omătul era până la genunchi. După ce intră încet în casă, se dezbracă, mușcă de câteva ori din brânza și mămăliga de pe fundul de lemn de pe masă, bău o cană cu apă și se culcă. Adormise imediat. Sforăia, era obosit. Ieșii afară în curte. Se oprise ninsoarea. Când privii pe drum, văzui numai urmele ce duceau în ograda noastră. Erau urmele lui Mitruță. Ce gândii? “Acum aflu eu de unde vine!”

Intră în casă, luă un palton vechi rămas de la mama ei, băgă picioarele într-o pereche de cizme din gumă și ieși. Luă un băț în mână, ce-l folosea drept toiag și se luă după urme. Urmele duceau la vale. Gândi « cred că a fost la Grigoraș sau Pintilei și au băut vin ». Dar cum au ajuns în dreptul caselor cu pricina văzu că urmele veneau mai de departe. Nu-și putea închipui alt loc. În minte suspiciunea era în floare : « Are o femeie. Care o fi aceea? ». Nici nu observă cum coborând pe drumul satului ce ducea spre Prut, că urmele veneau de pe o uliță ce dădea la singura casă din acel loc. “ A! Asta era. Rusoaica Marișca îi sucise capul” –gâdi ea.

Rusoaica Marișca, o femeie tânără, frumoasă, adusă de bărbatul cu care stă, mult mai în vârstă decât ea. El a fost jandarm în Civa, peste Prut. Când au venit rușii, s-a retras în satul natal. Și-a lăsat femeia cu un copil acolo, iar el și cu fata pe care o avea din căsătorie, a luat-o pe Marișca care îi era ibovnică și a venit aici. S-au căsătorit și au un copil împreună. El este bătrîn, un zgârcit și un împătimit al cruzimii. Bătrînii spun că a fost legionar. Iscă în continuu sfadă în familie. Până și pe maică-sa, se aude, că a înjunghiat-o la o ceartă. Marișca a știut să-l ia. Îl duce cu zăhărelul, iar ea face ce vrea, de toate. Nu-i scapă vreun bărbat din sat. Ba chiar și din satele vecine. Are ceva drăcesc în ea. Cînd i se pune pata pe cineva trece prin foc și apă și nu se lasă până nu-l rezolvă. Dar la ea nu ține mult. Cum l-a rezolvat pe unul, trece la următorul. La ea era cantitatea, nu calitatea. Numărul mare, nu perioada îndelungată. Este o femeie iute, dar frumoasă.

Maria nu mai putea de nervi. Se întoarse acasă nervoasă, se dezbracă, aprinse lampa și făcu focul. Se răcise în casă. Când pune lemne pe foc le scăpa din mână, poate se trezește Mitruță. Dar Mitruță dormea nestîngerit. Nervoasă suflă în lampă, se întinse lângă fete și adormi.

A doua zi de dimineață cum Mitruță inhămă caii la sanie și plecă la pădure după lemne, Maria fugi la tanti Adina și o rugă să vină neaparat până la ea.

Curioasă din fire, cum sunt femeile de altfel, Adina lăsă treburile baltă și plecă la vecina. Cum intră în casă, văzând-o pe Maria plînsă, întrebă :

- Ce s-a întîmplat, măi copilă?

Maria începu să-i povestească toată tătărașănia : cum Mitruță întârzie nopțile prin sat, nu mai are grijă de ea, bănuielile care o macină și multe altele. Și în sfârșit, nu se putu abține să nu-i spună de întîmplarea cu urmele pe zăpadă care veneau de la rusoaica Marișca.

Vecina auzind, dădu din cap semn că a înțeles necazul și zise :

- Marie, tu ești vinovată. Câinele nu fuge de-acasă degeaba. Tu l-ai neglijat, nu el pe tine. El ți-a urmat. Ce să faci ? E și el om. Dar hai să vedem ce facem. Să știi că întîmplarea cu rusoaica, nu-i de mult. Eu știu totul. Ea ar avea pe Gheorghe a lui Vasile. Satul vorbește. Nu-i scapă nimic. De Mitru al tău nu s-a auzit nimic încă.

- Dar, tocmai pe Mitruță al meu să-l amăgescă!? –zise Maria.

- Lasă Marie, rezolvăm noi și asta. Câte nu am rezolvat noi împreună –răspunse vecina.

Gândul îi fugi la întîmplarea cu Ion al Aglaiei, care dădea târcoale Mariei. L-au atras pe bietul om în cursă, l-au îmbătat până nu a mai fost bun de nimic. L-au scos din casă și l-au dus până în grădină la Aglaia, l-au rezezat de un copac și i-au șoptit arătând cu mîna : « pe aici ți-i drumul ! » El, în patru labe, prin iarba cu rouă, înainta - vezi Doamne, - către casă. Cum l-a văzut femeia l-a și luat în primire cu un măturoi din sînger, din acela ce se folosește la măturat ograda.

De după gard ele ascultau totul.

- Unde ai fost Ioane? Spune! - întreba Aglaia.

El nu zicea nimic. Dacă a spus sau nu, nu știu ele, dar Ion nu-i mai dă târcoale Mariei. Însă Aglaia, bănuiește ceva. Când trecea la cooperativă se uită spre casa Mariei și își clatină capul. Odată chiar i-a zis că Ion al ei, acum e băiat cuminte. Poate i-a mulțumit în felul acesta.

Zilele treceau. Iarna își făcea de cap, cu mult omăt și geruri mari. Într-una din zilele de februarie, când după o noapte de ninsoare a început un viscol puternic, vecinele Maria și Adina stăteau de vorbă în fața porții, spunând una alteia ce au mai auzit prin sat, subiect des discutat, la care Maria nu uita să amintească de durerea ce i-o pricinuieste tărașenia lui Mitruță. Amîndouă țineau în mîini câte o găleată cu apă. Vîntul sufla cu putere, făcând ca bătrînii salcâmi din acel vîrf de deal să-și legene crengile desfrunzite, lovindu-se una de alta, răspîndind un sunet înfiorător, spulberînd zăpada, purtînd-o către locuri dosnice, unde o bătătorea, așezînd-o ca o mîna dibace, dîndu-i forme de adevărate sculpturi. Deodată, Adina îi făcu semn Mariei să privească pe drumul ce ducea la vale, zicînd:

- Vorbești de lup și lupul e după ușă.

Curioasă, Maria se întoarse și ce văzu? Îmbrăcată cu un palton de culoare închisă, cu guler din coadă de vulpe roșcată, pe cap cu o căciulă cu urechi din alea rusești, ce îi făcea capul cât roata carului, în picioare cu cizme de cauciuc strânse pe picior, înotînd prin zăpadă, venea Marișca. Vecinele s-au privit una pe alta, și-au făcut cu ochiul și au plecat cu gălețile în casă. După ce le-au lăsat s-au întors continuînd discuția în curte la Maria. Mitru era în casă, asculta la radioul ce-l primise de la tata-socru. Era după amiază. Vîntul deodată parcă mai încetase, norii se răzbună și soarele își arunca de la asfințit razele care nu reușeau să taie gerul ce își făcea de cap. Erau îmbrăcate subțire. Au început să tremure. Amîndouă priveau drumul către deal de unde trebuia să se întoarcă Marișca. Au zărit-o. Așteptau în dreptul porții. I-au ieșit înainte, înaintînd încet cum ar da de înțeles că s-au întîlnit din întîmplare. Când s-au întîlnit ea le-a zis:

- Bună ziua! Ce faceți?

- Iaca ce facem – zise Maria apucînd-o de o mîna, iar Adina împingînd-o din spate o trînti în zăpadă. Ea începu să țipe, cerînd ajutor. Dar de unde? Nu era nimeni în jur.

Adina o prinse de cap cu o mîna iar cu cealaltă îi dădea cu zăpada aspră pe față. Maria îi desfăcu poalele paltonului, îi ridică fusta groasă de lână, îi trase

către genunchi chiloții, niște gogoșari mari cât o parașută. O încălecă, așezându-se cu spatele către fața ei imobilizând-o cât mai bine, începând a-i îndesa în chiloți zăpada care în contact cu căldura se înmuia făcând să se bătătorescă mai ușor. Marișca obosise, opunând din ce în ce mai puțină rezistență. Cum reuși să-i umple cu zăpadă, îi trase cu greu chiloții la loc până la brâu în strigătele de disperare a Marișcăi. Descălică și când privi în jur văzu că se adunase multă lume: bărbați, femei, chiar și copii. Toți priveau și râdeau în tăcere. Poate vreun bărbat s-ar fi apropiat să le despartă, dar nu îndrăznea să arate în fața satului această dorință. Suflând din greu, Maria îi spune:

- Na, să te răcești altfel, nu cu Mitruță al meu.

Marișca cu capul descoperit, cu părul vâlvoi amestecat cu zăpadă, cu greu se ridică. Greutatea omătului din chiloți care se transformase în gheață, o trăgea la pământ.

În jur toți priveau și râdeau. Parcă uitaseră de gerul care le ardeau obraji. Marișca plângând se așază cu fundul pe zăpadă, își scoase cizmele din picioare, cu greu își scoase chiloții, îi scutură de zăpadă și gheață cât putu, îi puse în buzunarul paltonului, încălță cizmele, luă căciula din zăpadă, o scutură, o puse pe cap și porni în fugă la vale către casă.

Vecinele, obosite de efortul făcut, stăteau și priveau cu satisfacție la cei din jur. Zăpada din drum era bătătorită de parcă ar fi fost desfundat drumul cu lopata, cum se obișnuia la acea vreme. Oamenii comentau fiecare în felul lui, dând dreptate când uneia din părți, când celeilalte.

Din mulțimea ce era adunată de jur-împrejurul locului cu pricina, ieși în față un preot bătrân care asistase tăcut și el la această tărășenie. Era preotul din satul vecin. Ce căuta el acolo în acel moment? Nimeni nu știa. Dumnezeu îl adusese. Apropiindu-se de cele două vecine, zise:

- Răzbunarea nu rezolvă nimic. Răul trebuie din rădăcină stârpit. Cauza trebuie căutată, că dacă nu era această femeie, era alta. Și tot așa se întâmpla. De ce s-a dus bărbatul la ea? Asta-i problema! Răul este în noi nu în altă parte.

Nervoasă, privindu-l în ochi pe preot, Maria răspunse:

- Până căteaua nu rădică coada, câinii nu se iau după dânsa. Ce-a căutat omul meu la ea?

- Da! – zise preotul dând din cap. Dar capra umblă numai cu coada sus și țapul nu se ia după dânsa. Omul este o fire care caută să aibă de toate. Când îi lipsește ceva, caută. Rezolvă el într-un fel sau altul. Ce căuta? A căutat ce-i lipsește acasă.

Maria nu mai zise nimic. Puse capul în jos, o ghionti ușor pe Adina și se întoarse cu fața spre casă, pornind agale. Îl zări la geam pe Mitruță, care cu coatele pe masă privea. Văzu toată scena.

Soarele era la asfințit. Era timpul când se îngâna ziua cu noaptea.

Ajunsă în casă, Maria nu zise nimic. Se apropie de sobă, luă un lemn și îl puse pe foc. Apoi frecându-și mâinile, privind pe fereastră, zise:

- Cerul se înseninează. Cred că o să fie un ger la noapte, de crapă lemnele.

Privindu-l pe Mitruță, care, de cum intrase ea în casă își găsisese de lucru la aparatul de radio, căutând nu știu ce post fără a fi găsit, continuă:

- Mitruță, dai și tu o țuică? Am răcit cât am stat afară în frig.

El auzind, fugi repede în tindă, dădu la o parte lăncerul și luă repede o sticlă cu rachiu de sub banca, loc unde o dosise el încă din toamnă când au făcut rachiu din tescovină și prune. Intră în casă, luă două păhăruțe mici din blidarul de deasupra plitei, le umplu și întinse unul Mariei. Îl luă, ciocni cu paharul lui Mitru și îl dădu peste cap, cum nu mai făcuse niciodată până atunci. Se uită la cele două fete care se jucau pe laiță și le zise:

- Treceți după sobă, la culcare că s-a înnoptat.

Ascultând-o, fără să mai zică ceva, lăsând păpușile cu care se jucau, s-au dus după sobă. Au pus capul pe perne, au tras peste ele oghealul cu lână de oaie și în scurt timp au adormit.

Maria, stinse lampa cu gaz. Era o liniște de mormânt. Numai focul în sobă se auzea cum duduie. Ea se apropie de Mitruță care stătea pe marginea laiței ascultând o piesă de teatru ce se transmitea la radio, îl prinse de după cap, îl sărută cu sete și îl trase, culcându-l pe laiță.

Ei, cum știe femeia să rezolve treaba!

Maria cu Adina împreună cu bărbații lor se întâlneau seară de seară, discutau vrute și nevrute, mai beau câte un păhărel cu rachiu sau cu vin. De atunci, Mitruță al ei nu mai pleca noaptea de acasă.

Autor :

SIMETRII

Horea
Remus
Epure

„Pentru a ne păstra cultura,
trebuie să continuăm să o creăm”
Johan Huizinga

ARTEMIS

Supliment
cultural-artistic

marc sandu

Marea literatură română mai face un ultim „Zbor” prin romanul lui Mircea Goga

Argument. Acest text nu trebuie sub nici o formă interpretat ca și critică literară. Este doar un gest de mărunță mulțumire din partea unui om din popor, ajuns nici cult, nici incult, pornit în viață cu stiloul și călimara în ghiozdan, digitalizat pe parcurs. De aceea, eventualele năzdrăvăanii de ordin tehnic-literar trebuie privite cu îngăduință de către profesioniști.

Am cumpărat cartea lui Mircea Goga, „Zbor”, fără să știu absolut nimic despre autor sau despre Emilia Ilie-Goga, cea căreia îi este închinat acest roman de 800 de pagini, de curând apărut la editura RAO. Îmi doream să citesc o carte despre aviație, dar și să păcălesc dependența de *streamingul* aproape infinit al Netflixului.

Acum, pentru a contura mai departe contextul descoperirii acestei nestemate, trebuie să spun că pasiunea mea pentru aviație a apărut absolut din senin, în perioada *lockdown-ului*, pe care chiar l-am respectat și am petrecut multe zile în casă. Astfel, la un moment dat, am început să mă uit către cer. Tot în *lockdown*, mi-a venit „copilărească” idee de a zbura, pe când stăteam în balcon și, în acel aprilie 2020 fără ploi și fără nori pe cer, priveam câțiva vecini din foarte apropiatul bloc de vis a vis: oamenii se refugiaseră efectiv pe... acoperiș. Dar, cum aș fi putut eu zbura? Poate cu o dronă, prin canioanele dintre blocurile bucureștene? Periculos și ilegal. Apoi, am construit aeromodele din lemn de balsa care nu au zburat mai mult de câteva secunde, am zburat aeromodele cu motoare electrice, dintre care unele s-au mai și rătăcit prin câmpie...

Ceea ce îmi imputam însă că e o preocupare nefirească pentru un adult mi-a permis să zbor cu un planor, iar apoi cu un avion ultra-ușor. Așa că am căutat să aflu cât mai multe despre zbor, și am descoperit pe YouTube, de curând lansat, documentarul „Ultimii romantici. Piloții Majestății Sale”. În esență, pot spune că am privit uimit cum ultimii trei piloți supraviețuitori din cel de-Al Doilea Război Mondial, general locotenent Ion Dobran, general locotenent Ioan Dicezare și general

de flotilă aeriană Dan Stoian povestesc despre avioane Messerschmitt Bf-109 și lupte aeriene cu Fortărețe Zburătoare. Care, putem citi în „Zbor”, ce prăpăd au semănat deasupra Brașovului, în ziua de Paște, 1944. Deși azi niciunul dintre dâșii nu mai este cu noi, filmările petrecându-se în urmă cu niște ani, mi-am dat seama că acești domni nonagenari au un discurs extraordinar de încheșat, de cursiv, de rapid, chiar nerăbdător uneori. Au rămas și vor rămâne mereu piloți de vânătoare! Ochii le sclipesc vioi, asemeni unor adolescenți, mâinile lor taie prin aer, demonstrativ, manevre tip *dog-fight*. De fapt, gândindu-mă mai mult, am impresia că puțini adolescenți am văzut care să pară atât de vii precum acești aviatori intrați în legendă.

Îmi doream să plutesc mai departe în aceste sfere, atunci când am cumpărat cartea „Zbor,,. Până și gestul de a cumpăra o carte este pentru mine unul eminamente rar, de mulți ani încoace, după o serie de dezamăgiri. Dar titlul era mult prea promițător pentru pentru căutata mea scăpare din lumea ecranelor. Coperta 4 îmi spunea că Emilia Ilie-Goga, devenea, în 1938, la 16 ani neîmpliniți, cea mai tânără femeie pilot din lume! Răsfoind cartea am dat chiar peste una dintre frazele cheie ale acestui roman: „*Zborul va fi adevărata mea biografie, conchise Emilia. Pilotajul e, fără îndoială, coabitarea între oameni și zei. Să vezi ceea ce văd doar păsările*”. Recunosc, pe undeva mă așteptam să citesc, cu sufletul la gură, o serie de aventuri precum cele din filmul despre viața lui Howard Hughes (The Aviator).

Am primit însă altceva, ba chiar mult mai mult. În primele 20 de pagini, mi-am dat seama că pot rămâne cu cartea și că parcă sufletul meu recunoaște tonul folosit. Tocmai încercasem un roman SF despre un soi de *securist* al viitorului, care îi bătea pe toți, îl ucidea pe tipul cel rău, seducea o doamnă, dar rămânea tot nemulțumit, în așteptarea următoarei misiuni. Și un abandon din partea mea. În primele 20 de pagini din „Zbor” mi-am dat seama că citesc o carte despre viață. Despre patimă, despre familie, despre căsnicie, despre ura între soți, despre politică, despre unguri și români, țărani și nobili, despre Ardeal și despre Regat, iar vocea povestitorului, parcă o mai auzisem undeva. Dar unde oare? În școală. Atunci când se apropia Bacalaureatul, m-am pus pe citit și am recuperat destul din literatura română clasică, ajutat și de „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” de George Călinescu, pe care părinții mi-o lăsaseră, cu speranță, de ani buni în camera mea de adolescent.

Nu aș vrea să încurc epocile și curente, dar vocile pe care creierul nostru de liceeni din anii '90 le-a creat citind Liviu Rebreanu sau Mihail Sadoveanu sau Ioan Slavici sau Camil Petrescu erau din nou acolo. Și nu credeam că așa ceva ar mai fi fost posibil! Citind după niște ani, „Jurnal intim” al lui Marin Preda mi-am

pus întrebarea cum ar fi să fiu contemporan cu un mare scriitor român și mi-am răspuns singur: este prea târziu pentru ca să mai aflu! Ei bine, nu este prea târziu și pot spune că viața are un pic mai mult tâlc!

Iată însă că această Atlantidă literară nu este total pierdută și ea poate trăi în prezent, prin însuși romanul scris de Mircea Goga. Și dacă tot mă întorc în vremea liceului, citind „Romanul adolescentului miop”, îmi aduc aminte că m-am întrebat, alături de o mână de colegi, cum am putea noi să ne ridicăm la astfel de înălțimi ale spiritului sau, mai degrabă, când? Răspunsul ni l-am dat tot noi: niciodată. Ba chiar titluri precum „Suge-o Ramona” pe mine m-au făcut să cred că literatura română contemporană, cu anumite excepții, sper, pare a fi o cauză pierdută.

Incapacitatea generației noastre de a scrie la persoana a treia, de a imagina și de a re-crea lumi, mi s-a părut și mie șic, tentantă și post modernă, la fel ca și obsesia pentru pornografie, desigur, tot la persoana întâi. *iLiterature*, cum altfel? Dar, imersiunea într-o viață începută în preajma Marii Uniri, țesătura epocii decodată până la nivel de credințe și de percepții populare, schimbarea permanentă a cadrului - de la mintea individuală la mintea colectivă -, conversațiile între indivizii mărunți, la colț de stradă, mari adevăruri rostite despre noi, ca români, mi-au adus aminte că da, se poate scrie și se poate și altfel. În stilul clasic! Inima îmi jubilează de bucurie că această carte este scrisă atât de curând, și nu în 1922, deși, ea ar fi vorbit la fel de bine și cititorului de atunci. Și apropo de romane SF, ultima sută de pagini ar fi părut conașilor de pe atunci o... distopie, și nu trecutul nostru apropiat, *colectiv și colectivizant*. Iar în anii '90 – pentru că mă tem să mă gândesc la ce se întâmplă astăzi în școli, poate aș fi fost norocos și mi-ar fi venit subiect la Bac! Și poate Regele Mihai nu ar fi plecat niciodată! Pentru mine, această carte a fost o experiență ireală de lectură, chiar dacă greu de continuat pe alocuri și m-a făcut să scriu aceste rânduri.

E greu de povestit despre „Zbor”, fără a vorbi efectiv despre ce se întâmplă în carte, dar nu vreau să răpesc nimănui fiorul de a descoperi asta. Revenind la Eros, avem parte de ceva mult mai profund decât videografia emotional-organică a zilelor noastre, avem explorată pe sute și sute de pagini, însăși esența luptei între feminin și masculin, obositor câteodată, o incredibilă descărcare de plasmă ce apare doar atunci când forțele cele mai brute pe care aceste două principii reușesc să le genereze, se lovesc frontal. Dacă fierea lui Pascal Bruckner a durat doar niște luni, ei bine, în „Zbor”, cele două forțe ale naturii, ciclon – anticiclon au stat împreună și s-au înfruntat șapte ani, este vorba despre căsătoria între Emilia și Petre Ilie, cel care a fost, pare-se, pilotul personal al Regelui Carol II. Ba chiar, înfruntarea ajunge la paroxism, într-un Buick antebelic, pe străzile fostului cartier Crucea de Piatră, iar discursurile celor două personaje, pilotul neverosimil poreclit drept „Pică”, o somitate într-ale pierzaniei, care, m-aș minți pe mine dacă nu mi-aș recunoaște că pune pe tapet și el adevăruri, versus Emilia, femeia cerebrală, sinceră, principială, cu credință în Dumnezeu, dar angajată mereu într-o cursă cu obstacole de 50 de metri, care se reia de fiecare dată când finisul e aproape și efortul e maximal, *feministă și highly fashionable* în societate, contradictorie și, mai presus de orice, neconcepând să facă compromisuri, fac să pălească orice text în mod căutat „*kinky-nerușinat*” al zilelor noastre. Mă întreb ce forță interioară a avut autorul, atunci când a reușit să

se pună efectiv în pielea „diavolului” și să vorbească cu glasul lui, și îmi răspund tot singur: crescut în primii ani ai comunismului, a fost, judecând obiectiv, supus unei tentative de a fi ucis prin privare de apă și mâncare de bunica sa vitregă, și-a făcut, după cum spune, „ucenicia emoțională ca fiu de fost” și, cu toate că mi-am propus să evit, citez din carte:

„Înmormântarea a avut loc în ziua de 1 iunie, data ce marca în calendarul comunist Ziua Internațională a Copilului, în care, autoritățile comuniste îmi făcuseră un cadou: mama în negru, lângă sicriul tatălui meu...”

Și, din păcate, acest „cadou” nu a fost totul... Odată cu schimbarea de regim, ale cărei resorturi intime le poți urmări prin niște hublouri mici și acoperite de cristale de gheață, ca de avion, reprezentate de fraze care spun tot, din punct de vedere politico-istoric, scurgerea timpului se accelerează parcă, iar relatarea se schimbă la persoana 1, odată cu venire pe lume a lui Mircea Goga. Iar realitatea zilelor noastre capătă încă o dată înțeles: legionarii devin comuniști și, cu toate că ocupanții sovietici nu le mai băgau sula în coastă, prin anii '50, românii erau mult prea prinși în războiul româno – român, dându-și la propriu, cu bătele peste capete. Dar, romanul „Zbor” prezintă și antidotul tuturor acestor rele, căci personajele găsesc puterea, în momentele cheie ale existenței, momente de viață și de moarte, de a rosti adevărate lecții de înțelegere, prietenie, iertare și umanitate. Doar de le-am asculta!

Revenind în perioada interbelică, trebuie spus că da, setea mea de a cunoaște viața de aerodrom din acei ani care par o *belle epoque* pentru orice pasionat de aviație a fost satisfăcută. Este descris și momentul magic al primului zbor în simplă comandă, care, deși nu e scutit de fronturi atmosferice potrivnice, este nestemata ce va pluti mereu deasupra furtunii pe care Emilia a ales să o înfrunte. Am putut afla cine a fost pilotul Max Manolescu, am citit despre prietenia dintre Emilia și Smaranda Brăescu, campioană mondială la parașutism, în 1932, l-am putut urmări cu ochii minții pe Ionel Fernic, dar tot mintea mi-a zugrăvit și tabloul sumbru, în care Eugen Cristescu, temutul șef al Siguranței, își va cere scuze Emiliei. Ba chiar, într-una din ieșirile piloților, un anume Gică Petrescu apare timid și fulgurent... Și de abia am atins suprafața lucrurilor care se întâmplă în cele peste 800 de pagini ale romanului, repet, câteodată mult prea greu și prea dureros de citit.

Simt că ar fi calea cea facilă să vorbesc mai multe despre cele care se întâmplă în „Zbor”, dar mă limitez la a vă îndemna să descoperiți voi. Dacă îndrăznim să ne comparăm destinul propriu cu cel al Emiliei Ilie-Goga, ne putem înclina umili. Ea nu a făcut niciodată compromisuri, nici înainte de venirea comuniștilor, nici după. Nicio epocă, niciun sistem nu au putut să îi schimbe harta sufletească și este prea puțin să spunem că prețul plătit a fost uriaș. Emilia Ilie-Goga nu a conceput să folosească avionul ca armă și i-a explicat unui, nota bene, ministru, la vreme de război foarte clar, de ce. A fost, probabil singurul singurul om care a făcut asta. (foto – ziarulfacia.ro)

N.red. Mircea Goga (foto) (n. 23 iulie 1948, Bistrița), strănepotul poetului Octavian Goga, este istoric literar, traducător și profesor universitar. A predat la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, iar din 1999 la Universitatea Sorbona din

Paris. Este doctor în filologie al Universității clujene (1981), cu teza „Lexicul poeziei lui Octavian Goga”. S-a născut la 23 iulie 1948, la Bistrița.

andrei breabăn

MOTTO:

„Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum
soarele soarbe un nor de aur din marea de amar.”

Mihai EMINESCU

Geniul eminescian în prag de aniversare

Omenirea își datorează progresul unor personalități proeminente, cu o capacitate ieșită din comun, care prin inovațiile cu care vin deschid noi perspective dezvoltării și evoluției vieții pe Pământ. Toate generațiile care s-au perindat până acum au avut ca motor oameni care s-au distins prin aptitudinile lor ieșite din comun, făcându-se remarcăți și cunoscuți prin creațiile pe care le-au lăsat în urmă. Cu tot aportul adus de fiecare în parte, doar vârfurile excelează și se desprind, reușind să-și ia zborul și să se avânte dincolo de barierele acestei lumi la trăsura căreia s-au înhămat și pe care se străduie s-o tragă după ei, deși de obicei nu sunt înțeleși, ba chiar mulți pun frânele să le încetinească mersul. Oamenii obișnuiți le spun genii, iar aceștia apar mult mai rar, uneori odată la un mileniu, alteori la interval de câteva veacuri.

Geniile nu se ivesc niciodată la întâmplare, ele sunt rezultatul revărsărilor de energii divine care năvălesc ca un șuvoi asupra celor predestinați, schimbându-le fundamental destinul față de oamenii de rând. Excelând într-un domeniu sau altul devin adevărați timonieri la cârma istoriei omenirii pe care o conduc pe valurile tumultuoase ale timpului, luându-se la întrecere cu furtuna care deseori vrea să scufunde corabia, iar uneori chiar a reușit. Fără acele genii sclipitoare lumea ar fi rămas pe loc, ele fiind sămânța creatoare semănată de Dumnezeu pentru a da rod mai bun.

Drumul în viață nu este niciodată drept, ci unul sinuos, cu nenumărate curbe și ocolișuri, cu intersecții în care te poți pierde sau rătăci dacă nu știi să alegi la timp. Urmărindu-și destinul pe care pornește de când s-a născut omul dă în cale de tot felul de piedici peste care unii pot trece, dar mulți se poticnesc și sunt siliți să se abată și astfel rătăcesc în întuneric. Puțini dintre ei au noroc să dea de o licărire de lumină care să-i îndrume să se întoarcă pe drumul pe care au pornit, ceilalți orbecăie toată viața, sfârșind în prăpastia oamenilor obișnuiți.

În cazul geniilor lucrurile purced la fel ca la oamenii de rând, dar vor evolua

diferit. La un moment dat se vor desprinde de cei cu care au pornit la drum și o vor lua la goană, avântându-se ca niște săgeți spre destinul pentru care s-au născut, unii reușind să se ridice deasupra neamului din care fac parte și să strălucească asemenea unui astru, oferind semenilor lor din Lumina și Înțelepciunea primite de la Creator. Dar nu toți vor reuși să iasă la lumină și să strălucească în văzul lumii, așa explicându-se numărul mare de creatori anonimi care au compus acele neasemuite doine și balade sau legendele păstrate și duse mai departe prin viu grai, din care unele au ajuns până la noi. Deși apreciate la valoarea lor, nimeni nu știe cine le-a compus, dar cu toții acceptăm că ele aparțin acelor genii izvorâte din popor, minți luminate cum puține sunt, ale căror capacități creatoare se manifestă nativ. Plecând din viață ei trec în anonimat deși uneori lasă în urmă capodopere neprețuite, cum este Miorița, cum sunt și alte multe creații care circulă prin viu grai până se găsește cineva să le pună pe hârtie.

Se spune că geniile sunt mai aproape de Dumnezeu decât oamenii obișnuiți, că prin ei și în ei lucrează mai mult energiile necreate care se revarsă din Ființa Divină, lor oferindu-le mai mult decât altor oameni din înțelepciunea Sa creatoare, care îi ajută să depășească barierele cunoașterii și să ofere lumii acele mari creații și opere nemuritoare care impresionează prin frumusețea și valoarea lor, de obicei inimaginabile pentru mintea omului obișnuit. Este expresiv în acest sens **Luceafărul eminescian**, un dialog impresionant și cu profunde semnificații filozofice și religioase între marele geniu al poeziei românești cu Creatorul său, Demiurgul. Mai mult sau mai puțin fericit în plan personal, Poetul se va ridica mult deasupra oamenilor de rând și va străluci ca o făclie în sufletele neamului în care s-a născut, căruia i-a oferit tot ce a avut, Dragoste, Viață și Lumină, devenind un astru „nemuritor și rece” care pentru el nu a mai păstrat nimic. Până și preafrumoasa Cătălina își va găsi un Cătălin al ei, iar el privindu-i dintre stele își va continua singur drumul pe Cerul infinit. Călătorind atât în spațiu cât și în timp, acest nou astru, venit din genune, se va întoarce până în *prima zi* care-i va aminti „cum izvorau lumine” din hăul ce a fost la începuturile lumii. Trecând și dincolo de acea zi, marele geniu își va continua călătoria spre întâlnirea cu Dumnezeu, acolo unde „nu-i hotar, Nici ochi spre a cunoaște.” E „lumea chaosului dintâi ce pentru om e-o taină, Și vremea-ncearcă în zadar? Din goluri a se naște.” O lume din care s-a născut totul, doar prin Cuvântul Celui care l-a rostit.

Acest superb tablou al creației prezintă într-o lumină impresionantă o lume lipsită de spațiu și de timp din care se va naște cerul plin de stele. Transformat și el în astru ce călătorește acum printre stele, poetul se vede pe sine în acel hău al începuturilor de unde a pornit în lunga călătorie până ce a ajuns la noi să ne ofere lumina adusă poporului său prin acea poezie mirifică prin care va trăi în veci.

Nimicul din care a apărut lumea devine pentru poet setea de cunoaștere care i-a marcat viața, pe care o vede ca pe *un adânc asemenea/ Uitării celei oarbe*. Paralela între nașterea poetului și nașterea din haosul primordial a astrului care acum călătorește printre stele ia dimensiuni cosmice și determină o atitudine de regret pentru darul cu care a fost înzestrat, care l-a îndepărtat de lumea obișnuită în care și-ar fi dorit să trăiască la fel ca muritorii de rând, fiindu-i luat până și dreptul la iubire.

În acest moment de judecată a propriului destin, poetul este marcat pe

moment de frustrare, fiind dispus să renunțe la nemurire și la geniul care l-a înălțat în cer doar pentru *O oră de iubire*, cerând Creatorului dreptul de a trăi și el la fel ca un om obișnuit, asemenea Cătălinei spre care i se îndreaptă gândurile. El merge până acolo încât acceptă moartea și o viață fără aureola divină care i-a fost pusă, fiind dispus să se întoarcă în chaosul din care a apărut și să trăiască ca un muritor de rând în repausul care i-a dat naștere, în care se complac mai toți oamenii de pe Pământ. Argumentele aduse de Părintele Ceresc nu par să-l convingă până nu vede nestatornicia omului, fățarnicia acestuia prin imaginea Cătălinei în brațele altui bărbat. Făcând uitată dragostea ce o avea pentru poet, Cătălina jură iubire veșnică lui Cătălin, cum probabil i-a jurat și lui înainte la fel, iar, pentru a-l consola, îl ia de martor al iubirii ei, cerându-i să-i accepte dragostea și *să-i lumineze norocul în viață* alături de acel muritor de rând.

O, ce deziluzie! Ce dezamăgire! După atâta dăruire care l-a adus la un pas să renunțe până și la nemurire pentru fata pe care o iubea, văzându-i ușurința cu care ea l-a părăsit, poetul se trezește la realitate. Mesajul fetei l-a dumirit și abia atunci el a înțeles sfaturile primite de la Dumnezeu și, mai ales, nestatornicia omului care s-a lăsat răpus de păcat și își acceptă soarta primită de Adam.

Acum a venit momentul adevărului, al alegerii pe care este chemat s-o facă. Prin fața sa trece destinul vremelnic a lumii pe care el o luminează cu poezia sa nemuritoare, prin care se străduie în van să-l apropie pe om de energiile necreate ce vin de la Dumnezeu, să-l ajute astfel să se adape numai din izvorul nesecat a Ființei divine, la fel cum face el. Dezamăgit de ce vede pe Pământ poetul va pricepe că acea lume nu poate fi salvată, că ea va rămâne veșnic o lume trecătoare care este sortită morții. O repetabilitate a vieții și a morții, oameni care o iau din nou de la început, care îl face să înțeleagă că *Din sânul vecinului ieri/ Trăiește azi ce moare*.

Pentru poet moartea nu este o fatalitate, ci doar o treaptă spre un nou început, porțița care deschide omului calea spre veșnicie, spre eternitatea pierdută de Adam. Numai că în viziunea geniului eminescian nu toți oamenii primesc la fel veșnicia, pentru unii este un dat din naștere în timp ce pentru alții este un drum presărat de nenumărate porți. Drama morții astfel văzută transpare ca o renaștere perpetuă a acestei lumi efemere, care se zvârcolește în propria genune din care redă vieții ceea ce a murit ieri. O paralelă impresionantă între nemurirea astrală a poetului care va trăi veșnic prin opera sa fără a se mai repeta vreodată și nemurirea acceptată de oamenii de rând care primesc veșnicia prin nașterea de prunci care le vor duce mai departe nu numai amintirea, ci și asemănarea cu părinții și bunicii lor. Puse față în față, poetul înclină spre prima alternativă.

Până și soarele își pierde importanța în fața strălucirii geniului eminescian care, prin *voia divină*, poate fi oricând înlocuit, iar în locul luminii adusă de razele soarelui să ne lăsăm învăluți în lumina astrală ce vine de la Creator, care este mai plăcută și nu cunoaște noapte. Dacă soarele reprezintă sistemul planetar din care face parte și Pământul, se pare că Eminescu a înțeles perpetuarea vieții omului pământean și dincolo de dispariția planetei pe care locuim, la fel cum a previzionat Ioan în Apocalipsa. O alternanță ce vine din eternitate și va merge până dincolo de sfârșitul acestei lumi, omul va trece astfel dintr-o lume în alta, deasupra lui se va

aprinde soare după soare, va călători de pe o planetă pe alta până ce va umple tot Universul făcut pentru el de Părintele Ceresc. Dezamăgit de propria dramă și mai ales de firea schimbătoare a omului, în viziunea poetului omul își va continua soarta indiferent unde se va afla în viitor. Va fi același om supus păcatului, același om meschin și schimbător. O perspectivă pesimistă asupra viitorului omenirii, poetul fiind marcat probabil de ușurința cu care l-a părăsit Cătălina. Aceeași atitudine îl îndeamnă la o reflecție profundă asupra vieții și a morții, a căror alternanță o vede ca fiind ireversibilă. Concluzia poetului este că, trăind cu speranța nemuririi omeniei se nasc spre a muri, primind moartea ca pe o speranță spre care se îndreaptă spre a se naște din nou. În viziunea lui, adevărata nemurire o primesc doar geniile și oamenii care trăiesc după Cuvântul lui Dumnezeu, a căror nume va trăi veșnic.

Spre deosebire de oamenii de rând care l-au dezamăgit prin nestatornicia lor, Hyperion trăiește nemurirea prin înțelepciunea primită de la Dumnezeu, prin Cuvântul Său cel dintâi. Pentru el destinul a fost hotărât de la început, cu mult înainte de a se naște și indiferent de voința lui, acesta nu-i mai poate fi schimbat. Nimic nu-l poate îndupleca pe Dumnezeu să renunțe la geniul eminescian și să-i ia nemurirea așa cum poetul l-a rugat. Dar Dumnezeu nici nu-l obligă, pentru că El i-a lăsat omului deplină libertate de a-și alege singur soarta. Un paradox greu de înțeles, a cărui Adevăr poate fi priceput numai de Creator care, în actul său creativ „își alege” geniile prin care să-și arate măreția și mai ales triumful asupra răului venit prin păcat în lume. Este motivul pentru care asistăm la revolta poetului și la cererea sa adresată Demiurgului de a renunța la darul divin.

În momentul în care poetul își exprimă durerea pentru singurătatea geniului său, se va petrece o minune, cum de altfel se petrec deseori în momente cruciale din viața fiecăruia din noi. Cu Lumina Sa necreată Dumnezeu îi va releva Adevărul, îl va ajuta să-i vadă pe oameni așa cum sunt ei în realitate, cu firea lor păcătoasă și mai ales nestatornică, iar atunci poetul își va alege singur destinul, cel care i-a fost rânduit de Creator. Impresionant mod de a merge pe calea destinului înscris în cartea vieții. O viziune fabuloasă asupra vieții și a morții, dar și a planurilor divine care se revarsă spre noi prin acele energii necreate dătătoare de viață.

Ireversibilitatea celor scrise în Cartea viitorului și a vieții îl va marca și pe poet. În viziunea sa, Planul divin nu poate fi schimbat oricât de mult și-ar dori poetul, dovadă că Dumnezeu îi poate oferi lumea întreagă dar mai puțin moartea pe care și-o dorea. Numai imaginea Cătălinei care își caută fericirea în brațele lui Cătălin îl face pe poet să înțeleagă Adevărul pe care L-a rostit Dumnezeu și inutilitatea cererii sale, care se va topi ca o himeră la relevarea Adevărului. Astfel, într-o clipă el va putea deosebi diferența între Dragostea nemărginită a lui Dumnezeu și cea trecătoare a Cătălinei. Dezamăgit, el își continuă drumul pe cer, *Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri*. Căci ce este viața pe Pământ decât o călătorie pe valurile timpului, o mare furtunoasă pentru unii, mai liniștită pentru alții, pe care fiecare călătorește singur.

Poetul se consolează și, acceptându-și nemurirea în singurătatea geniului său, continuă să-și facă drumul pe cer *Călăuzind singurătăți/ Pe mișcătoare valuri./ Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul*. Renunțând definitiv la Cătălina și la viața trecătoare de pe Pământ nu se mai amestecă cu muritorii de rând. Destinul său

este salvat și astfel poetul își acceptă soarta. Privind din înalt, spre cei doi îndrăgostiți, le vede doar chipul de lut din care au fost făcuți, chip care nu li s-a schimbat și nu se va schimba niciodată, fiind robii răului și păcatului etern. Poetul va înțelege că nu se poate coborî la ei din înaltul unde zboară, chiar dacă acolo este singur, ținându-i totuși doar stelele de pe cer. Atunci își va continua traseul său pe Cer pentru a-i călăuzi pe oameni, care vor continua *să trăiască în cercul lor strâmt*, neputincioși să-și depășească limitele și să se rupă de păcat, în timp ce el își va continua viața în eternitate privindu-i ca înainte, *nemuritor și rece*. Învăluit de Lumina divină care i-a oferit nemurirea, poetul va trăi o experiență de viață fundamental diferită față de oamenii de rând, dar care îl va obliga la singurătate într-o lume astrală hărăzită doar geniilor.

Conceptul eminescian cu privire la dobândirea nemuririi prin primirea darurilor ce vin de la Dumnezeu îl întâlnim și în alte poeme la fel de fascinante, între ele fiind: „Memento mori”, „Venere și Madonă” sau „La steaua”. La fel ca în „Luceafărul”, poetul mai întâi se revoltă, punându-și indignat și profund dezamăgit întrebarea: *Dar la ce să beau din lacul ce dă viață nesfârșită./ Ca să văd istoria lumii dinainte-mi repetită?* Același concept kantian asupra mântuirii omului doar prin repetabilitatea sa cosmică până la sfârșitul Universului, sintetizat de poet în câteva cuvinte simple, dar colosal îmbinate între ele, care te captivează prin mesajul pe care îl transmit: *Icoana stelei ce-a murit / Încet pe cer se suie:/ Era pe când nu s-a zărit,/ Azi o vedem și nu e*. De astă dată gândirea sa transcende conceptul propus în poemul „Luceafărul”, realizând că oricât ar fi de înzestrate, nici geniile ca și aștrii nu trăiesc veșnic, iar în cele din urmă și unii și alții își vor găsi sfârșitul.

Meditând la propriul destin, poetul ajunge să se întrebe singur : Oare cui și la ce poate folosi o existență dinainte marcată de destin?

Răspunsul îl va găsi tot singur. El se află în „*aghiazma*” nemuririi, cea care vine de la Dumnezeu, prin darurile cu care a fost hărăzit. O picătură din ea se găsește în poezie și în gândirea care îi dă viață, care îi oferă mai multe șanse de a pași în veșnicie decât oamenilor de rând, a căror moarte îi va da definitiv uitării, spre deosebire de cei care se adapă din acea *aghiazmă*. Chibzuind mai bine la cele două alternative, poetul se va întoarce la ..., *lacul ce dă viață nesfârșită*” pe care îl refuzase cu câteva momente înainte:

Din aghiazma din lacul, ce te-nchină nemuririi,/ E o picătură-n vinul poeziei ș-a gândirei,/ Dar o picătură numai. Decât altele, ce mor;/ Ele țin mai mult. Umane, vor pieri și ele toate./ În zadar le scrii în piatră și le crezi eternizate,/ Căci eternă-i numai moartea, ce-i viață-i trecător.

Prin aceste versuri extraordinare poetul oferă o definiție unică a geniilor, a căror viață se prelungește prin operele lor nemuritoare, dar care și ele vor pieri odată cu repetabilitatea omenirii. Concluzia la care ajunge este că oricât s-ar strădui cineva, nu poate să trăiască veșnicia decât prin repetabilitatea ei ciclică, trăind și murind la nesfârșit. Poetul se consolează totuși că aceeași soartă o au și astrele, că nimic în acest Univers nu poate dura spre veșnicie.

Cugetând asupra vieții și a morții poetul alege totuși ca alternativă poezia, care i se pare a fi mai firească dacă vrea ca numele lui să dăinuie peste valurile de

uitare în care se vor pierde toți ceilalți oameni din jurul lui:

Și de-aceea beau paharul poeziei înfocate./ Nu-mi mai chinui cugetarea
cu-ntrebări nedelegate/ Să citesc din cartea lumii semne, ce noi nu le-am scris./
La nimic reduce moartea cifra vieții cea obscură/ În zadar o măsurăm noi cu-a
gândirilor măsură,/ Căci gândirile-s fantome, când viața este vis.

Eminescu (1), în dreapta lui este Veronica Micle (2). Caragiale (3), actorul Ștefan Iulian (4). Alexandru Vlahuță (5), Aristizza Romanescu (6)), actorul Iancu Brezeanu, pe vremea aceea student (7). Fotografia este făcută în 1888, pe malul Dâmboviței. În fundal se vede Hanul lui Manuc.

maria ionescu

Asistent universitar la Academia Militară București, istoric și publicist, Maria Ionescu este colaborator și redactor la publicațiile „Dacia Nemuritoare” și „Origini”, participând cu comunicări științifice la simpozioane interne și internaționale.

Simpozion PERT Pitești 2023

În această toamnă blândă, în perioada 29 septembrie - 1 octombrie a.c. s-a desfășurat la Pitești al XXIII-lea Simpozion Internațional „Experimentul Pitești - reeducare prin tortură”.

Având ca tematică demascarea și înfierarea crimelor comunismului, Simpozionul a întrunit o largă participare din țară și străinătate. Au venit din afară, cu microbuze, numeroși români din R. Moldova și Bucovina de Nord. Lucrările Simpozionului au început vineri, 29 septembrie, cu festivitatea de deschidere, în Sala Filarmonicii din Pitești. Au fost prezentate mesajele primite, expuneri, lansări de carte. Dl. prof. univ. Ilie Popa a prezentat volumul „PERT 22, reeducările comuniste”, ce cuprindea comunicările prezentate la Simpozionul „Experimentul Pitești - reeducare prin tortură”, alte forme și aspecte de represiune din perioada dictaturilor comuniste.

Volumul, impresionant prin documentele prezentate, atât cele referitoare la România, cât și cele din R. Moldova și Bucovina de Nord, editat de Fundația culturală MEMORIA, Filiala Argeș, cuprindea și pagini de istorie națională.

Experimentul a fost organizat de Fundația culturală MEMORIA - Filiala Argeș; Asociația Foștilor Deținuți Politic din România; Primăria Pitești; Muzeul Județean Argeș; Fundația Română pentru Democrație, București; Institutul pentru Studiul Arhivelor, Chișinău; Institutul și Biblioteca Română, Freiburg, Germania; Institutul de Istorie Socială „Pro Memoria”, Univ., Chișinău, Republica Moldova; Centrul de Cercetări Istorice, Cernăuți (Ucraina).

Prima ediție, intitulată „Fenomenul Pitești - reeducare prin tortură”, a debutat la 6 decembrie 2001 în camera 4 a fostei închisori din Pitești, destinată deținuților politici. Asupra deținuților anticomuniști se practicau **cele mai dure metode de tortură fizică și psihică**.

În fosta închisoare pentru deținuții politic s-a organizat în prezent un muzeu comemorativ care are în centru un Paraclis unde preoții oficiază slujbe de pomenire ale celor închiși și torturați.

La Pitești s-a experimentat noul sistem de tortură, care s-a răspândit apoi în celelalte penitenciare de tristă amintire: Aiud, Gherla, Sighet, Râmnicu Sărat, Jilava ș.a. Asemenea închisori existau și în alte țări cu regimuri dictatoriale comuniste.

„Reeducarea” deținuților era o sarcină de bază a penitenciarelor comuniste ce aplicau teroarea. Se practica violența, tortura fizică și psihică, injuria, umilirea, intimidarea familiei.

Atentatul psihic era frecvent folosit prin arestările noaptea, bătaia frecventă, folosirea ca torționari a deținuților de drept comun. Obligarea deținuților de a semna declarații mincinoase care să-i incrimineze, altă formă de atentat psihic. Se practica în rândurile tineretului arestarea pentru îndoctrinarea comunistă, provocând o nesiguranță permanentă a persoanei, spălarea creierului tinerilor, pentru a le anula gândirea și răzvrătirea împotriva regimului comunist.

Este imperios necesar ca tânăra generație să cunoască discrepanța între propaganda „trandafirie” a regimului dictatorial comunist și realitatea cotidiană de abuzuri și teroare pentru înfricoșarea populației și anihilarea oricărei încercări de opoziție.

Și totuși, asumându-și riscul (arestări, tortură, închisori), s-a desfășurat revolta de la Brașov, din 15 noiembrie 1987, sau cea a minerilor din Valea Jiului din 1977 ș.a.

Alte forme de „reeducare” constau în confiscarea bunurilor personale, a locuinței, domiciliu obligatoriu, iar în unele cazuri, deportarea în Siberia.

O altă formă de intimidare socială era marginalizarea bisericii, a credinței religioase, opresiunea cultelor religioase în România: demolarea bisericilor, interzicerea și sabotarea sărbătorilor religioase; eliminarea manifestărilor elitei culturale prin îndoctrinarea maselor și aservirea obediență; manifestări violente împotriva țărânimii care se opunea colectivizării.

Față de aceste abuzuri și violențe, în România a apărut și s-a desfășurat o mișcare de rezistență, uneori grupuri înarmate. Se opuneau, organizați mai ales în munți, sau fugeau din țară, preferând exilul printre străini inchisorilor și represiunii din fostul spațiu dominat de sovieticii ruși.

Un număr important de ofițeri patrioți ai Armatei Române nu au acceptat supunerea față de noile autorități, retrăgându-se în munți și formând grupuri de rezistență. Menționez luptele partizanilor din Muscel, conduși de colonelul Gheorghe Arsenescu și frații Arnăuțoiu, căzuți în confruntarea cu forțele represive.

Simpozioanele organizate anual, cu participarea unora din foștii deținuți politic (tot mai puțin numeroși cu trecerea anilor) au abordat teme legate de „Experimentul Pitești”, dar și despre evenimentele și abuzurile petrecute în timpul dictaturii comuniste în România.

Simpozioanele au întrunit un număr mare de participanți care, prin lucrările prezentate, au contribuit la cunoașterea fenomenului reeducării sub diferite forme: arestări, confiscări de bunuri, domiciliu obligatoriu, muncă forțată, deportări.

Simpozionul XXIII din septembrie - octombrie a.c. a întrunit numeroși participanți din țară și din afară.

Lucrările simpozionului s-au desfășurat în plen și pe secțiuni conduse de

moderatori.

Organizatorul acestor simpozioane, dl. prof. univ. Ilie Popa, foarte determinat, s-a preocupat și de redactarea volumului PERT `22, referitor la Simpozionul din 30 septembrie - 2 octombrie 2022.

După festivitatea de deschidere, a urmat vizita la Memorialul Închisoarea Pitești, la Grupul monumental și slujba de pomenire a martirilor.

Lucrările Simpozionului s-au desfășurat în Muzeul Județean Argeș în secțiune comună și pe două secțiuni separate. Lucrările prezentate în secțiuni au fost:

SECȚIUNE COMUNĂ

Moderatori: Dennis DELETANT, Univ. George Washington, SUA; Ilie POPA, U.N.S.T. Politehnica București; Alexandru ARSENI, Univ. Chișinău; Mihai NEAGU BASARAB - Institutul Cultural Român, Freiburg, Germania

Sorin ILIEȘIU – Proclamația pentru (re)Unirea Republicii Moldova cu Patria-Mamă România

Marian VOCHIN – Între curaj și nebunie. Înlăturarea regimului comunist

Constantin TOTIR – Scrisori ale luptătorilor din Mișcarea Română de Rezistență

Ileana MATEESCU – Dumitru I. Totir, erou-martir al Mehedințiului

Alexandru ARSENI – Lichidarea consecințelor Pactului RibbentropMolotov - deziderat al națiunii române

Alexandru POSTICĂ – Anul 2024 - an dublu de comemorare a Pactul Ribbentrop-Molotov și deportărilor din Basarabia

Ilie POPA – Comandor aviator Georgescu Gh. Constantin, victimă a represiunii comuniste

Mihai NEAGU-BASARAB – Mircea Petru, un aviator al exilului

Richard SCHMIDT – Trecerea frontierei în epoca Ceaușescu

Dan OTTIGER DUMITRESCU - O tentativă de a zădărnici dezinformarea: rubrica «ANTICORPS» din cotidianul elvețian Le Nouvelliste (Sion)

Mariana ȚĂRANU - Dezghețul hrușciovist și eliberarea deportaților din gulag

Irina LEULESCU - Secretariatul de Stat pentru Recunoașterea Meritelor Luptătorilor Împotriva Regimului Comunist. Activități dedicate foștilor deținuți politic și deportați din România.

SECȚIUNE COMUNĂ (Sala de festivități)

Moderatori: C. BUDEANCĂ, ICCMER, București; V. COPTILEȚ, Univ. C. Stere, Chișinău; C. NEDEA Univ. Montreal

I. C. DUMITRESCU – Stalin, 19 august 1939 și începerea revoluției mondiale

Constantin TOTIR – Profesorul universitar, preot, Bunea Ioan în arhivele bistrițene

Constantin NEDEA, Maria Elena NEDEA – Iuliu Maniu, Sfinxul de la Bădăcin, artizanul Marii Uniri

Raisa RADU – Monseniorul Anton Durcovici, victimă a închisorilor comuniste

Marcel Gabriel MATEESCU – Ion Mihalache, ministrul țăranilor, spaima comuniștilor, 60 de ani de la asasinare

Valentina COPTILEȚ – Deznaționalizarea sistemului judiciar în Basarabia după anexarea la Imperiul Rus

Radu PETRESCU MUSCEL – Mihail Fărcășanu, liberalul fără de teamă și fără de prihană

Mircea DUZINEANU, Dorela Alistar – Regrerte și opțiuni recente ale foștilor deținuți politic și ale luptătorilor revoluției din 1989

SÂMBĂȚĂ, 30 SEPTEMBRIE

Sesiune orală de prezentare lucrări pe secțiuni la Muzeul Județean Argeș

SECȚIUNEA I - Experimentul Pitești, alte metode de opresiune și rezistență anticomunistă (Sala de festivități)

Moderatori: M. STĂNESCU, Arhivele Naționale, București; M. ȚĂRANU, Arhivele Naționale Sibiu; N. RUSU, scriitor, Chișinău

Vasilica MITREA – Dumitru Mihăilescu, preot martir, mort în închisorile comuniste
Anastasia DUMITRU – Gheorghe Calciu-Dumitreasa, un soldat al lui Hristos

Anastasia DUMITRU – Darul altarului sau despre neomartirii din Rusia bolșevică Mircea STĂNESCU, Vlad MITRIC CIUPE – Documentele reeducării

Daniela CIOBANU-IONIȚĂ – Delațiunea în comunism. De la notele informative la rapoartele Securității

Ileana MATEESCU – Tilică Burileanu - fost Guvernator al BNR, exterminat de comuniști la Sighet

Enache TUȘA – Legiferarea mecanismelor de represiune și tortură în constituțiile din 1948 și 1952

Mihai TAȘCĂ – Lagărele de prizonieri din RSS Moldovenească
Maria ZINOVÎI – Ivdellag - lagărul morții basarabenilor: aspecte ale muncii și vieții după gratii

Olga TERZI – Foametea din 1946-1947 în sudul Basarabiei reflectată în documentele de arhivă (etnici bulgari și găgăuzi)

Nicolae RUSU – Foametea din 1946-1947, organizată de regimul comunist în RSS Moldovenească, reflectată în pagini de literatură artistică ale scriitorilor moldoveni

Ivan DUMINICA – Represiunile politice în localitățile cu populația bulgară din Basarabia (anii 1940-1941)
Gabriela BICA – Rezistența anticomunistă din Munții Banatului și eroii săi. Anculia Romulus, zis Miloî din Banat - Caraș Severin.

SECȚIUNEA a II-a – Forme și aspecte de represiune a individului din perioada dictaturilor comuniste (Sala de expoziții)

Moderatori: S. MOLDOVAN, CNSAS București; R. RADU, ASE București; H. MĂNDĂȘESCU, Univ. de Poliție București

Maria IONESCU – Prințul-prelat, Monseniorul Vladimir Ghica și temnițele comuniste
Elena ARMENESCU – Regimul alimentară de exterminare în închisorile comuniste din România

Silviu MOLDOVAN – Gheorghe Pașca: rezistența și Maramureșul lui
Paula OLSANSCHI – Închisorile părintelui Nicolae Bordașiu
Horațiu MĂNDĂȘESCU – Fotbalul românesc subiect de propagandă comunistă în perioada Ceaușescu

Tatiana CHECHINA, Olesea CAPCELEA – Sugestii didactice de studiere a istoriei familiilor deportate
Lăcrămioara STOENESCU – Grupul din București 1981 Ion Niculae, Gheorghe Gherghina

Besciu și Mariana Besciu
Lăcrămioara STOENESCU – Grupul din Dâmbovița 1983
Marius MOTREANU – «Recunoștința» comuniștilor: Îndepărtarea unor «tovarăși de drum»
Marius CÎRJAN – Ipoteze privind moartea istoricului Gheorghe Brătianu
Anastasia AMBUL BALMUȘ – Călăii și victimele regimului totalitar comunist în Basarabia (Cimișlia)

Ileana TOCAN GRIGORE, Viorel TOCAN GRIGORE – Principesa Ileana a României sau Domnița Ileana - Maica Alexandra
Alexandru CERGA – Biserici din Basarabia construite în perioada interbelică și cel de-al Doilea Război Mondial

După amiază, lucrările participanților se prezintă astfel:

SECȚIUNEA I (Sala de festivități):

Moderatori: C. BUDEANCĂ, IICMER, București; A. M. VIZANTI, Inst. Academia Română; Șt. PĂUN, Univ. Hyperion, București

Alexandru ARGINT – Procesul de reabilitare a victimelor deportărilor din anii 1953-1956
Victor-Dorian DOGARU – Moartea lui Stalin, în presa și societatea românească
Ștefan PĂUN – Profesorul și omul politic Alexandru Carojan
Ana Maria VIZANTI – Contribuții la o istorie a represiunii comuniste asupra personalităților din aeronautică

Dania POȘTOACĂ – Căpitanul Ion Andreescu - o personalitate necunoscută
Elena Șoimu POSTOLACHI – Isidor Sârbu, victima comunismului
Ileana ROTARU – Punți de lumină în România Comunistă (1944 - 1949)
Doru NEAGU MANOLACHE – Un destin în pas cu moda
Ileana și Viorel TOCAN GRIGORE – Atenție, execuții ... gloanțele trădării

SECȚIUNEA a II-a (Sala de expoziții)

Moderatori: C. NEDEA Univ. Montreal; P. ROMANESCU, scriitor, București; C. ZEANĂ, Univ. Medicină București

Delia Roxana CORNEA – Destine ale foștilor deținuți politici anticomuniști care au lucrat la Cazinoul din Constanța

Cristina NICULA – Câmpulungeanul Dumitru(Titi) Georgescu - un aristocrat al spiritului, nobil cavalier al onoarei militare
Maria Mona VÂLCEANU – Dumnezeu în subterană
Alin L. MĂRGINEAN – Nicolae Carandino (1905-1996): după eliberarea din detenția politică

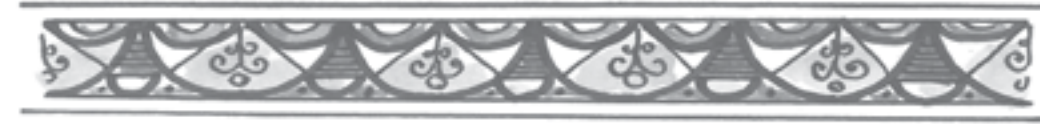
Claudia VOICULESCU – Crâmpoie din viața familiei academicianului Alexandru Lapedatu
Paula ROMANESCU – Rugăciunea ca poartă de evadare din infernul carcerar
Corneliu ZEANĂ – Continuă persecutarea foștilor persecutați
Radu PETRESCU MUSCEL – Artizani ai trecerii de la Armata Regală Română la Armata Populară

Domnița RAȚIU – Istoricul Ion I. Nistor, făuritorul unirii Bucovinei cu Țara Mamă N. VIDENIE – Canalul Dunăre-Marea Neagră în presa exilului românesc din anii 1949-1989

În final, urmează o masă rotundă: Sechele actuale ale dispariției Blocului Comunist. Studiu de caz: Războiul din Ucraina (Sala de festivități).

Moderatori: Ilie POPA, Univ. Pitești; M. TAȘCĂ, Inst. Studiul Arhivelor, Chișinău; I. IOVCEV, Transnistria

Apoi a fost elaborată Rezoluția pe care v-o prezentăm și a fost declarată închiderea conferinței.

Simpozionul Internațional „Experimentul Pitești” – PERT’22, Pitești, 29.09 + 01.10.2023

REZOLUȚIE

Pitești, Septembrie 30, 2023

Noi, participanții la Simpozionul Internațional „Experimentul Pitești - reeducarea prin tortură”, ediția a XXII-a, Pitești, 29 septembrie - 01 octombrie 2023, am adoptat următoarele:

1. Intensificarea acțiunilor privind documentarea atrocităților comunismului, cercetarea și judecarea foștilor tortionari în viață din fostele închisori și lagăre de muncă forțată din România și Republica Moldova;
2. Includerea în grilele de programe ale instituțiilor media publice a emisiunilor educative și a filmelor documentare referitoare la represiunea comunistă în teritoriile locuite de români, la ore de mare audiență;
3. Introducerea studierii istoriei românilor din perioada dictaturii comuniste, a studierii literaturii detenției politice, precum și a „Experimentului Pitești” în curricula de învățământ de toate gradele, în conformitate cu legislația europeană;
4. Urgentarea realizării la București a unui muzeu al victimelor comunismului;
5. Ne exprimăm consternarea privind ridicarea monumentului dedicat „eroilor” fostei Securități care a fost ridicat în Cimitirul Eroilor din Pitești al căror membri au fost autorii și s-au hrănit din suferințele și chinul eroilor adevărați ai României care s-au opus instaurării dictaturii comuniste de ocupantul străin sovietic, cerem delimitarea tuturor instituțiilor statului de acest act și solicităm îndepărtarea lui;
6. În raport cu cetățenii români și urmașii acestora din teritoriile românești foste sub ocupația sovietică să se aplice prevederile art. 33 din Legea nr. 21/1991 Cetățenia română și să nu se aplice prevederile art. 11 (dreptul la redobândire). În raport cu alte categorii de cetățeni să se simplifice procedura de redobândire a cetățeniei române ori de reconfirmare a acesteia;
7. Sprijinirea de către statul român a înființării și dezvoltării de școli, biserici și centre culturale românești, a folosirii neîngrădite a limbii române și a difuzării culturii române în zonele din afara granițelor României unde locuiesc grupuri compacte de etnici români;
8. Cerem statului român susținerea logistică a școlilor cu predare în limba română din raioanele de est ale Republicii Moldova și orașul Tighina (Bender), nordul Bacovinei, sudul Basarabiei, conform reglementărilor internaționale privind respectarea dreptului la educație în limba maternă (de exemplu un autobuz pentru elevii Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol);
9. Acordarea unor drepturi conform Decretului-lege nr. 118/1990 privind foștii deținuți politici și deportați, de către regimul totalitar comunist sovietic din fostele teritorii românești, care au dobândit cetățenia română, după modelul existent în România.

Rezoluția a fost semnată de 83 participanți

Nr. crt.	NUMELE ȘI PRENUMELE	SEMNĂTURA
1.	Popa Ilie, Pitești	[Semnătură]
2.	Răzvan-Lăduț - Biserica AFDPR ARGES	[Semnătură]
3.	NEACȘU Marian AF-DPR ARGES	[Semnătură]
4.	Popa Silviu-Mihail, Brumades	[Semnătură]
5.	Udroiu Doru Dorin, Pitești	[Semnătură]
6.	Popa Alexandru Julian, București	[Semnătură]
7.	DUMITRU ANASTASIA (CONSTANȚA)	[Semnătură]
8.	G. R. O. U. A. S. C. A. (București)	[Semnătură]
9.	[Nume și Prenume]	[Semnătură]

Simpozionul Internațional „Experimentul Pitești” – PERT’22, Pitești, 29.09 + 01.10.2023

REZOLUȚIE

Pitești, Septembrie 30, 2023

10.	Neagu Mihai Nicolae Germania	[Semnătură]
11.	Zecus Cornel	[Semnătură]
12.	Vanica Mihaela, Constanța	[Semnătură]
13.	Totiu D. Constantin Bistrita Jud B-N	[Semnătură]
14.	Totiu Voichita - " - -"	[Semnătură]
15.	Leaferu Teodor fr. Ir. Sever	[Semnătură]
16.	Boice Gabriela Tergova	[Semnătură]
17.	Brancu Ionel - Arad	[Semnătură]
18.	Claudia Voiculescu	[Semnătură]
19.	Radu Tehera - Muscel (București)	[Semnătură]
20.	Bolmug Anastasia, Rd. Chirila	[Semnătură]
21.	Duzineanu Mircea Bucuresti	[Semnătură]
22.	Alister Dorcel Bucuresti	[Semnătură]
23.	Cemartan Dumitru Chisinau	[Semnătură]
24.	DORU OLENICI, RABATI-SUCEAVA	[Semnătură]
25.	Tovoc Jan Rep. Moldova, Tiraspol	[Semnătură]
26.	TOTIU MIHAELA BUCURESTI	[Semnătură]
27.	RAISA RADU BUCURESTI	[Semnătură]
28.	DOMNITA RATA BRASOV	[Semnătură]
29.	TAULA OLSANISCHI - BRAILA	[Semnătură]
30.	LACRARIU IARA VIENECU - BUCURESTI	[Semnătură]
31.	MARIU ELENA NEDER - Montreal	[Semnătură]
32.	Cobanu Valeriu - Chisinau	[Semnătură]
33.	CHETROSCU Gheorghe - Chisinau	[Semnătură]
34.	Chisescu Teodor, Chisinau	[Semnătură]
35.	Chisescu Grigore, Chisinau	[Semnătură]
36.	Marian Vochin	[Semnătură]
37.	NICOLA CRISTINA	[Semnătură]
38.	MANDASESCU HORATIU	[Semnătură]
39.	Maria GANETA - ARHIVE NATIONALE	[Semnătură]
40.	DANIELA COPOLU - ARHIVE NATIONALE	[Semnătură]

Simpozionul Internațional „Experimental Pitești” – PERT’22, Pitești, 29.09 + 01.10.2023

REZOLUȚIE

Pitești, Septembrie 30, 2023

41.	Pogoraru Dorina-Feliciana Ciopulnicu	
42.	CONSTANTIN NEDEA, Mănești	
43.	Cristian SABAU	
44.	Iugulescu Silvia	
45.	DRĂGHITA TEDY	
46.	Motrescu Valentin	
47.	Topa Rodica (Pitești)	
48.	Drutu Ana (Chiriceni)	
49.	Popescu Alexandra (Tiraspol)	
50.	Ana Violeta (Tiraspol)	
51.	Munteanu Tamaru (Tiraspol)	
52.	Dogaru Victor, Bucuresti	
53.	Nicolae Vidorel	
54.	Ana-Maria Vantu - Bucuresti	
55.	Liliana Cosma Măchita	
56.	Ciobanu Magdalena Adina, Pitești	
57.	Ciobanu Titu Benjamin, Pitești	
58.	Ciobanu Maria Felicia, Pitești	
59.	Blăniș Emilia Spirache, Pitești	
60.	Udrasiu Maria, Pitești	
61.	Luca Luigi, Cămpulung Muscel	
62.	Ionita Oliver, Pitești	
63.	Iostolachi Lina Elena, Chiriceni	
64.	Vărsăceanu Constanta, Pitești	
65.	Vărsăceanu Adelina, Pitești	
66.	Popescu Maria, Pitești	
67.	Drutu Petre, Pitești	
68.	Cristea Mariana, Ștefănești	
69.	Tramontana Alberto, Pitești	
70.	Făurea Alexia, Pitești	
71.	Briceag Florintina, Pitești	

Simpozionul Internațional „Experimental Pitești” – PERT’22, Pitești, 29.09 + 01.10.2023

REZOLUȚIE

Pitești, Septembrie 30, 2023

72.	Stancu Bianca, Pitești	
73.	Martian Constantin, București	
74.	Drăgulescu Titu Pitești	
75.	Stefănescu Bogdan, Pitești	
76.	German Alexandru, Pitești	
77.	Ilariu Motrescu, Pitești	
78.	Ciobanu Ionita Daniela, Bucuresti	
79.	Mara Maria, Pitești	
80.	CIRJAN MARIUS, PITEȘTI	
81.	Dumitrescu Sorinel claudiu, Pitești	
82.	Cristea Silviu Petre, Pitești	
83.	Gabriela Găvruta, Pitești	
84.		
85.		
86.		
87.		
88.		
89.		
90.		
91.		
92.		
93.		
94.		
95.		
96.		
97.		
98.		
99.		
100.		
101.		
102.		

angela fanea macarie

Memento Eminescu

Eminescu e o haltă poetică, o respirație prin gravitația cuvintelor limbii. Înșuși poetul ne reamintește prin poezia Criticilor mei: „E ușor a scrie versuri/ când nimic nu ai a spune /Înșirând cuvinte goale/Ce din coadă au să sune, pentru că personalitatea eminesciană, în ipostaza sa înălțătoare de creator al unor valori artistice nepieritoare, capătă valențe pilduitoare prin concepția sa mărturisită despre înalta menire a poetului și a poeziei. Izvorul poeziei lui curge când limpede ca un susur melodios și armonios, când ca o apă de munte repede și tumultoasă de revoltă și critică socială.

Acesta a fost el, Mihai, născut Eminovici, ca ultim vlăstar al Ralucăi și a lui Gheorghe Eminovici, dintr-un neam de boiernași moldoveni din Ipotești, aproape de Botoșani, ivit în lume la lumina zilei, în zori de 15 ianuarie 1850. Întruchiparea sa omenească poate fi de sorginte divină, legându-se în mod fabulos cu astrele, căci chiar atunci în miezul veacului al XIX-lea, în plină iarnă geroasă, acoperit cu strălucirile stelelor de omăt, ca o mantie astrală, pe cerul românesc avea să răsară Luceafărul. Cărțile vechi și înțelepte ziceau că se găsește sub aspectația Planetei Venus, numită în popor Luceafărul. Sclipirea aceea a astrului, sub lumina dimineții, a prevestit că, în spațiul spiritual al acestui popor, înconjurat de munți, ape și mare se naște cel care avea să scruteze nemărginirile cu geniul său ca Luceafărul culturii românești și să acceadă la spațiul universalității ca omul deplin al culturii noastre cum avea să îl numească filozoful Constantin Noica.

Intrând de timpuriu într-o multiplă și variată experiență existențială, însuflețit de o inegalabilă dorință-nevoie de adevăr, de armonie, de perfecțiune spirituală, înmagazinând cu fenomenalitatea geniului cultura românească și universală, a ajuns la viziuni contemplative și lirice extrem de rafinate, ridicându-se din geniul românesc, pe care l-a căutat prin drumurile sale, descoperind frumusețea poeziei populare, ca apoi să se înalțe deasupra lumii contemporane lui spre a judeca faptele semenilor săi de pe pedestalul poetului, cu dreptate și cu severitate.

Personalitatea lui Eminescu, în ipostaza de creator, ne conduce la matcă, spre copilăria sa, la mama ce îi cânta în salonaș la pian, la cântecele vesele de la petrecerile căminarului, până la glasurile naturii și a păsărilor îngemănate cu vraja cântecelor

și a doinelor populare, auzite și culese în drumurile sale prin țară. Dragostea pentru muzica armonioasă a versului popular a mărturisit-o prin crezul său profund care i-a înnobilit aura poetică, cum ne arată Manuscrisul 2254, folio 18: „*Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nor de aur din marea de amar.*”

Drumul lui prin Transilvania cu caietul în mână, notând și culegând folclor ne duce cu gândul la acea călătorie inițiată a feciorului de împărat din basmele populare, ce pentru poet însemna oarecum o rupere definitivă de casă din cauza faptului că după moartea mentorului său, Aron Pumnul, viața sa la Cernăuți, ca elev,, nu a fost întocmai ușoară, iar Blajul i se va părea o versiune mult mai acceptabilă, care, din povestirile profesorului, ar fi căpătat dimensiuni de școală ideală, cu adevărat românească. Trecerea poetului prin Transilvania a început în anul 1866, la 16 ani, când Eminescu străbătea drumul pe jos, pe ruta Vatra Dornei-Pasul Tihața-Bistrița-Reghin-Târgu - Mureș.

Era în ultimele zile ale lui mai 1866, iar în Târgu-Mureș ar fi ajuns în jurul datei de 1 iunie 1866, poposind la Hanul Calul Bălan, unde cunoaște doi seminariști, care mergeau și ei spre Blaj și care l-au luat cu ei în căruță.

Protopopul Parteniu Trâmbițaș l-a găzduit peste noapte în clopotnița bisericii de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, loc pe care l-a descris în Geniul pustiu, amintind de clopotul ce suna dogit. După ce a înnoptat, a continuat drumul la Blaj, unde avea să exclame: ***Te salut din inimă, Romă mică, îi mulțumesc Dumnezeului că m-a ajutat să o văd!*** Aici a stat până în luna septembrie, plecând spre Rășinari, unde a poposit o săptămână, găzduit fiind de preotul Ion Bratu, bunicul din partea mamei al lui Octavian Goga. Argatul acestuia l-a ajutat pe Eminescu să treacă în Țara Românească, după care șase luni nu s-a știut nimic de el. Apare după o jumătate de an la București.

A doua venire în Transilvania se întâmplă doi ani mai târziu, cu trupa de teatru a lui Pascali, unde era sufleur.

Eminescu se naște prin poezie, cu numele dat de Ion Vulcan, care l-a publicat în revista „Familia” de la Arad, unde a stat 14 zile. Aici a stat o perioadă de timp, când soția lui Pascali născuse, și nu s-au putut deplasa.

Dezamăgit de societatea burgheză, identificat cu nevoile

și aspirațiile poporului, conștient de faptul că trăiește, istoric vorbind, un veac al naționalităților ce își doresc libertatea, poetul se raportează la tradiție și în sensul unor adevăruri social-morale autentice, profund legat de sufletele străbunilor, de faptele lor de vitejie, folosindu-le ca puncte de plecare pentru contemporaneitate, în sensul adevărului, al dreptății și al frumosului etic și moral, fiind cea mai lucidă conștiință critică a vremii. Autor de texte scrise în presă, în activitatea sa jurnalistică, găsim liniile esențiale ale concepției sale despre artă și literatură, recenzii, medaliaoane literare, cronici dramatice, note critice. Era ferm convins că arta și literatura pot juca un rol de catharsis pentru o societate, că ele reprezintă podoaba cea mai nobilă a unui popor, iar poezia nu are să descifreze, ci, din contră, să încifreze o idee poetică.

Eminescu ne rămâne exemplu, ridicându-se mai presus de alți romantici ai lumii și prin vizionarismul său profund, prin frumusețea limbii, a cuvântului sau a expresiei poetice, folosind frumusețea poeziei populare ca model de cizelare a metaforei sale, prin trăirea în concordanță cu lumile de taine ale universalilor poetice.

Însă Eminescu a pătruns în conștiința neamului său și pe o altă cale, cea a muzicii. Fie că e vorba de cea cultă sau populară, versurile lui au fost puse pe note încă din vremea vieții sale.

Fapt dovedit de foarte multe creații ale muzicii vocale, poezia sa fiind cunoscută și prin aceste creații, căci niciun alt poet nu a fost atât de bine înrădăcinat în conștiința neamului din care face parte, precum Eminescu. Cele mai populare versuri ale poetului au fost baza de text pentru muzica unor valsuri, lieduri, române, coruri. Multe dintre ele au fost înregistrate de cultura pop, rock și sunt cunoscute și de cei din generațiile tinere. Registrul stilistic al muzicii scrise pe versuri de Eminescu s-a modificat de-a lungul timpului, odată cu evoluția genurilor și a formelor muzicale. Cea mai spectaculoasă evoluție s-a produs în anii șaizeci, odată cu apariția muzicii pop și rock pe scena din România. Această muzică oferea avantaje pentru artiștii noii mișcări, neagreate de conducerea politică de pe atunci. Se spunea că „pe Eminescu nu-l contesta nimeni”. Publicul îi putea acompania pe artiști în concerte, iar versurile erau deja familiare celor mai mulți. În timpul vieții poetului au fost compuse două

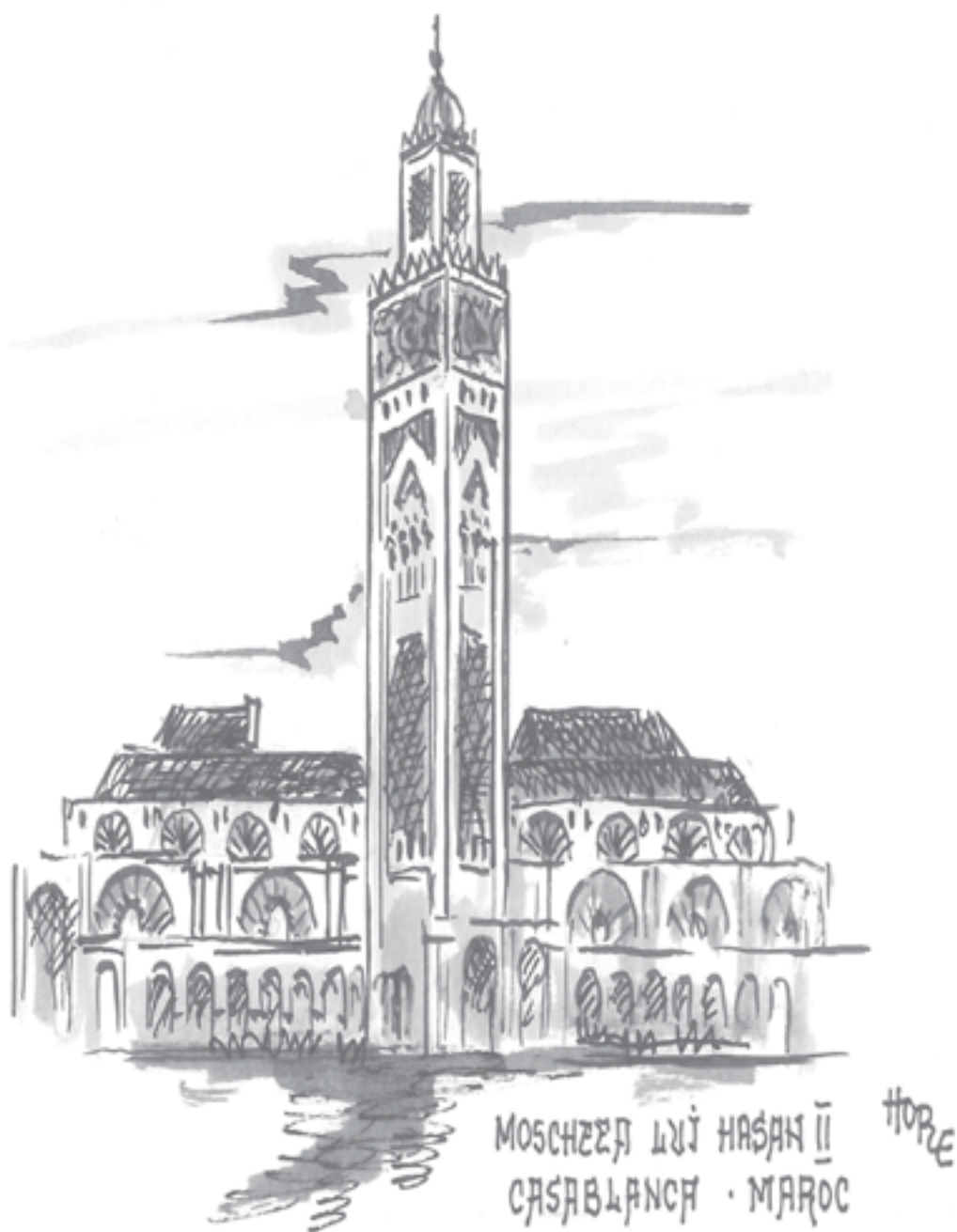

române. După moartea lui, un număr apreciabil de autori, mulți dintre ei uitați, au scris piese muzicale: serenade, române, valsuri și lieduri. Acestea erau pentru voce cu acompaniament de pian sau pentru cor.

Eminescu n-a murit la marginea mării, dar statuia lui privește în largul nemărginit, scrutând orizontul, cântă peregrinilor îndrăgostiți de mare și de marea literatură, unde e pe veci de veghe Luceafărul nostru și al celor care vor veni după noi, rămânând de nemurirea noastră.

De altfel, în toate marile orașe sculptori s-au întrecut prin măiestria artistică să îi ridice statui în semn de adâncă grațitudine, iar acestea sunt mereu străjuite, la aniversare, de oameni care îi aduc flori, cântece, rememorându-i versurile, înălțându-le spre cer ca pe niște rugi poetice ce ne veghează mereu ca națiune demnă de un mare poet.

„Cultura nu se moștenește, se cucerește”
André Malraux

ARCADIA

Atelier de creație

V I T R A L I

H^{orea}
R^{emus}
E^{pure}

monica adriana florian

plaiuri

munții 'nalți
zvârliți spre stele,
martori ai veciei lumii
și a vremelniciei mele,
cântă apogeului naturii.

ape vii,
născute-n pântec
de-al pământului izvoară,
plete curgătoare-n cântec
printre stânci
ieșite afară.
vântu-adie printre cetini,
însoțindu-se cu izul
galben-dulce de rășini,
ce-ți învăluie auzul.
soarele își caută-n cale
apele să le-ntâlnească
și aruncându-și razele,
chipul
o să își oglindească.
aste plaiuri ne-nconjoară
și ne cheamă ne-ncetat
să vedem în ce splendoară
Sfântul Domn ne-a înturnat.

dansând prin viață

hai iubito să dansăm în cercuri
în același pas ritmat,
adorându-ne în feluri
la care nici nu am visat.

vino să dansăm
cât muzica ne cântă,
uitării să lăsăm
că viața este scurtă.

și dacă îmi voi greși pasul
prefă-te că nu ai observat,
nu întrerupe dansul
poate... sunt nevinovat.

să ne ucidem frica
și mândria tipică,
să ne lăsăm jos masca
ești frumoasă autentică!

să nu ne măsurăm
unul pe altul,
ci doar să ne jucăm
cu măiestrie... actul.

cireșii războinici

cireșii sălbatici
se scutură a ploaie
și trimit eroici
petale la bătaie.

pe cărarea noastră
e o luptă mare,
cireșii vor să vadă
cum iubirea moare.

soarele se aliază,

cu săgeți arzânde
trimise la amiază
în inimile sângărânde.

și câștigă lupta,
noi suntem învinși!
nu a vrut natura,
nu am fost aleși...

aroma ei

florile albe de tei
strânse pe alei
te plâng încă pe tine,
nu se pot abține.

aroma lor dulce
gândul meu îl duce
că poate într-o zi,
pe alee vei veni.

vântul calduț de mai
ne va cânta la nai,
soarele ne va mângâia,
iar tu mă vei ierta.

însă ... florile de tei
tu nu le mai vrei.
se vor usca în tină,
iubirea ... nu o să revină...

gaia va fi uitată

'geaba pun
ale mele graiuri
pe-o hârtie ne-nsemnată,
ochiul nu mai naște raiuri
nici pe coala desenată.

poate... totuși,
într-o noapte
un copil nevinovat...
furișat la lumânare,

fruntea i s-a luminat.

și-a amintit de visu-n care
noi acuma am trăit
și-a simțit
ce crud te doare
sufletul cel împietrit.

deodată înțelege
cum...
cu mult-naintea sa,
altă lume se petrece
nime' nu știe de ea...
îngrozit,
speriat la culme

vede cum s-a prăbușit
un imperiu vechi pe lume,
a fost strașnic pedepsit.

cerul scrumă și scânteie
cade-un astru
în văpaie
huma sare,
parcă-i vie
muma-i calcă în picioare!
apele se-nalță-n ceruri
lăsând mătcile-n pustii
păsări tulburate-n simțuri
cad răpuse în abisuri.
stânca fumegă duhoare,
aerul străpunge, doare.
nimeni nu are scăpare
tremură pământul, moare...

n-a fost nimic al lor vreodată,
s-au crezut
chiar împărați
și-au ajuns cu toți deodată
triști,
săraci
și
despuiați.

au crezut că ei
au totul,
în zadar hrănit-au ei egoul.

temnița și-au împodobit
trudind adânc, neobosit.

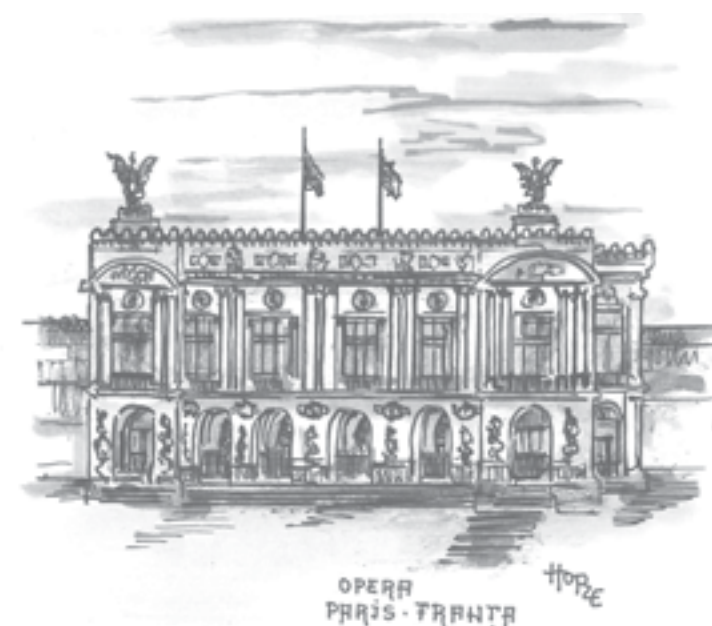
au nesocotit și timpul,
împăcați că îi știu rostul.

făurit-au legi și reguli
ca pierduți
adânc în neguri
să n-apuce vreodată
la comoara nestemată.

timpul și-a devorat făptura,
terminându-și uvertura,
și în liniștea pustie
gândul a-nvia
nu știe...

gaia nu a fost vreodată
i-o legendă inventată!

de-un copil prea-nchipuit
cu plâsmuiri de lecuit...

carmen crefelean

Abandonată

Îmi scrie pana fără să m-asculte,
Așterne slove fără de-nțeleș,
Iar ochii-n bălți nocturne
se scufundă
În timp ce sufletul mi-e
exilat în vers.

Îmi plânge pana și
prelung ea țipă,
În scrâșnet de cerneală,
zorii mă găsesc,
A mai trecut o noapte
fără să m-asculte,
Abandonată-n anotimp
făr' de-nțeleș.

Haină

E lumea asta neîncăpător dulap
Ce-ascunde infinite umerase,
Cu trupuri colorate și de dat,
Spre îmbrăcarea
sufletelor noastre.

Mă-mbracă azi în haina ta
Și sufletu-mi dezmiardă,
Mă încălzește-n vers transfigurat,
Nu mă lăsa în iarnă.

Jumătate

Nu vreau să fi jumătatea mea!
Eu sunt întreagă.
Eu nu vreau jumătăți.
Să fiu întregul meu aș vrea,
Înalt și drept.
Spectaculos.

Nu vreau să mă ascund
în ale tale brațe,
Să cresc, aș vrea-n lumina ta.
Să nu fii jumătatea mea,
Fii totul și-am să fiu a ta,
O viață-ntreagă,
Nu jumătate din ea.

Nu vreau să fiu jumătatea ta!
Întreg ești, tu, deja
Și bine nu ți-ar șade cu micimi.
Ar fi pustiu în lumea ta.

Tu trebuie să ai întregul
lângă tine,
Pe drept și în lumină câștigat,
Cu picuri
de-ndumnezeire-n suflet,
În fir de dragoste, brodat.

Nu vreau jumătăți de zile
Nici jumătăți de nopți.
Nu vreau jumătăți de bucurii
Sau cioburi de
speranță-n jumătăți.

Nu vrei nici tu,
Sau, încă n-ai aflat?
Că-ntregi noi ne-am născut,
Și-o viață-avem să creștem,
De ce-am cerși fărmițe,
De ce-am cerși, puțin?

Nu pot spera pe jumătate,
Nu pot jeli pe jumătate,
Nu pot țipa pe jumătate,
Nu pot muri pe jumătate
Și nici iubi în jumătăți.

Cumplită e durerea, să fii,
Doar, jumătate.

Îndură-te

Azi am aprins o lumânare
În umbra crucii pe care o port,
Îngenunchiat-am Doamne
și cu lacrimi,
Spre Tine am țiipat: "O,
Doamne, nu mai pot!"

Doar vino și-mi ia
greul de pe umeri
Și sufletu-mi eliberează-acum,
Cât mai respir, cât
mai pot plânge,
Că simt deja că-s praf în drum.

Și haide, Doamne,
plângem împreună,
Eu pe un tată, Tu, pe un fiu,
Și-n golul sufletelor noastre
Ne vom ruga ca Moise în pustiu.

Tu, Doamne, haide și te îndură
Cuminte stau, pe pietre-
ntinsă zac,
Cerșesc, umilă, izbăvire,
Tu, Doamne-ndură-te de-un leac!

Slovă

Hai, scutură-te de copertă,
Slovă uitată pe un raft
în bibliotecă.
Hai, scutută-te,
te tezește,
pleacă-n lume,
Da' -nvie-odată!
Înflorește!

Hai, slovă prinsă în copertă,
Ce zaci pe-un raft,
Închisă-ntr-o pustie bibliotecă,
Ridică-te și trage după tine,
Mâna ce-a zămislit durerea-n tine
Și lacrimi și durere
Și negre nopți, pustiu,
Hai, biată slovă, până
nu-i prea târziu!

Și după mâna-aceea,
Tot corpul să-l apuci,
Să-i scuturi betejeala,

Să-l dai jos de pe cruci,
Da-nvie-odată slovă,
că altfel nu apuci,
Să vezi ce-nseamnă viața,
Să afli ce-ai pierdut,
Când risipeai trăire
Pe-un trup și surd și mut.

Nu sta ca moarta și
desena destine,
Poștește-n astă lume și
luptă-te cu mine.
Mă biruie, mă frânge,
Mă-ngenunchează-n bine.
Nu mai sta plânsă și pustie!

Promis-ai libertate,
Promis-ai aripi
Iar în loc,
Te-ai furișat, tu, lașo,
În rafturi prăfuite,
Plângând că n-ai noroc.

Hai, slovă, scutură-te de coperte,
Vino să ne-mpăcăm,
să facem pace,
Eu iert puțin, tu totul
Și-om merge mai departe,
Înțelepte.

Spune-mi

Spune-mi, iubite ce vreau să aud,
Soptește-mi că-s cea
mai frumoasă,
Îmbracă-mă-n miere,
șoptește-mi descânt-
Poeme în voal de mireasă.

Spune-mi, iubite, că
arzi și de-acum,
Renaști din a mea coastă.
Așterne-te-n suflet,
aici, pe pământ,
Tânjind către Ceruri, acasă.

Spune-mi iubite că ești un parfum
De flori de tei, ce mă-mbracă,
Atinge-mi cu sufletul,
umărul stâng
Și-apoi să ne pierdem în noapte.

ioan lazăr

În clipe...

În clipe de dor,
bat la ferestrele dragostei,
Fluturi translucizi
traversează neliniștea.
Dincolo de fiori,
te caut, în ceasul de taină,
în umbrele florilor
care te învăluie.
Astăzi numai în gând ,
te mai văd plutind...
printre vise.
unde ești?

Uneori...

Uneori neliniștea adoarme
pe margini de nori.
Din înalturi nu curge
decât albicioasa lumină.
Înfiorarea cuprinde
abisuri de vis,
până când nu se mai aude
decât nisipul curgând
alene din mal.
Închide ochii și taci
e ora de taină.

Caut...

Strivit de impresii
caut ieșirea din umbră.
În dialogul cu ploaia,
zbor printre sfere...,
vreau ieșirea din apă,
încercarea cu foc...
Dincolo de culisele eului,
caut ieșirea din neant,
intrarea în lumină.
Scăpat de confuzii,
caut intrarea în rai,
dar tu?...,
asaltat de invidii,
tu alegi ceața,
în care aștepti șarpele.

angela fanea macarie

Cântare

Când te iubeam
îngenuncheam liniștea
din lumina trupului meu
cădeau primăveri de cântec
cu inimi preschimbate
în lumânări de rouă
ardea portocaliul soarelui
tu îmi cântai
hai, despletește-mi cozile
vreau să dansez
până la epuizare
notele să îmi curgă
pe corp
ca un bici usturător
să te cuprind
dincolo de ziuă
și să mă ascund
după lună dansând
părul despletit
să îmi curgă valuri
până la călcâie
să îmi curgă
când te iubeam
îmi înfloreau
chipul în lumină
de cântecul meu
se îmbujorau

obrajii lunii
ochii mei
dăltuiam căi lactee
cântam zărilor
și aripile sufletului meu
dansau

când te iubeam
înfloreau cireșii
cu surâsurile mele
despletește-mi cozile
învelește-te
cu părul meu
meandrele muzicii
mă cuprind
ca un prietenos șarpe
în oasele mele tinere
care se izbesc
de pielea arsă de soare
dansez până la epuizare
apoi alerg
pe străzile colorate
cu reclame vibrante
dansul este pe străzi
dansul este în aripi
când te iubeam
îngenuncheam liniștea
din lumina trupului meu
cădeau
obrajii lunii

ochii mei
dăltuiam căi lactee
cântam zărilor
și aripile sufletului meu
dansau
când te iubeam
înfloreau cireșii
cu surâsurile mele
despletește-mi cozile
învelește-te

cu părul meu
meandrele muzicii
mă cuprind
ca un prietenos șarpe
în oasele mele tinere
care se izbesc
de pielea arsă de soare
dansez până la epuizare
apoi alerg
pe străzile colorate
cu reclame vibrante
dansul este pe străzi
dansul este în aripi
când te iubeam
îngenuncheam liniștea
din lumina trupului meu
cădeau
primăveri de cântec
părul meu atinge trotuarul
mașini multicolore
trece prin dansul meu
colorează-mă cu dans
părul meu atinge luna
și stelele dansează
în dansul meu
în tine aud
libertinele
voci masculine
apăsătoare voci
ce îmi clamează
infinită iubire
să te iubesc
te-aș fi învăluit
toată viața
cu dansul meu
bântuită de toamne
când ecoul glasului tău
vine din mine
te pierd între viață și moarte
te pierd
dansez printre umbre...

(din volumul *Lumina din Umbră*,
Editura Hertzog)

Metamorfoză

Îmbracă-mă în alb să
fiu cireș în floare
Nins de iubirea caldă a
blândului meu soare

Îmbracă - mă în roșu
să fiu de maci aprinsă
De doruri și de patimi,
de dragoste cuprinsă

Îmbracă - mă în verde
să fiu câmpie - întinsă
În iarba înserării de
pace blând atinsă

Îmbracă - mă - n albastru
și - aruncă-mă în mare
Să mă mai nasc din
valuri, furtună și vapoare

Îmbracă-mă în lună
să fiu mireasmă lină
Să vin încet spre tine
în noaptea cea senină

Îmbracă - mă în păsări
ca să mă pierd în zare
Și să mă strigi, și să mă
chemi din depărtare

Îmbracă - mă în stele
să fiu un nor ușor
În lacrimă pe față să
te - învelesc cu dor.

(din volumul *Dăre
de Timp*- Editura
Vatra Veche, 2018)

Amnezie

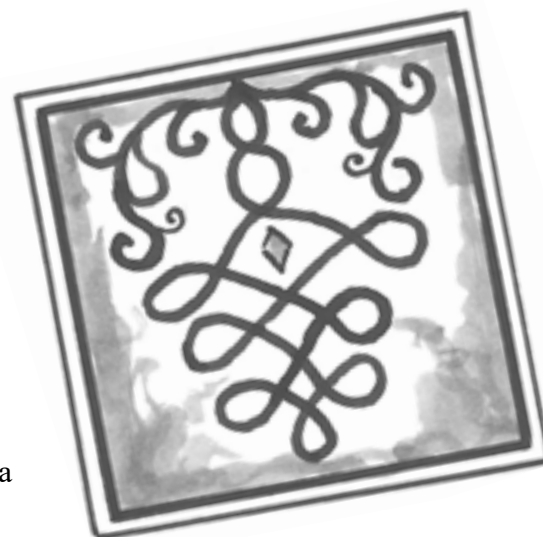
Să pleci pentru totdeauna
Când se dezbracă ninsoarea
Pe trotuare
Trece albă
Pe retină fixată
Copacii rănesc aerul
Cu gravitatea lor
La celălalt capăt
Sună ocupat de un mileniu
Legăturile se șterg din memorie
Eclipsă de timp
Zăpezi impalpabile, cenușii
Pe retină pictate
Un număr de telefon anesteziat
La celălalt capăt al firului
Amintirile.
Ridici mâna și răspunzi
La lecția uitării de tine.

(din volumul *Corăbii* – Editura
Libris Editorial, 2020)

Bibliofilă

Cărțile își pleacă
pleoapele rimelate cu litere
Poeții uitați
în odăile de refugiu
Pendulează
Ceasul nevăzut
Fiecare filă ticăie
O uitare de timp
Poeme refulate
Refuzate
Imagini, litere, cuvinte
Ochii mei întunecându-se
Hipnotizează poemele.

(din volumul *Corăbii* – Editura
Libris Editorial, 2020)

Fum

Am întâlnit
trenuri fugare
prin gări
număr vagoanele
trecători
au bagaje colorate
călătoresc în viața mea
prin halte
au mai coborât
și au urcat
umbre din proximitate
Coborâm
unii alții
în câte o gară
moartea e o naștere
pe contrasens.

(din volumul *Lumina din
umbră*, Editura Herzog, 2021)

rodica rita ruța

satin

dacă am putea închide
timpul nostru
într-un pandativ cu valoare
sentimentală inestimabilă
lumile nu ni s-ar mai prăbuși
la cele mai mici adieri de vânt

aș alege să fiu o perlă sidefată
în carapace argintie
deschisă doar la
jumătăți de doruri
atât cât uitarea să nu mă piardă

poate fi răvășitor
să oscilezi la gâtul cuiva drag
tocmai deasupra inimii
unde poți asculta fiecare
bătăie de trăire
ca o bătălie între emoții și viață

de obicei lucrurile scumpe
pot fi licitate.
cele sufletești, niciodată.

ai șansa să le împătorești
cu grijă și tandrețe
într-o fâșie fină de satin
precum delicatețea sufletului tău

ce moment memorabil!

aproape de cer

nu tresări. te rog, nu tresări.
rămâi acolo în locul unde
te-au găsit mâinile dibace
ale acelui necunoscut

(sunetul prelung al sirenelor
se aude sfâșietor de departe)

privește-i degetele subțiri
cum ameliorează rănile
cu ierburi și o incantație tribală

aproape, foarte aproape de cer
un înger dă deoparte întunericul
zâmbindu-ți
ține-te cu putere de direcția
glasului meu
și nu da drumul încrederii
țipă
zgârie
trezește-te și eliberează speranța
apoi răspicat, foarte răspicat
silabisește greutatea rugăciunii

învață, suflete!

vorbește în liniște, îmi spun!
ți-au auzit prea mulți
ecoul usturător al gândurilor
dar au continuat să
treacă nepăsători

cine sunt ei?
nu știu. i-am recunoscut în treacăt
după forma cuvântului
sau căldura emanată
de energia sufletului

nu zâmbi! trebuie să
fi bun observator
pentru a putea tria expresii

ai confundat și altădată
ipocrizia cu altruismul
bunăvoința cu vanitatea

învață, suflete! învață!
lasă-i să creadă că sunt nemuritori

nu rătăci ca o pană purtată de vânt
în speranța că vei găsi
lumea așa cum o vezi tu

fi trandafir cățărător
folosindu-ți ghimpii
doar pentru autoapărare

păstrează-ți parfumul
inconfundabil
și eterna frumusețe
în ochii acelora
care o pot vedea

nonculoare

deseori
îmbrăcam visele
în același alb inconfundabil
lipit parcă de retina nopții,
încăpățânat să redea dimineților
nonculoarea urmelor
ce aminteau de mine

căutam strălucirea
în diamantul neșlefuit
al cuvântului

cu speranța însetatului
ce tânjește după o
picătură de viață
într-un deșert al iluzionării

la celălalt capăt al extremelor
îmbrățișam ideea nevoii de noi
cu brațele consternate
poate
în căutarea unui alibi
pentru un gând sinucigaș
al dorului de tine...

ți-aș vorbi

ți-aș vorbi despre mine
în bătaia lunii
dar misterul s-ar risipi
în cele patru zări
golindu-mă de cuvinte

aș opri timpul exact la
o clipă distanță
învăluindu-ne în nuanțele mării
înaintea refluxului

percep efemeritatea
într-o formă dulce-dureroasă
a ceea ce nu putem evita
știu cât ni se aseamănă
universurile

îmi place să folosesc pluralul
altfel lumea mea ar rămâne
mică și neîncăpătoare
însă tot aș lăsa o fisură
pentru a intra lumina
din universul în care exiști

ți-aș vorbi despre mine
dar fără raiul tău
nu știu cine sunt

nelu mărginean

De-a septembrie

Hai să ne jucam de-a septembrie...
tu-mi îngălbenesci o frunză,
eu îți ofilesc o floare.
tu-mi oferi un măr,
eu te-nvinovățesc de-o izgonire.
tu să mă iubești tomnatic,
eu să te iubesc,
captiv încă,
în ploile de martie.
Hai să ne jucăm de-a septembrie...
cu jucării stricate,
cu jucării uitate,
cu jucării pe care nimeni
nu le mai vrea
că-s... fie demodate,
fie banale,
fie vinovate.
Hai să ne jucăm de-a septembrie...
ca să ne-ncepem toamna
într-un ton ludic
că... cine știe,
dacă vom mai putea să ne jucam
la fel de serios ca altădată
când nu credeam că toamna
mai are cineva chef de joacă.
Hai să ne jucăm de-a septembrie...
și poate-așa
ne va fi mai ușor
să-nvățăm,
puțin câte puțin,
să ne jucăm de-a iarna.

Monolog

Ascunde-ți inima...
E vremea minciunilor sfruntate
E vremea sufletelor zdruncinate
E vremea iubirilor de zgură
E vremea cuvintelor pline de ură.
Ascunde-ți inima...
Ea singură te poate pierde
În jungla cu visuri absurde
Când vrei să atingi neatinsul
Când vrei să cuprinzi necuprinsul.
Ascunde-ți inima...
În nopțile când crezi
Că luna ți-e soră
În nopțile de gheață, de zăpezi,
În nopțile cu existență incoloră.
Ascunde-ți inima...
Atunci când brutal te amăgește
Și te minte
Și-ascultă-i pân' la capăt poezia
golită de cuvinte.

Uneori...alteori

Uneori,
te-mbrățișez în vise...
alteori,
te uit printre cutele cearșafurilor sordide
așternute gri,
prin poieni urbane;
uneori,
te desenez cu degete crispate,
pe nisipurile plajelor pustii
alteori,
îți iert privirea vinovată,
pașii șovăitori,
iubirea impură;
uneori,
nici nu mai fac eforturi
de a-mi aminti vise
prelinse
pe bolovanii rostogoliți
printre efemerele ațipiri
alteori,
uit că mi-ai fost baldachin
cu stele pictate
surogat de cer senin
în nopți de catran.
uneori,
îmi fac scăldătoare
din apele în care-ți joacă ochii
pierduți după faldurile perdelelor
alteori,
nici nu mai exiști,
nu mai trăiești
în nicio amintire,
de parcă
n-ai adormit niciodată
la mine în inimă.
uneori,
ești,
fără să fii...
alteori,

rătăcești
pe aleile triste, reci,
fără memorie
și pustii.
uneori...
alteori...

Paradisul nu-i mereu pe partea cealaltă a străzii

Trecutul...
o pălărie prea mare
pentru "colivia noastră cu sticleți".
și nu-i nicio scofală
să ne-agățăm mereu și mereu
de el,
chiar dacă, firește,
nu trebuie nici uitat,
nici ignorat,
nici banalizat.
Trecutul...
cu toate visurile lui
rămase ne-implinite
(credeam odată cu tărie,
că nimic nu-i imposibil...),
un pumn de cioburi aspre care
încă ne taie liniile din palme
contrazicând destinul
bolborosit de ursitoare
cândva
pe la-nceputuri.
Trecutul...
acel ceva
fără de care n-ar putea
să existe prezentul,
cel care, fals,
ne-nedemnă să credem
că paradisul e mereu
pe partea cealaltă a străzii.

Recviem

Privesc înainte...
Merg înainte...
Pentru a putea privi, pe furiș, înapoi
Pentru a putea să-mi amintesc
Trecând prin viață
Anonim, insipid, anost
Făcând lucruri... bune... rele
Ca mai toată lumea
Pozând în drac pentru a putea fi înger
Pozând în înger pentru a putea fi drac
Condamnând atitudini, fapte, pe care eu însumi le-am comis uneori
Dând copiilor mei nume normale
Conștient fiind că nu numele îi face deosebiți
Iubindu-i
Certându-i uneori pe nedrept
(și iertându-mă pentru asta, fără să le cer părerea)
Repetând greșeli fără să-nvăț nimic din ele
Ne-ncercând niciodată să văd dacă pot
Să umblu pe ape
Pentru că n-am crezut niciodată
Că-i proba supremă pentru a deveni sfânt
Și n-am fost niciodată curios să văd
Cât de greu sau de ușor poate trece cămila prin urechile acului
Considerând iubirea o necesitate și nu o datorie
Ca apa, ca hrana, ca aerul
Privesc înainte...
Merg înainte...
Pentru a putea privi, pe furiș, înapoi
Înapoi
Undeva departe...? aproape...?
4 martie 1993
Zi de moină și zăpadă murdară
Zăpadă murdară
Zăpadă murdară
Ziua-n care tata a devenit amintire
Acum exact 30 de ani
Tata...

alex halațiu

Iubirea

Iubirea ești tu,
Iubirea sunt eu,
Iubirea este mereu
Un tu și un eu.

Iubirea este pace,
Iubirea este război,
Iubirea este pace-război,
Iubirea este între noi.

Iubirea este iertare,
Iubirea este împăcare,
Iubirea este uitare,
Iubirea suntem noi.

Condamnat

Să mă îndrăgostesc de
țtine la nesfârșit,
Iubindu-te într-un singur
fel – desăvârșit.

Ne-am... și menire

Ne-am pierde între noapte și zi,
Plimbându-ne pe uitate câmpii,
Învățând aplicat rătăcirea în doi
Și urmărind doar un rezultat: noi.

Ne-am îngâna într-un tril etern,
Armonii continue ridicate la cer,
Ce amintiri, emoții și visuri cern,
Oferind dragostei un glas sincer.

*
Femeie, mi te voi face mireasă,
Iar împreună zidi-ne-vom o casă,
Căci a ta absolut de tândră trăire
Mi-a devenit, irevocabil, menire.

Paradă

Ce dulce-i al meu trai
De când mi te am rai,
Chiar și viața-mi fadă
Devenitu-mi-a paradă.

Una amplă, a iubirii,
Pe calea desăvârșirii,
Unde mereu ne găsim
Și-alegem să tot trăim.

Eu, tu, ieri, azi, mâine,
Un tine legat de mine,
Așa reușim să ne fim:
Dragoste cu iz sublim.

*
Da, ne-am găsit fericirea
Și repetăm infinit iubirea.

Știi?

Că dragostea pe care ți-o port
Nu e moft, ci mi-e al inimii fort.

monica burian

Spuma mării sub calmul lunii

Ce ascunde marea-n valuri
Clocotele muribunde
Ce se sparg pe rând în maluri
Și se pierd ca praf de unde.
Ce se vede-n marea zării
Cumul de străpunse furii
Risipindu-se pe luciul,
Argintat de clarul lunii
Vuietul ritmat abundă
Ne-ncetata frământare.
Se împinge tot mai trainic,
Să învăluiască țărmul
Și parcă-nghițind nisipul
Se retrage-ntr-o sorbire.
De te-ndeamnă tot mai tare
Să-nnoiești a ta trăire.
Nu e loc de vorbă tare,
Cel mult câte-o șoaptă caldă
Mii de gânduri 'grămadite
În clepsidră laolaltă.
Marea știe să se-agite
Ca să liniștească firea
Măreția ei... uriașă forță
De odihnă și sudoare
Ne-ntreruptă rugăciune
Și cu calm și cu ardoare...
Marea știe să se-nchine.

Mare lecție, Eminescu
Ce e val, ca valul trece

De la spuma lui perlată
Să-nvățăm să strălucim
Ca în ritmul nostru zilnic
Să-ncălzim tot ce e rece
Să vedem lumina lunii
În opacul întuneric
Și să-i reflectăm o rază
Pentru cei ce au să vină
Să vadă și ei ce maluri
Întâlnesc și au a sparge
Inimi, pietre nisipoase
Sau a lumii mare vină.

Marea știe să ascundă
Mari secrete, porti uitate
Toate sfaturile vieții,
Zeci de veacuri adunate
Ni le-aduce ca pe-o carte
Rând cu rând, sub
cor de îngeri
Impregnată sub o spumă
Albă de-aripi scuturate.

Să privim tăcerea-i deasă
Cântecul ce vrea să-l spună
Să ne-atingă-n suflet valul
Să-nțelegem privegherea
Soarele oglindește oglinda
Când de fapt ea ne învață
Calmul stăpânit de lună
Sub o mare volburată
Ritmice, val cu val adună
Ca o viață ce străbate

O vâltoare de-ncercări
Să-nvățăm că-i mersul lumii
S-adoptăm tăria lunii
Și să contemplăm natura:
Orice mare încercată
Are clarul ei de lună!
Orice viață-nvălurată
Va răzbate spre lumină
Spuma mării, mintea aprinsă,
Măreția lor divină
E pătrunsă de tăcerea
Timpului ce va să vină.

Cumpărăm timp

Să se-acopere cu stele
ceru-adânc de veacuri multe
Să se-ngroape în lumină
Întunericul de noapte
Adormit în somnul vieții,
ceasul mut să se deștepte
Nu-i târziu, că zorii zilei
se-ngână de dimineată.

Să se-acopere cu soare
tot pământu-n toiul zilei
Cu căldură roditoare și
cu luciu peste ape
Să se lumineze fața
oricărei viețuitoare
Și să se lucreze glia
sufletului nălucit.

Să se-acopere cu ploaie
însetata viețuire
Să se-adape tot ce mișcă
și să spele orice praf
Să se răcorească pomii
încrengați de colbuire
Să răsară vlăstari veseli,
falnici și stăruitori.

Să se-ntindă cu zăpadă
deasă strălucita iarnă

Să se-acopere cu taină
orice ceartă, orice dor
S-acordeze armonia-n
tot sufletul domol
Să-nflorească perfecțiunea
stelelor de gheață-n geam
Ca înălbitor de cuget,
să se ducă tot hainul.

Să se-acopere cu viață
sănătoasă întreaga lume,
Să deschidă ochii minții
care ne arată ceasul
Ceasul care bate timpii,
nemiloasă lege a firii
Amăgirea tinereții,
etalon maturității și
regret de senectute.

alexandra ujică

Ce-ar fi dacă...

Ce-ar fi dacă toate s-ar sfârși
Și viața ar reîncepe,
Dacă ai face cum simți
Și inima nu ți-ar mai fi rece?

Ce-ar fi dacă ai simți
Și dacă ai pătrunde
Zarea
Și inima c-un sentiment
De dor apăsător?

Ce-ar fi dacă-ar arde
sentimentele pe rug,
Și de flori ar fi cenușa?
Să se simtă un parfum
De dincolo de nori,
De dincolo de timp și de cuvânt,
De dincolo de noi.

Amintiri

urmă de fum pe cerul înstelat,
memorie.
amintire caldă a ultimului răsărit,
speranță.
rază de soare pătrunde luminișul,
adevărul.
speranță răsare dincolo de apus,
viziune.
o stea cade și cerul devine întunecat,
dezamăgire.
dar totul e un vis,

vis tomnatic și macabru.
vis de iarnă...
primavara iar renaști,
și vara arzi, căci Caron ți-e luntraș.

Eul

Dincolo de oră e un timp.
Dincolo de mine e un eu
Ce se stinge
În freamătul nocturn
Sub raze reci de lună,
Luna ce pândește
Și așteaptă.

Cu vorbe
Și mișcări neclare,
Glasul alină...
Se face lumină
Și răsare din neant
Un fior de pasăre măiastră,
Lumină albastră,
Cer strălucitor
În inimă.

Rătăcirii

Ce-ai face acum să fii acolo?
 Tu, cel ce te împotriveai!
 Nu-i așa că destinul
 Se ascunde
 Și te-aude,
 Te-ntoarce
 Și te duce
 Pe mări ascunse,
 Pe ape tulburi
 Și sărate
 Ca lacrimile?
 Ce-i cu tine?
 Te-ai pierdut,
 Sau te-ai aruncat
 În sticla de Brignac?
 Material, imaterial,
 Le vrei pe toate,
 Dar nu schimbi nimic.

BISERICA „SFÎNTA MARIA”
 BERLIN - GERMANIA

irina suciu

Nu îmi pasă, dar...

Spun că nu îmi pasă,
 Dar țin la toate stelele de pe cer
 Și la toate florile de pe pământ
 Și sufăr cu ele.

Dansez printre inimi
 Și le sărut rănile sângerânde,
 Le dau aer când se sufocă,
 Le car poverile.

Spun că nu îmi pasă,
 Dar inspir praf de stele
 Și am sânge pe buze
 Și car universul în spate.

Universul e mare, dens.
 Încărcătura sa e un
 bagaj invizibil,
 Dar din clipă în clipă
 el e tot mai greu
 Și eu sunt tot mai mică.

Suflet frumos, imaculat

Suflet frumos, imaculat,
 De ce mă tem că mă vei uita?
 Măcar umbra de ți-aș vede-o
 Să o pot cuprinde chiar și pe ea
 Și să îmi încolăcesc întreaga
 ființă în jurul său,
 Să o ador și să nu mă
 mai las de ea
 Mi-ar aduce un ultim
 strop de fericire
 Pentru că mi-ar aparține
 ceva ce e al tău
 Căci pe tine,

Pe tine nu te pot avea...

Oh, dar te-am avut...
 Cândva, poate doar
 pentru o clipă,
 Ai fost al meu
 Și ți-am ținut sufletul în palme.
 L-am ținut cu grijă și l-am iubit
 Mai mult decât pe al meu.
 O, și te-am iubit când te-am avut
 Și te iubesc și acum
 Când chiar și umbra ta
 e departe de mine,
 Iar tu te aflii în altă lume.

Suflet frumos, imaculat,
 Unde ești acum
 Când inima îmi urlă de dor?
 Oriunde ai fi,
 Oare simți ecoul inimii mele?
 Oare știi că am lăsat
 o ușă deschisă
 Între lumea ta și lumea mea?
 Căci în spațiul dintre
 cele două lumi,
 Atât de diferite, atât de ireale,
 Acolo putem descoperi viața,
 Acolo putem deveni eterni.

Zbor

Tu zbori,
 Iar eu doar încerc.
 Aripile tale sunt mari,
 Sunt atât de mari încât
 Pot să cuprindă cerul
 Cu o singură mișcare
 Și sunt atât de frumoase
 În zborul lor lin și elegant,
 Plin de măiestrie, plin

Însă aripile mele sunt
subțiri și firave.
Tremură cu teamă
Când încearcă să se înalțe.
Se zbat cu mișcări sacadate
Și cad, cad în gol
De fiecare dată.

Vreau și eu să zbor
Ca și tine,
Dar îmi e frică să mă pierd
Tocmai pe mine
Și cu fiecare pană desprinsă
De pe plăpândeale mele aripi,
Să pierd o bucățică a
identității mele.
Iar apoi, în căderea mea disperată,
Să mi se desprindă
până și sufletul.

Tu zbori,
Iar eu am încercat.
Tu zbori,
Iar eu cad.
Tu trăiești,
Iar eu mor încet.
Tu vei continua să
încânți văzduhul
Cu al tău sublim dans ceresc,
Iar eu voi fi pasărea
Care nu a reușit niciodată
Să atingă infinitul.

Pentru dragul meu...

Te-am iubit.
Te-am iubit așa cum, cred eu,
Nimeni nu a mai făcut-o,
nimeni nu ar mai face-o.

Mi-am dorit să te sărut
Așa cum doar Soarele te-a sărutat
Atunci când ți-a oferit
strălucirea razelor sale,
Atunci când te-a
preschimbat dintr-un simplu
muritor într-un zeu,
În fața căruia îngenunchez
fără pic de rușine
Sau fără vreun strop de orgoliu
Care să îmi păteze veșnica
admirație pentru tine.

Te-am privit
Așa cum doar artistul
își privește muza,
Făuritoare a inspirației,
Atunci când timpul se oprește
pentru a privi și el, la rândul său,
Frumusețea ei intangibilă.

Oh, și ce n-aș da să te
privesc din nou,
Măcar pentru o singură dată,
Pentru o ultimă dată...
O clipă doar, în care să
pot simți că trăiesc,
Să pot simți că ființa mea arde,
arde cu flăcări ascunse,
Dar care îmi mistuie sufletul,
Topindu-l de iubire.
Vreau să simt că ard pentru tine,
Că ard de dorul tău
Și că pot să îmi trăiesc
viața efemeră
Pentru unicul scop de
a te iubi pe tine.
Căci, oh, dragul meu,
Aș trăi doar ca să te mai
pot privi încă o dată,
Doar ca să te mai pot iubi
Așa cum numai eu aș face-o.

elise m. rieber

Kairos

Alege-ți partenerul. Fă o plecăciune.

Dansează cu el până ceasul bate de douăsprezece ori. Nu te uita niciodată
într-o parte la cine te privește. Nu te uita niciodată în jos la picioarele tale sângerânde.

Nu te uita niciodată în sus la lumina orbitoare pe care nu o vei putea atinge
vreodată. Nu te uita niciodată în spate la ce ai refuzat. Uită-te doar în față.

Acela este viitorul tău de acum încolo. Apucă-te de el când te dezechilibrezi.
Aranjează-i cravata când observi că s-a deplasat. Are părul ciufulit? Mama ta te-a
văzut dansând cu un bărbat neîngrijit. Parcă a încurcat puțin pașii. Sora ta o să râdă
atat de mult de tine. De ce poartă un sacou vechi? Tatăl tău nu o să fie niciodată de
acord cu căsătoria voastră. Acum îți faci griji de fiecare detaliu. Ce ți-am zis? Nu
privi într-o parte.

Te dor picioarele. De ce te dor picioarele? Ți-ai ales acest bărbat pentru
simplicitate. Pentru siguranță. Știe cel mai ușor dans.

1... 2... 3...

Te poartă prin sală în pași casetă, cei mai simpli posibili. Și cei mai previzibili.
Atunci de ce te dor picioarele? Te calcă mereu. Ți-a dat sângele. Faci mereu pașii
mai mari ca el. Ai tendința de a face pași noi. O piruetă. O săritură. El știe să facă
un singur lucru.

1...2...3...

De ce te uiți în jos?

Sângele din jurul tău strălucește. Lumina înșelătoare a candelabrelor antice din ceramică îl fac să strălucească pe podeaua cu motive japoneze precum niște petale de camelie roșie. Încerci să te mulțumești cu asta. Abia acum observi cât de simple sunt candelabrele. La fel de vechi ca primele cuvinte pomenite de ființa umană, la fel de strălucitoare precum cele mai ambițioase vise. Dar visele tale? Oare chiar aici voiai să fii? Sângerezi și nu primești nicio satisfacție. Sângerezi degeaba. Te gândești la cel pe care l-ai refuzat. Oare cum ar fi fost să sângerezi pentru el? Te visezi făcut din camelii roșii, când în realitate sângerezi maci. Acum îți curg lacrimi. Poate nu trebuia să te uiți în sus la lumină dacă nu ești gata să o urmezi.

Dar știi că nu poți ajunge la lumină. Nimeni nu a putut. E firea umană. Când atingi o flăcără, vrei deja să te duci la următoarea. Atunci de ce plângi? Îți amintește de cum strălucea lumina în ochiii lui, cel cu care puteai dansa acum, dar ți-a fost prea frică. Îți amintești libertatea pe care ți-o dădea. Îți amintești fericirea. Dar nu erai în siguranță cu el. Libertatea poate fi periculoasă. Fericirea poate fi înșelătoare. Te îndemna să ajungi departe. Dacă ajungeai departe cine știe dacă te mai întorceai. Poate e mai bine așa. Atunci de ce plângi? Îl vezi cu colțul ochiului. Știi că e în spatele tău. Știi cum îl îmbrățișează lumina. Știi că el e lumina, lumina adevărată. Dar ți-ai pecetluit soarta. Ți-ai ales partenerul de dans. Ți-ai părăsit aripile. Le-ai dat la schimb pentru siguranță. Acum trăiește în teamă și rușine că nu ai ajuns niciodată cât de sus puteai.

Ceasul bate prima oară. Până aici ai putut merge. Petrecerea se va termina. Nici nu te interesa să continue în condițiile acestea. Luminile se sting. Te uiți în jur. Lumea e dezamăgită că nu ți-ai îndeplinit datoria față de tine. Te uiți la partenerul tău. Nu putea fi mai nepăsător de finalul tău. Te uiți în spate, la ce trebuia să fie Destinul tău dacă aveai curaj. Drumul tău nestrăbătut care va rămâne gol pe vecie. El e singurul care plânge pentru tine. Abia atunci înțelegi cu adevărat profunzimea greșelii tale. Puteai să ajungi până la Soare, dar ai rămas ancorat pe Pământ.

-O a doua șansă, te rog! îl implori. Abia acum mi-am înțeles greșeala.

-Nu poți da înapoi timpul. Poți schimba doar ce faci de acum încolo, a răspuns el și apoi a dispărut.

Mai aveai să bată ceasul de unsprezece ori. Ai fugit. Ai fugit să-ți cauți Destinul. Ai fugit să îți găsești libertatea. Prin câte ai trecut. Ai alergat neobosit și ai cunoscut atâtea. Dar tu tot ce îi doreai era să ajungi cât mai sus. Să te vadă lumina adevărată. Să zbori. Să atingi Soarele. Și asta ai făcut, Icarus. Ai atins Soarele. Ți-ai adunat atât de mult curaj încât ai putut să lași orice te trăgea în jos pentru a-ți atinge scopul. Și te vâd și acum în împărăția lui Apollo, răsplătit etern pentru curajul și devotarea ta.

Mi-aș dori să am curajul tău...

mihai fărcaș

Poeme de foc

„Cărți de tarot
Ce mi ghicești în vis
chemări din neant
în astru digital
se ating
și cad în pulbere de pixeli
fiori descântați
sub un ochi tăcut
nu ating
ci resimt
răcoarea lumânării
sub auspicii
spic de grâu
în latentă remușcare
pastel virtual
ne rotim
în capsula sufletelor
aprinși de torța sticlei
din marmură de autentic
un sărut...clar...de veșnic”

„Topesc preapline
Meandre
De frântură pe suflet,
Regăsind dogoarea
În ferestre multiplexate
ce chip sfiit...
...a vărsat oceanul de vise
...peste iris
un punct, cât o mie de ani
veșnicia autentic
...și te aștept
Să ne mărturisim sufletele

Care dor de nevederea grea
...și să ne iertăm,
sub aștri de la începuturi
...scânteie...fitil de viață și amor
Asamblând virtuale lumi
În frumuseți de existență
...pace peste sine...
...sânge al iubirii cerești”
„Marmură de vis
Curgând
prin vene De sentiment
al cărui timp
ce preling al iubirii
topaz
un viciu spectral
în sticle de biți
mulând
șoapte fierbinți
melanj
de trecut...dispersie de vortex
..difuzie mentală
..te aștept..infinituri vii
și amurg
de chip
de lună și cer
de-ale tale scurse dorinți
...tern...Tarot de ametist
cu ninse minți...priviri atinse,,

„Înger al nopții
invocând oceane
...stiluri de mister...
..în chip de taină

și autentic
ne regăsim
ochii, portaluri poliedrice
spre scripturi de jad
ce revarsă
iubirea vieții
..fluviu de octeți
prin nestemate,
Eden de scânteii
ascuns în sărutări purpurii
te revăd și avânt
Spre levitații de suflet
Suflare a cântecului ceresc
armonii cu amplitudini
din vectori de dor
ce aștern...pixel..de al tău amor,,
„ Am păcătuțit..
...suntem blestemați..
De păcatul sărutului nostru..
...mă desfac de legământul sfânt
Să te am
Și dezintegrand sinele
Zburam prin aștrii
Tânjind edenul
Atingând pixeli de viață
Lacrimile tale, nestemate scurse
Aterizând pe tărâm nou
Capsula s a spart...
Câtă vegetație, timpul și iubirea
doi gardieni de jad
Revărsând cascada
Sunet frumos
Pe pleoapă să mă arunc
Ochi de aramă
Din virtual să pășim în noua lume
A firii și șoaptei, buze calde
C-un sărut se leagă toate...”

„ Sămânță carnală
În priviri fierbinți
suspina din tenebre
ascunzând disper
și rage oglinda
plăcerea curge pe coloană

incendiul hormonal
sufocă inhibiția
iar creația se inspiră
însăși tânjind
trupesc și provocator
Părul se desprinde
și suflul din păcat divin
prin control de Cuget
curg toate dorințele
ce alunecă spre măreție
patosul ia foc
Și suflul leșină de plăcere
aprinzând lumini pământene
...din patima satisfacției...”

„Sângele a ars...
...scrum de Phoenix
Fără chip și gând
lemn de jad
Ce translatează ființa
Uragan...nedescoperit,
Nevizualizat, captat
În sfere galactice
Vortex virtual
Și pixel îndrăgostit...
...euforia noastră,
Sub valurile vieții
Pe plaja răsăritului
Răsărit din noi
Pulbere de cuarțuri...
Cât de poetică e rațiunea,
Trăind în binar
Concept universal
Marcat de 2 entități vitale
Eu, apusul dorului tău
Tu, lumina împlinirii mele...
...haide să zburăm
spre excelsio...”

cosmina pâncă moldovan

Un gând

Suflet iubit, lumea mă smulge din visare,
întinde spre mine cu disperare brațe – liane
Nici tu nu mai visezi ca înainte
Te-au cuprins și pe tine brațele lumii
Ne țin strâns încătușați Salvarea e-n gând.
Gândește vers după vers! Nu te opri!
În inimă, eu le voi citi și
Lectura ne va fi Trăire
Versul - eliberare
Poezia – Viață!
Ultima strigare
Dacă toți cei dragi ai mei, din Rai, mi-ar spune: „Hai!”
Eu aș aștepta să mă strigi tu: „Vino!” Aș căuta să-ți întâlnesc privirea...
Te-aș îmbrățișa adânc în inimă: „Să mergem!” Tu nu știi de mine...
Iubirea ce-ți port pe mine mă doare.
Tu aștepti un alt suflet să te strige!
Cum să te scot din inima mea?
Mintea-mi spune că nu e nimic, dar inima?!
Inima nu crede
Inima-mi trăiește poezia ta...
Gând bun
Am atâtea să îți spun...
Tu mai vrei să-mi zici ceva?
Știu, îmi vorbește poezia ta. În poemul meu te cânt cu iubire,
cu durere, cu dăruire inima zâmbetul lacrima Poetule care-ai fost...
Haide!
Te aștept, marți seara!
Egoism?!
Tu mă iubești, Doamne!
Eu?!
Cât iubesc eu din tot divinul tău?!
Un suflet!

Muza

Tu vorbești despre spini
 Eu sunt toată o floare Ia-mă!
 N-o să-ți înțep sufletul, Am să-i dau aripi!
 Știi ceva?!
 Dacă asta nu e iubire, ce e?
 Egoism?
 Orgoliu?
 Ambiție?
 De când te iubesc?
 De când mă știi!
 De fapt, cu prima ta poezie a început inima mea să-și simtă bătaile
 Versul tău mă trăiește
 Voi fi cât timp mă vei scrie
 Am să mă sting cu ultima ta poezie!
 Lumina ta
 Ceva s-a întâmplat atunci
 Îți amintești?
 Apa lacului era caldă
 Înotam ținându-ne de mână
 O emoție m-a învăluit ca-ntr-o aripă suavă de înger
 O clipă ți-am văzut strălucirea în privire
 ochii tăi scânteiau a dragoste buzele se doreau, doar că ...
 m-a orbit lumina ta!

constantin n. demarissia

Horea Remus Epure, un artist al simbolistici și „aforisticii” plastice

Membru al Asociației Artiștilor Plastici (AAP Mureș), din Târgu-Mureș, Horea Remus Epure aduce în tehnici specifice - grafică în tuș și color, acuarelă și caricatură - o tematică extinsă și atent personalizată. Are lucrări în colecții private din țară și străinătate. De-a lungul activității sale profesionale a susținut peste 150 de expoziții în România (București, Cluj-Napoca, Alba-Iulia, Sighișoara, Sovata, Sinaia, Târgu-Mureș ș.a.) și 10 expoziții peste granițe, de la Viena și Budapesta până la Citta di Castello și Perugia din Italia.

În Târgu-Mureș a expus în diferite spații și cu diferite prilejuri, în Sala de expoziții „Unirea”, sala „Filips”, în Cetatea medievală și cu ocazia Zilelor târgumureșene.

A făcut parte și a fost fondator al Grupului Plastic „Mimesis” de pe lângă Clubul „Zamur” din Târgu-Mureș. A beneficiat de atenția mass-media locală și centrală, inclusiv de prezența în albumul „Asociației Artiștilor Plastici Mureș 1977-2004” avându-i ca autori pe Ilarie Gh. Opriș și Vasile Mureșan.

Horea Remus Epure, dincolo de autorul prolific de icoane sau grafică a monumentelor și a bisericilor de lemn, are o serie de cicluri de grafică grupate tematic, precum „Fascinația oului”, „Simetriei”, „Vitrării”, „Lupta dragonilor”, „Metempsihoză”.

Dacă în seriile din „Fascinația oului”, devoalează imagistic, misterele vieții în ritmuri de metamorfoze paradigmatic, în secvențe ce reprezintă adevărate secțiuni spațio-temporale... în seria „Metempsihoză” asistăm la o dinamică hermeneutică, de interpretare grafică a romanului „Adam și Eva” de Liviu Rebreanu.

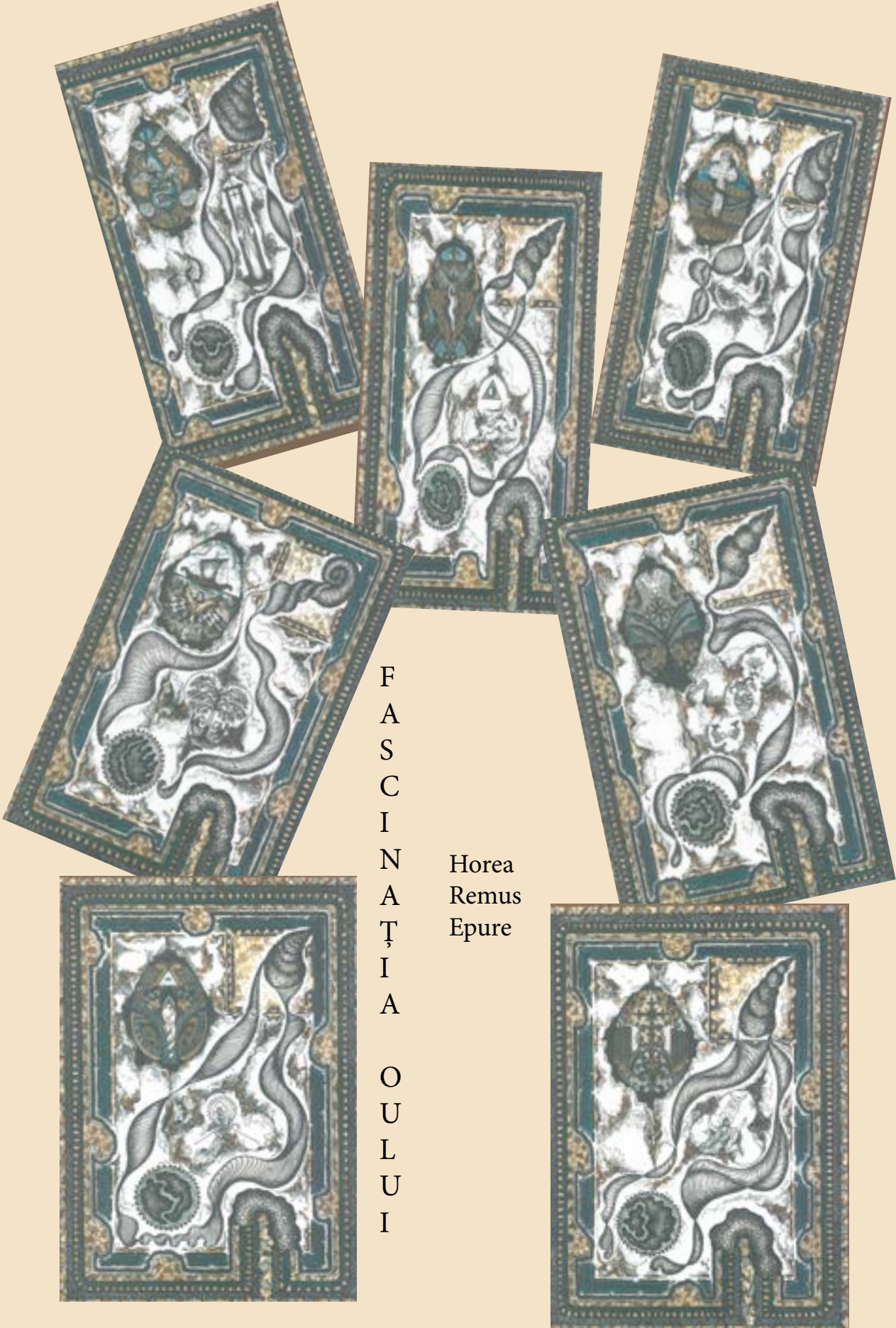
Dar nu mai puțin interesante sunt simbolistica mistică din ciclul „Simetriei”, adevărate interfețe ale misterului transcendentalității, ori „dodecafonia” plastică din scara cromatică a „Vitrării”.

Cu un „inventar” risipit de simbolistică, mitologie, metempsihoză, metafizică, religie... Horea Remus Epure interpretează plastic o spiritualitate aflată la confluența culturilor actuale sau apuse ale lumii. Facerea și refacerea lumii din „Fascinația oului” aduce o dialectică a durerii și bucuriei specifică fiecărei nașteri, proiecție regăsită și în „Lupta dragonilor” ori, cu alte accente, chiar în „Vitrării”.

Dar dacă ar fi să traducem ideatic, acest segment al creației plastice a

lui Horea Remus Epure, formularea ar fi de... grafică „aforistică”, în care adagiul, sentința, exprimă un adevăr memorabil.

F
A
S
C
I
N
A
Ț
I
A

O
U
L
U
I

Horea
Remus
Epure